

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ ÇEVREDE DEĞİŞİM OLGUSUNUN YENİ DOKU ve YENİ
YAPI TASARIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ-
İSTANBUL BEYOĞLU DEMİRÖREN AVM. ÖRNEĞİ**

GÜLTEN BAYRAKTAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE PLANLAMA PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. OYA AKIN**

İSTANBUL, 2015

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ ÇEVREDE DEĞİŞİM OLGUSUNUN YENİ DOKU ve YENİ YAPI
TASARIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ-İSTANBUL BEYOĞLU
DEMİRÖREN AVM. ÖRNEĞİ

Gülten BAYRAKTAR tarafından hazırlanan tez çalışması 16.02.2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Oya AKIN

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Oya AKIN

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İclal DİNÇER

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Çiğdem POLATOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

ÖNSÖZ

Tarihsel sürekliliğin ürünü olarak yaşayan kentler, farklı zaman dilimlerinde, zenginleşmiş, yıkılmış, genişlemiş, yeniden yorumlanmışlardır. Yaşadığımız kentlerin bugünkü kentsel ve mimari yapıları, tarihsel süreklilik içinde yer almış farklı dönem ve kültürlerin yaşam şekilleri, estetik anlayışları ve teknolojik olanaklarının somut bir yansıması olarak şekillenmiştir. Tarihi kentlerde her zaman gündemde olmuş önemli bir tartışma, araştırma ve uygulama konusu olan yeni yapılaşma; kentlerin gelişimlerinin ve değişimlerinin kaçınılmaz bir parçasıdır.

Bu tez çalışması ile Beyoğlu Kentsel Sit Alanı örneğinde ve yenilenecek tarihi çevrelerde, koruma bilinciyle yeniden yapılaşmalara bir katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Tez çalışmam süresince bana öncülük eden, öneri ve değerlendirmeleriyle tezimin şekillenmesine büyük katkı sağlayan, bana moral desteği veren ve ilgisini hiç esirgemeyen, değerli tez danışmanım sayın Doç. Dr. Oya AKIN'a çok teşekkür ederim. Otuz yıl aradan sonra tekrar öğrenci olmanın heyecanını yaşamama vesile olan değerli hocam Prof.Dr. İclal DİNÇER'e ve yüksek lisans programında derslerine katılmaktan çok keyif aldığım değerli hocalarıma teşekkür ederim. Bu süreçte beni destekleyen ve her an yanımda olan değerli eşim İsmail Hakkı BAYRAKTAR'a ve kızlarım Berat ve Betül'e, her türlü bilgi ve belgeye ulaşmamı sağlayan çalışma arkadaşlarıma ve her zaman yanımda hissettiğim desteği benim için çok önemli olan değerli dostlarım Vildan YANIK ve Sabit YANIK kardeşlerime teşekkür ederim.

Şubat, 2015

Gülten BAYRAKTAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT.....	xiv
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür Özeti.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	1
1.3 Orjinal Katkı	3
1.4 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	3
BÖLÜM 2	
TARİHİ ÇEVRE KORUMASINA İLİŞKİN KAVRAMSAL, KURUMSAL, YASAL ÇEVREÇEVE DEĞİŞİMİ ve KARŞI KARŞIYA KALINAN SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	5
2.1 Koruma, Tarihi Çevre, Kültürel Miras Kavramları ve Önemi.....	5
2.2 Koruma Kavramının Tarihsel Süreç İçinde Değişen İçeriği.....	10
2.2.1 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısı ve Tarihsel Gelişimi	10
2.2.2 Türkiye’de Koruma ve Planlama Mevzuatının Tarihsel Gelişimi ..	19
2.3 Tarihi Çevrelerin Gelişmesinde Yaşanan Sorunlar ve Tehditler	29
2.4 Bölüm Değerlendirmesi	32
BÖLÜM 3	
TARİHİ ÇEVREDE DEĞİŞİM OLGUSUNUN YENİ DOKU ve YENİ YAPI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	36
3.1 Tarihi Çevrede Kimlik, Anlam ve Bağlam İlişkisinde “Yerin Ruhü” Kavramının Tartışılması	36
3.2 Tarihi Çevrede Değişimin Yeni Doku ve Yapı Bağlamında İrdelenmesi	38

3.2.1	Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerde Tarihi Çevrede Yeni Yapı	39
3.3	Tarihi Çevrede ‘Yeni Yapı’ Tasarımına İlişkin Çıkarımlar.....	41
3.3.1	Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Kentsel Doku Çıkarımları ..	44
3.3.2	Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Yaklaşımlar	57
3.4	Bölüm Değerlendirmesi	69

BÖLÜM 4

TARİHİ DOKUDA YENİ YAPILAŞMA VE TASARIM ÖLÇÜTLERİNİN BEYOĞLU ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ (TARİHİ DOKU ANALİZLERİ)..... 70

4.1	Beyoğlu Kentsel Sit Alanı’nda Çalışma Konusu Sınırlarının Belirlenmesi ve Problem Tanımı.....	70
4.2	Konum ve Çevre İlişkileri Analizleri.....	76
4.2.1	Beyoğlu Kentsel Sit Alanı İçinde Çalışma Alanının Konumu, Kimliği, İşlevi	76
4.2.2	Beyoğlu ve Çalışma Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinde Ekonomik, Sosyal ve Mekansal Değişimi.....	78
4.2.3	Beyoğlu Kentsel Sit Alanı ve Çalışma Alanının Topografya, Kentsel Peyzaj ve Siluet Özellikleri	82
4.2.4	Çalışma Alanı ve Yakın Çevresinin Anıtsal ve Önemli Yapı Örnekleri Üzerinden Değişim Çözümlemesi	86
4.2.5	Tescil ve Koruma Statüleri	100
4.2.6	Arazi Kullanış.....	103
4.2.7	Kentsel Doku ve Doluluk-Boşluk Analizleri	107
4.2.8	Yapı – Yapı ve Yapı – Yol İlişkisi	111
4.3	Kütlesel Analizler	113
4.3.1	Cephe Oranları Analizi.....	114
4.3.2	Bina Saçak Kotları Analizi.....	116
4.3.3	Çıkma Biçimleri Analizi.....	117
4.4	Cephe Örgü Sistemi Analizleri	124
4.4.1	Kapı ve Pencere Doluluk- Boşluk Analizi	125
4.4.2	Malzeme (Bina Yapım Türü) Analizi, Renk ve Doku Tespitleri	131
4.5	Bölüm Değerlendirmesi	134

BÖLÜM 5

TARİHİ DOKUDA YENİ YAPILAŞMA ÖRNEĞİ DEMİRÖREN AVİM.’NİN TASARIM ÖLÇÜTLERİ ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ (YENİ YAPI ANALİZLERİ) 135

5.1	Demirören Avm.’nin Çalışma Alanı İçindeki Konumu, İşlevi ve Kimliği	135
5.2	Demirören Avm.’nin Bulunduğu Yapı Adasının Tarihsel Süreçte Dokusal ve Yapısal Ölçekte Değişimi	139
5.3	Demirören Avm.’nin Dokusal ve Yapısal Ölçekte Tasarım Ölçütleri Bağlamında İrdelenmesi	147
5.4	Sonuç ve Değerlendirme: Tarihi Çevre, Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Demirören Avm.....	154

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	159
KAYNAKLAR	166
ÖZGEÇMİŞ.....	175

KISALTMA LİSTESİ

Avm.	Alışveriş Merkezi
İ.B.B.	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K.T.V.K.Y.K.	Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu
Smö.	Sivil Mimarlık Örneği
TMMOB	Türkiye Mimar ve Mühendisler Odası Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3. 1 Tarihi Yarımada, Yedikule’de dokuyu oluşturan yapı adaları ve yollar	46
Şekil 3. 2 Tarihi Yarımada, Yedikule’de yapı adalarını oluşturan parseller.....	47
Şekil 3. 3 Tarihi Yarımada, Yedikule’de doluluk-boşluk analizi	47
Şekil 3. 4 Komşularından ileride ve ayrıık nizam olarak uygulanan yeni yapı	48
Şekil 3. 5 Yol algısını oluşturan elemanlar	48
Şekil 3. 6 Duvar – duvar ile tanımlanmış yol.....	49
Şekil 3. 7 Geleneksel dokuda yöneliş, Mardin dokusu	49
Şekil 3. 8 Komşularına saygılı yeni bina	50
Şekil 3. 9 Cadde üzerinde tarihi binalar arasına yapılmış yeni bina	51
Şekil 3. 10 Dar cepheli mevcut bina ve geniş cepheli yeni bina.....	51
Şekil 3. 11 Anıtsal yapının yanında farklı ölçekteki yeni yapı	52
Şekil 3. 12 Geleneksel doku kütle biçimlenişleri ve çıkmalar	53
Şekil 3. 13 Kapı/pencere doluluk boşluk oranları.....	53
Şekil 3. 14 Malzeme, renk ve doku tespitleri.....	54
Şekil 3. 15 Bruksel’de benzetme yöntemiyle bir yapı	58
Şekil 3. 16 Brugge, benzetme yöntemiyle inşa edilmiş yapı	59
Şekil 3. 17 Tarihsel biçimlerin yorumu.....	61
Şekil 3. 18 Antik Porta Ticinese şehir kapısı, nötrleştirme yöntemi.....	62
Şekil 3. 19 Pugin’in bir katolik kenti resmi	63
Şekil 3. 20 Paris Louvre Müzesi, zıt yaklaşım örneği.....	64
Şekil 3. 21 Aberdeen Tiyatrosunun cam ve granit ilavesi	64
Şekil 3. 22 İtalya, Orsara’da konut, zıt yaklaşım örneği	65
Şekil 3. 23 Kunsthau Sanat Merkezi, Tarihi doku içerisindeki konumu	65
Şekil 3. 24 The Metropol Parasol tarihi doku içerisindeki konumu	66
Şekil 3. 25 Meşrutiyet Caddesi’nde serbest yaklaşımla yapılmış TRT binası.....	67
Şekil 4. 1 İstiklal Caddesi’nde yeniden yapım için bekleyen ve yeniden yapılan yapılar	74
Şekil 4. 2 Çalışma alanı sınırları	75
Şekil 4. 3 Beyoğlu İlçesi’nin İstanbul içindeki konumu	76
Şekil 4. 4 Çalışma Alanı’nın Beyoğlu İlçesi içindeki konumu	77
Şekil 4. 5 Bizans döneminde Galata	79
Şekil 4. 6 Beyoğlu ve Çevresi (1845)	79
Şekil 4. 7 D'Ostoya Haritası 1867 İstiklal Caddesi Aksı ve çalışma alanı.....	79
Şekil 4. 8 Sultan Abdülaziz Haritaları 1890.....	79
Şekil 4. 9 (1904-1906) Goad Haritaları’nda çalışma alanı	80

Şekil 4. 10	Suat Nirven Haritaları'nda çalışma alanında 1950'li yıllar	80
Şekil 4. 11	İstiklal Caddesi 1900' lü yıllar	80
Şekil 4. 12	(1955, 6-7) Eylül Olayları İstiklal Caddesi	80
Şekil 4. 13	(1975)' yılı dokudaki radikal değişim Odakule İş merkezi	81
Şekil 4. 14	Tarlabaşı Bulvarı'nda yıkıma uğrayan yapı adaları	81
Şekil 4. 15	Çalışma alanı 1966 hava fotoğrafı	81
Şekil 4. 16	Çalışma alanı 2014 hava fotoğrafı	81
Şekil 4. 17	Beyoğlu Topografya Haritası	83
Şekil 4. 18	Çalışma alanı arazi kesitleri	84
Şekil 4. 19	Beyoğlu Bölgesi'nin kentsel peyzaj öğeleri	85
Şekil 4. 20	Galata kulesi çevresinde yükselen Odakule ve Harbiye Orduevi	86
Şekil 4. 21	Hüseyin Ağa Cami	87
Şekil 4. 22	Üç Horan Ermeni Kilisesi	88
Şekil 4. 23	Surp Asdvadzadzin Katolik Kilisesi	89
Şekil 4. 24	Mektebi sultani dönemi	90
Şekil 4. 25	Galatasaray Lisesi	91
Şekil 4. 26	Çalışma alanındaki Yunanistan Konsoloslugu binası	92
Şekil 4. 27	Rumeli Han	94
Şekil 4. 28	Çiçek Pasajı	96
Şekil 4. 29	Halep Pasajı	97
Şekil 4. 30	Sakızağacı caddesi üzerinde sivil mimarlık örneği yapılar	98
Şekil 4. 31	İstiklal caddesi üzerinde Botter Apartmanı	99
Şekil 4. 32	Beyoğlu Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri	101
Şekil 4. 33	Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Envanter Dağılımı	101
Şekil 4. 34	Tescil durumu analizi	102
Şekil 4. 35	Çalışma Alanı Tescil Durumu analizi	102
Şekil 4. 36	Beyoğlu zemin ve üst kat ticaret fonksiyon dağılımı	103
Şekil 4. 37	Çalışma alanı zemin kat fonksiyon analizi	104
Şekil 4. 38	Çalışma Alanı zemin kat fonksiyon dağılımı	105
Şekil 4. 39	Çalışma alanı normal kat fonksiyon analizi	106
Şekil 4. 40	Çalışma Alanı normal kat fonksiyon dağılımı	107
Şekil 4. 41	Beyoğlu yollar ve yapı adaları analizi	108
Şekil 4. 42	Çalışma alanı yollar ve yapı adaları analizi	108
Şekil 4. 43	Çalışma alanının yapı adalarını oluşturan parsel analizi	110
Şekil 4. 44	Beyoğlu Doluluk – Boşluk Oranları	111
Şekil 4. 45	Çalışma alanı Doluluk – Boşluk Oranları	111
Şekil 4. 46	Çalışma alanından Yol Kesitleri	112
Şekil 4. 47	Çalışma alanında yapı- yapı olarak tanımlanmış yollar	112
Şekil 4. 48	Çalışma alanında yüksek yapıların tanımladığı yol	113
Şekil 4. 49	Çalışma alanında yapı- duvar olarak tanımlanmış yol	113
Şekil 4. 50	Goad haritası'nda çalışma alanı cephe genişlikleri	114
Şekil 4. 51	Çalışma alanı tescilli yapı cephe genişlikleri analizi	115
Şekil 4. 52	Çalışma alanı tescilli yapı cephe genişlikleri dağılımı	115
Şekil 4. 53	Çalışma alanı tescilli yapı saçak kotları analizi	116
Şekil 4. 54	Çalışma alanı tescilli yapı saçak kotları dağılımı	117
Şekil 4. 55	Çalışma alanı, İstiklal Caddesi kuzey tarafı çıkma örnekleri	118
Şekil 4. 56	Çalışma alanı, İstiklal Caddesi kuzey tarafında uzun cepheli yapıda	118
Şekil 4. 57	Çalışma alanı, İstiklal Caddesi köşe parselde çıkma örneği	119
Şekil 4. 58	Çalışma alanı İstiklal Caddesi, kuzey tarafı çıkma biçimleri	120

Şekil 4. 59 Çalışma alanı İstiklal Caddesi güney tarafı çıkma biçimleri	121
Şekil 4. 60 Çalışma alanı İstiklal Caddesi kısmı her iki taraflı çıkma analizi	122
Şekil 4. 61 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi batı tarafı çıkma biçimleri	123
Şekil 4. 62 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi doğu tarafı çıkma biçimleri.....	124
Şekil 4. 63 Çalışma Alanı İstiklal Caddesi'nde bina giriş örnekleri	125
Şekil 4. 64 Köşe parselde bulunan yapı girişi ile iş hanı ve pasaj girişi	126
Şekil 4. 65 Pencere boşluklarındaki farklı formlar	127
Şekil 4. 66 Çalışma alanı İstiklal Caddesi güney tarafı kapı-pencere boşlukları.....	128
Şekil 4. 67 Çalışma alanı İstiklal Caddesi kuzey tarafı kapı-pencere boşlukları	129
Şekil 4. 68 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi her iki tarafı kapı-pencere boşlukları .	130
Şekil 4. 69 Çalışma alanı tescilli yapı bina yapım türü analizi	131
Şekil 4. 70 Çalışma alanı İstiklal Caddesi tipoloji örnekleri.....	132
Şekil 4. 71 Çalışma alanı İstiklal Caddesi tipoloji örnekleri.....	133
Şekil 5. 1 Demirören Avm.'nin konumu.....	136
Şekil 5. 2 Glorya Sineması 1930.....	137
Şekil 5. 3 Cinema Pink 2014.....	137
Şekil 5. 4 Beyoğlu'nda alışverişin iki yüzü	138
Şekil 5. 5 Demirören Avm.'nin ön cephesi.....	138
Şekil 5. 6 (1860) D'Ostoya Haritasında 346 nolu ada.....	139
Şekil 5. 7 Odeon Tiyatrosu.....	140
Şekil 5. 8 Şark Sineması salonundan kesit.....	140
Şekil 5. 9 Goad Haritasında Odeon Tiyatrosu ve Devealux Apartmanları	141
Şekil 5. 10 Demirören binasının yeri (19.yy.).....	142
Şekil 5. 11 Glorya Sineması.....	142
Şekil 5. 12 Lüks ve Saray sinemaları 1970'li yıllar	143
Şekil 5. 13 Demirören binası yapılmadan önce (1982-2000) yılları arasındaki durumu ...	144
Şekil 5. 14 (2006) yılı Demirören binasının yerinde yıkılan yapılar	145
Şekil 5. 15 Yapı adasında (2014 yılı) dokusal ve yapısal değişim.....	146
Şekil 5. 16 Demirören Avm.'nin yüksekliği ve üst katında bulunan eklentiler	147
Şekil 5. 17 Topografik inceleme çizimi	148
Şekil 5. 18 Demirören Avm ve Ağa Camii	149
Şekil 5. 19 Demirören'in yanında bulunan tarihi yapılarla yükseklik kıyaslaması	150
Şekil 5. 20 346 ada bina doluluk-boşluk analizi	150
Şekil 5. 21 Demirören ile yapı- duvar olarak tanımlanmış yol Atıf Yılmaz sokak	151
Şekil 5. 22 Demirören ile yapı- yapı olarak tanımlanmış yol Yeşilçam Sokağı	151
Şekil 5. 23 Demirören Avm.'nin çevresindeki yapılarla ölçek/oran ve ritim ilişkisi ..	152
Şekil 5. 24 Demirören Avm.'nin İstiklal Caddesi tarafı çıkma analizi	153
Şekil 5. 25 Demirören Avm.'nin İstiklal Caddesi tarafı kapı-pencere boşlukları analizi ..	153
Şekil 5. 26 Yapım aşamasında tarihi bir bina ile Demirören kıyaslaması	155
Şekil 5. 27 Onaylı projenin İstiklal Caddesi cephe çizimi	156
Şekil 5. 28 Onaylı projenin Atıf Yılmaz Caddesi cephe çizimi	156
Şekil 5. 29 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Uygulama İmar Planı	157
Şekil 5. 30 Demirören binasının yüksekliği ve çevresi.....	157

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2. 1 Koruma Kavramının Tarihsel Gelişiminde Kırılma Dönemleri.....	11
Çizelge 2. 2 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi.....	17
Çizelge 2. 3 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi.....	17
Çizelge 2. 4 Türkiye’de Koruma - Planlama Mevzuatı Tarihsel Dönemleri.....	20
Çizelge 2. 5 Türkiye’de Koruma Mevzuatı ile Planlama Mevzuatının ‘‘Koruma- Planlama ‘’ ilişkisi	27
Çizelge 3. 1 Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerde Tarihi Çevrede Yeni Yapı.....	39
Çizelge 3. 2 Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yöntemleri	43
Çizelge 3. 3 Yeni yapı tasarımında kentsel doku ve yapı ölçeğinde yaklaşımlar.....	56
Çizelge 3. 4 Yeni yapı tasarımında mimari tasarım ölçeğinde yaklaşımlar	68
Çizelge 4. 1 Beyoğlu’nda yaşanan değişiminin Fiziksel dokuya yansımaları	79
Çizelge 5. 1 Demirören Avm.’nin yasalara uygun hale getirilme aşamaları.....	156

ÖZET

TARİHİ ÇEVREDE DEĞİŞİM OLGUSUNUN YENİ DOKU ve YENİ YAPI TASARIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ- İSTANBUL BEYOĞLU DEMİRÖREN AVM. ÖRNEĞİ

Gülten BAYRAKTAR

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Oya AKIN

Tarihi çevreyi oluşturan kültürel değerleri koruma olgusu; antik dönemden başlamış, süreç içinde karşı karşıya kalınan sorunlar çerçevesinde kapsamı genişletilerek taraf ülke için ulusal ve uluslararası sorumluluğa ulaşan bir içeriğe taşınmıştır.

Geçmişten gelen korunacak değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, kültür sürekliliğinin sağlanabilmesi için öncelikle toplumda koruma bilincinin oluşturulması ve yöntemlerinin doğru olarak kullanılması gerekmektedir. Tarihi çevre içerisinde çeşitli nedenlerle yıkılıp yok olan yapıların yerine; tarihi dokunun fiziki ve sosyo-ekonomik yapısına uyumlu, çağdaş malzemeye belirlenen tasarım ölçütleri çerçevesinde yenilerini yapmak, tarihi çevreyi korumanın bir yöntemidir. Tarihi çevrede yeni yapı tasarlanırken, dokuya uyumlu/saygılı yapılar yapmanın belirli ölçütleri ve yöntemleri ile ele alınması bir gerekliliktir.

Bu çalışmada; öncelikle tarihi çevre korumasına ilişkin kavramsal, kurumsal, yasal çerçeve değişimi ve karşı karşıya kalınan sorunların değerlendirilmesi yapılmış daha sonra kentsel doku ve mimari tasarım ölçeğinde yeni yapı tasarım yöntemleri belirlenerek tasarımcıya yol gösterecek parametreler belirlenmiştir.

Çalışma alanı olarak seçilen Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda bu ölçütler ve yöntemler kullanılarak analizler yapılmıştır. Çalışma alanı içerisinde tarihi dokuda yeni yapı örneği olarak ele alınan "Demirören Alışveriş Merkezi" yapılan analizler ve tasarım ölçütleri doğrultusunda irdelenmiştir

Anahtar Kelimeler: Koruma, tarihi çevre, kültürel miras, tarihi dokuda yeni yapılaşma ve tasarım ölçütleri, Beyoğlu

ABSTRACT

ALTERATION IN HISTORICAL ENVIROMENT EVALUATED BY CONTEXT OF NEW URBAN TEXTURE AND STRUCTURAL DESIGN AS AN EXAMPLE OF 'ISTANBUL BEYOGLU- DEMIROREN SHOPPING MALL' APPROACH

Gülten BAYRAKTAR

Department of Urban and Regional Planning

MSc. Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Oya AKIN

Conservative preservation of cultural values as a fact component of historical enviroment is before all else accepted since archaic period; and eventually encountering an evident amount of problems, the fact itself is extented into a description of consisting both national and international responsibilities to be given to the domain countr

Transferring historical values from past to future generations as achieving continuity in cultural merits; the constitution of a consciousness by means of preservation in society is a must priority. Design criteria such as orienting contemporary material is been used for renewed building constructions well-adjusted with spatial and socio-economical structure of historical urban texture instead of disappearing urban frames due to various circumstances led to demolition. Over the entire course in designing a brand new block in an historical enviroment, constructing buildings harmonized with respect and well-esteem in urban textural frame consisting methods and criteria is a certain necessity.

This study mainly focus on a comprehension in preservation of historic enviroment related to conceptual, institutional and legal variations while estimating problems encountered in the process; new design parameters of renewed building construction methods in both urban and architectural scales are defined for guiding designers. By using these parameters and methods, different kinds of analysis have been practised in Beyoğlu Urban Conservation District as a selected area; and as for the chosen example

by means of renewed building construction in historical urban texture, “Demirören Shopping Center” has been carefully studied through given design criteria.

Keywords: Preservation, conservation, historical environment, renewed building construction in historical urban texture, design criteria, Beyoğlu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

İlk uygulamaları 19. yüzyılın ilk yarısına rastlayan tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı konusu incelendiğinde; kültürel mirası oluşturan tarihi çevrelerin tahribatı sonucunda oluşan boşluklara yeni yapı yapılabilmesinin kuralları olması gerekliliği ve bu yapılaşmaların koruma çerçevesinde yapıldığı zaman daha iyi sonuçlar alındığı tespit edilmiştir.

Çalışma sürecinde; benzer konularda yapılmış doktora ve yüksek lisans tezleri ile literatürde yer alan ‘koruma’, ‘tarihi çevre’, ‘kültürel miras’, ‘tarihi dokuda yeni yapı tasarımı’, ‘ tarihi çevrelerde yeni yapı tasarım ölçütleri’, vb. konularda yazılmış, çalışmalar araştırılarak gerekli çıkarımlar sağlanmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda son yıllarda İstanbul’un, Beyoğlu İlçesi’nde yeni yapı üretiminin gittikçe arttığı ve tasarım ölçütleri dışında uygulamalar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Beyoğlu Kentsel Sit Alanı’nda çalışma alanı olarak belirlenen bölgenin mimari karakterinin ve dokusal özelliklerinin belirlenerek yeni yapı tasarımında kullanılması amacıyla, bölgede analizler yapılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Kültürel miras, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne insanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimidir. Geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşmış bu kültürel değerlerin bütünü olan yapılı ve doğal çevre ise tarihi çevremizi oluşturur. Tarihi çevreyi incelemek, tanımak, taşıdığı

önemi bilmek bunun yanı sıra dünün ve bu günün kültürel mirasını koruyarak gelecek nesillere aktarmak gerekmektedir. Ancak günümüzde bir takım sosyal, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı kültürel mirasımızın gerektiği gibi korunamadığı ve gün geçtikçe zarar gördüğü izlenmektedir.

Tarihi çevreyi oluşturan kültürel mirasımızın yeterince korunamamasının sebebi; toplumun kültürel mirasa ve tarihi çevreye bakış açısı, bilinçsizlik, maddi yetersizlikler olabildiği gibi politik nedenler, koruma- planlama ilişkisinin yetersiz olması veya çıkar amaçlı yaklaşımlardır. Günümüzde hızlı kentleşme olgusuyla başlayan ve giderek artan düzensiz ve karmaşık yapılaşma sonucu fiziksel çevrenin bileşenlerinden olan tarihi çevreler de olumsuz etkilenmektedir. İnsan ihtiyaçları, çevre koşulları, ekonominin zaman içinde değişmesi ve gelişen teknoloji ile birlikte eski kent dokularında yeni yapılaşmanın ortaya çıkması doğal bir süreçtir. Bu bağlamda koruma sorununun yanı sıra tarihi çevredeki yeni yapıların tarihi çevreye duyarlı tasarlanması sorunu mevcuttur. Çağın sosyo-ekonomik koşullarının ve ihtiyaçlarının değişmesiyle tarihi kentte ortaya çıkan yeni yapılaşmalar, eski dokunun bütünlüğünü ve sürekliliğini bozmakta ve bu doğrultuda miras alanlarının tarih boyunca edindiği fiziksel, kültürel kimliği kaybetmesine neden olmakta ve geçmişe ait verileri de ikinci plana atmaktadır. Bu noktada asıl sorun, tarihi çevredeki değişimin ve yeni yapılaşmanın kentin tarihi dokusuna, fiziksel ve kültürel kimliğine zarar vermeden nasıl yapılabileceğidir. Tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarımının belirli ölçütleri ve yöntemleri olmalıdır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı;

- Koruma, tarihi çevre ve kültürel miras kavramlarının anlam ve öneminin kavranması, Tarihsel kesitte dönemin koşulları ve gelişmesinde yaşanan sorunlar çerçevesinde uluslararası platformda korumaya bakış açısının incelenmesi, ülkemizde koruma- planlama ilişkisinin tarihsel kesitte nasıl bir gelişim süreci geçirdiğinin incelenerek çıkarımlar sağlanması,
- Tarihi çevrelerin, bozulma nedenleri ve neden korunması gerektiği ile karşı karşıya kaldıkları fiziksel, sosyal, ekonomik, Planlama/uygulama sorunlarının irdelenmesi,
- Tarihi çevrede değişimin, yeni doku ve yapı bağlamında irdelenerek uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde tarihi çevrede yeni yapı konusunun nasıl ele alındığının incelenmesi,

- Tarihi dokuda yeni yapılaşma tasarım ölçütlerinin dokusal ve parametrelerinin belirlenmesi,
- Örnek alan olarak seçilen Beyoğlu, İstiklal Caddesi özelinde gerçekleştirilen bir uygulamadan yola çıkarak, sorunun tanımlaması ve kentsel tasarım ve yapısal ölçekte öneriler geliştirmek amacıyla tasarımcıya karar vermede yardımcı olması çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir.

1.3 Orjinal Katkı

Çalışmanın amacı çerçevesinde

- Tarihi çevrede korumanın önemine değinilerek mevcut dokunun korunması ve yeni yapı tasarımına ilişkin göz önünde bulundurulması gereken hususlara dikkat çekerek konunun önemini vurgulanması,
- Tarihi çevrede eskime sürecine girmiş tarihi değeri olmayan yapıların yıkılarak yeniden yapılmasına veya yapı yapılabılır boşlukların doğru değerlendirilmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1.4 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Problemin tanımlanması, çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi birinci bölümde açıklanmıştır. İkinci bölümde, kültürel miras, tarihi çevre, koruma ve kentsel koruma kavramları ele alınarak, dünyada ve ülkemizde yapılan koruma çalışmalarının yasal ve kurumsal değişimi incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; "Tarihi Çevrede Yeni Yapı" konusu, kavramsal olarak araştırılarak, tarihi kent dokusunda yeni tasarım ölçütleri ve yöntemleri belirlenmiştir. Yararlanılan kaynaklardan elde edilen bilgiler sentezlenerek, kullanılması gereken parametreler tablo haline getirilmiştir. Uluslararası antlaşma ve sözleşmeler, yabancı ülkelerdeki ve ülkemizdeki konu ile ilgili yaklaşımlar ve örnekler ile tarihte mimar, plancı ve eleştirmenlerinin kavramsal yaklaşımları ele alınmıştır. Bu konuyla ilgili uygulama sürecinde belirlenen parametreler çerçevesinde farklı ülke yaklaşımlarına örneklerle yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde; bir önceki bölümde tarihi dokuda yeni yapı yaklaşımları ile belirlenen parametreler çerçevesinde Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda çalışma alanı olarak seçilen bölgede dokusal ve yapısal ölçekte analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümde yapılan analizlerin tasarımcıya, dokusal bütünlüğe zarar vermeden tarihi dokuda yapılacak kentsel tasarım ve yapısal ölçekte yaklaşımını belirlenmesinde yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Beşinci bölümde ise çalışma alanının sınırı; bir önceki bölümde tanımlanan problem ve tehdit tanımından hareket ile Tokatlıyan Han, Cercle D'orient (Emek Sineması), Vakıf Gökçek Han, Alkazar Sineması'nda içinde yer aldığı, uzun yıllar tartışma konusu olarak planlama ve koruma gündeminde yer alan Demirören Avm.'nin de konumlandığı bölge olarak belirlenmiştir. Çalışmanın fiziksel sınırları; İstiklal Caddesi ve Tarlabası Bulvarı arasında, yenileme alanı sınırları içerisinde, Galatasaray Meydanı ile Taksim Meydanı arasındaki hareket güzergahı üzerinde tespit edilmiştir. Çalışma alanı içerisinde bulunan dokuya uymayan, yeni yapı örneği olan Demirören Avm.'nin tasarım yapım aşamaları, Dördüncü bölümde analizleri yapılan parametreler doğrultusunda irdelenmiştir.

TARİHİ ÇEVRE KORUMASINA İLİŞKİN KAVRAMSAL, KURUMSAL, YASAL ÇEVREÇEVE DEĞİŞİMİ ve KARŞI KARŞIYA KALINAN SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 Koruma, Tarihi Çevre, Kültürel Miras Kavramları ve Önemi

Sözlük anlamı olarak **koruma**; bir kimseyi veya bir objeyi dış etkilerden, tehlikeden veya zor durumdan uzak tutmak, muhafaza etmektir [1]. Tarihi çevredeki tüm değerlerin muhafaza edilerek gelecek kuşaklara aktarılması koruma ile sağlanabilir.

Madran'a göre '*Kentsel koruma alanları altyapı ve üstyapının sürekli bakımının yapılması ile işlevi ve sosyal dokusunun değişmeden günümüze ulaştığı alanlar/ dokular olarak ifade edilmektedir. Bu genel tanım; fiziksel (alt ve üstyapının zamanın ve doğanın aşındırıcı koşulları ile niteliğinin bozulması), işlevsel (değişen yaşam koşulları ve talep doğrultusunda ihtiyacı karşılayamayan yapının bir başka işleve dönüşmesi) ve ekonomik (bozulan çevre koşullarının arsa değerlerinin olumsuz etkilemesi) eskimenin olmadığı kentsel bölgeleri ifade etmektedir*' (Akın, [2]).

Kentsel anlamda koruma, tarihi alanların, dokuların, yapıların ve doğal alanların muhafaza edilmesidir. Daha ayrıntılı bir tanımla, kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapılarla anıtların ve doğal güzelliklerin; bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşaklarında yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması biçiminde tanımlanır (Velioğlu, [3]).

Koruma konusunda temel amaç, sosyal ve ekonomik alanda meydana gelen değişimlerin fiziki mekanda yapacakları etkilerini kontrol edebilmektir. Bu kapsamda, korunması gerekli alanların günün koşulları çerçevesinde ve bütün olarak ele alınması gerekmektedir [4].

Eruzun'a göre kentsel korumada üç temel amaç saptanabilir;

- Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi: Tarihi kentlerdeki planlama ve düzenlemelerde öncelikle kültürel mirasın onarılarak, korunarak ve yaşatılarak gelecek kuşaklara iletilmesi,
- Kültürel sürekliliğin sağlanması: Toplumlar tarihi süreç içinde kültürel birikimlerine sahip çıkarak gelişirler. Kültür bağlarının kopması, yabancı kültürlerin benimsenmesine olanak sağlar ve toplum karakterini yitirir. Geçmiş ile gelecek arasındaki köprülerin sağlam tutulması tarihi değerlerin korunup yaşatılmasına bağlıdır.
- Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması: Çağımızda insanların yeni ihtiyaçları ve yeni istekleri vardır. Bu ihtiyaç ve istekler yeni teknolojinin olanakları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. İnsan ölçeğindeki eski yapılar, sokaklar ve bunların oluşturdukları kentsel doku, çağımızda çok akılcı küçük onarım ve yenilemelerle çağdaş yaşama uygun hale getirilebilir (Eruzun, [5]).

Koruma bir etkinlik alanı olarak da çok kapsamlıdır. Her türlü yapının özgün kullanımından, yeniden kullanım için değiştirilmesine, arkeolojik sit alanlarını korumadan kent yenilemeye, mimarlık kapsamındaki her tür ürünün estetik özelliklerine, kullanılan teknolojik malzemesine, doğal malzeme analizlerinin fiziksel ve kimyasal yöntemlerine kadar bilim ve teknik alanıyla ilişkilidir (Kuban, [6]).

Kültürel Miras; insanlık tarihinin başından itibaren günümüze gelene dek binlerce yıllık uygarlık tarihi içinde, insanın doğayla birlikte yarattığı değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Tuncer, [7]). Günay'a göre kültürel miras; insanların sürekli olarak yaşama kattığı kültürel deneyimlerin bir parçasıdır ve geçmiş değerler, gelenekler ve yaşam biçimlerinin yaşayan kanıtıdır (Günay, [8]).

Kültürel miras kavramının tanımı ve kapsamı; günümüze kadar gelişim göstermiş, çağın gereklerine göre yorumlanmış, kapsamı zenginleşerek genişlemiştir. Anıtsal mimari eserler üzerine odaklanan bir tanım ve koruma anlayışından sıyrılarak, 18. yüzyıldan itibaren sıradan sivil mimari yapılar da toplumsal belleğin önemli bir parçası olarak görülmüş ve insana ait tüm kültürel değerleri de içeren çok daha geniş kapsamlı bir anlayışa ulaşılmıştır [9].

Sanayi devrimiyle birlikte, kentlerdeki nüfus artışına paralel olarak kentlerin büyümeye ve bozulmaya başlaması ve (Cinel, [10]). I. - II. Dünya Savaşları sonrası Avrupa kentlerinin bir çoğunda yaşanan büyük boyuttaki tahribatların sonucunda, kültürel mirasa bakış da değişmiştir (Enlil, [11]). Savaş sonrası dönemde, sıradan sivil mimari

yapıların da korunmaya değer kültür varlıkları olduğu farkına varılmaya başlanmıştır. Bu konu ilk kez 1964 tarihli “Venedik Tüzüğü (The Venice Charter)” ile dile getirilmiş ve taşınmaz kültür varlıklarının kapsamı genişlemiştir. Venedik Tüzüğü, kültür mirası tanımının değişmesi açısından önemlidir [12].

1964 Venedik Tüzüğü'nün ¹ 1. Maddesinde tarihi kültür varlığı kavramının sadece bir mimari eseri içine almadığı; daha geniş kapsamda belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsadığı belirtilmiştir. Tüzüğün 7. maddesinde² kültürel varlığın tanımı yapılarak tanıklık ettiği tarihin içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilmektedir (Günay, [8]).

Kültürel miras tanımına getirilen diğer önemli değişiklik ise 1972 yılında UNESCO tarafından imzaya açılan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)” dir. Bu sözleşme ile insan eliyle inşa edilmiş alanlarla birlikte, doğanın ve doğa ile insanın birlikte oluşturduğu eserler de kültürel miras kapsamına alınmıştır [13]. 1972 Tarihli UNESCO Dünya Miras Sözleşmesinde³ kültürel ve doğal miras; anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olarak gruplandırılmışlardır. Ancak bu tanımların kültürel mirasın sadece fiziksel boyutlarını ele alması, Kültürel mirasın diğer boyutlarının ihmal edilmesine ve çağdaş toplumsal değerlerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur (Günay, [14]).

20. yüzyılda somut ve somut olmayan olarak iki kategoride tanımlanan kültürel miras, günümüzde UNESCO ve benzeri uluslararası kurumlar tarafından hazırlanan

¹ **Venedik Tüzüğü (Mayıs 1964) Tanımlar Madde 1-** Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

² **Madde 7-** Bir kültür varlığı tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına kültür varlığının korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlarda izin verilmemelidir.

³ **I- Kültürel ve Doğal Mirasın Tanımları**

Madde 1.- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler "kültürel miras" sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.

sözleşmelerde, uluslararası hukuk metinlerinde ya da ulusal düzeyde kullanılan yasalarda ve yönergelerde aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

Somut Kültürel Miras: Tüm taşınır ve taşınmaz varlıkları ifade eder ve konumuna göre iki sınıfa ayrılır.

- Taşınır Kültürel Miras (tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, arkeolojik eserler vs.)
- Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları, köprüler, ibadet mekânları vb.)

Sualtı Kültürel Mirası: Batıklar, sualtı kalıntıları ve kentleri

Somut Olmayan Kültürel Miras¹: Sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller vb.

Doğal Miras: Kültürel boyutu olan doğal sitler, kültürel peyzajlar, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonlar vb. olarak tanımlanmıştır. (Cinel, [10]).

Korunarak gelecek nesillere aktarılmak istenen kültürel miras farklı değerlere sahiptir. Bu değerler, mirasın menkul bir özelliği olmasından çok, insanların atfettikleri ile ilgilidir. Kültürel mirasa atfedilen değer toplumun o andaki kültürel sistemi, duyarlılıkları, hassasiyetleri ile ilintilidir (Kuban, [6]). Kültürel mirasının sahip olduğu değerler onun korunma nedenlerini de içermektedir. Bu değerler;

- Kültürel değerler: Kültürel mirasın sembolik değerlerini ön plana çıkaran değerlerdir. Bir ulusun tarihsel sürekliliğini koruyan ait oldukları dönemin estetik ve mimari anlayışını yansıtan tarihi belge niteliğini, özgünlük ve estetik bütünlüğünü ortaya koyan değerlerdir.
- Duygusal değerler: Kültürel değerle birlikte kolektif bellek yaratma değerini oluşturan duygusal değerler; Geçmişe ve geçmişin uzantısı olan kültürel mirasa duyulan merak, gurur ve ait olma duygusunu içeren manevi değerlerdir.

¹ UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. Sözleşme'nin 2. maddesine göre; "somut olmayan (elle tutulamayan) kültürel miras, toplulukların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" anlamına gelmektedir.

- Kullanım değerleri: Kültürel mirasın işlevlendirilebilir bir kaynak olarak ekonomik ve sosyal değerini içermektedir.
- Politik değerler: Kültürel mirasın ideolojik ve siyasi nedenlere dayanarak kullanılma biçimini tanımlamaktadır (Günay, [14]).

Bu değerlere sahip olan kültürel miras; 20. yüzyıl boyunca tanımı, anlamı ve kapsamı itibariyle bir evrim geçirerek anıtlar, arkeolojik eserler, topluluk kültürleri ve kentsel peyzajı da kapsayan, yerel, ulusal ölçeğin yanı sıra evrensel ölçeğe ulaşmıştır. Kültürel mirasın tanımında yaşanan bu genişleme ve tarihi öğelere; içinde buldukları çevre bağlamında ve bütüncül olarak bakmak, aynı dönemde kültür mirası kavramına ulus ötesi bakışı getirmiştir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO “Dünya Mirası” kavramını geliştirerek doğal ve kültürel miras alanlarının sadece buldukları ülkelerin değil tüm dünya insanlığının malı olduğu fikrini hayata geçirmiştir [13].

Öte yandan Dünya Miras’ı kapsamında olmayan fakat korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemli olan tarihi çevrelerin korunması da son derece önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih öncesi yerleşmeler ve tarihi dönem yerleşmeleri olarak sınıflandırılan arkeolojik yerleşmeler; tarihi ticaret merkezleri, tarihi konut dokuları ve önemli bir tarihi olayın geçtiği tarihi alanlar **tarihi çevreleri** oluştururlar. Belirli bir dönemin sosyo-ekonomik, kültürel yapısına ve sanat anlayışına ilişkin mesajlar veren kent paçalarıdır. (Özyaba, [15]). Eldem’e göre ‘*Kimi zaman tarihi olaylara tanıklık etmiş, kimi zaman sadece basit günlük olayların cereyan etmiş olduğu mekânlar, günümüze kadar ulaştıklarında, içerdikleri tüm değerleri (tarihi, psikolojik, sosyolojik, ekonomik vb.) gelecek kuşaklara aktarmışlar demektir ve yaşadıkları sürece de aktarmaya devam edeceklerdir* (Eldem, [16]).

Çok çeşitli zenginliklere sahip olan tarihi çevrelerin genel özelliklerini ve taşıdıkları önemi şöyle sıralayabiliriz (Ahunbay, [17]).

- Yaşam koşullarının, geleneklerin ve yapım tekniklerinin hızla değiştiği teknolojinin yaygın bir şekilde kullanıldığı bir ortamda tarihi çevreler, geçmişte nasıl yaşandığını gösteren açık hava müzeleridir.
- Tarihi çevreler arkeolojik, tarihi, estetik önemlerinin yanı sıra, barındırdıkları folklorik değerleri ile de önem taşırlar. Birçok ülkede bu anlamda kendi iç

donanımlarıyla korunan küçük müze kentler endüstri çağından geçmişe dolaysız bir bakış olanağı sağlarlar.

- Tarihi çevreler insan ölçülerine göre düzenlenmiş mekanlardır bu özellikleri ile öğretici ve ilgi çekicidirler (Candaş, [18]).
- Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı, yaşam felsefesi, estetik duyarlılığı ile ilgili birçok ayrıntı bu çevrelerde saklıdır.
- Tarihi çevreler kendiliğinden büyüyen bir yapı gösterirler ve buna rağmen bu yerleşmelerde bir kargaşa görülmez (Ahunbay, [17]).
- Tarihi çevreler, sahip oldukları alt donanımları ve yapı potansiyeli ile bir kaynak niteliğindedir ve ekonomik değer taşımaktadır (Özen, [19]).

2.2 Koruma Kavramının Tarihsel Süreç İçinde Değişen İçeriği

Her ülkenin korumaya karşı takındığı tavır içinde bulunduğu toplumun kültür varlıklarına bakış açısı, algılama biçimi ve bilinç düzeyi ile şekillenmekte ve yasal düzenlemelere yansımaktadır (Madran, [20]). Oysa tarihi çevrenin kapsamlı olarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında tüm dünya ülkelerinin ortak bir dil ve kriterlere sahip olması gerekmektedir. Bu amaçla korumaya ilişkin bir yasal sistem ya da sistemlerin gerekliliği kabul görmüştür. Dünya genelinde önceleri bireysel çaba ve girişimlerle sınırlı kalan koruma kavramındaki gelişim; giderek her ülke için ulusal ve uluslararası sorumluluğa ulaşan bir konuma gelmiştir (Özden, [21]).

Bu bölümde; dünyadaki koruma anlayışının ilkçağlardan günümüze kadar olan gelişim süreci incelenecektir. Koruma konusunda Türkiye dışındaki ülkelerin geçirdiği evrimi incelemek, ülkemizdeki koruma anlayışın değerlendirilmesi ve bu konuda içinde bulunduğumuz durumun saptanması açısından önemlidir.

2.2.1 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısı ve Tarihsel Gelişimi

Kültürel miras alanlarının bozulma ve yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalmalarının sebebi; doğal koşullar, savaşlar, zamanın yıpratıcı etkisi, kentsel nüfus artışları ile oluşan yoğun yapılaşma baskısı ve değişen yaşam koşullarıdır. Bu nedenle uluslararası koruma yazını da dönemin ihtiyacı doğrultusunda şekillenmiş, sözleşmeler, tüzükler aracılığı ile de miras alanlarının korunması için bir takım önlemler geliştirmiştir. Antik

dönemde anıt eserlerin korunması ile başlayan koruma olgusu, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeye başlamıştır (Akın, [2]).

Uluslararası düzeyde koruma kavramının gelişim sürecini, yaşanan olaylar çerçevesinde; Helen, Roma ve Bizans Dönemi, 18. ve 19. yüzyıllar dönemi, 20. yüzyıl ve 21. yüzyıl dönemleri olarak incelemek mümkündür (Çizelge 2. 1)

Çizelge 2. 1 Koruma Kavramının Tarihsel Gelişiminde Kırılma Dönemleri¹

ULUSLARARASI PLATFORMDA KORUMAYA BAKIŞ AÇISININ TARİHSEL GELİŞİMİ						
Helen, Roma ve Bizans Dönemi			18. ve 19. Yüzyıllar		20 Yüzyıl	21. Yüzyıl
Antik Dönem	14. ve 15. yüzyıllar	16. yüzyıl	18.yy İlk Yarısı	18.yy sonu ve 19.yy başı	I. ve II. Dünya savaşları sonrasında koruma anlayışının uluslararası platformda daha sağlam temellere oturtulmasına yönelik özel yasaların çıkarılması	Su altındaki kültürel miras, somut olmayan kültürel miras ve modern mimari mirasın da koruma kapsamına alınması

Helen, Roma ve Bizans Dönemi:

Dünyadaki ilk koruma işlemleri, yönetim binaları ile kilise, manastır gibi kutsal sayılan mekanlarda, yönetimin ve dinin etkisi ile olmuştur. Kral ya da imparatorların gücünü temsil eden bu binalar, kilise ve manastırlar hem temsil ettikleri gücün etkisini artırmak hem de doğal ve fiziksel eskimeleri önlemek amacıyla korumaya alınmış, restorasyonları yapılmıştır (Binan, [22]).

Antik dönemde anıtsal nesne ve yapıları ayakta tutmaya yönelik yapılan müdahaleler korumandan çok dinsel, simgesel, politik rolleri çerçevesinde yapıların varlıklarını koruma gayretidir (Stubbs, [23]). 14. ve 15. Yüzyıllarda eski devirlere ait anıtsal yapı ve sanat eserlerine yönelik ilgi artmış ve bu eserleri korumaya yönelik müdahaleler bilinçli bir tavır halini almıştır (Erder, [24]). 16. Yüzyıldan itibaren gelişen modern tarih kavramıyla birlikte kültürel miras anlayışı da değişmiş; sanat eserlerinin ve tarihi

¹ Çizelge 2. 1 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

yapıların bir kültürün veya ulusal kimliğin ifadesi olması nedeniyle korunmaya değer olduğu görüşü benimsenmiştir (Jokilehto, [25]).

18. ve 19. Yüzyıl:

18. Yüzyılın ilk yarısında kültürel çeşitliliğin ve ulusal kimliğin ön plana çıkmasıyla İtalya ve Yunanistan'daki anıt eserlerin keşfine çıkan seyyahlar, bu anıtların dünya değeri özelliğinin korunması gerektiği üzerine bir hareket başlatmışlar ve önce koleksiyonculuğu, ardından da anıt eserlerin korunması düşüncesinin gelişimini desteklemişlerdir (Dinçer, [26]). 18. Yüzyılın sonlarında yaşanan Fransız Devrimi, 19. Yüzyılın ilk yarısında Napolyon savaşları ile birçok kentin tahrip olması yanı sıra Endüstri Devrimi'nin sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimi getirmesi ile kentlerdeki nüfus artışı ile alt yapı sorunlarını gidermek ve yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılan plan ve uygulamalar, eski doku ve yapıların büyük tahribatına neden olmuştur (Stubbs, [23]). Bunların yanı sıra, bu dönemde ortaya çıkan üretim teknolojileri, yapı malzemeleri ve yapım tekniklerindeki değişimler, yapı çevre önceki dönemlerin kentsel ve mimari yapısıyla önemli farklılıkların oluşmasına neden olmuştur (Erder, [24]).

Bu bağlamda 1818'de Hesse-Darmstadt Dükü 1Lui tarafından hazırlanan ortaçağ anıtlarının korunması kararname Avrupa'daki en eski koruma yasası sayılabilir (Kuban, [27]). 19. yüzyılın başlarında GiuseppeValadier'nin Roma'daki uygulamaları, Fransa'da Viollet-leDuc'ün "üslup birliğine varış" düşüncesiyle yaptığı restorasyon çalışmaları korumada atılan ilk adımlardır.

19. yüzyılın sonunda (1883) Camillo Boitotarafından çağdaş koruma kavramına yakın ilk temeller ortaya konmuştur (Binan, [22]). Tarihi anıtsal yapıların korunmasına ilişkin ilk ciddi ve önemli gelişmeler Fransa'da 1887 ve 1913 tarihlerinde kabul edilen yasalardır. Bu yasaların, ilerleyen zamanda kentsel ve doğal çevrenin korunmasına yönelik olumlu gelişmelere zemin hazırladıkları bilinmektedir (Okyay, [28]), (Çizelge 2. 2).

20.Yüzyıl:

I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında kültürel miras alanlarının yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalması, koruma çerçevesinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Koruma konusunda İtalya’da başlayan çalışmalar çerçevesinde, Gustave Giovannoni tarihi yapı restorasyonlarında çağdaş tekniklerin kullanılması ve anıtların çevre dokusu ile birlikte korunmaları gerektiğini savunarak, onarımın ilkeleri sayılabilecek kuralları koymuştur.

1931’de Atina’da toplanan tarihi anıtların korunması ile ilgili ‘Carta Del Restauro Italiana’(İtalya Restorasyon Tüzüğü) mimar ve teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı’nda uzmanlar tarafından tartışılmış ve benimsenmiştir (Ahunbay,1996). 11 maddeden oluşan Restorasyon Kartası’nın 6.maddesinde¹ kentsel ölçeğe dolaylı olarak atıfta bulunmaktadır. Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de duyarlı olunması gerekliliği belirtilmektedir (Dinçer, [26]).

II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olan Avrupa kentlerinin, ulusal bilinçlenme çerçevesinde, kent planlama ve kentsel koruma bağlamında yeniden düzenlenmesi gereğinin doğması ile 1954 tarihine La Haye’de UNESCO tarafından ‘‘Silahlı bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme’’ imzalanmıştır. 40 maddeden oluşan bu sözleşmede savaşlar nedeniyle kültür mirasının giderek yok olduğuna dikkat çekilmekte ve hangi milletin kültür ürünü olursa olsun bu eserlere yapılacak saldırının bütün insanlığın kaybı olacağına dikkat çekilmektedir (Dinçer, [29]).

Batı Avrupa ülkelerindeki koruma yasalarının kentsel ölçekte ele alınması ise 1950-1970 yılları arasında gerçekleşmiştir. Tarihsel Kent Merkezleri veya Tarihi Çevre açısından 1957 **Paris Kongresi** (Uluslar arası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri I. Kongresi) ‘‘Kent içindeki Tek Anıt’’ kavramından ‘‘Anıt Olarak Kent’’ kavramına doğru bir gelişmenin temelleri atılmıştır. Kentlerin sosyal, ekonomik ve politik açıdan yeniden hayata kavuşturulması tartışılmış, daha sonra bu tartışmalar Fransa’da Malraux Yasası olarak bilinen yasanın kökenlerini oluşturmuştur (Binan, [22]).

1964 **Venedik Tüzüğü**’nde. Koruma anıt eser koruma ölçeğinin ötesine taşınarak kentsel ve kırsal yerleşmeleri içeren bir yapıya bürünmüştür. Venedik’te 25-31 Mayıs

¹CARTA DEL RESTAURO (1931) Madde 6- Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır.

1964 tarihleri arasında toplanan II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, Tarihi yapıların korunması ve onarımıyla ilgili ilkeler üzerinde karara varmak ve bunları uluslararası bir temele yerleştirmek amacıyla toplanarak, ‘‘Venedik Tüzüğü’’ adıyla anılan kararları almıştır. Bu tüzük ile koruma anıt eser koruma ölçөгünü ötesine taşınarak kentsel ve kırsal yerleşmeleri içeren bir yapıya bürünmüştür. Tüzükte, korumanın sürekliliğinin sağlanması, anıtların çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesi ilke olarak kabul edilmiştir. Onarımda çağdaş teknolojiden yararlanma, çevre düzenleme, arkeolojik sitlerde yapılacak onarımlar hakkında da bir takım açıklamalar getirilmiştir (Okyay, [28]).

1969’da Brüksel’de yapılan Avrupa Konferansı Sorumlu Bakanlar toplantısında, özellikle Avrupa ülkelerinin koruma politikalarına yaklaşımları belirlenmeye çalışılmıştır. Koruma kavramının, ‘‘mimari miras’’ (architectural heritage) deyimini ile **çevresiyle uyumlu ilişkiler içinde ve kent planlama politikaları ile bütünleşmiş** bir kavram olarak kabulüne karar verilmiştir. Savaş sonrası girişilen kitlevi imar faaliyetlerinin sosyo-ekonomik ihtiyaçların önceliği nedeni ile genelde insancıl olmayan yerleşmelerin oluşmasıyla sonuçlandığı ve eski merkezlerin bu gelişmelere paralel olarak nüfus kaybına uğrayarak ya iş yerlerine ya da düşük gelir gruplarının kullanımına terk edilmesi nedeni ile yok oluşuna dikkat çekilmiştir. Bunu önlemek için ‘‘Bütünleşik koruma’’ kavramı ortaya atılmıştır. ‘‘Bütünleşik korumada tarihi dokunun çevresi ile birlikte güncelliğinin arttırılarak korunması beklenmektedir. Bu kavram uyarınca herhangi bir saygınlık önceliği olmaksızın Avrupa tarihi, peyzajı ve yaşam tarzını yansıtan her türlü doku, mimari miras deyimini içinde değerlendirilmiştir [30].

1972 yılında Paris’te toplanan UNESCO’nun 17. toplantısında **Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi** (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and National Heritage) kabul edilmiştir. Bu sözleşme ile kültürel miras kavramının içeriği yeniden tanımlanmış ve ‘‘Üstün Evrensel Değer’’ anlamını kazanmıştır ([31], [2]).

1975’in Avrupa Mimari Miras Yılı ilan edilmesi ile başlayan kampanya sonunda yayınlanan **Amsterdam Bildirgesi**’nde; mimari mirasın korunması kentsel ve bölgesel planlamanın hedeflerinden biri olarak belirlenmiştir. Bu bildirme de hedefin bütünleşik koruma olduğu belirtilmiş ve ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönleri gözetilen bir koruma modeli olarak tanımlanan bu yaklaşımın gerçekleşmesi için gerek duyulan

araçlar tanımlanmaya çalışılmıştır. Yerel yönetimlerin, merkezi hükümetlerin desteğini, halkın katılımını öngören bütünleşik koruma düşüncesi koruma uygulamaları için gerekli onarım teknik ve yöntemlerinin, uygulama yapacak ustaların yetiştirilmesini de destek olması öngörülmüştür. Avrupa Konseyi desteğinde gelişen bu düşünceler, bağlı ülkelerde kamuoyuna mal edilerek başarıya ulaşılmıştır (Cinel, [10]).

1976 yılında aynı yaklaşım Nairobi’de yapılan UNESCO toplantısında gündeme getirilerek tartışılmış ve toplantı sonunda alınan tarihi alanların korunması ve çağdaş rolleri konusunda tavsiyeler konulu kararlar üye ülkeler tarafından benimsenmiştir (Ahunbay, [17]).

1987 yılında, tarihi kentler ve kentsel alanlar üzerine ilke kararlarının verildiği, **Washington Tüzüğü** (Washington Charter) olarak anılan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) kabul edilmiştir. Bu tüzük, tarihi kent ve kentsel alanların yasal olarak koruma altına alınmasını, bakım ve restorasyonların yapılmasını, geliştirilmeleri ve çağdaş yaşama katılmaları için gerekli müdahalelerin yapılmasını öngörmektedir (Cinel, [10]). Bu Tüzük ile **“kentlerin sürdürülebilir koruma politikaları doğrultusunda gelecek nesillerle aktarılma”** zorunluluğu önemli bir gelişmedir.

1992 yılında Avrupa Konseyi’nin kabul ettiği **“Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi”** arkeolojik alanlar için yeni değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Kültür mirasının korunması konusunda gelenekselleşmiş kavramların tartışmaya açılması ve koruma uygulamalarında kültürlerin ve kültürel mirasın çeşitliliğine daha fazla saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla [32], 1994 **Nara Özgünlük Belgesi** ve kültürel değere sahip alanların yöneticileri, müdürleri ve mal sahipleri gibi kişilerin bu yerlere dair kararlar vermesi ve uygulaması için yapılmış olan [33], 1999 **Burra Şartı** ile üstün evrensel değer tanımı yapılmış, miras alanlarının doğal ortamı ile birlikte sanatsal, teknik, tarihsel ve toplumsal boyutları ile korunması ve yönetilmesine ilişkin rehber ilkeler belirlenmiştir (Akın, [2]), (Çizelge 2. 3).

21. Yüzyıl:

Su altındaki kültürel mirasın yağmalanması ve yok edilmesinde hızlı bir artış yaşanmış, insanlık tarihi bu mirastan yoksun bırakılma tehdidi altında kalmıştır. Bu nedenle 2001

senesinde gerçekleştirilen UNESCO Genel Konferansı'nda kabul edilen Su Altındaki Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, devletlerin su altındaki miraslarını daha etkin bir Şekilde korumasını amaçlamaktadır [34].

2003 UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde somut olmayan kültürel mirasın tanımı yapılarak bu alanlarda beliren mirasın araştırılmasını, derlenmesini, arşiv ve dokümantasyon merkezlerinin oluşturulmasını, müzelerinin kurulmasını, ğretim kurumlarında ders olarak okutulması gibi konuları kabul edilmiştir [35].

2005 Kültürel Anlatımlar ve çeşitliliğin Korunması Sözleşmesi, 2005, 2011 Viyana Bildirgesi, Tarihî Kentsel Peyzaj ve modern mimarlık eserleri de kültürel miras kapsamında değerlendirilmiştir (Akın, [2]).

Çizelge 2. 2'de; 20. yy. ncesi, izelge 2. 3'de ise 20. yy sonrası tarihsel kesitte dönemin koşulları ve karşı karşıya kalınan sorunlar çerçevesinde uluslararası korumaya bakış açısı incelenmiştir. Tarihi evre koruması tek anıt korumasından başlamış ve günümüzde ağdaş işlevlerle bütünleşerek çok geniş bir çerçevede korumayı amaçlayan bir anlayışa ulaşmıştır.

Çizelge 2. 2 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi

(20. yy. öncesi)¹

TARİHSEL DÖNEM		SORUNLAR veya KORUMA NEDENLERİ	KORUMAYA BAKIŞ AÇISI
HELEN, ROMA VE BİZANS DÖNEMİ	ANTİK DÖNEM	Kral ya da imparatorların gücünü temsil eden yapılarda temsil ettikleri gücün etkisini artırmak ve doğal, fiziksel eskimleri önlemek.	Dinsel, simgesel ve politik nedenlerle anıtsal nesne ve yapıları ayakta tutmak.
	14. ve 15. Yüzyıllar	Eski devirlere ait anıtsal yapı ve sanat eserlerine yönelik ilginin artması.	Müdahalelere bilinçli bir tavır halinde bakılması.
	16. Yüzyıl	Gelişen modern tarih kavramıyla birlikte kültürel miras anlayışının da değişmesi	Sanat eserlerinin ve tarihi yapıların bir kültürü veya ulusal kimliği yansıtmaları nedeniyle korunmaya değer olduğu görüşünün benimsenmesi.
18. ve 19. YÜZYILLAR	18. Yüzyılın ilk yarısı	Kültürel çeşitliliğin ve ulusal kimliğin ön plana çıkması ve anıtların dünya değeri özelliğinin korunması gerektiği üzerine bir hareketin başlaması.	Koleksiyonculuğun ve anıt eserlerin korunması düşüncesinin gelişiminin desteklemesi.
	18. Yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başı	Bu dönemde yaşanan devrim, savaş ve sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimlerin sonucunda kentlerde yapılan plan ve uygulamalar ile eski doku ve yapıların büyük tahribata uğraması, yeni malzeme ve tekniklerin ortaya çıkması.	Avrupa'daki en eski koruma yasası 1818'de Hesse-Darmstadt Dükü 1Lui tarafından hazırlanan ortaçağ anıtlarının korunması kararname ve 19. yüzyılın başlarında Giuseppe Valadier'nin Roma'daki uygulamaları, Fransa'da Viollet-leDuc'ün "üslup birliğine varış" düşüncesiyle restorasyon çalışmaları yapması.

Çizelge 2. 3 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi

(20. yy. sonrası)²

TARİHSEL DÖNEM		SORUNLAR veya KORUMA NEDENLERİ	KORUMAYA BAKIŞ AÇISI
20. YÜZYIL	1931 Atina Sözleşmesi	I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında kültürel miras alanlarının yok olma tehdiidiyle karşı karşıya kalması	1931'de Atina'da toplanan tarihi anıtların korunması ile ilgili 'Carta Del Restauro Italiana' (İtalya Restorasyon Tüzüğü)'nün benimsenmesi Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de duyarlı olunması gerekliliğinin vurgulanması ile koruma alanının genişletilmesi.

¹ Çizelge 2. 2 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

² Çizelge 2. 3 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Çizelge 2. 3 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi
(20. yy. sonrası), (devamı)

20. YÜZYIL	<p>1954 La Haye</p>	<p>II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olan Avrupa kentlerinin, ulusal bilinçlenme çerçevesinde kent planlama ve kentsel koruma bağlamında yeniden düzenlenmesi gereğinin doğması.</p>	<p>1954 tarihine La Haye’de UNESCO tarafından ‘‘Silahlı bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme’’ imzalanması. Bu sözleşmeyle savaşlar nedeniyle giderek yok olan kültür mirasına dikkat çekilmesi ve hangi milletin kültür ürünü olursa olsun bu eserlere yapılacak saldırının bütün insanlığın kaybı olacağına altı çizilerek kayıt altına alınması.</p>
	<p>1957 Paris Kongresi</p>	<p>Kentlerin sosyal, ekonomik ve politik açıdan yeniden hayata kavuşturulmasının gerekli olması.</p>	<p>1957 Paris Kongresi (Uluslar arası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri I. Kongresi) ‘‘Kent içindeki Tek Anıt’’ kavramından ‘‘Anıt Olarak Kent’’ kavramına doğru bir gelişmenin temellerinin atılması.</p>
	<p>1964 Venedik Tüzüğü</p>	<p>Tarihi yapıların korunması ve onarımıyla ilgili ilkeler üzerinde karara varmak ve bunları uluslararası bir temele yerleştirmek.</p>	<p>Korumanın anıt eser koruma ölçeğinin ötesine taşınarak kentsel ve kırsal yerleşmeleri içeren bir yapıya bürünmesi. Korumanın sürekliliğinin sağlanması, anıtların çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesinin ilke olarak kabul edilmesi.Onarımlarda çağdaş teknolojiden yararlanılması.</p>
	<p>1969 Brüksel</p>	<p>Savaş sonrası girilen kitleviimar faaliyetlerinin sosyo-ekonomik ihtiyaçların önceliği nedeni ile insancıl olmayan yerleşmelerin oluşmasıyla sonuçlanması ve eski merkezlerin nüfus kaybına uğraması ile iş yerlerine ya da düşük gelir gruplarının kullanımına terk edilmesine dikkat çekilmesi.</p>	<p>Tarihi dokunun çevresi ile birlikte güncelliğinin artırılarak korunması amacıyla ‘‘Bütünleşik koruma’’ kavramının ortaya atılması. Bu kavram uyarınca herhangi bir saygınlık önceliği olmaksızın Avrupa tarihi, peyzajı ve yaşam tarzını yansıtan her türlü dokunun, ‘‘mimari miras’’ deyiimi içinde değerlendirilmesine karar verilmesi.</p>
	<p>1972 Dünya Miras Sözleşmesi</p>	<p>‘‘Üstün Evrensel Değer’’e sahip kültürel mirasın korunma gerekçesi.</p>	<p>Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme’’ ile kültürel miras kavramının içeriğinin yeniden tanımlanması ve’’ Üstün Evrensel Değer’’ anlamını kazanması.</p>
	<p>1975 Amsterdam Bildirgesi</p>	<p>Mimari mirasın korunmasının kentsel ve bölgesel planlamanın hedeflerinden biri olması gereği.</p>	<p>Ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönleri gözetilen bir koruma modeli olarak tanımlanan bütünleşik koruma yaklaşımının gerçekleşmesi için gerek duyulan araçların tanımlanması, Yerel yönetimlerin, merkezi hükümetlerin desteğini, halkın katılımının öngörülmesi. Koruma uygulamaları için gerekli onarım teknik ve yöntemlerinin, uygulama yapacak ustaların yetiştirilmesini de destek olunmasının öngörülmesi.</p>

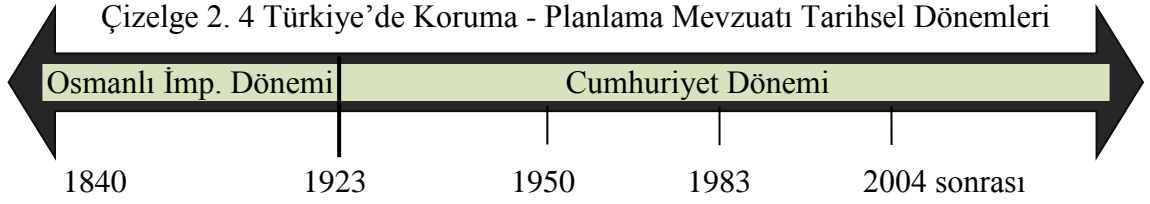
Çizelge 2. 3 Uluslararası Platformda Korumaya Bakış Açısının Gelişimi
(20. yy. sonrası), (devamı)

20. YÜZYIL	1976 Nairobi UNESCO toplantısı		Tarihi alanların korunması ve çağdaş rolleri konusunda tavsiyeler konulu kararların üye ülkeler tarafından benimsenmesi.
	1987 Washington Tüzüğü	Tarihi kent ve kentsel alanların yasal olarak koruma altına alınmasının gerekliliği.	Bu Tüzük ile “kentlerin sürdürülebilir koruma politikaları doğrultusunda gelecek nesillerle aktarılma” zorunluluğu benimsenmiştir.
	1992 Avrupa Konseyi	Arkeolojik alanların korunması gerekliliği.	“Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi” ile arkeolojik alanlar için yeni değerlendirmelerin yapılması.
	1994 Nara Özgünlük Belgesi Japonya	Kültür mirasının korunması konusunda gelenekselleşmiş kavramların tartışmaya açılması ve koruma uygulamalarında kültürlerin ve kültürel mirasın çeşitliliğine daha fazla saygı gösterilmesini sağlamak.	Üstün evrensel değer tanınımının yapılması, miras alanlarının doğal ortamı ile birlikte sanatsal, teknik, tarihsel ve toplumsal boyutları ile korunması ve yönetilmesine ilişkin rehber ilkelerin belirlenmesi.
	1999 Burra Şartı Avustralya	Kültürel değere sahip alanlardaki yöneticilerin ve mal sahiplerinin bu yerlere dair kararlar vermesi ve uygulaması.	
21. YÜZYIL	2001 UNESCO Genel Konferansı	Su altındaki kültürel mirasın yağmalanması ve yok edilmesinde hızlı bir artış yaşanmış, insanlık tarihi bu mirastan yoksun bırakılma tehdidi altında kalmıştır.	Su Altındaki Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, devletlerin su altındaki miraslarını daha etkin bir şekilde koruması.
	2003 UNESCO Sözleşmesi	Somut olmayan kültürel mirasın korunması.	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nde somut olmayan kültürel mirasın araştırılmasını, derlenmesini, arşiv ve dokümantasyon merkezlerinin oluşturulmasını, müzelerinin kurulmasını, öğretim kurumlarında ders olarak okutulması gibi konuları kabul edilmiştir.
	2005-2011 Viyana Bildirgesi		Tarihî Kentsel Peyzaj ve modern mimarlık eserlerinin de miras kapsamında değerlendirilmesi

2.2.2 Türkiye’de Koruma ve Planlama Mevzuatının Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde 19. yüzyıl’ın ilk yarısına kadar farkına varılmamış olan kültürel mirasımızın korunmasıyla ilgili ciddi bir önlem alınmamıştır. 19. yüzyıl’ın ilk yarısından itibaren koruma olgusu tekil ölçekten başlayıp, gereksinimler doğrultusunda ve ülkenin içinde bulunduğu şartlar itibariyle geliştirilerek kent ölçeğine kadar gelinmiştir [36].

Ülkemizde koruma mevzuatının gelişme sürecini, Çizelge 2. 4 'de¹ ilgili yasaların yürürlüğe girdiği ve ülkenin genel siyasi ve ekonomik değişim süreçleriyle de örtüşen; Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar olan dönem (Osmanlı İmparatorluğu dönemi), 1923-1950 yılları arasındaki dönem, 1950-1983 yılları arasındaki dönem, 1983-2004 yılları arasındaki dönem ve 2004 sonrası dönem olarak beş dönemde incelemek mümkündür (Cinel, [10])

Bu bölümde; bu süreç içerisinde ülkemizde oluşturulan yasal düzenlemelerde koruma-planlama ilişkisi araştırılarak irdelenmeye çalışılacaktır. Günümüze gelene dek planlama ile ilgili birçok kanun ve tüzük çıkarılmıştır. Koruma ile ilişkili olanlar bu çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı döneminde batılılaşma çerçevesinde korumayla ilgili dolaylı olarak ele alınan yasal düzenlemelerden ilki 1840 tarihli “Ceza Kanunu” dur. Bu yasaya göre anıt eserlere zarar verenlerin cezalandırılacağını belirtmektedir (Madran, [20]).

Kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili ilk yasal düzenleme ise 13 Şubat 1869’da yürürlüğe giren birinci Asar-ı Atika Nizamnameleri (Eski Eserler Tüzüğü)’dür (Ahunbay, [17]). Osmanlı İmparatorluğu Döneminde sadece taşınır kültür varlıklarını korumak amacıyla çıkartılmıştır. Bu ilk yasa ile Türkiye’de bulunan yabancı araştırmacılara kazı yapabilmek için izin almak koşulu getirilmiş ve buldukları eserleri yurt dışına çıkarmaları yasaklanmıştır [37].

1874’de ilk nizamnamenin yetersiz kalması sebebiyle ikinci’’Asar-ı Atika Nizamnameleri’ yasaı çıkartılmıştır. İlk kez eski eser tanımı yapılan nizamnamede eski eserler devlet malı olarak belirlenmiştir (Madran, [38]). 1884’de ise Türk eski eserler

¹ Çizelge 2. 4 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

hukukunun temeli sayılan üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi'dir. Doğrudan "eski eser"i konu alan 1874 ve 1884 tarihlerinde düzenlenen ‘‘Asar-ı Atika’’ nizamnamelerinin ortak özellikleri şöyle sıralanabilir:

- *İlke olarak, eski eser devlet malıdır,*
- *‘Eski’ kavramı Osmanlı İmparatorluğu öncesi kültürlerin verileri ile sınırlıdır,*
- *Özellikle taşınır eserler, onu bulanların malıdır. Bu nedenle, arkeolojik kazılarda bulunan eserler yurtdışına çıkartılabilmektedir,*
- *Taşınmaz kültür varlıklarının korunması konusunda yeterli hükümler bulunmamaktadır (Mardan, [20]).*

1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ise 1973 yılına değin tek koruma mevzuatı olarak kullanılan ve Osman Hamdi Bey döneminde gerçekleştirilen dördüncü ve son yasal düzenlemedir. Beş bölümden oluşan nizamname, eski eserlerden kurumsal işleyişini, eski eserlerin tanımı ve kullanım biçimlerini, kısıtlamaları, yaptırımları ve arkeolojik kazıları kapsamaktadır. Eski yapı ve anıtların korunmasıyla görevli kurum olarak da ‘‘Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni’’(Eski Eserleri koruma encümeni) kurulmuştur [39].

Büyük kentlerde eski yapılar, ulaşım, yeni yapılaşma vb. konularda çağdaş tanım ve uygulamalar getiren ve 1848 yılında yayınlanan ‘Ebniye Nizamnameleri’ (İmar Yönetmelikleri); koruma-planlama ilişkisi açısından önemli bir adım olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yangın yerlerinde yolları genişletmek amacıyla hasarlı yapıların tümüyle yıkılarak yeniden yapılmasını öngörmektedir. Aksine davranışlarda, onarım ruhsatı verilmeyecek, gerekiyorsa kamulaştırmaya gidilecektir. İstanbul’da yeni ve yeterli genişlikte yol açabilmek için bu yola gidilmiştir. Bu düzenleme, ülkemizde ‘‘koruma’’nın ‘‘planlama’’ karşısında aldığı ilk yasal yenilgi olup, tarihi çevrenin yasal yollardan zarar görmesine neden olmuştur (Madran, [20]). Bu Nizamname İstanbul’un bayındırlığı ile sınırlı tutulmuştur. Yalnızca İstanbul’da değil tüm İmparatorlukta uygulanacak olan ve 1864 yılında yürürlüğe giren ‘‘Turuk ve Ebniye Nizamnamesi’’ ise (Yollar ve yapılar Tüzüğü) yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname ile harita yapımına, kamulaştırmaya, parsellemeye, yol genişliklerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir (Cinel, [10]).

Osmanlı döneminin ilk imar yasası ise 1882 yılında yürürlüğe giren Ebniye Kanunu’dur. Bu yasa ile ‘‘Turuk ve Ebniye Nizamnamesi’’ yürürlükten kaldırılarak

yollar, yangın yerleri ve yapılarla ilgili daha geniş kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Yasa yangınlar sonucu hasar görmüş yapı adalarının harmanlanarak, kare veya dikdörtgen biçimde bölünerek yeniden düzenlemesi getirmiştir. Bu düzenlemede koruma-planlama ilişkisi açısından yapı adalarının geleneksel dokusunun bozulmasının bir başlangıcı olmuştur (Emek, [40]).

Çizelge 2. 5' de özetlendiği gibi ülkemizde Cumhuriyet öncesi dönemde korumaya ilişkin düzenlemeler kentsel ölçekte olamamış yalnızca taşınır kültür varlıklarının korunması amaçlanmıştır. Ancak, anıtsal yapılar çoğunlukla vakıflara ait olduğu için korunabilmiştir. Bu dönem koruma-planlama açısından tarihi dokunun yasal yollardan zarar görmesinin başlangıcı olmuştur. Uygulama biçimi 1850'li yıllardan sonra İstanbul dışındaki kentlerde yayılmaya başlamıştır. Kentsel ölçekli korumanın henüz oluşmadığı kentsel dokuların korunamadığı ve tahrip edildiği dönem olarak tanımlanabilir [37].

1923 - 1950 Dönemi

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kurulması ile koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkelerin ortaya çıkma süreci başlamıştır. Cumhuriyet sonrası; anıtsal nitelikte tarihsel mimari eserlerin korunması gereğinin ağırlık kazandığını ve bu eserlerin ilk kez imar planları yapımı sırasında korunmalarının tartışıldığını görmekteyiz. 1930 yıllarından sonra eski eser anlayışı içine taşınmazların da girmesiyle koruma anlayışı genişlemiştir. Bu dönemde ülke genelinde 3500 eser uzmanlar tarafından saptanmıştır (Tekeli, [41]). Cumhuriyet yönetimi ilk aşamada 1930 ile 1935 yılları arasında çıkardığı yasalar ile Osmanlıdan kalan mevzuatı değiştirmiş ve yeni bir düzenlemeye gitmiştir. Bu değişiklikler 1930 yılında çıkarılan ve her belediyeye plan yapma zorunluluğu getiren 1580 sayılı Belediye Kanunu ve yine aynı yıl çıkarılan 1593 sayılı "Umumi Hıfzısıhha Kanunu" ile 2033 sayılı "Belediye Bankası Kuruluş Kanunu"dur. Bu kanunlarla, kentlerin tarihi çekirdeği üzerinde açılan ana arter ve bu arterin sonuçlandığı Cumhuriyet Meydanları, Hükümet Konağı ve Resmi Kurum binaları ile tarihi eserlerin bulunduğu bölgelerin etraflarının açılarak, herkese gösterilerek korunması düşüncesi ile uygulama planları yapılmıştır [42].

Cumhuriyet döneminin korumaya dolaylı olarak değinen ilk mevzuatı 10 haziran 1933 tarihli ve 2290 sayılı "Belediye Yapı ve yollar Kanunu"dur. Yerel yönetimlere elli yıllık imar planlarını yaptırma görevi verilmiştir. Bu yasayla korumayla ilgili olarak anıt

eserlerin etrafında 10 m.lik boşluk bırakılması getirilmiştir (Yazgan, [36]). Ayrıca yapıların çevreleri ile birlikte bir bütün olarak korunmasının gerektiğine değinilmiştir (Akozan, [43]).

Bu dönem Çizelge 2. 5' de belirtildiği gibi, eski eserlerin yoğun olarak bulunduğu alanlarda özel bir planlama metodunun gereği vurgulanmıştır. Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihsel ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi de önem kazanmıştır (Cinel, [10]).

1950 - 1983 Dönemi

1950'li yıllar, yeni yasa ve kurumların oluşturulması, çok partili hayata geçilmesi, uluslararası ilişkilerin artması, ülkede eğitime önem verilmesi, parasal kaynaklarda izlenen göreceli artış vb. olanakların artmasıyla kültür varlıklarının korunması için yapılan eylemlerinin önemli bir dönüm noktasıdır (Madran, [20]).

Cumhuriyet tarihinde koruma ile ilgili ilk yasal düzenleme, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eser sorunlarını çözmek, korunmalarını denetlemek üzere 1951 yılında çıkarılan 5805 sayılı kanunla gerçekleşmiştir. "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkilini ve Vazifelerine Dair Kanun" ile eski eserlerin koruma, bakım, onarım ve restorasyon işlerinde uygulanacak ilkeleri belirlemek, bilimsel görüş vermek ve sorunlara çözüm üretmek amacıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuş ve söz konusu kurul taşınmaz kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili ilk hizmetleri başlatmıştır (Yazgan, [36]).

1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmış, bu kanunla koruma kavramının parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış, sit kavramı yeniden tanımlanmış, bir alan ya da yapının eski eser kimliği kazanması için gerekli sürecin tanımlanması gerektiği ortaya konmuştur. Yüksek Kurul'a tescil ve onarım kararlarını alma yetkisi verilmiş, imar planlarının yapımında Yüksek Kurul'un görüşünün alınma zorunluluğu getirilerek planlamayla koruma arasındaki ilk önemli ilişki yasal olarak kurulmuştur. Bir diğer önemli konu ise imar planlarındaki koruma vurgusunu arttıran, korumanın gerektirmesi halinde imar planlarının değişebileceği hükmünü içermesidir (Madran, [20]).

Eski eserlerin korunmasının İmar planlarıyla gerçekleştirileceği inancının tartışmasız kabul edildiği dönemde, 1957 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı İmar Kanunu ile **planlama/koruma ilişkisi** gündeme getirilmiştir. Bu yasaya göre yeni yapılacak binaların eski eserlere ve arkeolojik sahalara olan mesafeleri hazırlanacak tüzüklerle belirlenecektir. 1972 yılında İmar yasasında bazı değişiklikler yapan 1605 sayılı yasayla da tarihi yapıların çevresiyle birlikte ele alınması yasal hükmü getirilmiştir [42].

1950-1983 yılları arasındaki dönem Çizelge 2. 5’de görüldüğü gibi koruma mevzuatı kanunları 1973 yılına kadar planlama ile ilişkilendirilmemiş, yalnızca korumanın kurumsallaşması sağlanarak, koruma konusu bilimsel bir statüye oturtulmuştur. 1973 yılından itibaren planlama yasal olarak koruma ile birlikte düşünölmeye başlanmış ve bu yıllarda çıkarılan imar kanununda da tez kapsamında irdelenecek olan yeni yapı konusunda ilkelerin belirlenmesi konusu gündeme gelmiştir.

1983 - 2004 Dönemi

1980’li yıllar yeniden yapılanmanın başlangıç noktası ve yabancılaşmanın yaşandığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır [42]. Ülke çapında sit alanlarının ve korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının artması, koruma etkinliğinin tek merkezden idare edilmesini gittikçe zorlaştırmıştır. Türkiye’nin bir kırılma noktası yaşadığı yılların başlangıcı olan bu yıllarda, yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuş ve 1982 Anayasası’nın 63. Maddesinde devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir. Bu amaçla 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkartılmıştır [44]. Bu yasa ile birlikte sit alanlarında koruma, ‘Koruma Amaçlı İmar Plan’larıyla sağlanmaya başlamış, bütüncül bir yaklaşım benimsenmiş ve koruma amaçlı imar planı süreci ayrıntılı olarak tanımlanmıştır (Özden, [45]). Bu yasa ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksel Kurulu kaldırılmış, yerine ilke koyucu niteliği olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile uygulamaya ilişkin kararlar alan bölge koruma kurulları oluşturulmuştur (Madran, [20]). Tez kapsamında çalışılan Beyoğlu Kentsel Sit Alanı’ndaki uygulamalarda bu dönemde kurulan Koruma Kurulunun etkinliği irdelenecektir.

1980’lerin başlangıç yıllarında planlama kurumunun yeniden yapılanması kentsel koruma açısından önemli bir dönüm noktasıdır. İmar ve İskân Bakanlığı’nın kent

planlarını hazırlama ve onaylama yetkileri 1986 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu ile belediyelere devredilmektedir. Koruma uygulamalarının merkezi yönetimin yetkisinde kalmaya devam etmesi ise belediyeler tarafından sit alanlarının daraltılmasını ve tescilli yapıların tescillerinin kaldırılması taleplerini gündeme taşımıştır (Zeren, [46]).

3194 Sayılı İmar Kanunu ile belediye kaynaklarının önemli derecede arttırılması, merkezi yönetimin denetiminin bir ölçüde de olsa azaltılması ve koruma imar planı yapımına ve onanmasına ilişkin yetkilerin belediyelere devredilmesi bu dönemde kentleşme açısından önem kazanmıştır (Tekeli, [41]). Ancak, koruma imar planlarının tahammül edilebilir sürelerde elde edilememesi ve yerel yönetimlerin genellikle koruma planlarına karşı olmaları, korumada toplumsal/ekonomik uzlaşmayı engellemiştir (Gültekin, [47]).

2004 Sonrası Dönem

2004 yılında çıkan 5226 sayılı Yasa ile 2863 sayılı Yasa'da önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklik yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için "Koruma Uygulama ve Denetim Birimleri" kurulması ile korumanın yerelleşmesi için atılan önemli bir adım olarak yorumlanmaktadır (Duyguluer, [48]).

2004 Yılında 5216 sayılı "Büyükşehir Belediye Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile de; tarihi çevrenin ve işlevlerinin korunmasını sağlamak amacıyla bakım ve onarım yapma, korunması mümkün olmayan yapıları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek yetkisi yerel yönetimlere verilmiştir (Madran, [38]).

2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanımı Hakkında Kanun" ile hem üst ölçekli planlar, hem de daha önce onaylanmış koruma imar planları hükümsüz hale getirilmiştir. Belediyelere 5366 sayılı Yenileme Yasası ile sit alanlarında yenileme alanları ilan ederek projeler üretme yetkisinin tanınması gelinen son aşamadır. Bu durum bir taraftan kent merkezlerinde yer alan değerli taşınmazlara ayrıcalıklı yapılaşma hakkı sağlarken, diğer taraftan planlama kurumunun yetki alanlarını parçalanmasına neden olmuştur (Duyguluer, [48]).

2011 yılında 644 sayılı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yeniden üst

düzyer önemli yetkilere kavuşturulmuştur. 648 Sayılı ‘‘Çevre ve şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Grevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Hükümünde Kararname’’ yürürlüğe girmiştir. Kararnamenin Çevre ve şehircilik Bakanlığı’nın aslen yerel yönetimlere ait olan plan yapma, yaptırma, onaylama yetkilerinin yanı sıra proje onayı, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi verilmesi gibi görev ve yetkiler verilmiş, parsel ölçeğinde ve ayrıcalıklı biçimde, dilediğince el koyma yetkisi tanımlanmıştır [39].

Çizelge 2. 5’de¹ Türkiye’de Koruma Mevzuatı ile Planlama Mevzuatının ‘‘Koruma-Planlama’’ ilişkisi açısından dönemler itibariyle karşılaştırması yapılmıştır. Buna göre Türkiye’de koruma olgusu; gelişmiş ölkelerdeki koruma gelişimini daima geriden takip etmiş; mimari ve kentsel költür mirasının korunması amacıyla kamu müdahalesini düzenleyen, yönlendiren önemli yasal mevzuatı oluşturmaya çalışmış ve sonuçta da öлке bütününde, bölge, kent ölçeğinde yetki dağılımını sağlayıcı tedbirler alınması aşamasına gelmiştir. Türkiye’deki politik ve ekonomik değişim dönemleri incelendiğinde çıkarılan temel yasaların bu dönemlerle çakıştığı tespit edilmiştir.

¹ Çizelge 2. 5 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Çizelge 2. 5 Türkiye’de Koruma Mevzuatı ile Planlama Mevzuatının ‘‘Koruma-Planlama ‘‘ ilişkisi

TARİHSEL DÖNEM	KORUMA MEVZUATI KANUN VEYA TÜZÜĞÜN ADI	KORUMA-PLANLAMA İLİŞKİSİ	PLANLAMA MEVZUATI KANUN VEYA TÜZÜĞÜN ADI
OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ	1840 - ‘‘Ceza Kanunu’’	Taşınır kültür varlıkları korunması amaçlanmıştır. Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile ilgili ve kentsel ölçekte herhangi bir uygulama yapılmamıştır.	
	1869 - ‘‘I. Asar-ı Atika Nizamnamesi’’		
	1874 - ‘‘II. Asar-ı Atika Nizamnamesi’’		
	1884 - ‘‘III. Asar-ı Atika Nizamnamesi’’		
	1906 - ‘‘IV. Asar-ı Atika Nizamnamesi’’		
	Kent yollarının genişletilmesi ile yapı adalarının geleneksel dokusu bozulmuş. Yangınlar sonucu hasar görmüş yapı adaları harmanlanarak kare veya dikdörtgen biçimde yeniden düzenlenmiştir. 1950 li yıllardan sonra dokusal bozulmalar, yasal yoldan yurt geneline yayılmıştır.	1848 - ‘‘Ebniye Nizamnamesi’’ (İmar Yönetmelikleri)	
		1864 - ‘‘Turuk ve Ebniye Nizamnamesi’’	
		1882 - ‘‘Ebniye Kanunu’’	
1923-1950 YILLARI ARASI DÖNEM		Eski eserlerin yoğun olarak bulunduğu alanlarda özel bir planlama metodunun gereği vurgulanmıştır. Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihsel ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi de önem kazanmıştır.	1930 - 1580 sayılı ‘‘Belediye Kanunu’’,
			1930 - 1593 sayılı ‘‘Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’’ ve
			1930 - 2033 sayılı ‘‘Belediye Bankası Kuruluş Kanunu’’
			1933 - ‘‘2290 sayılı Belediye Yapı ve yollar Kanunu’’
1950-1983 YILLARI ARASI DÖNEM	1951 - 5805 sayılı ‘‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkilini ve Vazifelerine Dair Kanun’’	Eski eserler koruma, bakım, onarım ve restorasyon işlerinde uygulanacak ilkeleri belirlenmesi, bilimsel görüş vermek ve sorunlara çözüm üretmek amacıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur. Planlama ile ilgili bir hüküm henüz yoktur.	
	1973 - 1710 sayılı ‘‘Eski Eserler Kanunu’’	İmar planlarının yapımında Yüksek Kurul’un görüşünün alınması ile planlamayla koruma arasındaki ilk ilişki yasal olarak kurulmuştur.	
		İmar Kanunu ile planlama/koruma ilişkisi anıtsal yapılardan çekme mesafeleri ilgili olarak gündeme gelmiştir.	1957 - 6785 sayılı ‘‘İmar Kanunu’’
		Tarihi yapılar çevresiyle birlikte ele alınacak ve bütüncül bir yaklaşım sağlanacaktır.	1972 - 1605 sayılı yasa

Çizelge 2. 5 Türkiye’de Koruma Mevzuatı ile Planlama Mevzuatının ‘‘Koruma-Planlama ‘’ ilişkisi (devamı)

1983-2004 YILLARI ARASI DÖNEM	1983 - 2863 sayılı ‘‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’’	K..T.V.K.Y.Kurulu ile uygulamaya ilişkin kararlar alan ‘‘Bölge Koruma Kurulu’’ oluşturulmuştur. Sit alanlarında korumanın, ‘Koruma İmar Plan’larıyla sağlanmaya başlaması, bütüncül bir yaklaşım benimsenerek koruma amaçlı imar planı sürecinin ayrıntılı olarak tanımlanması	
		İmar ve İskân Bakanlığı’na ait olan kent planlarını hazırlama ve onaylama yetkisi belediyelere devredilmiştir. Koruma uygulamaları ise merkezi yönetimin yetkisinde kalmaya devam etmiştir.	1986 - 3194 sayılı ‘‘ İmar Kanunu’’
2004 YILI VE SONRASI DÖNEM		Yerel yönetimlere tarihi yapıların bakım onarım ya da yeniden yapım işlerinin verilmesi.	12004-5216 sayılı ‘‘Büyükşehir Belediye Yasası’’
	2004 - 5226 sayılı yasa	‘‘Koruma Uygulama ve Denetim Birimleri’’ kurulması, korumanın yerelleşmesi.	
	2005 - 5366 sayılı ‘‘Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanımı Hakkında Kanun’’	Mevcut koruma imar planlarının hükümsüz hale gelmesi.. Yenileme Yasası ile belediyelere sit alanlarında yenileme alanları ilan ederek projeler üretme yetkisinin tanınması. Böylece kent merkezlerinde yer alan değerli taşınmazlara ayrıcalıklı yapılaşma hakkı sağlanması,	
		Belediyelere kültürel mirasın korunması amacıyla bakım onarım inşa etme yetkisi verilmesi.	2005 - 5393 ‘‘ Belediye Yasası’’
		Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yeniden önemli yetkilere kavuşturulması. Yetkilerin merkezde toplanması.	2011 -644 ‘‘Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’’
		Kararnamenin Çevre ve Şehircilik Bakanlığının aslen yerel yönetimlere ait olan plan yapma, yaptırma, onaylama yetkilerinin yanı sıra proje onayı, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi verilmesi gibi görev ve yetkilere, parsel ölçeğinde ve ayrıcalıklı biçimde, dilediğinde el koyma yetkisinin tanımlanması	2011 - 648 sayılı ‘‘Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Hükmünde Kararname’’

2.3 Tarihi Çevrelerin Gelişmesinde Yaşanan Sorunlar ve Tehditler

Kültürel mirası ve birçok tarihi değeri içinde barındıran, yaşayan bir organizma olarak da adlandırılan tarihi çevrelerin bozulmalarına neden olan bir takım unsurların varlığı kaçınılmazdır. Kültürel varlıkların bozulmalarına neden olan, doğal ya da insan kökenli etmenler uzun bir zaman sürecinde oluşabildiği gibi, çok kısa zamanda da gerçekleşebilirler [49].

Tarihi çevrelerde bozulma nedenlerini şöyle sıralayabiliriz

- Yaşlanma (Eskime): Uzun süreli bir olgudur ve genellikle yapı ya da alanın yeri ve topografik konumlanmasına bağlıdır. İklimsel özellikler de yapıyı çevrelerde farklı eskimelere neden olur.
- Doğal Afetler ve Savaşlar: Ani bozulmalara neden olur. Özellikle deprem, yapısal bozulmalarda en çok irdelenen ve çözüm aranan bir afet türüdür.
- İnsan Kökenli Bozulmalar: Genellikle, politik kararlardan ya da yetersiz yönetimden kaynaklanırlar. Nedenler arasında, yerel, bölgesel ya da ulusal ölçekteki politikalar (ya da politikasızlıklar), ekonomideki değişimler, üretim biçimindeki değişimler, hatta modadaki değişimler sayılabilir (Okyay, [28]).
- Ekonomik Kökenli Bozulmalar: Tarihi çevrenin kent içindeki konumuna bağlı olarak artan toprak değeri ve işlevsel değişim baskısının ortaya çıkardığı bozulmalar olarak tanımlanabilir. Değer artışının oranına bağlı olarak ortaya çıkan işlevsel ve yapısal değişim baskısı; tarihi çevrelerin yenilenme, altyapı ve ulaşım talepleri olarak fiziksel, sosyal ve ekonomik mekan değişimlerini gündeme getirmektedir.
- Yönetim ve Planlama Kökenli Bozulmalar: Sit kararı olmayan tarihi alanlarda mevcut imar planlarının getirdiği çevre ölçeğinin üzerinde yapı yükseklikleri, küçük parsellerden oluşan tarihi kent dokusunda, çok sayıda parselin birleştirilmesiyle büyük yapıların yapılarak özgün dokunun değişime uğraması, boşalan parsellerin yerine tasarım kriterlerine uygun olmayan ve çevreyle bütünleşmeyen yeni yapıların yapılması tarihi çevrelerin bozulma nedenleri olarak sıralanabilir (Ahunbay, [17]). Tarihi çevrelerin bozulma nedenleri içerisinde yer alan '**yeni yapı sorunsalı**' tez kapsamında örnek alan olarak seçilen "Beyoğlu Kentsel Sit Alanı"nda irdelenecektir.

Tarihi Çevrelerin Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunlar:

Tarihi çevrelerde oluşan bozulmalar bu çevreleri birtakım sorunlarla karşı karşıya bırakır. Tarihi yerleşmelerdeki sorunları diğer yerleşmelerden ayıran en önemli konu,

sahip oldukları kültürel mirasın yok olduğunda yenilenemeyecek ya da düzeltilemeyecek değerlerle ilgili olmasıdır. Tarihi çevrelerde karşılaşılan sorunları; fiziksel sorunlar, sosyo-ekonomik sorunlar, Planlama ve uygulama sorunları olarak sınıflandırmak mümkündür (Okyay, [28]).

Fiziksel sorunlar: İşlevselliğini kaybetmiş günün ihtiyaçlarına karşılık veremeyen tarihi yapıların yerine yeni yapı isteklerinin artması sonucu; yerin ruhu ve kimlik öğeleri ile bütünleşmeyen, siluet değerlerinin bozulduğu, geleneksel doku ölçek ve oranlarının yitirildiği, ulaşım ve altyapı problemlerinin yaşandığı yeni kent dokularının oluşması bir temel problem olarak tespit edilmiştir. Tarihi değeri olan yapılar günümüz gereksinmelerini karşılamadığı gerekçesiyle yenilenme sürecine girmektedirler. Bu bağlamda tarihi çevrede yeni yapılaşmayı tanımsız bir içerikte yönlendiren politika ve uygulamaların; koruma ilkesinden giderek uzaklaşan ve geleneksel yapı stokunu yok eden bir içeriğe taşınması da önemli bir sorun başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır [50].

Tez kapsamında incelenecek olan, Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda sıklıkla görülen bu durum, rant temelli yaklaşımlarla eski yapı stoğunu yok eden ve yerin ruhu kavramı ile çelişen içerikte uygulamalara neden olmaktadır. Bu yaklaşım gerek tarihi çevre bütünü içinde ki yapı stoğunun tahrip edilmesi, gerek yapı ölçek ve oranların zedelenmesi gerekse bulunduğu çevre içindeki yerel ticaret aktivitesini tüketmesi açısından önemli bir tehdit olarak değerlendirilmektedir.

Kültürel değerlerin yoğun olarak bulunduğu kentsel sit alanlarının karşı karşıya kaldığı diğer fiziksel sorunlar ise; hatalı yapı restorasyonları, çevre düzenlemeleri, altyapı onarımları, sokak sağıklaştırması, vb. fiziksel müdahaleler olarak tanımlanabilir (Tuncer, [7]).

Sosyal ve Ekonomik sorunlar: Kullanıcı grubu açısından; koruma kültürü, ait olma bilinci ile farkındalık ve mekandaki yaşam kalitesi sorunsalı, mülklere ilişkin tasarruflar açısından ise el değiştirme ve kaderine terk edilmek olarak sıralanabilir. Halkın koruma konusunda yeterli duyarlılığı göstermemesi ise sosyal nitelikli sorunların başında gelmektedir. Bunun sebebi kişilerin kültür varlığı, koruma, onarım, kamu yararı vb. tanım ve kavramlar konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olması, gerekli parasal ve teknik desteklerin sağlanmaması, kişisel yararın kamu yararının önünde gelmesi gibi konulardır (Oktay, [51]).

Nesiller boyu kentlerin tarihi / geleneksel bölgelerinde oturan ailelerin çeşitli nedenlerle bu alanları terk etmesi ve bunun sonucu yabancıların bu bölgelere yerleşerek yeni bir yaşam biçimi getirmeleri, alanın sosyal yapısında aidiyet örüntülerinin çözülmesine neden olmaktadır. Kent ve kasabaların eski mahallerinde oturan kişiler genellikle orta gelir düzeyindedirler. Bu nedenle, pahalı bir işlem olan onarım harcamalarını karşılayacak parasal olanaklardan yoksundurlar. Göçlerle kent dışından gelen grupların yaşamlarını ekonomik yönden güçlkle sürdürdükleri için, yapılarda basit bile olsa herhangi bir bakım müdahalesinde bulunmamakta ve çevrelerine oraya ait olmadıkları için sahip çıkamamaktadır. Bu bakımsızlık sürecinin sonunda kullanılamaz duruma gelen yapılar kaderine terk edilmekte ve bu alanlarda çöküntü alanları haline gelmektedir (Okyay, [28]).

Planlama / Uygulama Sorunları: Ülkemizde imar planlarıyla sağlanan aşırı imar-hakları tarihi çevrelerdeki mülk sahiplerini korumaya değil onları yıkarak yenilemeye yönlendirmiştir. Sit alanlarında yapılan Koruma Amaçlı İmar Planı yapım ve onama süreçlerinin uzunluğu, kentsel rantın oransız bir biçimde artmasına neden olmuştur. Yerel yönetimlerin duyarsızlığı gibi hususlarda kaçak yapılaşmayı teşvik etmiş ve bu durumda geleneksel dokunun bulunduğu alanların bozulmasına neden olmuştur (Ahunbay, [52]).

Yerel yönetimler tarihi ve ticari yapıların yoğun olarak bulunduğu kent merkezlerinde bulunan yapılara, özgün kullanımlarından farklı ve taşıyabilecekleri yükün üzerinde işlevler (İmar planında yapılacak değişikliklerle özgün kullanımı konut olan alanlara, konaklama/ticaret gibi fonksiyonlar vermek veya yapı kat sayısını arttırmak.) yüklemek zorunda kalmışlardır. Sorumlu kuruluşlar bu yükü kentin diğer kesimlerine dağıtacak önlemler almadığı için bozulma ve yozlaşmalar artabilmektedir. Tarihi merkezleri kaldırabileceklerinden daha fazla ve ağır işlevlerle yüklemek genellikle imar plan kararlarıyla oluşmaktadır. Ayrıca parsellerin form ve boyutlarının değiştirilmesi, yeni ulaşım akslarının önerilmesi vb. hususlar da ayrıştırma ve birleştirme yoluyla yapılarak tarihi dokunun geleneksel niteliğinin plan aracılığı ile bozulmasına neden olmaktadır. Bazı imar plan kararları ise bir kültür varlığının bir bölümünün ya da tümünün ortadan kalkmasına da neden olabilmektedir. Özellikle yeni yolların açılmasıyla mütevazı ölçekteki konutların yanı sıra, anıtsal nitelikli birçok yapı da bu imar hareketlerinde yok edilmiştir [50].

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümünde kültürel miras, tarihi çevre, koruma ve kentsel koruma kavramları ele alınarak dünyada ve ülkemizde yapılan koruma çalışmalarının yasal ve organizasyonel değişimi incelenmiştir.

Kültürel miras; insanlık tarihinin başlangıcından bu güne insanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan, geçmişe ait verilerin bir göstergesi olan, taşınabilir veya taşınamaz, somut veya somut olmayan, duygusal, politik ve kullanım değerleri olan kültürel değerlerin birikimidir. Kültürel mirasa bakış açısı politik, ekonomik ve kültürel dönemler itibariyle gelişip değişmiştir. 20. yüzyıla kadar kültürel mirasın kapsamı anıtlar yapı toplulukları ve sitler olarak yalnızca fiziksel olarak genişletilmiş, yirminci yüzyıldan itibaren de somut ve somut olmayan kültürel miras olarak detaylandırılmış, UNESCO “Dünya Mirası” kavramı tanımlanarak ile kültürel mirasın sadece buldukları ülkelerin değil tüm dünya insanlığının malı olduğu fikrini hayata geçirmiştir.

Kültürel mirası içinde barındıran “Tarihi Çevre” belirli nitelikleri, kendine özgü özellikleri, estetik, sanatsal ve çevresel değerleri olan yapıların bir arada yoğun olarak buldukları, tüm yapay ve doğal özellikleri ile korunması gereken kentsel sit alanları olarak tanımlanan bölgelerdir. Geçmiş uygarlıkların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını yansıtan bu özellikli bölgeler ya aynen ya da değiştirilerek günümüze kadar ulaşmışlardır.

Tarihi çevreler fiziksel, sosyal, ekonomik ve yönetsel kökenli bozulmalar sonucunda birtakım sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Hızlı nüfus artışı ve göçler kentlerin plansız büyümelerine yol açarken, kent merkezlerinde planlama ile yapılan fonksiyon değişiklikleri arsa değerlerinin artmasına yol açmaktadır. Verilen aşırı imar hakları ile çok katlı yapıların oluşmasına, tasarım kriterlerine uymayan, dokusal bütünlüğü sağlamayan, çevreyle bütünleşmeyen yeni yapılarla tarihi çevrenin bozulmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda koruma geçmişle bağ kurulabilmesi için; insanların gereksinimlerini karşılayacak kaynakların, tarihsel belgelerin, sanat eserlerinin, somut olmayan kültürel varlıkların çağdaş yaşam ve toplumla bütünleştirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması ve güvence altına alınması için gereklidir. Kentsel korumada amaç çağdaş insana tarihi

dokuda yeni yaşam olanakları sunarak tarihi kültürel sürekliliği sağlayıp kültürel mirası gelecek kuşaklara iletmektir.

Bir ülkenin kültür varlıklarına bakış açısı, algılama biçimi, korumaya karşı takındığı tavır ve gösterdiği davranışlar yasalarda anlatımını bulur. Tek bir yapıdan, büyük bir kente kadar giden sorunlar yasal, finansal ve yönetsel düzenlemelerle şekillenir ve çözümlenir. Korumanın sosyal, teknik, politik ve kültürel boyutları bu düzenlemelerle bütünleşerek uygulamaya yansır. Dolayısıyla korumanın kurumsal ve uygulamaya yönelik esaslarının o ülke koşullarına uyarlanması yasal düzenlemelerle gerçekleşir. Bu bağlamda Dünya’da ve Türkiye’de koruma yaklaşımlarının evrimine kıyaslamalı olarak bakacak olursak ülkemizdeki koruma anlayışının geldiği noktayı daha iyi anlamış oluruz.

Dünyada koruma anlayışı uygulamalarından çıkarımlar

- İlkçağlarda dinsel inanç ve yetki gücüne bağlı koruma anlayışı, Ortaçağ’da işlevsel ve siyasal nedenlere dayanmakta; Yeniçağ’da ise eski Yunan ve Roma uygarlıklarına duyulan ilgi olarak karşımıza çıkmaktadır.
- 18. Yüzyılın ikinci yarısında ve 19. Yüzyılın başından itibaren yıkım ve tahriplere tepki olarak doğan koruma; 19. Yüzyılın ikinci yarısında sanayi devriminin etkisiyle kent dokularında koruma girişimleriyle kapsamı açısından genişletilmiştir. 20. Yüzyılın başlarında anıtsal yapıların korunması düşüncesiyle korumaya yönelik özel yasalar çıkarılmış, Birinci ve ikinci dünya savaşı sonucundaki yıkımlara tepki olarak doğan koruma düşüncesi ile anıt çevreleri ve yapı grupları koruma kapsamına alınarak yeniden canlandırma çalışmaları yapılmıştır.
- 1930’lu yıllar çevre korumanın ve planlamanın yasal yollarla koruma kapsamına alındığı yıllar olmuştur.
- 1960’larda Tarihi çevrenin bir bütün olarak korunması gerekliliği ile sit koruma anlayışına geçilmiş, daha sonraki yıllarda daha etkin koruma anlayışı içinde sosyal ve ekonomik verilerde koruma kapsamında değerlendirilerek bütünleşik koruma düşüncesi hayata geçirilmiştir.
- 1990 sonrası ve 2000’li yıllarla birlikte ise tarihi çevrelerin karşı karşıya kaldığı büyük projelerden hareket ile ‘kentsel Peyzaj’ kavramı tartışılır hale gelmiş, doğal ve

kültürel miras bileşenlerinin birlikte tanımladığı özgün peyzajın, siluetin korunması gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Dünyadaki koruma anlayışında, gittikçe artan bir ilgi ve bilinç göze çarpmaktadır. Korumaya bakış, sadece yapı ölçeğinde değil, koruma amaçlı imar planlarıyla da tarihi çevrenin korunmasına, yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara iletilmesine yönelik planlı bir yapılanma şeklinde olmuştur. Öte yandan kültürel mirasın sadece fiziksel yapı ve yapı gruplarından oluştuğu bakış açısı da genişletilmiş ve somut olmayan kültürel mirasın korunması, gelecek kuşaklara aktarılması da bir ilke olarak benimsenmiştir.

Türkiye’de koruma anlayışı uygulamalarından çıkarımlar:

Kıyaslamalı olarak Türkiye’de koruma anlayışının değişim süreci değerlendirildiğinde aşağıda yer alan bulgulara ulaşılmıştır.

- 19. Yüzyılın ilk yarısına kadar olan dönemde dini gerekçelerle¹ koruma yapılamamış, bilinçli ve kurumsal olarak yürütülen ilk koruma çalışmaları; Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tanzimat sonrasında başlamıştır.
- Kentsel anlamda koruma çalışmalarının başlaması ise; anıtların çevrelerinin açılarak korunması çalışmaları ile 20. Yüzyılın başına rastlamaktadır. Bu dönemde anıt eser koruma anlayışının egemen olduğu, bu amaçla anıt eserlerin etrafının açılması sırasında birçok sivil mimarlık eserinin tahrip edildiği, korumanın dar kapsamı ile ele alındığı izlenmektedir. 1950’li yıllarda tarihi çevrenin önem kazanmasıyla birlikte anıtsal yapı ve birçok sivil mimari yapının koruma altına alındığı yıllar olmuştur.
- 1970’li yıllardan itibaren sit kavramı tanımlanmış, koruma/planlama ilişkisi gündeme gelmiş, 1983 yılı itibariyle de koruma/planlama uygulamalarında dünya standartlarına gelinmeye çalışılmıştır. Ancak 2004 sonrasında koruma/planlama açısından yetki karmaşasının yaşandığı yıllar olmuştur.

Bu bağlamda; 2004 yılı sonrası gelişmeler, Türkiye’deki koruma/planlama ilişkisi açısından tez çalışma alanı olan Beyoğlu Kentsel Sit Alanı örneğinde de yeni yapılaşmalara ayrıcalıklı haklar kazandırdığını göstermektedir. Osmanlı döneminden

¹ Fetihler sonrasında İslamiyet’in yayılması amacıyla bir çok ilde bir çok kilise camiye dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm sırasında anıt eser niteliğinde olan kilise ve benzeri yapılar tahrip edilmiştir. Örneğin; Yedikule’de bulunan İstanbul’un en eski kilisesi olan, 463 yılında Patrik Studios’un vakfettiği Vafizci Yahya Kilisesi, 15. yüzyılda İmhahor Camii’ne dönüştürülmüş ve. bu güne kadar da korunamamıştır. [161].

günümüze gelene kadar koruma/planlama adına çıkarılan kanun, tüzük ve yönetmelikler bağlamında gerçekleştirilen uygulamalar bir başka deyişle bu yasal çerçevenin yorumlanması ile uygulamaya taşınması, birçok kez tarihi dokunun bozulmasına neden olmuştur.

Geçmişten gelen korunacak değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, kültür sürekliliğinin sağlanabilmesi için öncelikle toplumda koruma bilincinin oluşturulması ve yöntemlerinin doğru olarak kullanılması gerekmektedir. Tarihi çevre içerisinde çeşitli nedenlerle yıkılıp yok olan yapıların yerine; tarihi dokunun fiziki ve sosyo-ekonomik yapısına uyumlu, çağdaş malzemeyle belirlenen tasarım ölçütleri çerçevesinde yenilerini yapmak tarihi çevreyi korumanın bir yöntemidir.

Ancak ülkemizde yasal düzenlemelerin ortaya koyduğu uygulama olanaklarının esnekliği korumayı ikinci plana atarak, tarihi çevreye duyarsız yeni yapıların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Tarihi çevredeki değişimin yeni doku ve yeni yapı bağlamında uygulama biçimleri üçüncü bölümde ortaya konulan kentsel doku ve mimari tasarım parametreleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

TARİHİ ÇEVREDE DEĞİŞİM OLGUSUNUN YENİ DOKU ve YENİ YAPI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Tarihi Çevrede Kimlik, Anlam ve Bağlam İlişkisinde “Yerin Ruhü” Kavramının Tartışılması

Yerin Ruhü / kimliği; “bir kişinin, bir yeri diğer yerlerden ayırabilmesini ya da tanıyabilmesini sağlayan nitelikler” bütünüdür (Lynch, [53]). Kent kimliği; kent imajını etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla, kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür [54]. Kent imgesi; hareket edebilen veya edemeyen her şeyin ortak ifadesidir ve canlı, cansız tüm varlıklara, eşyaya bir anlam verir. Bir kenti, farklılaştıran, ayrıcalıklı özelliklerini oluşturan her şey onun kimliğidir. Doğası, yapıları ve insanlarıyla birlikte her kent birbirinden farklıdır. Önemli dünya kentlerinin her biri belli bir kimlik ögesini barındırırlar. Bilim, sanat, din, doğa varlıklı kentler, tarih ve kültür kentleri gibi (Kaypak, [55]).

Kent kimliğini oluşturan bileşenler, doğa ve insan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan unsurlarla belirlenir. Doğal güzellikler ve manzaralar, tarihi ve kültürel değerler, insanın çevresini kuşatan önemli varlıklardır. Doğal çevreden kaynaklanan kimlik unsurları; kentin topografik durumu, iklim koşulları, bitki örtüsü, genel konumu vb. özellikleridir. İnsan eliyle yapılmış kimlik unsurları ise; yollar, binalar, meydanlar vb. unsurlardır [56]. Kentin kimliği sadece fiziksel çevre değildir. Beşeri çevreden kaynaklanan kimlik

unsurları, birey ve toplumdur. Kentin kimliği, doğal çevresi ve kentte yer alan tüm insan etkinlikleriyle birlikte bir bütün olarak oluşmaktadır. Kentte yaşayan insanların yaşam biçimleri de buna katkıda bulunur (Tekeli, [41]).

Büyük küçük her kent, bir kimlik oluşturmuştur ve oluşturdukları kimlikle anılmakta, kimlikleriyle yaşamaktadırlar. Kent kimliği uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenir. Bir bakıma kentin kimliği, o kentin ruhu demektir. Kimlik; bir anlamda, o kentte yaşayanların gerçekleştirmeye çalıştığı kişisel bir yansı halini alır, kişiye o kenti ve o kentte yaşamayı anlamlı hale getirerek aidiyet duygusunu yaşatır (Tekeli, [41]). Kentin kimliği, onu oluşturan doğal veya insan eliyle yapılmış bileşenler söz konusu olmakla birlikte, temel olan mekandaki yerin ruhu (geniusloci) ve canlılıktır. Bir yerin ruhu; kişinin orada hissettikleri, bu nedenle insanların tercih ettiği, orayı betimleyen unsurlardır (Yılmaz, [57]). Antik dönemlerden beri, "**yerin ruhu**", insanın günlük yaşamında karşı karşıya geldiği ve anlamına vardığı somut gerçeklik olarak bilinmiştir. Mimarlar, plancılar; bu yerin ruhunu görselleştirmeli ve insanın yaşamını kolaylaştıran anlamlı yerler haline getirmelidir. Bu nedenlerle kentsel tasarım; mekanlar oluşturma düşüncesiyle salt biçimsel düzenleme olarak algılanmak yerine, özgün 'yerler' yaratılması için çevrenin tüm bileşenlerinin - toplumsal bileşenler dahil - bütünleştirilmesine yoğunlaşmalıdır. Burada tasarımcıların temel kaygısı fiziksel ve kültürel değerler arasında ideal uyumun bulunması ve çağdaş kullanıcıların gereksinme ve hedeflerinin saptanması olmalıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi içinde, çalışma alanının yerel karakteristikleri araştırılmalı ve çözümlenmelidir (Oktay, [28]).

Tarihi kentlerde, plansız yapılaşmalar o yerin kimliğine zarar verir. Tarihi bir kent, kimliği ile bilinip tanındığından, bu özelliğini yitirmemelidir. Bu nedenle tarihi bir kentte yapılacak dokusal ve yapısal müdahalelerin hangi şartlarda gerçekleşmesi gerektiğini iyi sorgulamak gerekir (Gültekin, [47]). Geleneksel yapıdaki kentler günümüzde sürekli büyüyen ve sosyo-ekonomik yapısı geleneksel olmaktan uzaklaşan bir kimliğe bürünmektedir. Büyüyen kentlerimiz, kentliye yaşanabilir olanaklar sunmaktan uzaklaşmaktadır. Yeni ve eskisinden tamamen farklı bir kent kültürü oluşmaktadır. Kentlerin değişim süreçlerinde kent kimliğinin farklılaştığı ve başka kentlerle benzeştiği sıkça rastlanan bir durumdur (Kaypak, [55]).

Bir kentte yeni bir yapının yapılması ya da o kentte var olan bir yapının ortadan kaldırılması, kentin özgün kimliğini etkileyerek ona zarar verici ve kentsel hafızayı yok

edebilecek bir nitelikte olabilir. Özellikle kentte mevcut bir yapının ortadan kaldırılması söz konusu olduğunda; bu etki yapının o kente kattığı değerin hissedilmesiyle ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, eğer bir yapı kentin özgün kimliğine ilişkin önemli bir değer oluşturuyorsa, o yapının kendisi ve yakın çevresindeki yapılar ve kentsel alanlarla ilgili verilecek kararlar oldukça önemlidir; bu tür kararlar vermeden önce yapının ve çevresinin çok iyi anlaşılması gerekir. Çünkü bir kentte bulunan mimari değerler, kent kimliğinin önemli bir parçasını oluşturmakta ve varlıklarıyla, kentin özgün kimliğine zarar verme potansiyeli taşıyan her türlü kentsel müdahaleyi başarısız kılabilmektedir. Son yıllarda, kentlerde kaybolmaya yüz tutmuş birçok kültürel varlığın öneminin farkına varılmıştır. Kültürel varlıkların canlandırılması ve yaşatılmasıyla yeni ekonomik faydalar elde edilmesi çalışmaları ağırlık kazanmıştır. Yaşatılması için; yerel yönetimlerden, kentin tüm kurum ve kuruluşları ile ekonomik, kültürel ve sosyal tüm aktörler ve potansiyelleri olabildiğince harekete geçirmeleri ve bu sürece katmaları beklenmektedir (Yılmaz, [57]).

3.2 Tarihi Çevrede Değişimin Yeni Doku ve Yapı Bağlamında İrdelenmesi

Yaşayan kentler her zaman kendilerini yenilemişlerdir. Tarih içerisinde kendi dokusal karakterini ve özgün mimari üsluplarını yansıtmışlardır. Yerleşmeler tarihsel süreç içerisinde teknoloji, değişen ihtiyaçlar, yaşam biçimleri, müdahaleler, afet, savaş vb. nedenlerle, zenginleşmiş, yıkılmış, genişleşmiş veya yeniden yorumlanmışlardır. Yaşanan yenilenme süreci içerisinde yeni yapılaşma, kentlerin gelişimlerinin ve değişimlerinin kaçınılmaz bir parçası olmuştur. Buna bağlı olarak, tarihi dokunun en son katmanını oluşturan yeni yapılaşmalar, her zaman gündemde olan önemli bir tartışma, araştırma ve uygulama konusu olmuştur (Karakul, [58]).

Çağın sosyo-ekonomik koşullarının ve ihtiyaçlarının değişmesiyle tarihi kentlerde koruma anlayışı çerçevesinde yapılmayan her yeni yapı, eski dokunun bütünlüğünün ve tarihsel sürekliliğinin bozulmasına neden olur. Böylece kentin tarih boyunca edindiği fiziksel ve kültürel kimliği kaybetmesi kaçınılmazdır (Zeren, [59]). Tarihsel sürekliliğin tehlikeye girmesi, kentlerin kimliğini kaybetmeye başlamasıyla birlikte başlar. Ancak fiziksel eskime, insan ihtiyaçları, çevre koşulları, ekonominin zaman içinde değişmesi ve gelişen teknoloji ile birlikte, kentlerde yeni yapılaşmanın ortaya çıkması da doğal bir süreçtir. Bu noktada asıl sorun, eski kent dokusundaki değişimin ve yeni yapılaşmanın

kentin fiziksel ve kültürel kimliğine, kentin tarihi dokusuna, silüetine zarar vermeden, nasıl yapılabileceğidir.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarlanırken dokuya saygılı yapılar yapmanın belirli ölçütleri ve yöntemleri olmalıdır.20. Yüzyılın ilk yarısından itibaren tarihi dokuda yeni yapılaşma konusu; kimi zaman tek yapı ölçeğinde, kimi zamanda yapı grupları ve dokunun korunmasına dair kentsel koruma kararlarının bir parçası veya başlı başına gündem maddesi olmuştur. Bu bölümde tarihi çevrede yeni yapı tasarım ölçütlerinin incelenmesinden önce uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde konunun nasıl ele alındığı sonrasında da doku ve tek yapı ölçeğinde tasarım yöntem, ilkeleri yorumlanacaktır.

3.2.1 Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerde Tarihi Çevrede Yeni Yapı

Tarihi çevre koruma konusunda alınmış önemli evrensel kararlar incelenmiş ve tarihi çevrede yeni yapılaşma ile ilgili bazı antlaşma ve sözleşme maddeleri aşağıda Çizelge 3. 1’de açıklanarak yorumlanmıştır.

Çizelge 3. 1 Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerde Tarihi Çevrede Yeni Yapı

YIL	ULUSLARARASI ANTLAŞMA VEYA SÖZLEŞMENİN ADI	TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI KONUSUNDA ALINAN KARARLAR	
		DOKU ÖLÇEĞİNDEKİ KARARLAR	YAPI ÖLÇEĞİNDEKİ KARARLAR
1931	1931, Carta Del Restauero, Atina (I. ve II Dünya savaşları sonrası dönem)	Dokusal olarak alınmış herhangi bir karar yoktur	Anıtların çevresine yapılacak yeni yapıların niteliği kütlesi, rengi, üslubu ile uygun yapılması önerilmiştir.
1933	Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi, Atina Antlaşması (II dünya savaşı sonunda Avrupa’da politik ve ekonomik çalkantıların yaşandığı dönem)	Dokusal olarak alınmış herhangi bir karar yoktur	Tarihi bölgelerde yapılan yeni yapıların asla taklit olmaması, çağdaş malzeme kullanılması arzu edilerek sahte yapılara izin verilmemesi dile getirilmiştir.
1957	I. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, Fransa (Modernist akımların ve daha bütüncül yaklaşımların tartışıldığı dönem)	Geleneksel doku içindeki çağdaş tasarım sorununa değinilmiştir.	Taklit yapılara karşı tepki dile getirilmiştir.
1966	Levoca, Tarihi Kentsel Sitlerin Yenilenmesi Kollokyumu, Çekoslovakya (Göçler sonunda kentlerdeki bozulmaların başladığı dönem)	Kentlerin korunmaları adına düzenleme planlarının yapılmasının sağlanması.	Sosyal ve estetik açıdan gerekli olan çağdaş mimarinin tarihsel doku içinde yer almasının sağlanması.

Çizelge 3. 1 Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerde Tarihi Çevrede Yeni Yapı (devamı)

1972	Budapeşte, Tarihi Çevreye Yeni Yapı Entegrasyonu Sempozyumu, Macaristan	Tarihi çevrelerin özgün değerlerinin korunmasının sağlanması.	Yeni malzemelerin kütle, ölçek ve diğer mimari oranlarla uyumlu olması. Özgün değerlerin korunması için yanıtıcı müdahalelerin yapılmaması.
1973	Bükreş, 4. Balkan Ülkeleri Mimarları Konferansı, Romanya	Çağdaş kent planlarına tarihsel değerlerin entegrasyonunun sağlanması.	Çağdaş yapım tekniklerinin kullanılması.
1974	Kazimierz Dolny, Çağdaş Mimarinin Tarihi Çevre İle Bütünleşmesi Uluslararası Semineri, Polonya	Planlama çalışmalarında geleneksel mimari ile çağdaş mimarinin bir arada kullanılması.	Yeni yapılaşmaların tarihi çevreye katılımında gerekli analizlerin yapılması. Ayrıca Mevcut sosyal yapıya, mimari ve yapısal geleneklere saygılı tasarımların yapılması
1975	1975, “Avrupa Mimari Miras Yılı” Amsterdam Deklarasyonu, Hollanda	“Bütünleşik Koruma” yaklaşımının benimsenmesi	Tarihi çevrede yeni yapı üretiminin, koruma sürecinin tamamlayıcı parçası olması.
1976	Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler, Nairobi	Yenileme çalışmalarının bilimsel olması, koruma planlarının içeriğinin gündeme gelmesi.	Yalnızca koruma planına uygun bir şekilde yeni yapı yapılması.
1982	Bristol Tarihi Çevrede Yeni, Yapılaşma Sempozyumu, İngiltere	Dokusal olarak alınmış herhangi bir karar yoktur	Tarihi çevrede yeni, yapılaşma ile ilgili kararların alınması.
1982	1982 Dresden Savaşlarda Yok Olan Anıtların Yeniden Yapılması Sorunları Semp., (Doğu Almanya)	Dokusal olarak alınmış herhangi bir karar yoktur	Savaş sonrası yeni yapılaşmalarla ilgili kararların alınması.
1985	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Granada	Sit alanlarında ilgili projelerin yetkili bir makama sunulması.	Tarihi çevrede yeni bina yapımında belirlenecek kriterlere uyulması, binalarla ilgili projelerin yetkili bir makama sunulması.
1987	Washington, Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü, ABD	Mevcut çevreye saygı göstermeli, ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir.	Çevreye uyumlu çağdaş tasarımlar engellenmemelidir.
1999	ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	Dokusal bütünlüğün bozulmaması	Çağdaş yapıda kullanılan yapı malzemeleri birbiriyle uyumlu olmalı, eğer geleneksel mimari biçimler kullanılacaksa müdahaleler toplumun kabul edeceği etik kurallar çerçevesinde yapılmalıdır
2005	2005, Göteborg, Avrupa Tarihi Kentler Birliği, Mirasa Yönelik Yeniden Canlandırma, İyi Uygulamaların Özendirilmesi Avrupa Sempozyumu, Almanya	Kentsel doku açısından çevreye uyumlu yapılar yapılmalı	Tarihi çevre ve yeni yapılaşma arasındaki ilişkiye dair, bağlamın önemi, mirasın ve yerel kimliğin değerinin hem yapılar hem de kentsel mekânlar açısından anlaşılması ve tüm ihtiyaçları iyi bir şekilde yansıtan tasarımlar desteklenmeli.

Çizelge 3. 1'de¹ görüldüğü gibi Tarihi dokuda yapılacak müdahalelerde **‘her dönemin kentsel ve mimari yapısının kendi dönem özelliklerini yansıtması gerekliliği’** tavsiye edilmiş taklit oluşumlara ‘ büyük felaketler ve toplumda yarattığı psikolojik etkiler gibi çok özel durumlar’ dışında kesinlikle karşı olunduğu belirtilmiştir. Yeni yapıların tarihi çevreye katılımında gerekli analizlerin yapılması, koruma planı olan alanlarda belirlenen prensipler çerçevesinde dokuyla bütünleşen tasarımların yapılması gerekliliği ortaya konmuştur. Ayrıca yeni yapılaşmanın yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, kullanıcılarında sürece doğrudan katılmalarının önemi vurgulanmıştır.

3.3 Tarihi Çevrede ‘Yeni Yapı’ Tasarımına İlişkin Çıkarımlar

Tarihi çevrede yapılacak yeni tasarımlarda, bölgenin taşıdığı kimlik, anlam, ruh ve imgenin kavranabilmesi ve bu doğrultuda yeni yapılanmanın nasıl olacağına karar verilebilmesi için; kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle çevresel verilerin araştırılması gerekmektedir (Velioglu, [3]).

Tarihî çevrede yeni yapı tasarımı çalışmaları iki aşamalı olarak ele alınmalıdır.

- **Kentsel doku ölçeğinde**
- **Mimari tasarım ölçeğinde**

Birinci aşamada yeni yapının tarihi bir çevrede yer alacak olması sebebiyle kentsel doku ölçeğinde morfolojik ve tipolojik analizleri yapılarak tasarım parametreleri, İkinci aşamada ise mimari tasarım kriterleri çerçevesinde kullanılacak parametreler belirlenmelidir. Bu iki aşamanın iyi değerlendirilmesi; tasarımcının bakış açısını belirlemesi, tarihî çevreyi iyi tanınması ve yeni yapı tasarlarken içinde bulunduğu tarihî çevreyle uyum gözetmesi açısından önemlidir ve ancak iki aşamalı geniş bir çalışma ile başarılı olunabilir (Parsons, [60]).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının ilk aşamasını oluşturan kentsel doku analizleri, ele alınan parametrelerle tasarım alanının özgün dokusal karakterinin incelenerek irdelenmesidir. Yapılı çevrenin dokusal karakterinin ortaya çıkarılarak, yeni tasarımlara veri oluşturmak amaçlı kullanılan parametreler, morfolojik/tipolojik analiz ve görsel

¹ Çizelge 3.1 [22] nolu kaynaktan [Binan, C. , (1999). Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci] alıntı yapılarak tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

algı teknikleridir. Görsel algı tekniği kentsel ölçekte çeşitli şekillerde bir araya gelen yapıların ve bunların sınırlandırdığı boşlukların, sokakların, meydanların, avluların vb. bileşenlerin özgün geometrik kurgusunun belirlenen parametreler çerçevesinde çözümlenmesidir. Dokusal bağlamda yapı ölçeğinde ise oran/ölçek, denge, ritim, birlik ve bütünlük içinde çeşitlilik kavramlarıyla kütle ve cephe kompozisyonlarının analiz edilebilmesinin sağlanmasıdır (Aydınlı, [61]).

Tarihi bir çevrede yer alacak yeni yapılaşmaların tarihi çevreyle bağlamsal uygunluk sağlaması amacıyla, tasarım rehberlerinin oluşturulabilmesi için Groat'ın belirlediği tasarım parametrelerinin analiz edilerek envanter olarak belirlenmesi gerekmektedir (Veliöğlu, [3]). Üç ana başlık altında toplanan bu parametreler; Konum ve çevre ilişkileri, Kütleli devinim ve cephe örgü sistemi olarak sıralanabilir (Çizelge 3. 2).

Konum ve Çevre İlişkileri: Tasarım yapılacak çevrenin, konum, rol, kimlik, topoğrafya, iklim, peyzaj değeri, sosyal veri analizi gibi kültür ve yaşam biçiminin yapısal unsurlara yansımaları ile ilgili parametrelerdir.

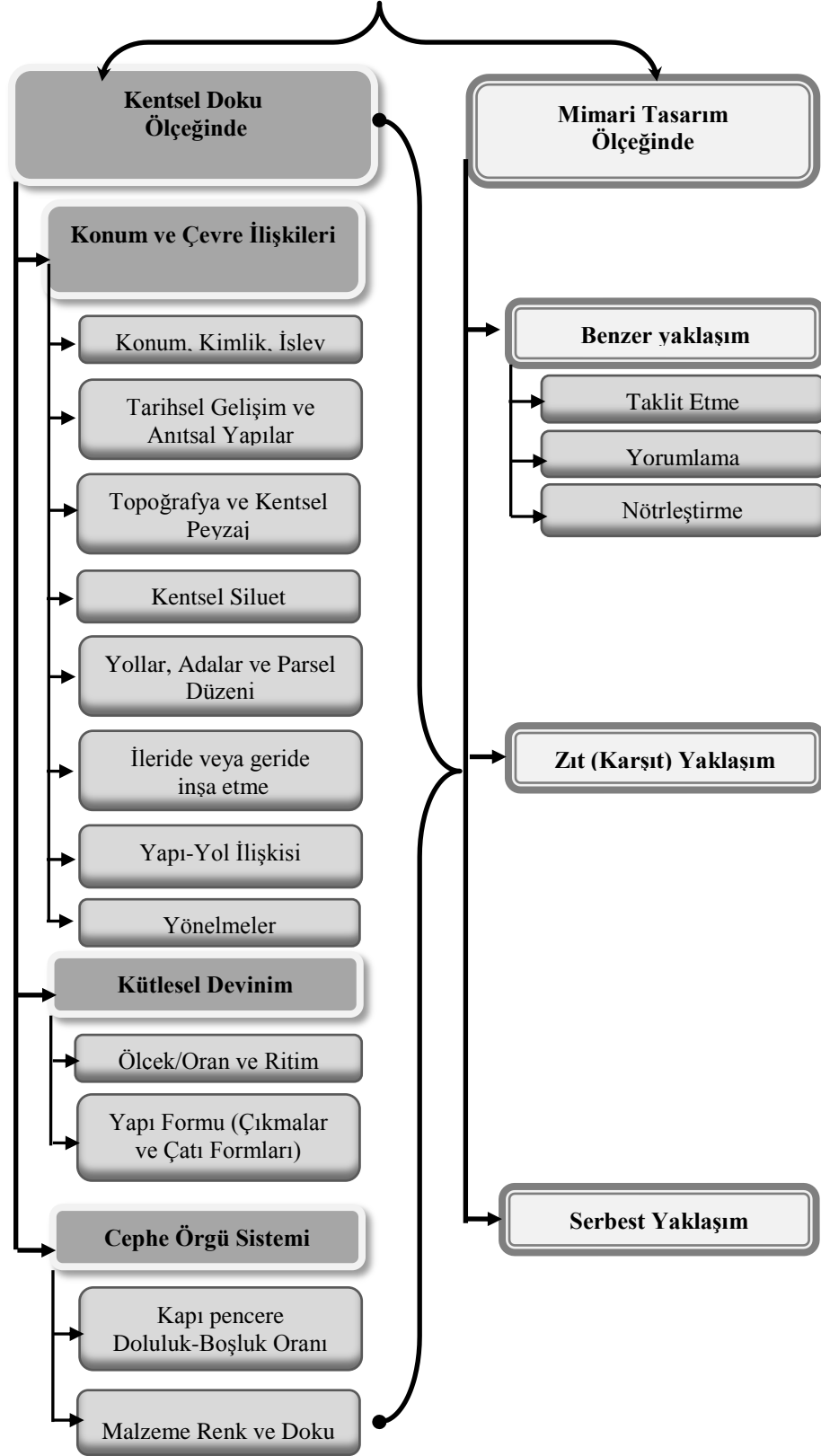
Kütleli devinim: Yapılı çevreyi oluşturan ölçek, ritim, çıkmalar, yapı ve çatı formu gibi dokusal karakteri belirleyen kütleli parametrelerdir.

Cephe Örgü Sistemi: Yapılı çevrenin görsel açıdan karakteristik özelliklerini ön plana çıkaran yapıların yüzeyindeki doluluk boşluk oranları, malzeme renk ve doku özelliklerini ortaya çıkaran yapısal parametrelerdir (Karaman, [62]).

Tarihi çevre içinde yeni yapı tasarımının ikinci aşamasını ise tasarıma şekil verecek olan mimari yaklaşımlar oluşturur. Bunlar mevcut dokuya benzer yaklaşım, zıt yaklaşım, serbest yaklaşım olarak tanımlanabilir (Enç, [63]).

Çizelge 3. 2' de başlıklar altında sıralanan ve çalışmanın birinci evresini oluşturacak olan 'Kentsel Doku Yaklaşım' parametreleridir. Bu parametrelerle yapılacak morfolojik ve tipolojik analizler sonucunda elde edilecek veriler çerçevesinde; çalışmanın ikinci evresini oluşturacak 'Mimari Tasarım Yaklaşım Parametreleri' yeni yapı tasarımına temel oluşturacak ve tasarımın yöntemine/biçimine karar vermede yardımcı olacak parametrelerdir. Çizelge 3. 2; yapılan araştırmalar sonucunda farklı kaynaklardan (Parsons, [60]; Aydınlı, [61]; Veliöğlu, [3]; Karaman, [62]; Enç, [63]; [64]) sentezlenerek elde edilmiştir.

Çizelge 3. 2 Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yöntemleri

3.3.1 Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Kentsel Doku Çıkarımları

a) Konum ve Çevre İlişkileri:

Konum, Kimlik, İşlev

Yeni tasarım yapılacak alanın tanınması amacıyla, çalışma alanının konumu, kimliği, ayrıntılı olarak belirtilmeli, fiziksel ve sosyo ekonomik yapısı ile birlikte bir bütün olarak ele alınıp mevcut durum analizleri yapılmalıdır. Alanın yüklendiği işlevsel durum analiz edilmeli, o yeri farklılaştıran kimliğini ortaya çıkaran ayrıcalıklı özellikleriyle yerin ruhu betimlenmelidir (Çizelge 3. 3).

Tarihsel Gelişim ve Anıtsal Yapılar

Tarihi katmanlardan oluşan çalışma alanının dönemsel katmanları haritalar ve basılı arşiv kaynaklarından analiz edilerek incelenmeli ve bu katmanların barındırdığı tarihsellikler araştırılarak, ne derece bozulup bozulmadığı irdelenmelidir (Parsons, [60]).

Tarihi binalar veya tarihi yapı toplulukları ile anıtsal yapılar buldukları alanın kimliğine güçlü bir katkıda bulunurlar. Yeni tasarıma eski yapılardan tarihsel alıntılar alabilmenin yolunu açmak için; yeni tasarım yapılırken yakın çevrede bulunan tarihi yapıların ve anıt eserlerinin haritalar üzerinde yerleri belirlenmeli tarihi değerleri araştırılarak yeni tasarlanacak olan yapı veya yapı gruplarıyla yakınlık/uzaklık, kütleli, algı gibi özelliklerle ilişkisi irdelenmelidir (Çizelge 3. 3).

Topoğrafya ve Kentsel Peyzaj

Yeni tasarımı yapılacak alanın topoğrafyasının arazi kotlarının etrafındaki yapılarla, tarihi eser veya anıtlarla birlikte kıyaslanarak irdelenmesi gerekir. Kentler zaman boyutu içinde algılanmaktadır. Kent kimliğinin belirlenmesinin yanı sıra, algılanmasına da katkıda bulunan bu fiziksel düzen, kentsel peyzaj olarak tanımlanmaktadır [65]. Kentsel peyzaj; tarihî çevre için önem kazanmakla birlikte, o yerin kimliğini anlamamızı sağlayan kavramlardan biridir. Bu kavram, kentsel çevre ile kimlik bütünlüğünü ve imge sürekliliğini içermektedir. Yeni kentsel gelişimlerin yerel değerlere saygılı olarak gelişmesi, imge sürekliliği açısından önem kazanmaktadır.

Kentlerin fiziksel büyümeleriyle artan görsel kirlilik ya da genel ifadeyle, kentsel peyzajdaki bozulmalar nedeniyle kimlik, anlam ve imge yaratma kavramları günümüz kentsel tasarım çevrelerinin temel sorunları olmuştur (Karaman, [62]). Bu sorunların odak noktalarından biri, mevcut kentsel doku içine yapılacak uygulamaların çevreyle nasıl bir bütünlük sağlayacağına belirlenememesidir. Uygulamada tasarımların kentin bütünlüğüne ve gelişmedeki sürekliliğine olumlu ya da olumsuz nasıl bir etkiye bulunacağı göz önünde bulundurulmalıdır (Karaman, [62]).

Peyzaj sadece bir bölgenin doğal özelliklerini ve yeşil alanlarını içermez aynı zamanda alanın içinde barındırdığı mevcut veya gömülü olan, insan müdahalesi ürünü arkeolojik kalıntıları da kapsar. Yeni tasarım alanında eğer varsa bu kalıntıların yer tespitlerinin yapılarak korunması sağlanmalıdır (Parsons, [60]).

Tarihi alanlardaki kent mobilyaları (sokağın yapı malzemesi, ağaçlar, aydınlatma elemanları, çöp kovaları, bilgilendirme panoları, rögar kapağı, vb.) o alana özgü peyzaj elemanları oldukları için tespitleri yapılmalıdır. Bu detaylar yeni tasarlanacak yapıların mevcut peyzajıyla birlikte nasıl şekilleneceğine dair fikir verirler [64].

Siluet

Kent silüetleri, kentsel estetiğin değerlendirilmesi için, kentsel bütüne ilişkin referanslar sunarlar. Kentin estetik görünümünde bütünlüğün bozulması, açık bir şekilde kentsel silüette gözlemlenebilir. Örneğin; bir kıyı kentinin silüeti tarihsel eklemlemelerle ile çeşitlenir. Bu çeşitlilik farklı dönemlerdeki yapı ve dokuların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Kentsel silüetin çeşitliliğinin az olduğu durumlarda, birbirine benzer yapılar yan yana gelerek monoton bir görünüm oluştururlar. Aynı zamanda bir birbirleriyle uyumlu ilişkileri bulunmayan yapı ve dokuların bir araya gelmesi de gözlemciyi rahatsız eden bir karmaşa yaratır. Bu açıdan değerlendirildiğinde çeşitlilik özelliğinin olumlu katkıda bulunabilmesi için monotonluk ve farklı doku yapılaşması arasında bir dengenin kurulması kaçınılmazdır. Kentsel silüetin estetik açıdan çeşitlilik özelliği, silüeti oluşturan yapı ve dokuların formuna ilişkin tasarım kriterleri ile oluşmaktadır. Bunlar kütleli devinim konusunda ele alınacak olan yükseklik, renk, düşey etki gibi özelliklerdir (Çizelge 3. 3). Bu bağlamda silüetin çeşitliliğini etkileyen uyumlu/uyumsuz ilişkiler analiz edilmeli ve tasarım kriterleri bu çerçevede belirlenmelidir (Bostancı, [66]).

Yollar, Adalar ve Parsel Düzeni (Kentsel Doluluk-Boşluk, Yapılar-Yollar-Yeşil Alanlar)

Yeni yapı yapılmadan önce kentsel dokuyu meydana getiren yol ve bina düzenlerinin aralarındaki ilişki göz önünde alınıp bir bütün olarak analiz edilmelidir (Çizelge 3. 3). Çünkü kentsel yapıya eklenecek yeni yapı, belirli bir binayla değil içinde bulunacağı dokuyla bir bütün olarak algılanır (Parsons, [60]).

Bazı sebeplerle, kentsel yapı daha önceki bir yapılanmayla veya yıkımla bozulmuş olabilir ve yeni yapılanma, bu bozulmayı düzeltme imkanı sunar. Bu düzeltme bozulan kentsel yapıyı tıpatıp yeniden inşa etmek demek değildir; ama kentsel yapı bilgisinin ve anlayışının tasarım sürecinde dikkate alınması gerekliliğini düşündürmelidir [64].

Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında benzer yapı ve parsel büyüklüklerinin tercih edilmesi, tarihi dokunun korunmasına yardımcı olacaktır (Duralı, [67]). Örneğin yeni yapının yapılacak parsel diğer yapı parsellerine göre çok büyük olabilir bu durumda çevre verileri dikkate alınarak büyük parsel bölünerek kullanılabilir.

Şekil 3. 1’de dokuyu oluşturan yapı adaları ve yolların oluşumu hakkında bilgi vermektedir. Şekil 3. 2’de parsel büyüklükleri görülmekte, Şekil 3. 3’de ise mevcut yapıların parsel içindeki konumları, yapı nizamı (bitişik nizam, ayrık nizam gibi), çekme mesafeleri ve yapıların işlevleri hakkında bilgi vermektedir¹.

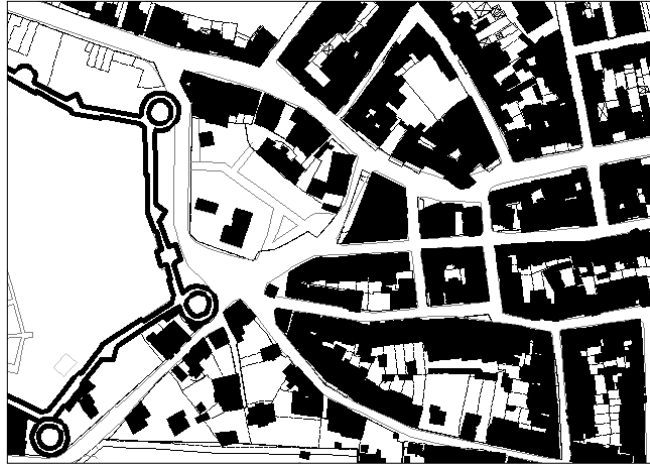

Şekil 3. 1 Tarihi Yarımada, Yedikule’de dokuyu oluşturan yapı adaları ve yollar

¹ Şekil 3. 1, Şekil 3. 2 ve Şekil 3. 3 Bimtaş araştırma grubu arşivinden elde edilen Tarihi Yarımada Halihazır harita üzerinde tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3. 2 Tarihi Yarımada, Yedikule’de yapı adalarını oluşturan parseller

Şekil 3. 3 Tarihi Yarımada, Yedikule’de doluluk-boşluk analizi

İleride veya geride inşa etme (Çekme Mesafeleri)

Ayrık nizam yapı adalarında parsel içerisinde inşa edilecek yeni yapıyı bir miktar geri çekmek, bitişik nizam yapılanmada ise bitişik yapı düzeninden farklı olarak yapı aralarında boşluk bırakmak veya aynı bitişik düzeni uygulayarak yeni yapıyı bir miktar geri çekmek, eski ve yeni yapının algısını kolaylaştırmak açısından olumlu bir yöntemdir (Çizelge 3. 3). Ayrıca tarihi değeri olan yapıların ön plana çıkarılması bağlamında sıklıkla kullanılmaktadır (Parsons, [60]).

Şekil 3. 4’de görüldüğü gibi yeni olan işaretli yapı diğer eski yapılardan bir miktar ileride inşa edilmiş olması dolayısıyla tercih edilmeyen bir yöntemdir. Ancak her iki tarafındaki yapılarla arasında bırakılan boşluk ise geçerli olan bir yöntemdir.

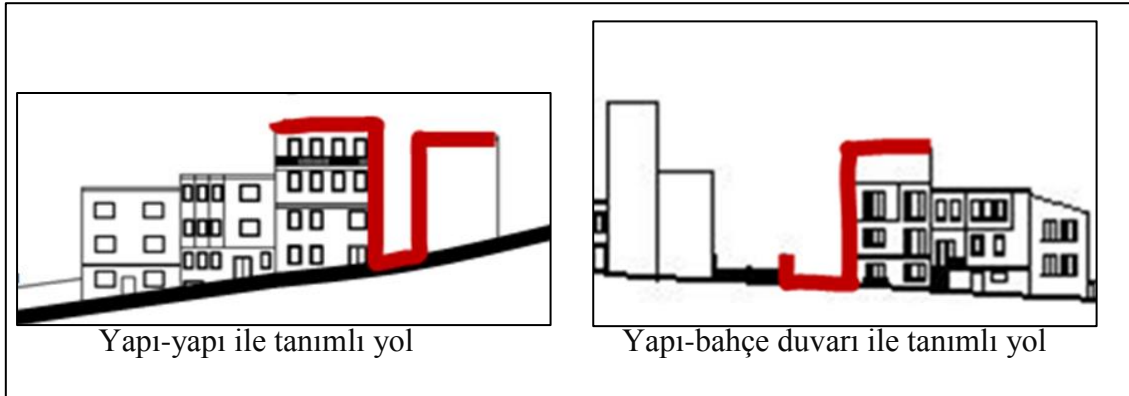

Şekil 3. 4 Komşularından ileride ve ayrıık nizam olarak uygulanan yeni yapı
[132]

Yapı-Yol İlişkisi

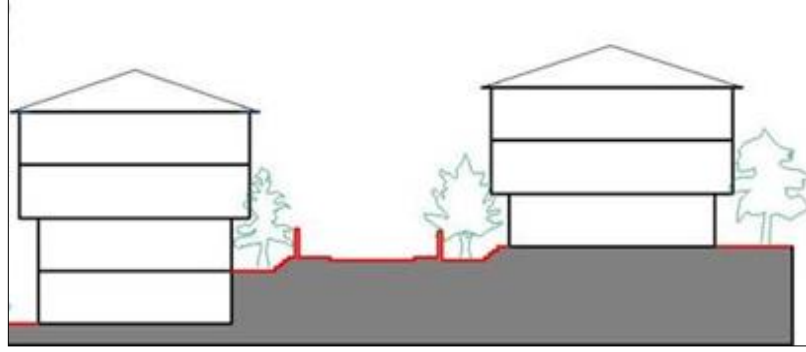
Mevcut durumdaki yapı yol ilişkisi, tarihi alanlarda yeni tasarlanacak yapı veya yapı gruplarına cephe tasarımı ve bina konumu açısından yol gösterici olacaktır. Çünkü yol genişlikleri yapıların algılanmasında da farklılıklar yaratır. Bu nedenle bu ilişkilerin analizi yapılarak binaların algısını etkileyecek çözümler sunulmalıdır.

Yolların algısı çevrelendiği yapı unsuruyla beraber değişiklik gösterir. Bunlar; yapılar veya bahçe duvarlarıdır. Örneğin yapı-yapı olarak tanımlanan yolun her iki tarafı da yüksek yapılarla sınırlanmış ise dar bir yol algısı yaratır. Sokağın bir tarafında yüksek bir yapı diğer tarafında ise bahçe duvarı yapılmış bir yapı var ise biraz daha geniş bir yol algısı oluşmuştur (Şekil 3. 5)

Şekil 3. 5 Yol algısını oluşturan elemanlar

Bir diğerk şekilde ise sokağın her iki yanında da yapılar parsel içinde yer almış ve bahçed duvarı var ise yollar oldukça geniş bir şekilde algılanır (Şekil 3. 6).

Şekil 3. 6 Duvar – duvar ile tanımlanmış yol

Yöneliş

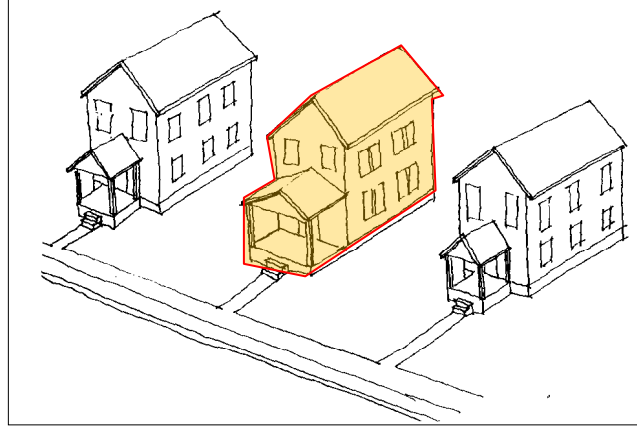
Yöneliş kavramı en genel anlamda yapının parsel içinde nasıl konumlandırılması ile ilgilidir. Geleneksel dokuda da yöneliş; iklim elemanları (güneş, rüzgar), topoğrafya, manzara, yapı – yol ilişkisi, yapı-bahçe ilişkisi bağlamında sokağı ve iç mekanı tanımlamak amacıyla biçimlenmektedir. Her coğrafya ve her kültür, yaşam biçimi kendi dinamiği içinde yapının parsel içindeki konumu konusunda belirleyici olmaktadır. Şekil 3. 7’de Mardin evleri geleneksel dokudaki yönelişi göstermektedir.

Şekil 3. 7 Geleneksel dokuda yöneliş, Mardin dokusu

Tarihi dokuda yeni tasarlanacak bir yapıda da binanın girişi; her ne kadar topoğrafik koşullar, iklim ve manzara etkisi olsa da geleneksel doku içerisinde dokunun

karakterine göre konumlandırılmalıdır. Her bina girişi arasında belirli bir mesafe konularak, komşuluk biriminin devamı sağlanırken sokağın tasarımına bir ritim de getirilmiş olunur. Bu şekilde tasarlanan yerlerde yapılan yeni binalarda bu ritim ve mantık sürdürülmelidir. Yeni binanın yönelişi bulunduğu doku içerisinde komşularına saygılı olmalıdır (Şekil 3. 8).

Şekil 3. 8 Komşularına saygılı yeni bina

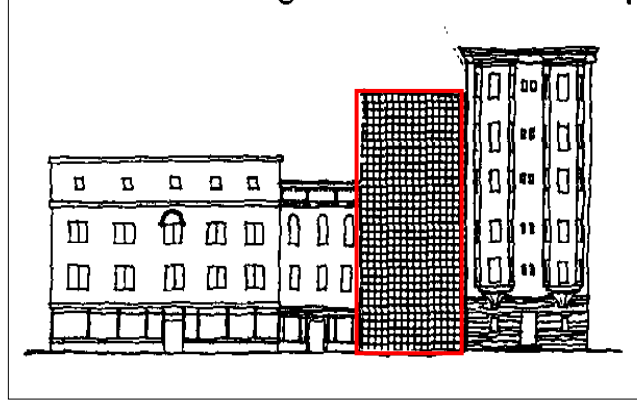
[64]

b) Kütleli devinim:

Ölçek/Oran ve Ritim

Bir binanın ölçeği tarihi bir alanda üretilecek ise önemli bir unsurdur. Ölçek uzunluk, yükseklik ve kütle ile ilişkili olup, çoğunlukla görecelidir. Bina yüksekliği insan ölçeğine, cadde, sokak veya yapının baktığı alanın genişliğine, yakınındaki binalara ve belirli anıt eserler ile stratejik manzaralara göre algılanır. Örneğin altı katlı bir bina eğer çevresindeki binalar iki katlıysa uzun, çevresindeki binalar on katlı ise kısadır. Bir alan düşünüldüğünde bina yüksekliklerindeki benzerlikte, görüntü de süreklilik sağlaması açısından önemli bir unsurdur. Bu yüzden tarihi alandaki yeni bir yapı eski yapıları yükseklik olarak geçmemelidir ve tarihi binaların yükseklikleri civarında bir yüksekliğe sahip olmalıdır (Parsons, [60]).

Şekil 3. 9’da bir cadde üzerinde tarihi binalar arasına yapılmış yeni bina, hem yanında bulunan çok katlı binayı geçmemiş, hem de diğer tarafında bulunan az katlı tarihi yapıları da kısa gösterecek şekilde yüksekliğiyle ezmemiş durumdadır.

Şekil 3. 9 Cadde üzerinde tarihi binalar arasına yapılmış yeni bina
[64]

Yeni yapıda uygun ölçek, genişlik (bina uzunluğu) ile de ilgilidir. Tarihi alanlarda, tasarım yapılırken, eğer binanın kütlesi doku içerisinde bulunan binalardan oran olarak daha uzun/geniş ise bu uzunluğun/genişliğin dokusal bütünlüğü bozmaması için, orantıyı sağlayacak mimari yöntemler kullanılır (Veliöğlu, [3]).

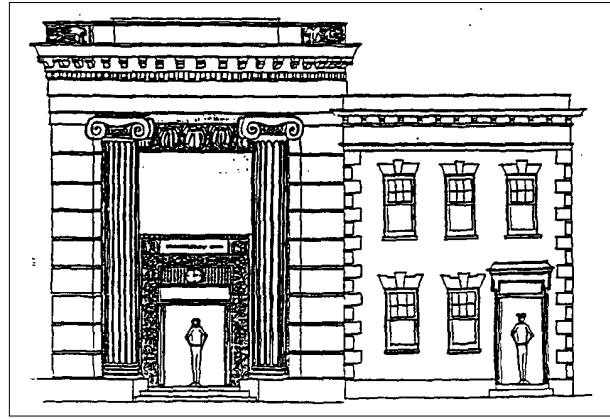
Çoğu zaman aynı alan içerisinde yapı yapılacağı zaman tasarımcılar, aynı genişliği yakalamaya çalışırlar. Bu sayede binalar arasındaki boşluklar da eşit tutulunca sokak boyunca bir ritim ve uyum duygusu yaratılmış olur. Bu nedenle tarihi alandaki yeni yapı da eski binalarla benzer genişlikte olmalıdır. Eğer yeni bina tarihi binalardan daha geniş ise birimlere ayrılarak diğer binalara benzer bir genişlik yaratılabilir (Baytin, [68]). Şekil 3. 10'da görüldüğü gibi cephesi geniş olan yeni bina; mevcut binalarla sokakta kurulmuş olan ritme uyumlu olacak şekilde birimlere ayrılmalıdır.

Şekil 3. 10 Dar cepheli mevcut bina ve geniş cepheli yeni bina

[64]

Yeni tasalanacak yapı ile eski yapının kütlelerinin uyumu, iki binanın ve çevre binaların ölçek ve oranlarının uyumu ile sağlanabilir. İki binanın ölçeği aynı ya da tamamen farklı olabilir. Mühim olan oransal ya da boyutsal bir ilişki kurulmasıdır. Şekil 3. 11’de sağdaki bina daha insan ölçeğinde bir boyutta iken soldaki bina, anıtsal bir ölçeğe sahiptir. Ölçeği ve yüksekliği aynı olan yeni yapı, tasarım yaklaşımına göre yanındaki binayı gölgeleyeceği gibi; ona tamamen saygılı bir tutum da sergileyebilir. Aynı şekilde, ölçeği tamamen farklı olan yeni yapı, yanındaki tarihi binayı ezemez ya da çok başarılı görsel ilişki kurabilir (Duralı, [67])

Şekil 3. 11 Anıtsal yapının yanında farklı ölçekteki yeni yapı
[64]

Yapı Formu (Çıkımlar ve Çatı Biçimleri)

Tarihi dokularda yapıların benzer çıkma ve çatı formları görsel bir süreklilik sağlarlar. Bu sürekliliği sağlamak için yeni yapının da geleneksel binalardaki çatı ve çıkma formu gibi temel yapıları esas alması gerekmektedir. Cephe düzenlemeleri de tarihi binalarla uyumluluk göstermelidir. Eski yapıların çoğunda söveler, kat silmeleri ve çıkımlar vardır. Bu çıkıntılı hatlar yeni yapılara iz olarak taşındığında bir devamlılık ve bütünlük oluşturmaya devam ederler (Aysu, [69]). Bu yapısal formların yeni yapıda kullanılabilmesi için analiz edilmesi gerekmektedir (Şekil 3. 12).

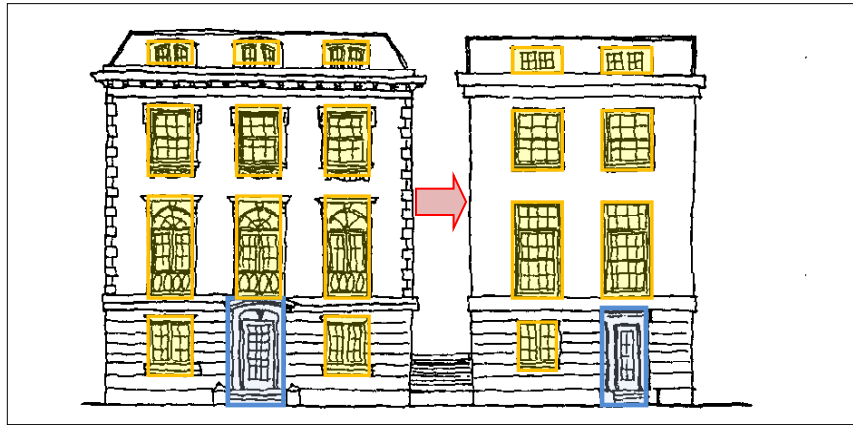
Şekil 3. 12 Geleneksel doku kütle biçimlenişleri ve çıkmalar

[133]

c) Cephe Örgü Sistemi:

Kapı/Pencere Doluluk – Boşluk Oranı

Tarihi dokuyu oluşturan yapıların pencere ve kapı oranları, bu boşlukların uyumu, dolu-boş oranları ve cephede açılan kapı ve pencerelerin arasındaki boşlukların uyumu, tarihi alandaki yeni bir binanın yapım aşamasında dikkate alınması gereken unsurlardandır. Dokuya eklenecek yeni yapı, içinde bulunduğu tarihi dokudan bu bağlamda alınacak referanslar ve görsel tespitler yapılarak belirlenmelidir. Şekil 3. 13’de sağdaki yeni yapı pencere ve kapı boşlukları, sol tarafta bulunan tarihi yapının kapı/pencere boşlukları referans alınarak yapılmıştır.

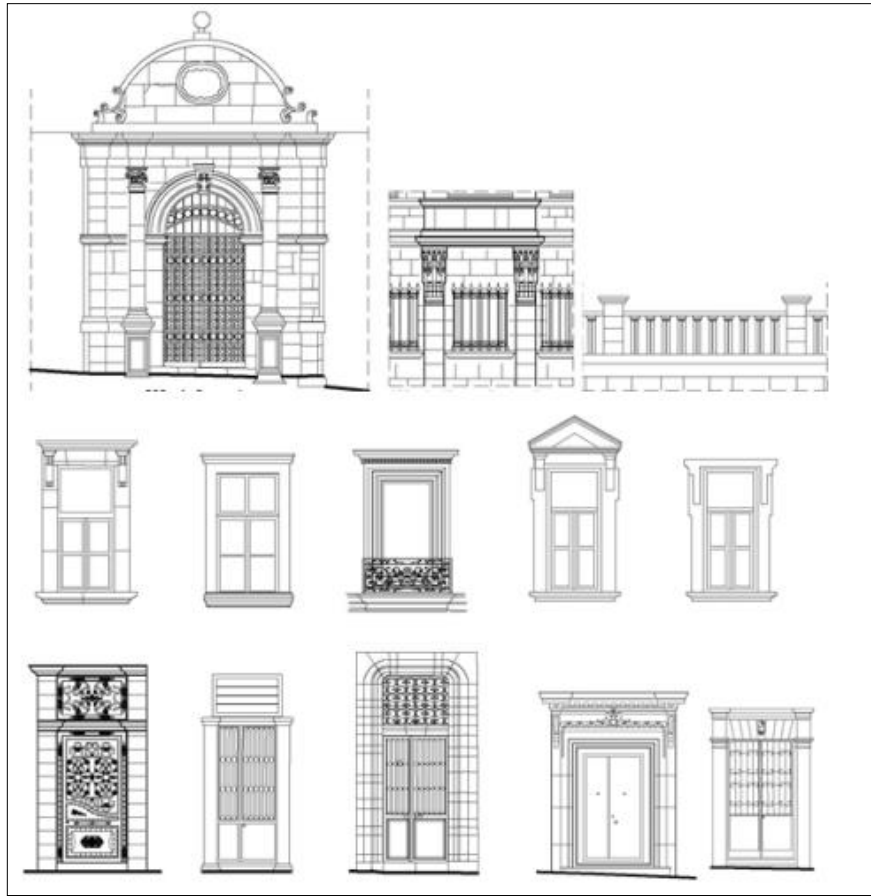
Şekil 3. 13 Kapı/pencere doluluk boşluk oranları

[64]

Birçok tarihi alanda binalar dikdörtgen şeklinde tasarlanmıştır ve pencere ve kapı niyetine boşluklar bu dikdörtgen şekil içine oyulmuştur. Bu nedenle dokudaki bütünlüğü sağlamak için bu oranı korumak amacıyla yeni yapılan binalarda da özellikle cephe tasarımı düşünüldüğünde, eski binalara nazaran çok farklı tasarımlar ya da eklentiler kullanılmamalıdır. Böylece alan içindeki doluluk-boşluk oranı bozulmayacaktır (Duralı, 2007).

Malzeme, Renk ve Doku

Tarihi dokuda yeni tasarımlarda eski yapılara uygun renk, doku ve malzemenin kullanılması ve detaylandırılması, özellikle manzaraya açık yerlerde, uyumlu veya uyumsuz olması konusunda önemlidir. Malzemede uyumu yakalamak, ya aynı malzemeyi çağdaş bir şekilde kullanmak ya da aynı ton ve renkleri farklı malzeme ile birleştirerek kullanmakla olabilir [70]. Bu nedenle mevcut tarihi yapılarda malzeme, renk ve doku tespitleri yapılmalıdır (Şekil 3. 14).

Şekil 3. 14 Malzeme, renk ve doku tespitleri

[133]

Çizelge 3. 3'de¹ tarihi dokuda yeni yapı yapılırken kentsel doku yaklaşımlarının belirlenen parametreler çerçevesinde yapılması gereken çalışmalar ve amaç tanımlaması yapılmıştır.

¹ Çizelge 3. 3 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Çizelge 3. 3 Yeni yapı tasarımında kentsel doku ve yapı ölçeğinde yaklaşımlar

KENTSEL DOKU YAKLAŞIMI PARAMETRELERİ		YAPILACAK ÇALIŞMALAR	AMAÇ
KONUM VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ	Konum, Kimlik, İşlev	<ul style="list-style-type: none"> Çalışma alanının yeri, konumu, Fiziksel yapı ve işlev analizleri Sosyo ekonomik yapı analizleri 	Yeni tasarım yapılacak alanın tanınması ve o yerin farklılığının ortaya konması.
	Tarihsel Gelişim ve Anıtsal Yapılar	<ul style="list-style-type: none"> Çalışma alanının tarihsel gelişimi Anıtsal yapı ve tescilli yapı analizleri 	Yapılacak yeni yapının tarihi dokuda nasıl bir algı oluşturacağını irdelemek ve tarihi yapılardan yeni yapıya alınacak referansları belirlemek.
	Topoğrafya ve Kentsel Peyzaj	<ul style="list-style-type: none"> Çalışma alanının topoğrafik haritası Çalışma alanının kent peyzajına katkısının irdelenmesi 	Yeni tasarlanacak yapıların mevcut peyzajıyla birlikte nasıl şekilleneceğine dair fikir edinmek ve tasarımların kentin bütünlüğüne ve gelişmedeki sürekliliğine olumlu ya da olumsuz nasıl bir etkide bulunacağını irdelemek
	Siluet	<ul style="list-style-type: none"> Siluetin dokusal yapısını yeni yapılacak yapı ile ilişkilendirmek 	Tasarım yapılacak yeni yapının doku içerisindeki olumlu ve olumsuz ilişkilerini saptamak
	Yollar, Adalar ve Parsel Düzeni (Kentsel Doluluk-Boşluk (Yapılar-Yollar-Yeşil Alanlar))	<ul style="list-style-type: none"> Kentsel doluluk boşluk analizleri Yapılar Yollar Yeşil alanlar 	Kentsel yapıya eklenecek yeni yapının, belirli bir binayla değil içinde bulunduğu dokuyla bir bütün olarak algılanmasını sağlamak.
	İleride veya geride inşa etme (Çekme Mesafeleri)	<ul style="list-style-type: none"> Yeni yapı yapılacak parselin yakın çevresindeki parsellerin çekme mesafelerinin belirlenmesi 	Tarihi değeri olan yapıların ön plana çıkarılarak algısını kolaylaştırmak.
	Yapı-Yol İlişkisi	<ul style="list-style-type: none"> Kentsel doluluk boşluk analizleri yapılan paftalardan arazi kesitlerinin alınarak yeni yapı parselinin ve çevresinin yol-yapı ilişkilerinin belirlenmesi 	Yeni tasarlanacak yapı veya yapı gruplarına cephe tasarımı ve bina konumu açısından yol gösterici olmak.
	Yönelmeler	<ul style="list-style-type: none"> Yapılacak yeni yapının yakın çevresindeki binaların yönelmelerinin tespiti 	Yeni yapılacak binalarda sürdürülebilir ritmin sağlanması.
KÜTLESEL DEVİNİM	Ölçek/Oran ve Ritim	<ul style="list-style-type: none"> Yakın çevrede yola bakan cephelerin silüetlerinin çıkarılarak kütleli ilişkilerin irdelenmesi 	Eski ve yeni binalar arasındaki oransal ya da boyutsal ilişkinin kurulması
	Yapı Formu (Çıkmalar ve Çatı Formları)	<ul style="list-style-type: none"> Yakın çevrede bulunan çatı ve çıkma formu, söveler, kat silmeleri gibi temel yapı elemanlarının tespiti 	Tasarım alanında görsel bir süreklilik sağlamak
CEPHE ÖRGÜ SİSTEMİ	Kapı/Pencere Doluluk – Boşluk Oranı	<ul style="list-style-type: none"> Yeni yapı yapılacak tarihi çevrede doluluk /boşluk analizlerinin yapılar referans alınacak yapısal özelliklerin belirlenmesi. 	Alan içerisindeki doluluk-boşluk oranının bozulmadan sürekliliğin sağlanması.
	Malzeme, Renk ve Doku	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut tarihi yapılarda malzeme, renk ve doku tespitleri yapılması 	Tasarım alanında görsel bir süreklilik sağlamak

3.3.2 Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Yaklaşımlar

Tarihi çevre içinde yeni yapı tasarımının ikinci aşamasını oluşturan ve tasarıma şekil verecek olan mimari ölçekteki yaklaşımlar (yapısal yaklaşımlar) benzer yaklaşım (taklit etme, yorumlama, nötrleştirme), zıt (karşıt) yaklaşım ve serbest yaklaşım olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır¹ (Velioğlu, [3]). Yeni yapı tasarımı konusu günümüzde çok geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Ancak uygulamada hangi yöntemin daha başarılı olduğu pek çok değişkene bağlıdır. Bu değişkenlerin çevresel değerlerin, plancıların ve mimarların dışında uygulatıcıların olduğu unutulmamalıdır.

a. Tarihi Çevrede Benzer Yaklaşım

Tarihi çevrede mevcut yapılarla olan bütünlüğün sağlanabilmesi için kullanılan en temel ilke; biçimlendirme çalışmalarında ölçü, oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri açısından benzerlik sağlayan düzenlemelerle elde edilen uyumdur. Tarihi kent dokusunda eski ile yeni arasında bir uyumun sağlanması amacıyla ya eskisi ile benzerlik gösteren biçimler, elemanlar, oranlar, malzemeler vb. kullanılarak ya da eskisinin aynısı kullanılarak (taklit edilerek) yeni tasarımlar yapılmaktadır [71].

Dokusal bütünlük olarak da adlandırılan bu yaklaşım; yeni yapının içinde bulunduğu tarihi çevreyi kopyalayan, tarihi yapıların geleneksel özelliklerini ve malzemelerini taklit eden, “cephecilik” (facadism) olarak tanımlanan modern yapılara geleneksel cephelerin giydirilmesi eylemini benimseyen bir yaklaşımdır. Dokusal bütünlük yaklaşımı, yaratıcılıktan yoksun olduğu, çevreye artı değer katmadığı ve monoton çevrelerin oluşmasına sebep vermesi nedeniyle, her zaman eleştirilmiştir. Muhafazakâr olarak tanımlanabilecek bu tür yaklaşımlar, genellikle homojen bir tarihî çevre barındıran ve/veya geleneklerine aşırı bağlı toplumlarda gözlenmektedir. Özellikle İngiltere’de 1980’li ve 1990’lı yıllarda halkın desteğini almış bir yaklaşımdır (Ökesli, [72]).

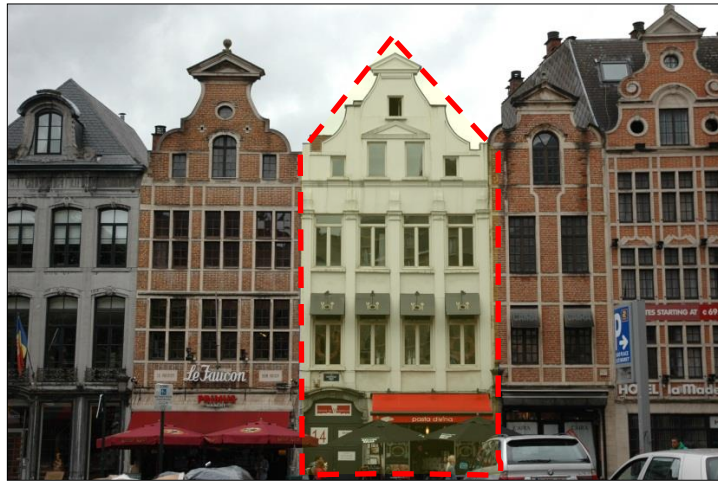
Bazı tasarımcılar, tarihi çevrede yapılacak yeni yapıların tek başlarına kalmamaları ve eski dokuyu ezmek adına özgün elemanların aynen kullanımını önerirken, bazıları ise yeni yapının eskiyi taklit etmesinin aksine kendi dönemini yansıtmayı ve bunu yaparken de eskiye saygılı davranılmasını önermektedir.

¹ Yeni yapı tasarımı yaklaşımları [Velioğlu, [3] nolu kaynaktan alıntılanmıştır.

Bu yöntemin uygulanmasında üç farklı yol izlenmektedir.

- **Tarihsel biçimlerin taklidi (benzetme) yöntemi:** Taklit etme/kopyalama yaklaşımında, geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerin aynen tekrarı söz konusudur (Karatosun, [73]).

Kolaylıkla kopya etmeye dönüşebilecek bir yöntem olan benzetme yöntemi ile tarihi dokuda yapılacak yeni yapı, geleneksel dokuyla aynı veya benzer cephe ve kütle etkilerinden yararlanarak tasarlanır. Dikkat edilmesi gereken yeni yapının çağdaşlığını, kullanılan malzemenin cinsini, rengini veya kullanım biçimini ortaya koyma şeklindedir. Yeni yapılanın çağdaş bir yapı olup olmadığının tartışılabilir olmaması için, bütünlüğü bozmayacak şekilde oluşturulacak farkların düşünülmesi gerekmektedir. Kısaca, tarihi kent dokusunda, bölgedeki yaygın mimari öğelerin veya elemanların aynen kullanılması yaklaşımına dayanmaktadır (Velioğlu, [3]). Örneğin Şekil 3, 15’de görülen beyaz cepheli yapı benzetme yöntemiyle yapılmış bir yapıdır.

Şekil 3. 15 Bruksel’de benzetme yöntemiyle bir yapı

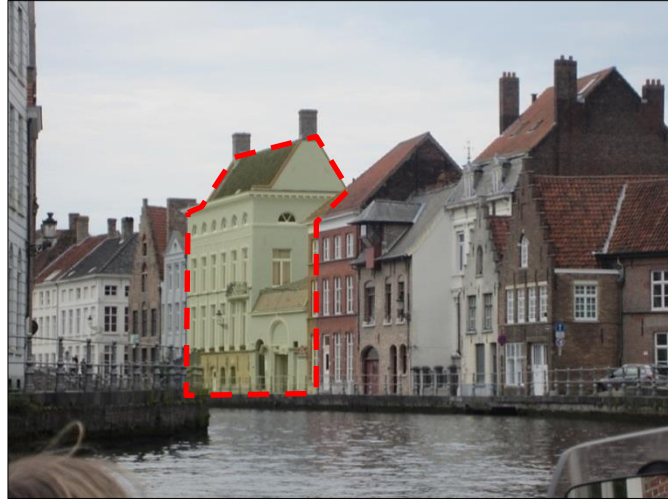
[135]

Zeren’e göre ([59]) Üslup taklidi olarak adlandırılan bu yöntem, tarihi dokuda yapılan analizler doğrultusunda, çalışma alanından elde edilen mekansal örgütlenme, taşıyıcı sistem ve malzeme özellikleri ile cephe özelliklerinin hep birlikte değerlendirilmesiyle bu yapıların bir benzerinin oluşturulması yöntemidir. Bu yapılar dokuya eklenen replika olarak adlandırılırlar. Bu yöntemle üretilen yapıların; tarihi dokuya eklenen bir yapı mı? yoksa yeni onarım görmüş eski bir yapı mı? olduğu anlaşılabilir ve her

yapının tarihi bir yapı olduğu hissi baskın olduğundan, yeni eklenen yapılar algılanamaz (Zeren, [59]).

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar geleneksel yapı malzemeleri ve yapım tekniklerindeki süreklilik ile teknolojik ve mekansal değişimlerin göreceli olarak yavaş olması; kentlerin gelişim sürecinde yer almış farklı dönemlerin, kentsel ve mimari yapıların arasında malzeme, ölçek, kütsel ve mekansal özellikler açısından uyumlu bir birlikteliği mümkün kılmıştır (Can, [74]).

Örneğin, Belçika’da Brugge’de benzetme yöntemiyle tasarlanmış olan bu yapıda dokusal ve yapısal özellikler açısından benzer bir etki yaratılmıştır. Geleneksel yapılarda bulunan doluluk boşluk oranları, dik çatı eğimi, kat silmeleri, pencere söveleri, cephenin tamamında kullanılan denizlikler ve yapının rengi çevre bütünlüğünü sağlamak adına aynen kullanılmıştır (Şekil 3.16). Taklit yapı olması dolayısıyla tarihi yapılardan güçlükte ayırt edilebilmektedir.

Şekil 3. 16 Brugge, benzetme yöntemiyle inşa edilmiş yapı

[136]

Tarihsel biçimlerin yorumlanması yöntemi: Tarihi kent dokusunda bölgedeki yaygın mimari öğelerin, elemanların, biçimlerin vb. kapsamlı analiz edilmesi, yorumlanması ve günümüz malzemesi ile teknolojisi kullanılarak tasarım yapılması yaklaşımına dayanmaktadır (Altınöz, [75]).

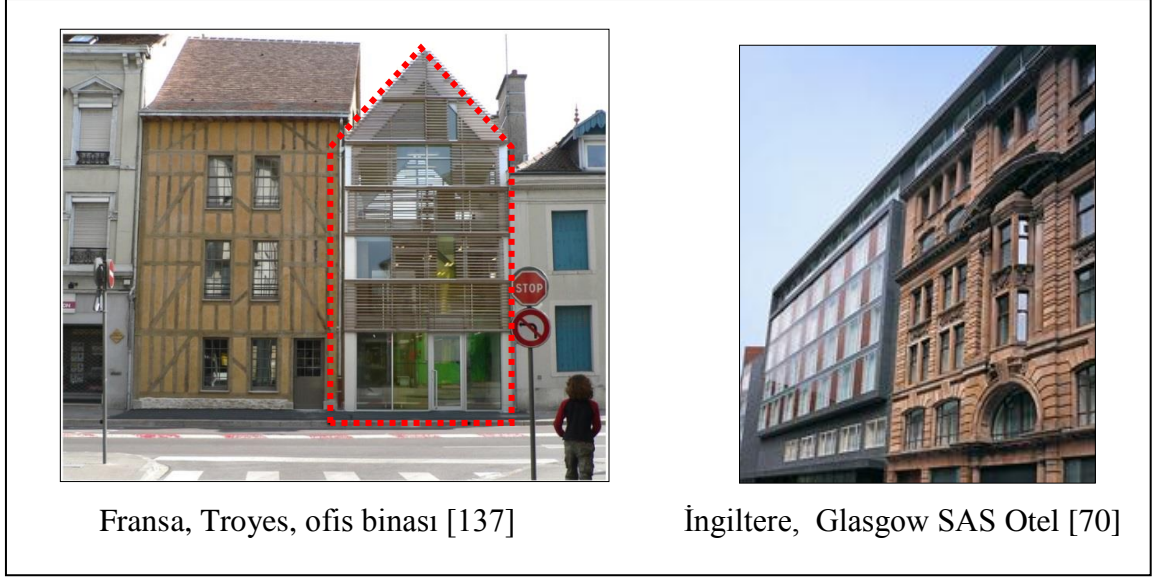
Zeren’e göre ([59]) ‘Geleneksele Öykünme’ olarak adlandırılan ve birçok koruma kuramcısı tarafından kabul gören bu yaklaşım, tarihi dokudan alınan referansların günümüze taşınması yöntemidir. Geçmişte var olan izlerin yorumlanmaya esas olan

elemanlara öykünen yapıların üretimidir. Bu yaklaşımda öykünmenin oranı önemlidir. Tarihi çevrede bulunan tarihi yapılardan alınan referanslar, yeni yapıyı tarihi yapının üslubuna bire bir yaklaştırmamalı ve tarihi yapıya öykünme, yeni yapıyı basit bir kopya haline getirmemelidir (Zeren, [59]).

Tasarlanacak yeni yapının içinde bulunacağı tarihi çevrenin niteliklerine dikkat çekilerek, gerekli vurgulamaların bilinçli bir şekilde ele alıp eskinin yeni bir yorumu şeklinde ortaya konulması ve yeni yapının kendi dönemini açıkça ortaya koyarak bulunduğu tarihi çevrenin de bir parçası olduğunu kabul ettirmesi gerekir. Bu tür bir uygulama ile oluşturulan yeni yapı, çevrenin tarihi sürekliliği içindeki özgün yerini alacak ve geleceğe yapıldığı yüzyılın özellikleriyle aktarılacaktır. Dolayısıyla bu yapı ne tarihi dokunun bir kopyası olacak; ne de onu ezen, reddeden ve sadece kendi varlığını ön plana çıkaran bir üslupta olacaktır. Yorumlanan elemanlar stilize edilerek yeni yapıya uyarlanırken, yine doku bütünlüğünün göz önünde bulundurulması gerekmektedir [76].

20. Yüzyılın başında Tarihi ve geleneği göz ardı etmeden, mimarlık anlayışına çağdaş bir yorum getiren Le Corbusier gibi modern hareketin temsilcileri; eskinin taklidine karşı durarak, geçmişin kopyalanmasının tarihi olanın değerini azalttığı görüşünü savunmuşlardır. Taklidi reddeden bu yaklaşımla, eski ile farklılaşan ancak eskiden referanslar alarak, çağdaş malzeme kullanımı ile tasarlanan yeni yapılaşmalar öne çıkarılmıştır (Jokilehto, [25]).

Örneğin, Fransa'da Troyes' de 17. yüzyıldan kalma bu sokak da tasarlanan yeni yapı ölçek, yapı formu ve çevresel konum itibarıyla dokuya uyumlu bir tutum sergilemiş, ancak içinde bulunduğu tarihi çevredeki binaları oluşturan malzeme, renk ve dokuları çağdaş malzemeyle yorumlanmıştır (Şekil 3. 17).

Şekil 3. 17 Tarihsel biçimlerin yorumu

Tarihsel biçimlerin yorumlanması yöntemine bir diğer örnek de; İngiltere’de Glasgow’da 2003 yılında inşa edilmiş olan Radisson SAS Otel’dir (Şekil 3. 17).

Radisson otelinin inşa edildiği alan Viktorya dönemi stilindeki ve daha geç dönem yapıların bulunduğu bir alandır. Tarihi Glaskow tren istasyonunun bulunduğu alan içinde yapılan yapı tarihi doku içinde cephe düzeni ve kütle oyunları ile modern bir yapıdır. Eğimli cephenin ortasından çıkan kütle, bitişiğinde bulunan tarihi yapıdan referanslar alarak çağdaş malzemeye yorumlanmış ve yüzeyde dinamizm yaratarak duvarı tekdüze olmaktan kurtarmıştır [70].

Etkisizleştirme (nötrleştirme) yöntemi: Tarihi yapıya son derece saygılı, modern ve yalın olarak inşa edilmiş ve çevresinde bulunan tarihi yapılara fon oluşturarak tarihi yapıların vurgusunu arttıran bir üslupta üretilmiş yapılardır. Bu yaklaşımda yeni yapının tarihi yapının önüne geçmemesi, yalın bir biçimde üretilmesi hatta yeni yapıya modern bir ifade vererek kendi döneminin üslubunu yansıtmakla birlikte geri planda kalması gerekmektedir (Zeren, [59]). Burada önemsenen tarihi doku ve içinde yer alan tarihi yapılar olmalıdır. 20. yüzyılın başından itibaren bu konu koruma disiplini çerçevesinde sürekli olarak tartışılmıştır. Koruma disiplininin kuramsal temellerinin oluşumunda büyük rol oynayan İtalyan mimar Camillo Boito ile, İki dünya savaşı arasında Roma’da mimarlık ve şehirciliğin en etkili isimlerinden biri olan Gustavo Giovannoni, Tarihi dokunun bütünlüğünün korunması gerekliliği esası göz ardı edilmeden, yapılacak

müdahalelerin şekilsel ve dekoratif olmamasını, modern ve teknik malzemelerin kullanılarak daha sade ve nötr olarak yapılmasını önermişlerdir (Doğruöz, [77]).

Örneğin, İtalya, Lombardiya bölgesi Milan’da on ikinci yüzyılda yapılmış olan ortaçağ şehir kapısı yakınındaki yapı, 20. yüzyılın başında sade ve nötr olarak inşa edilmiştir (Şekil 3. 18). Yeni yapı ölçek ve çevresel konum itibariyle uyumlu olarak, doluluk boşluk oranları, kat silmeleri gibi çevredeki tarihi yapılardan referanslar alınarak sade bir şekilde tasarlanmıştır. Etkisizleştirme yönteminde tasarlanan yeni yapı, geleneksel doku içinde nötr bir cephe etkisi oluştururken doku bütünlüğünü de bozmamıştır.

Şekil 3. 18 Antik Porta Ticinese şehir kapısı, nötrleştirme yöntemi

[138]

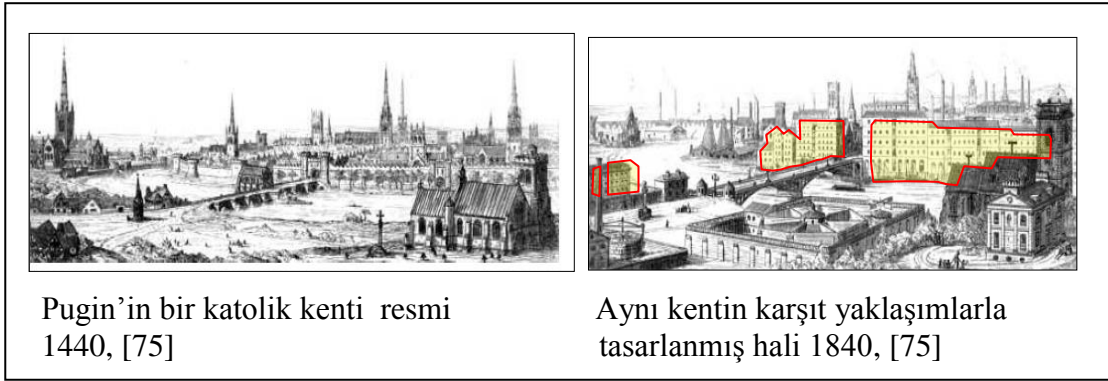
b. Tarihi Çevrede Karşıt / Zıt Yaklaşım

Karşıt yaklaşım; ölçü, oran, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri arasında, bilinçli olarak mevcut dokuda bulunmayan verilerin kullanılması yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Karatosun, [73]).

Eskiye aynı şekilde devam ettirme yerine, karşıtlık/zıtlık, yeni tasarımlarında mimarların seçtiği bir meydan okumadır. Mevcut çevrede bulunmayan malzeme ve teknoloji, renk, doku ve oranlar yeni tasarımların ortak karakteridir. Eskinin yanına zıt bir yeni ancak ustalıklı ve cüretle yapıldığı zaman etkili olabilir (Livtopuz, [78]).

19. Yüzyılın ilk yarısından itibaren, ulaşım, altyapı, işlev değişikliği, üretim teknolojileri, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri gibi birçok konuda değişim sürecine hızla girilmiş. Bunun sonunda ise kentsel yapıda ve mimaride ortaya çıkan değişiklikler daha çok fark edilir olmaya ve kentlerde mevcut yapıya tamamen zıt düşen ve dokuyu olumsuz etkileyen yapılaşmalar artmaya başlamıştır. 19. yüzyıl “Gotik Revival” tarzının öncülerinden İngiliz mimar, tasarımcı, sanatçı ve eleştirmen olan Augustus Welby Pugin, zıt yaklaşımı anlatan bir çalışma yapmıştır. 15. ve 19. Yüzyılların mimari

ve kent yapısını bu zıt oluşumun olumsuz tarafını göstermek amacıyla 'Contrasts: Or a Parallel Between the Noble Edifices of the Fourteenth and Fifteenth Centuries and Similar Buildings of the Present Day Shewing the Present Decay of Taste' adlı kitabında bir karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırmada bir Katolik kentinin 1440 yılında dokusal farklılıklar göstermeyen halini ve 1840'ta zıt yaklaşımlarla tasarlanmış binalarla dolu halinin görünümünü, kentin yeni durumunu eleştirmek adına resmetmiştir (Şekil 3. 19) (Altınöz, [75]).

Şekil 3. 19 Pugin'in bir katolik kenti resmi

Karşıtlık yöntemiyle yapılan çağdaş yapılar, günümüzde mimari olarak gelen en son noktayı belirgin bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Bu yapılar sayesinde malzeme, teknoloji ve anlayış anlamında mimarinin geçtiği sürecin okunması çok kolaydır (Zeren, [59]). Geleneksel dokuda kolayca fark edilen bu binalar, yine de kendi içlerinde belli bir bütünlük içinde düşünülmektedirler. Tarihi çevrenin mimari kompozisyon, cephe ve kütle oranlarını reddeden bir tavır içinde de olsalar; tavırları, tarihi çevreyi yok saymak yerine karşısında farklı bir duruşa sahip olmak anlamında algılanmalıdır. Bu tür uygulamalarda başarı, çevreyi yaratan özgün nitelikleri iyi bilmeyi ve tasarlanacak "zıtlığı" bu bilgiler çerçevesi içinde değerlendirerek gerçekleştirmeyi hedefleyen uzun bir çalışma ve birikim süreci gerektirmektedir [70].

Tarihi dokuyla ilgili farklı bölgeler için hazırlanmış planlar çerçevesinde yapılacak çalışmalarda kütle, yükseklik ve genişlik anlamında belli kurallar çerçevesinde hareket etmek durumundan dolayı uyumsuzluk sağlanması söz konusu değilse bile, kullanılan malzeme tamamıyla zıt olabilir. Bu yöntemde, geniş cam veya sağır yüzeyler, alüminyum giydirme cepheler sıklıkla kullanılmaktadır. Geniş cam yüzeyler ayna etkisi

yaratarak, tarihi dokunun yansımalarını gösterdikleri için, tarihi dokuya yine de bütünlük anlamında bir katkı sağlamak ister tavırlarını ortaya koymaktadırlar [76].

Örneğin, Louvre Müzesi giriş piramidi tarihi dokuya eklenmiş çağdaş zıt yaklaşımla yapılmış bir yapıdır (Şekil 3. 20). Çevre ve kütle etkileri olarak tamamıyla zıt bir etki yaratan yapı Sarayın taş malzemeyle yapılmış klasik mimari kütesine karşın şeffaf malzeme seçimiyle hafifletilmiş kütesiyle ve modern duruşuyla yapıldığı yüz yılı yansıtmaktadır.

Şekil 3. 20 Paris Louvre Müzesi, zıt yaklaşım örneği

[139]

Bir diğer örnek İskoçya, Aberdeen Tiyatrosu'nun uzatma binası olarak gösterilebilir. Yapı çevre ve kütle etkileri bakımından yakınında bulunan tarihi yapıyı ezmecek şekilde tasarlanmıştır. Diğer binaların aksine zıt bir etki yaratmak için cam, granitle inşa edilerek çağdaş duruşunu ortaya koymuştur. En güzel yanı ise bu tür yapılarda olması istenen; cam cephenin çevredeki tarihi yapıları yansıtmasıdır (Şekil 3. 21).

Şekil 3. 21 Aberdeen Tiyatrosunun cam ve granit ilavesi

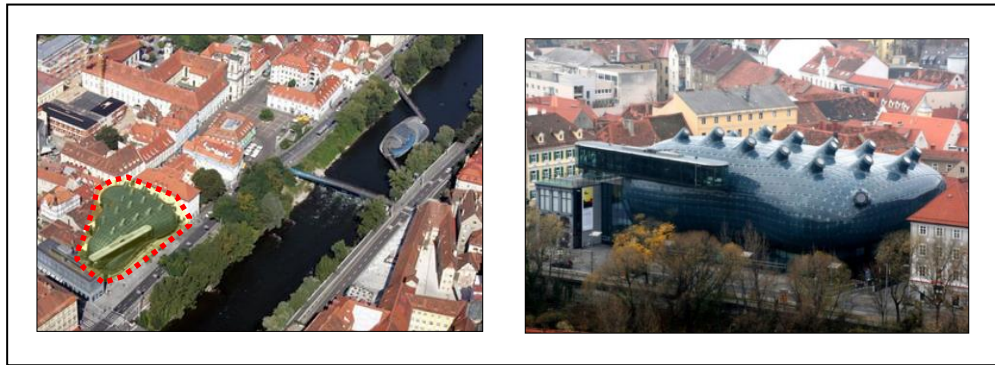
[140]

Geniş sağır cephelerde ise, genellikle hareketli ve süslü cephelerden oluşan tarihi dokulara karşı zıt bir tavır sergilenmektedir (Duralı, [67]). Örneğin 2004 yılında İtalya’da, Orsara’da konut olarak tasarlanmış yapı bir parselde iki kütlede oluşmuştur. Ölçek, kentsel doku ve yapı formu ilişkisi uyumlu olup dar fakat sağır olan cephe malzeme ve renk açısından zıt bir yaklaşım sergilemektedir. Birinci yol cephesi oldukça sade olarak ele alınmış, buna karşın diğer cephe daha hareketli olarak tasarlanmıştır (Şekil 3. 22).

Şekil 3. 22 İtalya, Orsara’da konut, zıt yaklaşım örneği
[141]

Yeni binanın eski binaları ezmesi etmesi şeklinde üretilen biçimlerde, zıt yaklaşımlar tarihi çevreden bağımsız olarak örgütlenirler. Ancak zıt olmanın ötesinde hiçbir anlam taşımayan uygulamalar başarısız örnekler olarak nitelendirilmektedir. Avusturya, Graz kentinde 2003 yılında yapılmış olan bina irrasyonel formu ile şaşkınlık yaratmaktadır. Malzeme, doku ve renk seçimi, kütle ve çevresel etkiler anlamında çevreyle hiç bir uyumu olmayan, yalnızca yükseklik olarak çevreye uyum sağlamış olan yapı sanat merkezi olarak işlevini sürdürmektedir (Şekil, 3. 23).

Şekil 3. 23 Kunsthaus Sanat Merkezi, Tarihi doku içersindeki konumu
[142]

Tarihi yapının yeni bir bakış açısıyla görülmesini sağlayan ve kendi çağdaş kimliğinden kesinlikle ödün vermeden, çevrede zıtlık etkisi yaratan tartışmalı örneklerden biri de İspanya'nın en ünlü tarihi kentlerinden biri olan Seville'de 2011 yılında inşa edilmiş ve dünyadaki en büyük ahşap yapı olma özelliğini taşıyan "The Metropol Parasol", binasıdır. Tüm taşıyıcı iskeleti ahşap olarak tasarlanmış yapı kentsel doku içerisinde ölçek olarak çok büyük olması dolayısıyla tarihi dokuyu ezen bir zıtlık etkisi yaratmaktadır (Şekil 3. 24).

Şekil 3. 24 The Metropol Parasol tarihi doku içerisindeki konumu

[143]

Öncelikle otopark alanı olarak yapılması düşünülen yapı, kazı çalışmalarında ortaya çıkan arkeolojik bulgular sonucunda açık hava müzesi ve kentsel bir merkeze dönüştürülmüş ve çatıda tüm Seville kentinin izlenebileceği seyir terası tasarlanmıştır.

Bahsedilen üç yaklaşımdan (uyumlu, zıt ve serbest) en yaratıcı, tasarlaması ve kabul ettirmesi en zor, ancak tarihî çevreye bugünün ruhunu aşlamak için öncelikle tercih edilen yöntem dokusal zıtlık yaklaşımı yöntemidir. Modern yapıların başarıyla tarihî çevrelere monte edilebileceğini savunan bu yaklaşımın taraftarları eski ile yeni arasındaki zıtlığın zaman içinde hiçbir dönemin gerçekleştiremediği derinlikte bir çevre oluşturacağına inanmaktadır (Ökesli, [72]).

Bu tür uygulamalarda, tarihi çevreyi oluşturan özgün nitelikler çok iyi analiz edilmeli ve tasarlanacak karşıt yaklaşım bu bilgiler çerçevesinde gerçekleştirilmelidir [76].

c. Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım

Tarihi kent dokusu ile bağlantı kurmak amacıyla uyum ve karşıt yaklaşımların bir arada kullanıldığı ya da her iki yaklaşımın da kullanılmadan, ürünlerin rastlantısal olarak ortaya çıktığı ve elde edilen sonucun tasarımda belirsizliğe neden olduğu bir

yaklaşımıdır. Hiçbir akımla ya da çevresel değerle ilgisi olmayan bu yaklaşımda tarihi doku da göz önüne alınmamaktadır (Veliöğlu, [3]).

Tarihi kent dokusunda gittikçe kullanımı artan bu yaklaşımla yapılan örnekler, herhangi bir dokuya ait olamaması nedeniyle tarihi dokuda belirsizliğe yol açmaktadır. Tasarımcıların kolaycılık ve çevreyi reddetme olarak nitelendirdiği yaklaşım, ülkemizdeki pek çok tarihi dokuda rastlanılan bir durumdur. Çalışma alanı olan Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda bu tür yapılaşmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Şekil 3. 25'de görüldüğü gibi Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunan TRT binası tarihi dokunun içinde serbest yaklaşımla yapılmış bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3. 25 Meşrutiyet Caddesi'nde serbest yaklaşımla yapılmış TRT binası

[134]

Her üç yaklaşımın incelenmesi sonucunda, yeni tasarımın yapılacağı tarihi dokunun ve bu doku bileşenlerinin etraflıca analiz edilmesi ve tasarımda da uyum veya karşıt yaklaşımlarından birinin seçilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tarihi çevrede yeni tasarım yaklaşımlarını oluşturan parametrelerin olumlu ve olumsuz yönleri aşağıda Çizelge 3. 4'de yorumlanmıştır.

Çizelge 3. 4 Yeni yapı tasarımında mimari tasarım ölçeğinde yaklaşımlar¹

Yaklaşım Biçimi	Olumlu Yönleri	Olumsuz Yönleri	
Benzer Yaklaşım Eski ile yeni arasında bir uyumun sağlanması amacıyla, ya eskisinin aynısının kullanılarak (taklit edilerek) yeni tasarımlar yapılması, ya da eskisi ile benzerlik gösteren biçimlerin, yapısal elemanların, oranların çağdaş malzemeler kullanılarak tasarlanması	Tarihsel Biçimlerin Taklidi (Benzetme) Yöntemi Bölgedeki yaygın mimari öğelerin aynen kullanılması	Tarihi yanılığa sebep olması. Yeni yapının tarihi bir yapı olduğu hissi baskın olduğundan yeni eklenen yapıların algılanamaması.	
	Tarihsel Biçimlerin Yorumlanması Yöntemi Tarihi kent dokusunda bölgedeki yaygın mimari öğelerin, elemanların, biçimlerin vb. analiz edilmesi, yorumlanması ve çağdaş malzeme ve teknolojinin kullanılarak yeni tasarım yapılması	Yeni yapının kendi dönemini açıkça ortaya koyarak bulunduğu tarihi çevrenin de bir parçası olduğunu kabul ettirmesi	Tarihi dokudan alınan referansların dengesiz dağılımı ya da yeni yapıyı tarihi yapının üslubuna bire bir yaklaştırması ile yeni yapıyı basit bir kopya haline getirebilme olasılığı.
	Etkisizleştirme (Nötrleştirme) Yöntemi Çevresinde bulunan tarihi yapılara son derece saygılı ve onlara fon oluşturarak, tarihi yapıların vurgusunu artırıp, modern ve yalın bir üslupta tasarım yapılması.	Geleneksel doku içinde yeni yapının, tarihi yapının önüne geçmeden nötr bir cephe etkisi oluştururken doku bütünlüğünü de bozulmamış olması modern bir ifadeyle kendi dönemini yansıtması.	Etkisizleştirmenin dozunun ayarlanamaması halinde daha baskın bir yapının ortaya çıkabilme olasılığı.
Karşıt (Kontrast) / Zıt Yaklaşım	Tarihi çevreye bugünün ruhunu aşlamak için, ölçü, oran, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri arasında bilinçli olarak sağlanan dokusal zıtlık yaklaşımı ile tasarım yapılması.	Tarihi çevre içinde, kendi tavrını ortaya koyarak çağın damgasını taşıması	Tasarlaması ve kabul ettirmesi en zor olan yaklaşımdır. Aykırı olmanın ötesinde hiçbir anlam taşımayan uygulamalar başarısız örnekler olarak kalırlar.
Serbest Yaklaşım	Tarihi kent dokusu ile bağlantı kurmak amacıyla uyum ve karşıt yaklaşımların bir arada kullanılması ya da her iki yaklaşımı da kullanmadan, ürünlerin rastlantısal olarak ortaya çıkması ve elde edilen sonucun tasarımda belirsizliğe neden olduğu bir yaklaşımdır.	Tasarımcıların kolaycılık ve çevreyi inkar etme olarak nitelendirdiği bu yaklaşım sonucunda elde edilen yapının herhangi bir dokuya ait olamaması nedeniyle tarihi dokuda belirsizliğe yol açması	

¹ Çizelge 3. 4 Açıklama metni içerisinde yararlanılan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

3.4 Bölüm Değerlendirmesi

Bu çalışmada; tez konumun ana başlığı olan ‘‘Tarihi Çevrede Yeni Yapı’’ konusu, tarihi çevrede kültürel süreklilik bağlamında ve kavramsal olarak araştırılmış, elde edinilen tarihi kent dokusunda yeni tasarım ölçütleri ve yöntemleri, uluslararası antlaşma ve sözleşmeler, yabancı ülkelerdeki ve ülkemizdeki konu ile ilgili yaklaşımlar ve örnekler ile tarihte mimar, plancı ve eleştirmenlerinin kavramsal yaklaşımları doğrultusunda ele alınmıştır.

Tarihi çevrenin en son katmanını oluşturan yeni yapılar tarihsel süreç içerisinde günün ihtiyaçlarına, insanların yaşam biçimlerine ve en önemlisi teknolojinin getirdiği yeniliklere göre şekillenmişlerdir. Tarihi çevrenin bozulmaya başladığı süreç içerisinde, yeni yapılaşma konusu uluslararası platformda tartışılarak konu ile ilgili tavsiye kararları ve yönlendirici ilkeler oluşturulmuştur. Birçok tasarımcı ve mimar tarafından gerek bu ilkeler doğrultusunda, gerekse yeni yapılacak yapının bulunduğu tarihi çevre bağlamında bir takım parametreler belirlenerek tasarım ölçütleri belirlenmiştir.

Tarihi dokuda yeni yapılaşmanın şekillenmesi, ikinci bölümde üzerinde durulan ‘‘Tarihi Çevre, Kültürel Miras ve Koruma’’ bilincinin gelişmiş olması, gerek halk gerekse plancılar, mimarlar, merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uygulayıcıların tarihi çevreye olan duyarlılıkları ile ilgilidir. Tarihi çevrede yeni yapılaşma çoğu durumda, o alanla ilgili plan kararlarının sonucu olarak şekillenir. Hazırlanan Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Plan Notları’nda yeni yapılaşma hükümleri kapsamında; gabari sınırlamaları, parsel boyutları ve binanın parsel içindeki konumu vb. kriterler belirlenir. Bu kurallar yerleşme dokusunun bulunduğu yöreye ve bölgeye göre değişiklik gösterir. Kentin tarihi ve mimari dokusu ile doğal çevresi göz önünde bulundurularak hazırlanan, tasarım rehberi doğrultusunda uygulama yapılır. Ancak çok detaylı olarak oluşturulmuş plan kararları ve tasarım rehberi olması durumunda tasarımcı esnekliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu nedenle Koruma Amaçlı İmar Plan’larında, yeni yapı yapılaşma hükümlerinin yanı sıra üçüncü bölümde açıklanan tasarım kriterleri tasarımcıya yol gösterecektir.

Tarihi dokuda yeni yapı yapmak için önce o yerin kimliğini, özgün yapısal karakterini iyi analiz edip, ayrıcalıklı özelliklerini ortaya çıkarmak gerekir.

TARİHİ DOKUDA YENİ YAPILAŞMA VE TASARIM ÖLÇÜTLERİNİN BEYOĞLU ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ (TARİHİ DOKU ANALİZLERİ)

4.1 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda Çalışma Konusu Sınırlarının Belirlenmesi ve Problem Tanımı

Beyoğlu Kentsel Sit Alanı; sahip olduğu tarihi değerleri ve günümüzde bu değerlerin izlenebiliyor olması ile İstanbul içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Akın, Pera ve Galata'nın değerini şu şekilde ifade etmektedir. “*Eğer günün birinde İstanbul'da tarihsel yapılardan oluşan bütünlüğü geleceğe aktarmayı amaçlayan ciddi bir çaba gösterilecekse; Galata ve Pera, İstanbul'un en az bozulmayla günümüze kadar tarihsel niteliklerini sürdürebilmiş semtleri olarak bu konuda oldukça şanslı görünüyor. Geçen yüzyılın ikinci yarısında çekilmiş fotoğraflara bakıldığında sur içi İstanbul'unun ve Üsküdar'ın anıtsal yapılar dışında bütünüyle değiştiğini, oysa Pera ve özellikle Galata'nın yüzyıl önceki görünümünden pek de fazla bir şey yitirmediğini saptayabiliyoruz.*” (Akın, [79]).

Kültürel mirasımızın önemli bir kısmını teşkil eden çeşitli mimari üsluplara ait özgün örneklerini sınırları içerisinde bulunduran Beyoğlu kentsel sit alanı, İstanbul gibi bir metropolde nüfus artışına paralel olarak ortaya çıkan mimari miras yıkımına rağmen günümüze kadar gelebilmiştir. Ayrıca Beyoğlu kentsel sit alanının Dünya Miras Listesinde bulunan Tarihi Yarımada'ya yakın ve siluet değeri içinde yer alması, uluslararası boyutta da alana ayrı bir önem yüklemektedir (Karamustafa, [80]).

19. Yüzyıldan itibaren Beyoğlu denilince akla İstiklal Caddesi ve çevresi, İstiklal Caddesi denilince akla Beyoğlu gelmektedir (Cezar, [81]). Günümüzde de bu

geçerliliğini korumaktadır. İstiklal Caddesi, Beyoğlu'nun tarihsel gelişim süreci içerisinde gerek sosyo-ekonomik gerekse kültürel miras açısından önemli bir yere sahiptir.

Alan genelinde yaşanan en büyük sorun tahribattır. Beyoğlu'nda 20.yy ilk çeyreğinden günümüze kadar süren zaman diliminde alan genelinde değişen yaşam koşulları ve kullanıcı profillerinin alanı sahiplenmemesi gibi sebeplerle yüzyılların birikimi ile oluşan kent dokusu yok olmaktadır. Bu tahribat süreci, 20. yy son çeyreğinde koruma altında olmayan İstiklal caddesinde tek yapı ölçeğinde tarihi binaların tahribi ile başlamıştır. İlk radikal değişiklik İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi arasında Odakule'nin yapımı ile başlamış ve yanan İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun yerine çok katlı olarak yapılan yapı (TRT binası) her iki caddenin de doku ve ölçeğini tamamen değiştirmiştir. (Batur, [82]).

Günümüzde ise İstiklal Caddesi'nde yıpranma sürecine girmiş tarihi yapılar, restore edilip yeni işlevler verilerek kullanılmak yerine; yıkılarak yeniden yapıma teşvik edilmektedir. 2. Bölümde belirtildiği gibi 2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanımı Hakkında Kanun" ile koruma imar planlarının hükümsüz hale gelmesi, Belediyelere sit alanlarında yenileme alanları ilan ederek projeler üretme yetkisi verilmesi ve Yenileme kurullarının yetki alanının yenileme alanlarıyla sınırlı olmakla birlikte¹ konuyu ele alma biçimleri bu konuda son derece etkili olmaktadır.

Bu bağlamda, İstiklal Caddesi üzerinde yer alan, 2007 yılında bulunduğu alanın yenileme alanı ilan edilmesi ile 2011 yılında yapımı tamamlanan **Demirören Avm.** tarihi dokuyu bozan yeni bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür yeni yapılaşmalar; Beyoğlu Kentsel Sit Alanı içinde olan Tarlabası'nda da devam etmektedir ve yakın gelecekte İstiklal Caddesi üzerinde yıpranma sürecine girmiş kültürel mirasımızın bir parçası olan tarihi yapılara da sıçrayacağı tehdidi ile karşı karşıya kalınmıştır.

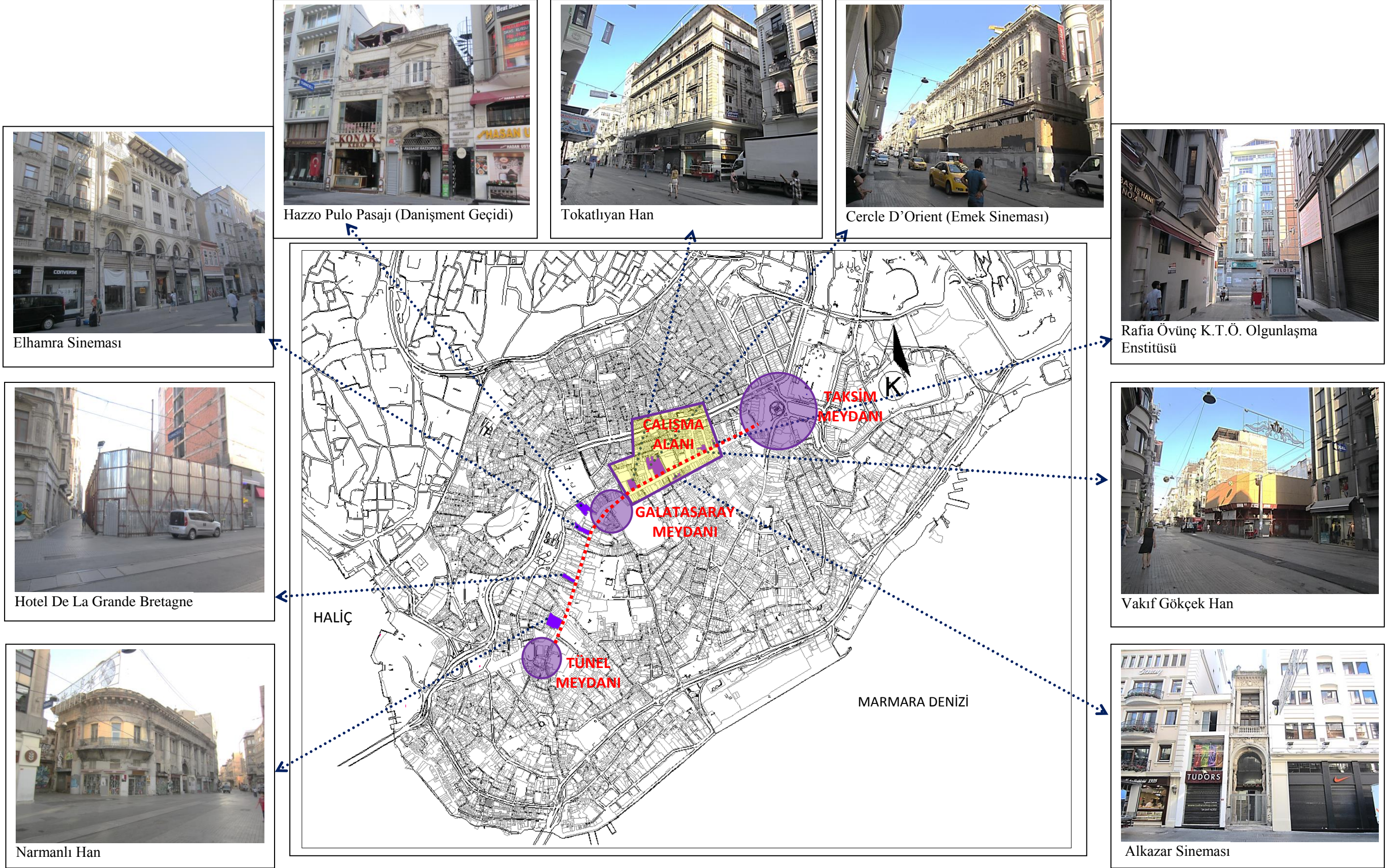
¹ Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün görevleri; yenileme alanlarına dair yenileme projelerini tetkik edilmesi, bu alanlarda bulunan kültür varlıklarının tespit, tescil işlemleri ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin incelenerek kurul gündemine alınması, kentsel ve arkeolojik sit alanında tevhit, ifraz gibi parselasyon işlemleri vb. konular ile maliye hazinesine ait taşınmazların satış ve tahsis konularının incelenmesi.

Bu çalışma kapsamında, yıkılıp yeniden yapılabilecek durumda olan yapılarla ilgili İstiklal Caddesi özelinde yapılan araştırma sonucunda, karşı karşıya kalacağımız olası problemler sıralanmaktadır.

- Tünel meydanında bulunan ve 19.yüzyıl başlarındaki mimari anlayışı yansıtan **Narmanlı Han**, İstiklal Caddesi üzerinde günümüze gelene kadar inşa edildiği zamanın biçimini koruyarak, çok az bozulmaya uğramış bir yapıdır. Bugünlerde cephelerinin korunarak içeriden yükselen yeni bir yapıya dönüştürülmesi talepleri ile karşı karşıyadır [83]. (Şekil 4. 1).
- Asmalı Mescit, Balyoz Sokağın başında bulunan tescilli yerinde olmayan anıtsal yapı parselinde, yeni bina yapım aşamasındadır. Beyoğlu Belediyesi'nin yapmış olduğu kayıp eser analizlerine göre buradaki kayıp anıt eser '**Hotel De La Grande Bretagne**' dir. Yapılan yeni yapının dokuyla olan uyumu/uyumsuzluğu inşaat süreci tamamlandığında ortaya çıkacaktır.
- 1920 yılında inşa edilmiş ve yıllarca sineme ve tiyatro salonu olarak kullanılmış olan **Elhamra Sineması**, gece kulübü olarak işletilmeye devam etmektedir. Bu parsel üzerinde '*gökyüzüne doğru uzana bir eğlence merkezi*' talebi bulunmaktadır [84].
- 1850'li yıllarda inşa edilmiş olan **Hazzo Pulo** (Haco Pulo) **Pasajı** (Danışment Geçidi); bölgenin önemli tarihi yapılarından biri olup İstiklal caddesiyle Meşrutiyet caddesini birbirine bağlamaktadır. Kentin bellek mekanlarından olan Hazzo Pulo (Haco Pulo) Pasajı, açıldığı avlu ve bu avluyu çevreleyen tüm yapılarla birlikte, "*Butik otelin çevrelediği küçük bir alış-veriş alanı*" yapılmak istenmektedir [84].
- Dönemin önemli yapılarından bir diğeri de 1897 yılında otel olarak inşa edilmiş olan **Tokatlıyan Han** boşaltılma sürecine girmiştir. Pera Palas değerinde bir otele dönüştürülmesi istenmektedir [84].
- Yıkımına başlanan **Emek Sineması**'nın da içerisinde bulunduğu **Cercle D'Orient** binasında bu günlerde restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Yapının yenilenmiş haliyle ve Cercle D'Orient'in arkasından yükselecek olan binanın yapımı tamamlandığında, tarihi dokuya ve İstiklal Caddesi üzerinde neden olacağı ölçek ve siluet bozulması son derece önemli bir tehdit olarak karşımızdadır.
- İstiklal Caddesi ile Mis Sokağın köşesinde ve İmam Adnan Sokağa da cephesi olan **Vakıf Gökçek Han**, tescilsiz yapı parseli üzerindedir ve alışveriş merkezi olarak inşa sürecine başlanmıştır.

- İstiklal Caddesi üzerinde bulunan ve önemli tarihi yapılardan biri olan **Refia Övüç Kız Teknik Öğretmen Okulu Olgunlaşma Enstitüsü** satılık binalardan biridir. Ne yapılmak istendiği bilinmemektedir [84].
- Beyoğlu'nda kültür hayatımıza tiyatro ve sinema salonu olarak hizmet vermiş olan **Alkazar**, yıllardır kapalı durumdadır. Giriş cephesindeki insan figürleriyle dikkat çeken tarihi yapı, yıkılarak yerine 'Alkazar Aparat' yapılmak istenmektedir [84].(Şekil 4. 1).

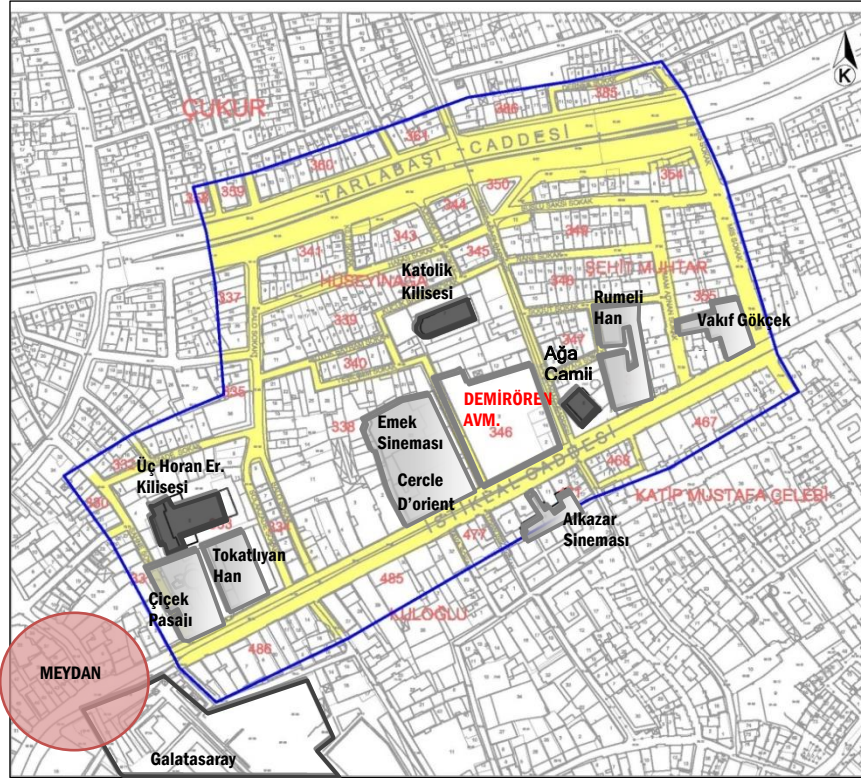
Yukarıdaki örneklerin bir kısmı gündeme gelmiş ve tartışılmış olan örneklerdir. Özellikle İstiklal Caddesi üzerinde bulunan tescilsiz yapı parselleri (Vakıf Gökçek Han gibi) üzerinde yıkılacak tarihi yapı olmadığından yeni yapılaşma için daha cazip durumdadır. Doku içerisinde yeni yapı tasarlanırken çoğunlukla tasarım ilke ve parametreleri dikkate alınmamaktadır. Kültürel mirasımız hızla tahrip edilerek kentin kimlik değerleri tükenmektedir. Öte yandan bu yenilenme süreci, kentin hafızasında önemli yer tutan sinema, kitapçı, pastane (İnci) gibi mekanları ortadan kaldırılarak, bölgenin kimlik unsurlarını yitirmesine ve sıradanlaşarak, her yere benzer hale gelmesine de neden olmaktadır.

Şekil 4. 1 İstiklal Caddesi'nde yeniden yapım için bekleyen ve yeniden yapılan yapılar

Çalışma alanının sınırı; yukarıda tanımlanan problem ve tehdit tanımından hareket ile; Tokatlıyan Han, Cercle D'orient (Emek Sineması), Vakıf Gökçek Han, Alkazar Sineması'nda içinde yer aldığı, uzun yıllar tartışma konusu olarak planlama ve koruma gündeminde yer alan Demirören Avm.'nin de konumlandığı bölge olarak belirlenmiştir. Çalışmanın fiziksel sınırları; İstiklal Caddesi ve Tarlabası Bulvarı arasında, yenileme alanı sınırları içerisinde, Galatasaray Meydanı ile Taksim Meydanı arasındaki hareket güzergahı üzerinde tespit edilmiştir ¹ (Şekil 4. 2).

Alanın 'yenileme' statüsünde, özellikle tescil içermeyen ya da tescilden düşürülen dönem yapıları üzerinde yeni işlev ve yapılaşma baskılarının olması, bölgeyi 'Demirören Avm' örneğinde olduğu gibi kent hafızasını ve kültürel mirasını tehdit edecek bir içeriğe taşıma tehdidinin bulunması, çalışma konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Şekil 4. 2 Çalışma alanı sınırları

¹ Çukur Mahallesi'nde, 258, 359, 360, 361 nolu yapı adaları kısmen, Hüseyin Ağa Mahallesi'nde, 333, 334, 338, 339, 340, 341, 343, 344, 345, 346 nolu yapı adalarının tamamı, 330, 331, 332, 335, 337 nolu yapı adalar, Şehit Muhtar Mahallesi'nde 347, 348, 349, 350, 354, 355, 356, 385 nolu yapı adalarının tamamı, 386 nolu yapı adası kısmen, Kuloğlu Mahallesi'nde 471, 477, 485, 486 nolu yapı adaları kısmen, Katip Çelebi Mahallesi'nde ise 467, 468 nolu yapı adaları kısmen seçilerek çalışma alanı olarak belirlenmiştir

4.2 Konum ve Çevre İlişkileri Analizleri

4.2.1 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı İçinde Çalışma Alanının Konumu, Kimliği, İşlevi

Beyoğlu; Haliç'in kuzeydoğusunda Tünel'den Taksim'e kadar uzanan İstiklal Caddesi ile Cadde'nin iki yanından Boğaz'a, Marmara'ya ve Haliç'e doğru inen geniş yamaçlar üzerinde konumlanmıştır. Kuzeyden Şişli, doğudan Beşiktaş ve İstanbul Boğazı, güneyden Haliç'in karşısında Eminönü ve Fatih, batıdan ise Eyüp İlçesi ile çevrelenmektedir. Beyoğlu Taksim Transfer Merkezi, raylı sistemlerin (Taksim-4.Levent Metro Hattı, Taksim- Yenikapı Metro Hattı, Taksim-Kabataş Füniküler Hattı) kesiştiği, İstanbul'un en önemli ulaşım odak ve aktarma noktalarından biridir (Şekil 4. 3). Beyoğlu ilçesi 45 mahalle, 320 ha. yüzölçümü ve yaklaşık 25000 yerleşik nüfustan oluşan bir kentsel yerleşimdir. Tarih boyunca kentin önemli iş, eğlence, kültür merkezi olan Beyoğlu yaşayan konut alanları ile birlikte gündüz ve gece nüfusu **iki milyonu** bulmaktadır [85], [87].

Şekil 4. 3 Beyoğlu İlçesi'nin İstanbul içindeki konumu

[144]

Çalışma alanının içinde yer alan İstiklal Caddesi; Taksim meydanı ile Tünel Meydanı arasında kalan önemli bir kültür, ticaret ve eğlence aksıdır. 1300 Metre uzunluğunda 15 metre genişliğinde olan caddenin orta noktası Galatasaray Lisesi'nin önünden geçen Yeniçeri Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi'nin kestiği yer "Galatasaray Meydanı" olarak

kabul edilir. Paralelinde uzanan Tarlabası Bulvarıyla beraber Beyoğlu İlçesi'nin ana eksenini oluşturur (Şekil 4. 4). Denizden yüksekliği 70 metre olan İstiklal Caddesi idari olarak 9 ayrı mahalleyi kapsar [87].

Şekil 4. 4 Çalışma Alanı'nın Beyoğlu İlçesi içindeki konumu
[145]

Şehirselleşmenin giderek standartlaştığı günümüzde tarihi şehirler, eski binalarıyla birer kişilik kazanmakta ve kentler arasında farklılıkları yaratmaktadırlar. Çünkü şehirleri birbirinden ayıran ve farklı kılan tarihi çevreleri, farklı hikâyeleri ve şehirselleşme hafızalarıdır. Bu bağlamda tarihi kentler geçmiş, bugünkü ve gelecek kuşaklar arasında da farklı bir iletişim kurmaktadırlar.

Beyoğlu'nun merkezi konumunda olan İstiklal Caddesi ve çevresi; tarih içerisinde aldığı rol ile her zaman önemini korumuştur. 19. Yüzyılın başından itibaren ülke genelinde yaşanan gelişmeler çerçevesinde, işlevsel değişikliklere uğramış olan İstiklal Caddesi; 1960'lı yıllarda geçmişine uygun olmayan işlevlerin yer almasıyla köhneleşmiştir. 1990 Yılında caddenin yayalaştırma çalışması sonrasında İstiklal Caddesi ve çevresinde işlevsel ve sosyal açıdan gözle görülür bir değişim yaşanmıştır. Tarih boyunca bir ticaret aksı özelliği gösteren İstiklal Caddesi ve çalışma alanı olarak seçilen bölge; günümüzde kültür, sanat, ticaret, hizmet ve eğlence gibi karma kentsel fonksiyonlarını devam ettirmektedir (Altunbaş, [88]).

4.2.2 Beyoğlu ve Çalışma Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinde Ekonomik, Sosyal ve Mekansal Değişimi

Bu bölümde; çalışma alanı olarak seçilen Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nın dönemsel katmanları, haritalar ve basılı yayınlardan analiz edilerek incelenmiş ve bu katmanların geçirdiği değişimin günümüz dokusuna olan yansıması, tarihsel kırılma noktalarıyla Çizelge 4.1'de¹ gösterilmiştir.

Beyoğlu'nda dokusal değişim Osmanlı imparatorluğu döneminde başlamış, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlara koşut olarak gelişmiştir. Galata'dan sonra ilk gelişme Tünel Meydanı ile Galatasaray Meydanı arasında olmuş 19. yüzyılın başından itibaren Galatasaray Meydanı ile Taksim arasında devam etmiştir. Çalışma alanında 1870 Beyoğlu yangını sonrasında yanan ahşap yapıların yerine kagir yapıların yapılmasıyla kentsel doku şekillenmiştir.

¹ Çizelge 4.1 metnin içerisinde bulunan kaynaklardan sentezlenerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Çizelge 4. 1 Beyoğlu'nda yaşanan değişiminin Fiziksel dokuya yansması

Dönem	Ekonomik, Sosyal ve Mekânsal Değişim	Değişimin Fiziksel Dokuya Yansması
Koloni Dönemi	<p>Galata, Roma öncesi dönemde (İ.Ö. 1200) küçük bir yerleşmedir. 476 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi ve Doğu Roma İmparatorluğu'na Bizans adının verilmesiyle bir Bizans yerleşmesi olarak anılmaya başlanmıştır (Kaptan, [89]).</p> <p>14.yüzyılda Küçük bir Ceneviz kolonisi olarak Akdeniz kentlerinin tipik özelliklerini taşıyan Galata ismi ile tarihsel süreçte yerini almıştır. Bu yüzyılda Pera olarak bilinen alan bağlık ve bahçelik özellik göstermektedir (Akın, [79]), (Şekil 4. 5).</p>	<p>Şekil 4. 5 Bizans döneminde Galata [146]</p>
Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	<p>15. Yüzyılın ilk yarısına kadar askeri ve ticari nedenler Galata'nın yalnızca sur içinde gelişimine hız vermiş, 16.yüzyıl da ise elçilik binalarının galata dışına çıkmasıyla Beyoğlu'nda yerleşim başlamıştır [90]</p> <p>18. yüzyıl batılılaşma çabaları ile birlikte Beyoğlu'na talebin artmasıyla Artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak için, Galatasaray ve Tünel arası tamamen dolmuş, konut dokusu, Tophane'ye ve Kuledibi'ne inen yamaçlarda yoğunlaşmıştır. (Çelik, [91]). Galatasaray ve Taksim Meydanı arasında yapılaşmanın oluşması Taksim sularının kente dağılması ile başlamıştır. Böylece Tophane, Salıpazarı, Fındıklı, Kabataş ve Cihangir yerleşmeleri oluşmuş ve beraberinde bölgedeki Müslüman nüfusta artış yaşanmıştır (Şekil 4. 6) (Cezar, [81]).</p> <p>1838 yılında yapılan Serbest Ticaret Antlaşması'nın etkisiyle artan dış ticaret ve buna bağlı olarak Beyoğlu, artan nüfusla büyümeye başlamıştır (Akın, [79]).</p> <p>1864 yılının sonlarında, bölgenin omurgası niteliğindeki İstiklal Caddesi'nin vurgusunu arttıracak genişliğe getirilmesi sırasında Ağa Cami'nin çevre duvarı yıkılmış, cadde boyunca yer alan Hıristiyan Mezarlıkları Şişli tarafına taşınmıştır (Akın, [79]).</p> <p>Yapı adalarının ve yolların belirgin olduğu Şekil 4.7'de (1867 D'Ostoya Haritası'nda) kagir yapılardaki artış ile Demirören Avm.'nin bulunduğu yapı adasında ahşap ve kagir yapıların bulunduğu ada içi boşluklar izlenmektedir.</p> <p>Şekil 4. 8'de Ahşap yapıların tamamen yandığı 1870 Büyük Pera yangınında tamamen ortadan kalkan bugünkü Cité de Péra'nın (Çiçek Pasajı) yerindeki ünlü Naum Tiyatrosu ve hemen yakınında bu gün de yerinde olan Üç Horan Ermeni Kilisesi vardır..</p> <p>19.yy'ın sonuna gelindiğinde dokuda oluşan boşluklar ahşap binalar yerine kagir çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmış ve Cadde-i Kebir'deki dükkan ve pasajların üzerine yüksek binalar yapılmıştır.</p>	<p>Şekil 4. 6 Beyoğlu ve Çevresi (1845) (Beyoğlu I, [90])</p> <p>Şekil 4. 7 D'Ostoya Haritası 1867 İstiklal Caddesi Aksı ve çalışma alanı [146]</p> <p>Şekil 4. 8 Sultan Abdülaziz Haritaları 1890</p>

Çizelge 4. 1 Beyoğlu'nda yaşanan değişiminin Fiziksel dokuya yansımaları
(devamı)

Cumhuriyet Dönemi	<p>1923-1950 yılları arası dönem</p> <p>20. yüzyılın başlarında Şekil 4. 9'da görüldüğü gibi çalışma alanında ada içi boşluklar henüz yapılarla dolmamıştır. Özellikle Devalux Apartmanları ile Odeon Tiyatrosu'nun (Demirören AVM) ve Cercle D'Orient (Emek Sineması'nın bulunduğu ada) bulunduğu yapı adalarındaki ada içi boşluklar ile ufak parseller üzerine inşa edilmiş yapılar dikkat çekmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında</p> <ul style="list-style-type: none"> •1923'de Lozan Antlaşmasıyla kapitülasyonların kalkması, •Başkentin Ankara olması nedeniyle Beyoğlu'nun gelişmesinde önemli rol oynayan elçiliklerin Ankara'ya taşınması (Kuban, [92]), •1942 yılında uygulanmaya başlanan Varlık Vergisi •1947 yılında Yunanistan ve İsrail devletleri ile yapılan nüfus mübadelesi ile azınlıkların bölgeyi terk etmesi sonucunda; <p>1950'lere kadar da azınlıkların boşalttığı konut ve sosyal mekanları yeni yetişen Türk işadamları ve Beyoğlu yakasını kentin en çağdaş semti bilen aydın Türkler doldurmuştur (Tekeli, [41], [94])</p> <p>Şekil 4. 10'da çalışma alanının, 1950'li yıllardaki yapı stokunun işlendiği Suat Nirven Haritaları'nda yaklaşık 50 yıllık değişim açıkça izlenmektedir. (Goad haritalarında görülen boş alanlar dolmuş ancak ufak parsellerde bulunan yapılar korunmuştur.)</p>	 <p>Şekil 4. 9 (1904-1906) Goad Haritaları'nda çalışma alanı [147]</p> <p>Şekil 4. 10 Suat Nirven Haritaları'nda çalışma alanında 1950'li yıllar [146]</p>
	<p>1950-1970 yılları arası dönem</p> <p>1950'lerden sonra kırsal göç ve hızlı şehirleşme sonucunda İstanbul aşırı büyümüş, yeni semtler oluşmuş, toplumun kültürel değişimi sonunda Beyoğlu'na olan ilgi azalmıştır. Bir çok sanatsal ve kültürel faaliyet gösteren mekanlar kapatılmıştır. Bu mekanlar bazen ilgisizlikten yanmış, yerlerine iş hanı gibi daha ticari binalar yapmak için yıkılmıştır. Konut-ticaret dengesi, yüksek kiralar nedeniyle ticaret yönüne kayarak, ticarethaneler konut olarak kullanılan binaların üst katlarına taşınmış, sonuçta Beyoğlu'nun özgün çehresine uygun düşmeyecek çok katlı binalar yapılmış, bölge iş merkezi görünümüne bürünmüştür (Şekil 4. 11) [Çelik, 91]</p> <p>1955 Yılı 6-7 Eylül olaylarında İstiklal Caddesi üzerindeki ev ve iş yerleri büyük tahribata uğramıştır (Şekil 4. 12) (Bu dönemde geride bırakılan gayrimenkuller, ucuz kiralarla kente yeni gelenlere verilmeye başlanması ile fiziksel çöküş başlamıştır. Bu nedenle semt İstanbul'a Anadolu'dan ilk göçenlerin, özellikle bekârların yoğun olarak yerleştiği bir yer olmuştur (Gülersoy, [93]).</p>	 <p>Şekil 4. 11 İstiklal Caddesi 1900' lü yıllar [148]</p> <p>Şekil 4. 12 (1955, 6-7) Eylül Olayları İstiklal Caddesi [148]</p>

Çizelge 4. 1 Beyoğlu'nda yaşanan değişiminin Fiziksel dokuya yansması
(devamı)

Cumhuriyet Dönemi

1970 sonrası dönem

Kentteki hızlı büyüme, yeni ulaşım bağlantılarını da beraberinde getirmiş, Beyoğlu'nun sosyo-ekonomik değişiminden mutsuz olan varlıklı kesim, Nişantaşı'na ve Şişli'ye, 1970'lerde ise Boğaz sırtlarına ve Boğaz Köprüsü'nün de ulaşımı kolaylaştırmasıyla Anadolu Yakası'nda Bağdat Caddesi'ne doğru yer değiştirmiştir (Kuban, [92]).

1970'lerden sonra Beyoğlu'nda porno filmlerin gösterimine izin verilmesiyle, kullanıcı profili iyice farklılaşmış, bölgedeki sinema, tiyatro gibi sosyal mekanlar kapanmaya başlamıştır. İstiklal Caddesi'nde ve ona bağlanan sokaklarda hakim eğlence anlayışı, seviyesiz mekanlar, randevu evleri şeklinde değişmiştir.

Sosyo-ekonomik yapısı değişen Beyoğlu, küçük Paris'ten, kalitesiz eğlence mekanlarının bulunduğu bir semt haline gelmiştir. [94]. 1990 öncesi yıllar, koruma altında olmayan İstiklal caddesinde tek yapı ölçeğinde tarihi binaların dönüşümü ile dikkat çekmektedir. Bu dönemde radikal değişiklik caddenin mimari dokusunu tamamen değiştiren,

1975 yılında Odakule'nin yapımı ile başlamış (Şekil 4. 13) (Batur, [95]) ve 1987 yılında da eski Tepebaşı Parkı'nın güney ucuna TÜYAP İstanbul Sergi Sarayı (bugün TRT Tepebaşı stüdyoları) kurulmasıyla devam etmiştir. Dokudaki tahribat 1990 yılına kadar yeni iş hanlarının yapımı dokuya verilen zararın devamı niteliğindedir [96].

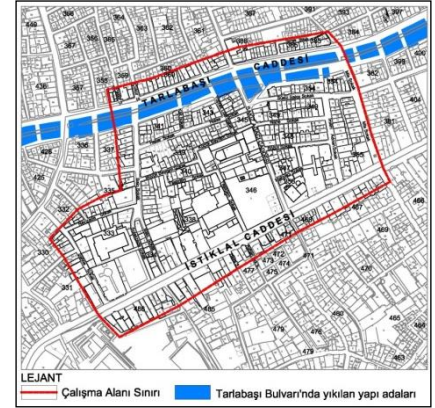
1988 yılında Tarlabası Bulvarı'nın genişletilmesi yalnızca fiziksel ayrılığı değil, sosyal, ekonomik kültürel bir kopmayı da beraberinde getirmiştir (Şekil 4. 14) [97].

1990 yılında İstiklal Caddesi'nin yayalaştırılması ve trafiğin yeni açılan bulvarlara aktarılmasıyla, İstiklal Caddesi üzerinde işlevsel ve sosyal açıdan gözle görülür bir değişim yaşanmıştır. Cadde alışveriş, kültür ve sanat etkinliklerinin yapıldığı bir aks haline gelmiştir. Yeniden hizmete açılan tiyatrolar, sinemalar, resim sergileri, restoranlar, kafeler ve etkinlikler sayesinde İstiklal Caddesi eski canlılığını yeniden kazanmaya başlamıştır (Altunbaş, [88]).

Şekil 4. 15'de çalışma alanının 1966 tarihli hava fotoğrafı, Şekil 4. 16'da ise çalışma alanının 2014 tarihli hava fotoğrafı, yaklaşık 50 yıllık değişimin tarihi dokuda meydana getirdiği büyük tahribatı gözler önüne sermektedir.

Şekil 4. 13 (1975)'yılı dokudaki radikal değişim Odakule İş merkezi (Gülersoy, [93]).

Şekil 4. 14 Tarlabası Bulvarı'nda yıkıma uğrayan yapı adaları

Şekil 4. 15 Çalışma alanı 1966 hava fotoğrafı [145]

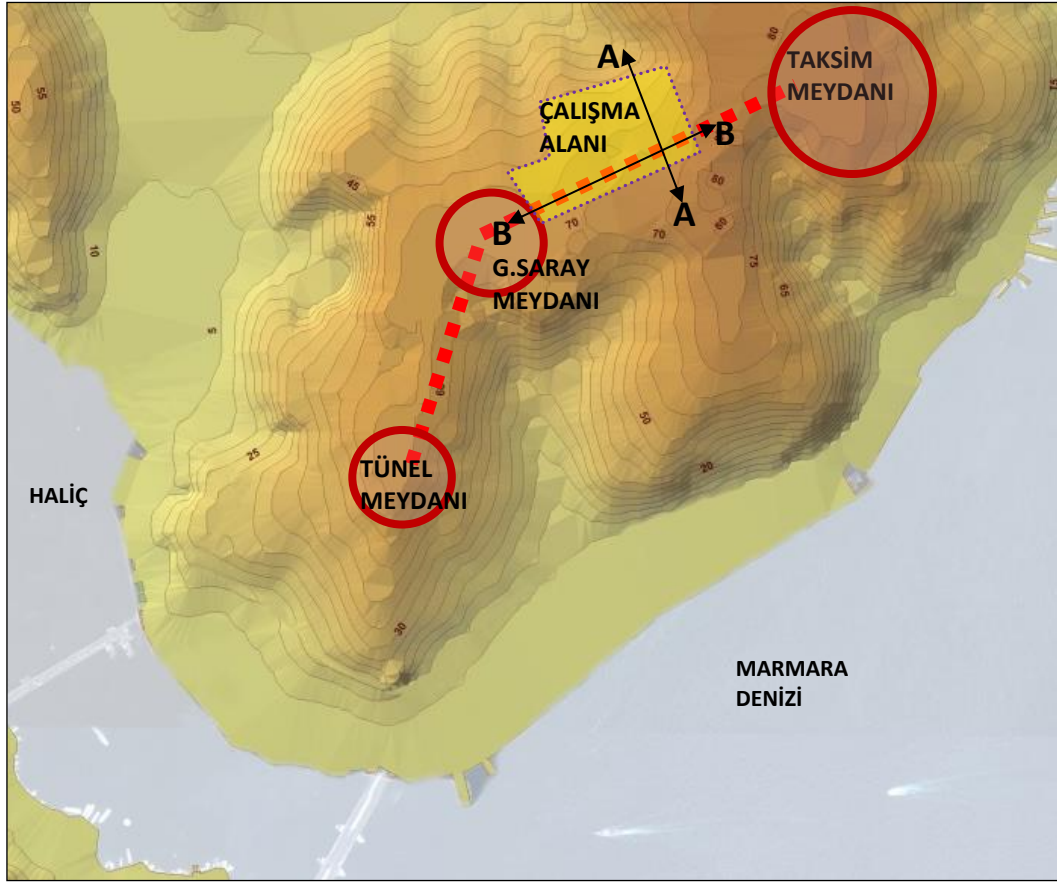
Şekil 4. 16 Çalışma alanı 2014 hava fotoğrafı [149]

Son yıllarda Beyoğlu kentsel sit alanında dokusal değişikliklere yenileme alanlarında rastlanmaktadır. Bu değişiklikler Tarlabası Projesi gibi birden fazla yapı adasının birleştirilmesiyle oluşturulan yeni yapı adası düzeni oldukça radikal değişikliklerdir. İstiklal Caddesinde ise durum biraz daha farklıdır. Eskime sürecine girmiş tarihi yapılar (Emek Sineması gibi) veya kaderine terk edilmiş 1970'li yılların iş hanları (Eski Saray Sineması, yeni Demirören Avm. gibi) yıkılıp yerine; ada içinde bulunan üzerinde tescilli yapı olsun veya olmasın diğer parsellerle birleştirilerek devasa yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu yapılar Koruma Amaçlı İmar Planıyla getirilen fonksiyon değişikliği ve plan kararları doğrultusunda yapılmaktadır. Bu bağlamda tasarımcıların tarihi dokuda yaşanan bu tahribatı dikkate alarak yeni tasarımlar yapması gerekmektedir.

4.2.3 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı ve Çalışma Alanının Topografya, Kentsel Peyzaj ve Siluet Özellikleri

•Topoğrafik Özellikleri

Beyoğlu ilçesinin topografyasına bakıldığında tarihi Yarımada gibi, denizden hemen sonra yükselen bir yapısı olduğu izlenmektedir. İstiklal Caddesi ise denizden yükselen bu sırtın en tepe noktasında, güneyden kuzeye doğru uzanan bir aks üzerindedir (Cezar, [81]). Zemin yüksekliği güneyden kuzeye hafif eğimle yükselerek devam eder. Yükseklik Tünel Meydanı'nda 65 m iken Taksim Meydanı'nda 78 metreyi bulur (Erdeveci, [98]). , (Şekil 4. 17).

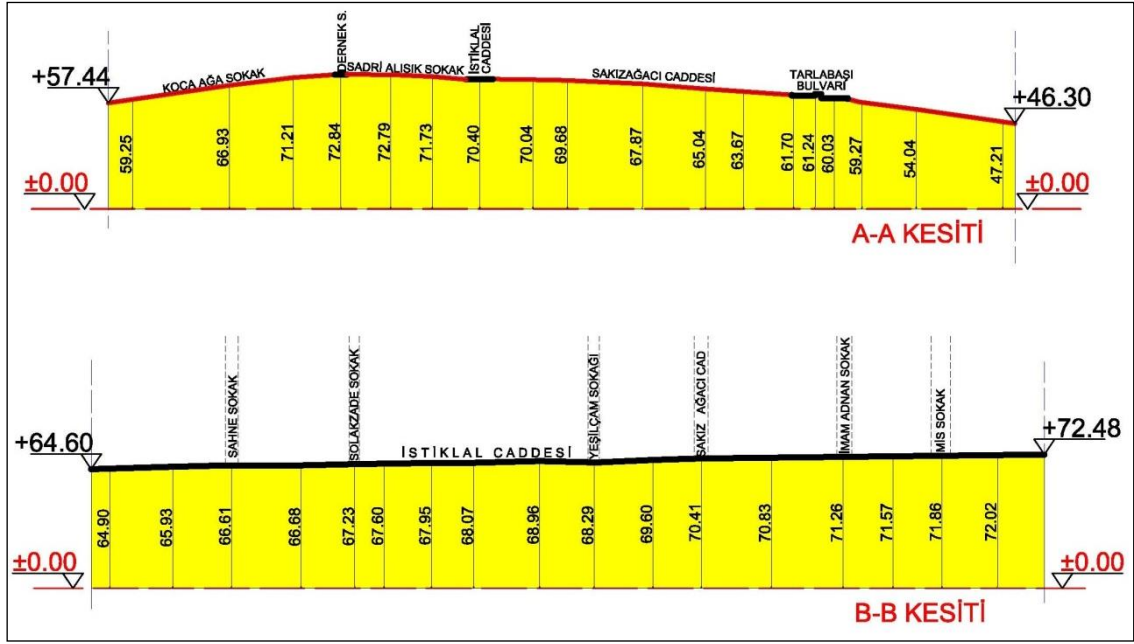

Şekil 4. 17 Beyoğlu Topografya Haritası

[146]

Çalışma alanı topoğrafik açıdan İstiklal Caddesi ile Tarlabası Bulvarı arası hafif eğimli (Şekil 4. 18, A-A Kesiti)¹, Tarlabası Bulvarı'ndan Dolapdere'ye inen kısmı ise daha diktir. İstiklal Caddesi'nin oluşturduğu ana sırttan sonra Marmara Denizi tarafına doğru Sadri Alışık Sokak istikametinde önce yükselerek devam etmekte, sonra Koca Ağa Sokak istikametinde dik yamaçlarla aşağıya inmektedir. Şekil 4. 18'de B-B kesitinde ise İstiklal Caddesi'nin Galatasaray meydanından Taksim meydanına doğru hafif yükseltiyle devam etmektedir.

¹ Şekil 4. 18'de bulunan arazi kesitleri Beyoğlu hali hazır haritasındaki kotlar kullanılarak tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından çizilmiştir.

Şekil 4. 18 Çalışma alanı arazi kesitleri

- **Kentsel Peyzaj Özellikleri**

İstanbul'un kent kimliğini belirleyen en önemli iki dinamik coğrafya ve tarihtir. Avrupa Yakası kentsel peyzaj anlamında değerlendirildiğinde; kıyı bölgesinde tarihi yapılar, tarihi meydanlar, iskeleler, açık ve yeşil alanlar algılanır. Kıyıdan iç kesimlerine doğru gidildiğinde işlev ve form farklılıkları sembol anlamında farklılaşan, kıyı bölgesiyle tezat oluşturularak kolaylıkla algılanmaktadır. Dünya'nın tarihi ve diğer kentsel peyzaj özellikleriyle önde gelen pek çok kenti, o kentle özdeşleşmiş, tek başına o kenti simgeleyen yapılarla birlikte anımsanmaktadır. Paris ve Eiffel Kulesi, Barselona ve Sagrada Familia, Roma ve Colosseum, Bilbao ve Guggenheim Müzesi olmak üzere bu örnekler çoğaltılabilmektedir. Zengin bir tarihi geçmişe sahip olan ve yüzyıllar boyu imparatorlukların başkenti olan, İstanbul'u tek başına simgeleyen bir kentsel imaj öğesinin olmadığı söylenebilmekle beraber, Ayasofya ya da Süleymaniye Camisi gibi, İstanbul "un mimarlık tarihinin anıtsal mirasları bile "İstanbul" deyince tek başına akla gelmemektedir (Akdağ, [99]).

Beyoğlu ilçesinin sahip olduğu Boğaziçi ve Haliç suyolları ve bu suyollarında yükselen topografyası ile tarihi kimliği, silüetinin ve imaj öğelerinin oluşumunda etkili olmaktadır. Galata Kulesi, Galatasaray Lisesi, sahilde bulunan iskeleler camiler, Beyoğlu İlçesi'nin en önemli kentsel peyzaj değerleridir. Tarihsel süreç içerisinde

yoğun göç, sanayileşme ve küreselleşmenin getirdiği yeni yapılaşmalar, Beyoğlu'nun peyzaj öğelerini olumsuz etkilemektedir (Şekil 4. 19).

Şekil 4. 19 Beyoğlu Bölgesi'nin kentsel peyzaj öğeleri

[146]

Siluet Özellikleri

Bilindiği gibi tarihi yarımada'nın yedi tepesi kubbeler ve minarelerle taçlanmış, diğer yerleri de daha ufak boyutta kubbe ve minarelerle donanmış bir kent silueti sunar. Şehrin hakim noktalarına yerleşmiş, Süleymaniye, Beyazıt, Yavuz Sultan Selim, Şehzade, Edirnekapı Mihribah, Nuruosmaniye, Ayasofya, Sultanahmed, camilerinin kubbe ve minareleriyle İstanbul'un eşsiz Silueti zihinlerde yer etmiştir (Cezar, [81]).

Beyoğlu da Tarihi Yarımada gibi denizden yükselen sırtlar üzerine kurulmuştur. Ancak Beyoğlu'na Boğaz yönünden bakıldığı zaman kubbe ve minare yerine, zihinlerde ortaçağ anımsatan Galata kulesinin dışında çok katlı binaların olduğu gözlenir. Galata'dan başlayıp taksime uzanan Beyoğlu siluetinin zihinlerde iz bırakacak tarafı, yığın halinde yüksek binalardan oluşan ve bu binaların arasından yükselen ve silueti olumsuz etkileyen gökdelenlerdir (Cezar, [81]).

Beyoğlu Bölgesi, bitişik nizam yapı adalarından oluşan yerleşme dokusuna sahip bir apartmanlar bölgesidir. Bu bölgede yüksek bina yapabilmek için Galata Kulesi'nin etkisini yitirmeyecek ölçüde bir yaklaşma sınırı konması da gerekmektedir. Şekil 4. 20'de görüldüğü gibi Galata Kulesi'nin ufuk hattında olan tarihi bir imaj olmasına rağmen, yeni binaların yaklaşma sınırı ve yükseklikleri göz önüne alındığında tarihi kulenin etkisi azalmaktadır. 1975 yılında inşa edilen ilk dönem gökdelenlerden olan Oda Kule ve Harbiye Orduevi, Galata Kulesi'nin siluetteki etkisini azaltmaktadır.

Şekil 4. 20 Galata kulesi çevresinde yükselen Odakule ve Harbiye Orduevi

[146]

İstiklal Caddesi, geçmişten günümüze önemli bir konumda bulunan Beyoğlu'nun omurgası niteliğinde olmuştur. Bu nedenle İstiklal Caddesi üzerinde yer alan binalar döneminin mimari özellikleriyle en güzel sokak silüetini oluşturmaktadır. Kentin genel silüetine bakıldığında; İstiklal Caddesi topografya açısından en tepe noktasında olması dolayısıyla, yeni yapılacak yapılarda bina yüksekliklerinin çok fazla yapılması hem kentin silüetini hem de caddenin silüetini kesintiye uğratarak olumsuz etki yaratacaktır.

4.2.4 Çalışma Alanı ve Yakın Çevresinin Anıtsal ve Önemli Yapı Örnekleri Üzerinden Değişim Çözümlemesi

Tarihi dokuda yapılacak yeni yapılaşmalarda kentsel dokuya zarar vermeden mimari üslubun belirlenmesinde; üçüncü bölümde açıklanan, çalışma alanının yakın çevresini oluşturan anıtsal binaların analiz edilip tanınmasının büyük rolü vardır. Bu başlık altında çalışma alanı ve yakın çevresinde bulunan anıtsal yapılar ile sivil mimarlık örneği yapılar incelenmiştir.

Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda tescilli yapılar; camiler, kiliseler, sinagoglar, elçilik binaları, saraylar, hamamlar, eğitim yapıları, ticaret yapıları, ve sivil mimarlık örneği yapılar olarak çok çeşitlilik gösterirler [100]. Bu yapıların çalışma alanı sınırları içinde ve İstiklal caddesine cephesi olan yapı adalarında bulunan anıtsal yapıların mimari özellikleri incelendiğinde tarihi dokunun önemi daha iyi anlaşılmış olacaktır. Bu bölümde dini yapılar, elçilik binaları, ticari yapılar (hanlar ve pasajlar), eğitim yapıları ve sivil mimarlık örneği yapılar incelenmiştir.

Dini Yapılar

‘Hüseyin Ağa Camii’ Cadde üzerindeki tek camidir ve 1597 yılında Galatasaray Ağası Şeyhülharem Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştır (Cezar, [81])¹. Son olarak Demirören AVM inşaatı sırasında hasar görmüş olan yapı 2012 yılında, İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanan ve II.dönem restitüsyon projesi doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesine göre onarılarak özgün mimarisine kavuşmuştur (Uludağ, [101]) (Şekil 4. 21).

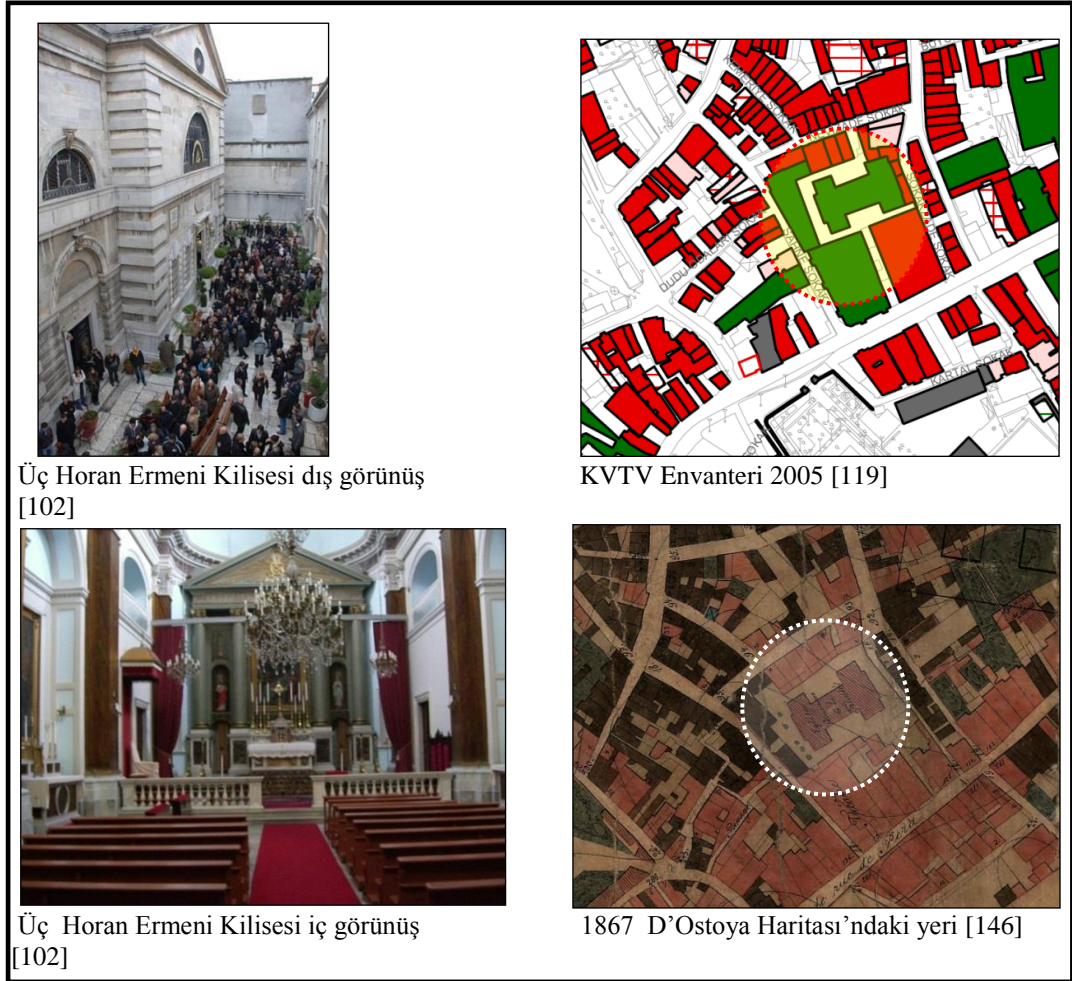
Şekil 4. 21 Hüseyin Ağa Cami

Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi İstiklal Caddesi'nin kuzeyinde Tokatlıyan Han ile Çiçek Pasajı'nın arkasında Balık Pazarı Sahne Sokak'ta yer alır. 16. Yüzyılda kilisenin

¹ Günümüze gelen dek özgün halini kaybetmiş olan yapının araştırmalar sonucunda üç farklı dönemi olduğu tespit edilmiştir. Yapının ilk dönemi 16. yy olduğu bilinmektedir. İkinci dönem 1834 yılında Sultan Mahmut tarafından tamir ettirilmiş halidir. Üçüncü dönem ise tarihi bilinmeyen bir yangın sonucu uzun süre bakımsız kaldıktan sonra 1939 yılında yeniden onarılmıştır.

bulunduğu arsa ve üzerindeki ahşap Rum kilisesi Ermeni cemaati tarafından Rumlardan satın alınmıştır¹.

Büyük bir avlunun içerisinde yer alan kilise tek nefli bir bazilika planında tasarlanmış daha sonra bazı eklemeler yapılmıştır. İki adet şapeli bulunmaktadır. İç mekanda süsleme unsuru olarak mermer ve altın varaklar kullanılmıştır. Ermeni mimarisinin hiçbir özelliğini göstermeyen yapı tamamen batı tarzında yapılmıştır (Şekil 4. 22), [102].

Şekil 4. 22 Üç Horan Ermeni Kilisesi

¹ 1807'de Pentekoste yortusunda Surp Yerrotutyun adıyla kutsanan ahşap kilise, 1810'da tamamen yanmış, ayinler, geçici bir sunakla sürdürülebilmiştir. Yıllarca harap halde kalan yapı, yeni bir kilise yapılmak üzere 1836 yılında yıktırılmıştır. Garabet Balyan, Hamamcıbaşı Minas Ağa ve Hovhannes Serveryan tarafından tasarlanarak, din adamlarına ve mütevellilere ait ek binalarla birlikte inşa edilerek 18 Haziran 1838 tarihinde ibadete açılmıştır. Kilise, 1870 Beyoğlu yangınında yanıp harap olunca, ahşap mekanlar bu kez kagir olarak yenilenmiş ve üç kez onarımdan geçirilmiştir (Hançer,[103]).

‘**Surp Asdvadzadzin Katolik Kilisesi**’ çalışma alanının içinde ve Demirören Avm.’nin bulunduğu yapı adasında Küçük Bayram Sokağı’nda bulunmaktadır. Kilisenin etrafını çevreleyen piskoposluk konutu, papaz evi ve bitişik evler Mısırlı Ailesi tarafından yaptırılmıştır¹. Kilisenin etrafında bulunan yapıların tamamı KVTVK Kurulu tarafından tescillemiştir (Şekil 4. 23).

Şekil 4. 23 Surp Asdvadzadzin Katolik Kilisesi

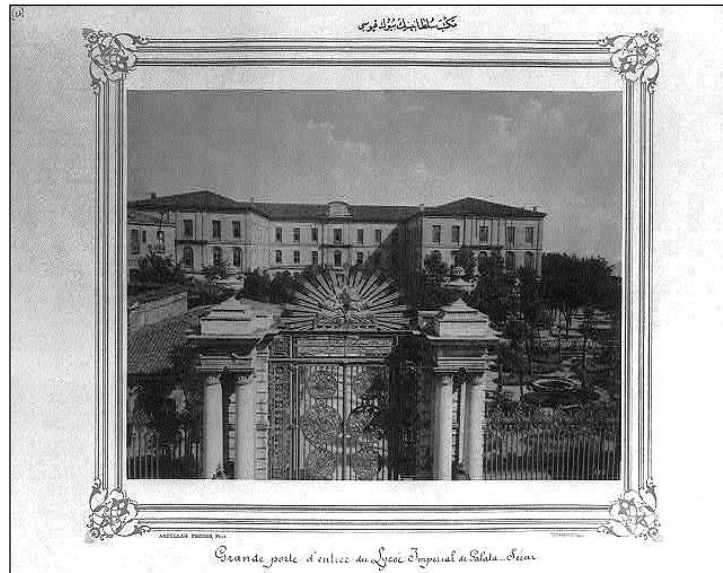
¹ Bu ahşap ev uzun yıllar Arakelots Okulu olarak eğitime hizmet etmiş, 1856 yılında yangın geçirince, aynı yıl cemaatin yardımlarıyla, yanında bir piskoposluk konutu ile birlikte kargir olarak yeniden inşa edilmiştir. Kilisenin iç mekanı oldukça sade dekore edilmiş kilise, günümüzde Katolik Ermenilerin merkezi, yani Patrikliği durumundadır. Asıl mekan girişin ardındaki avlunun güneyinde bulunmaktadır (Hürel, [104]) Kilise, dört katlı başpiskoposluk sarayı ile içinde rahip konutunun, bir kütüphane ve bir matbaanın ve çeşitli amaçlar için kullanılan odaların bulunduğu iki katlı müştemilatla çevrili durumdur. Kilise, korint başlıklı pilastırlarla ve taşkın profilli yatay kat silmeleriyle gelişen ve dış kesimi süslemeli antik üçgen bir alınlıkla taçlanmış batı cephesiyle anıtsal bir etki yaratmaktadır. Bir katedral olarak tasarlanmış kilise, korint düzeninin hakim olduğu dengeli ve uyumlu neoklasik bir anlayışla inşa edilmiştir (Hançer, [103]).

Eğitim Yapıları;

Çalışma alanının içerisinde eğitim yapısı bulunmamaktadır. Yakınında bulunan mimari açıdan önemli eğitim yapıları; Galatasaray lisesi ve Özel Zografyan Rum Lisesidir.

'**Zografyan Lisesi**'; iki sütünun taşıdığı üçgen alınlıklı giriş portikosu ve alınlıklı pencereleriyle mimari açıdan neo-klasik üsluptaki yapılar arasında önemli yere sahiptir (Kuruyazıcı, [105]).

'**Galatasaray Lisesi**'; İstiklal Caddesi üzerinde stilistik yapı örneği olarak temel karakteristik özellikleri en iyi yansıtan okul binasıdır (Yiğitpaşa, [106]). 1481-1820 yılları arasında Acemi Oğlanlar Kışlası olarak kullanılan Galata-Sarayı, 1839-1868 yılları arasında mektebi –Tıbbiye ve İstanbul'daki tüm askeri okulların hazırlık sınıflarının okutulduğu kışla olarak kullanılmıştır [107]. Osmanlı'da Batılılaşma döneminin ve Tanzimat uygulamalarının bir sembolü olarak; Osmanlı'da hukuksal, siyasal, ve sosyal alanda gerçekleştirilecek, yenilikleri yaşama geçirecek aydın kadrolara ve bu kadroların yetiştirilmesi için, geleneksel eğitimin dışında batılı programları da bünyesinde barındıran bir eğitim kurumu olarak 1 Eylül 1868'de sultan Abdülaziz 'in katıldığı bir törenle Mekteb-I Sultani adıyla okul faaliyete geçmiştir (Şekil 4. 24) (Cezar, [81]).

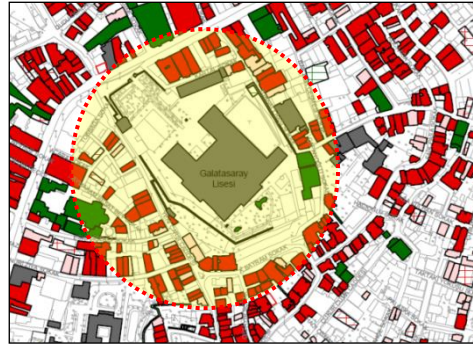
Şekil 4. 24 Mektebi sultani dönemi
[150]

1831 yılında yaşanan Büyük Beyoğlu Yangını sonrasında yanan binanın yerine tipik 19. yüzyıl kışla mimarisine uygun bir bina yapıldığı bilinmektedir. 1868 yılında kurulan Mekteb-i Sultani bu binada hizmete başlamıştır. U plan tipi özelliğine sahip olan

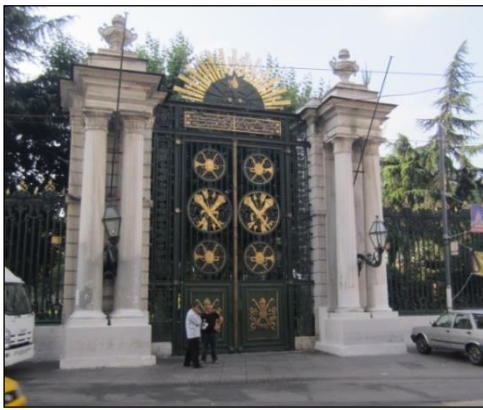
yapının ortasında bir iç avlu bulunmaktadır. Dışarıdan bakıldığında, şose taş yoldan geçilerek varılan ön avlu tüm ön cepheyi karşılar. Kat düzeni dışarıdan net olarak algılanan binanın, pencere şebekeleri her katta farklılık gösterir. Kıırma çatı örtülü binanın ön cepheden üç, her iki yandan birer ve arka cepheden de bir kapısı bulunmaktadır. Arka tarafta yer alan büyük bahçe, yüksek istinat duvarlarıyla çevrilmış bir terasa oturmaktadır. Bu haliyle bina, Karaköy tarafından bakıldığında diğer komşu yapılara nazaran oldukça heybetli bir duruşa sahiptir. Yan bahçe yine teraslandırılmıştır. Binanın İstiklal Caddesi tarafındaki anıtsal giriş kapısı, 19. Yüzyıl anıtsal yapı girişlerinde karşılaşılabilecek bir kapı sayılsa da o dönem içinde İstanbul’da yapılmış özellikle saraylara ait anıtsal kapılar arasına girebilecek kadar mimari özelliğe sahiptir. Kapı alınlığında Abdülaziz’in tuğrası bulunur. İki kanatlı, dökme demir kapı anıtsallığı gereği döneminde olduğu gibi bugün de Tören Kapısı olarak kullanılmaktadır (Şekil 4. 25) [108].

Galatasaray Lisesi genel görünüş [108]

KVTV Envanteri 2005 [119]

Galatasaray Lisesi dış kapı [159]

1867 D'Ostoya Haritası'ndaki yeri [146]

Şekil 4. 25 Galatasaray Lisesi

Elçilik Binaları;

Beyoğlu'nda elçiliklerin kurulmaya başlamasından sonra, buraya gelen devlet adamları ve onlara hizmet edenlerin oluşturduğu küçük yabancı azınlıklar, kısa bir zaman sonra kendi mimari mekânlarını da üretmişlerdir. Bu mekânlarda, geldikleri yerlerin kültürel özelliklerini de ortaya koymuşlardır. Bu yeni mimari mekânlar, estetik açıdan da oldukça değerli örnekler sunmuşlar ve Beyoğlu silüetine adeta anıtsal bir güzellik katmışlardır. Yeni kurulan görkemli ve estetik elçilik binaları ile bunların etrafında kümelenen konut alanları, Beyoğlu'nda küçük ölçekli yeni mahallelerin oluşmasını sağlamış, kendi kültürlerini kendi mimarileri sayesinde korumaya çalışan bu azınlıkların nicelik ve çeşitliliği arttıkça da Beyoğlu gittikçe kozmopolit, renkli ve canlı bir yer olmaya başlamıştır. Beyoğlu'nda mekân oluşumuna kültürün katkısının somut örnekleri bu yapılarda görünür. Bu konutların mimarisi, geleneksel Türk-İslam mimarisinden farklı olarak kagir nitelikli ve dışa dönük yapılar olarak nitelik kazanmıştır Beyoğlu'ndaki büyük elçilikler küçük birer saray yapılarıdır (Cezar, [81]).

Çalışma alanı yakınında (İstiklal Caddesi üzerinde) bulunan elçilik binaları; İsveç Sarayı (İsveç büyük Elçiliği), Rusya Sefareti Hollanda Konsolosluğu, Fransız (Sarayı) Konsolosluğudur. Çalışma alanı içerisinde bulunan Yunanistan Konsolosluğu (Şekil 4. 26), diğer elçiliklerden farklı olarak, neoklasik üslupta inşa edilmiş sivil mimarlık örneği bir yapıda faaliyetini sürdürmektedir.

Şekil 4. 26 Çalışma alanındaki Yunanistan Konsolosluğu binası

[159]

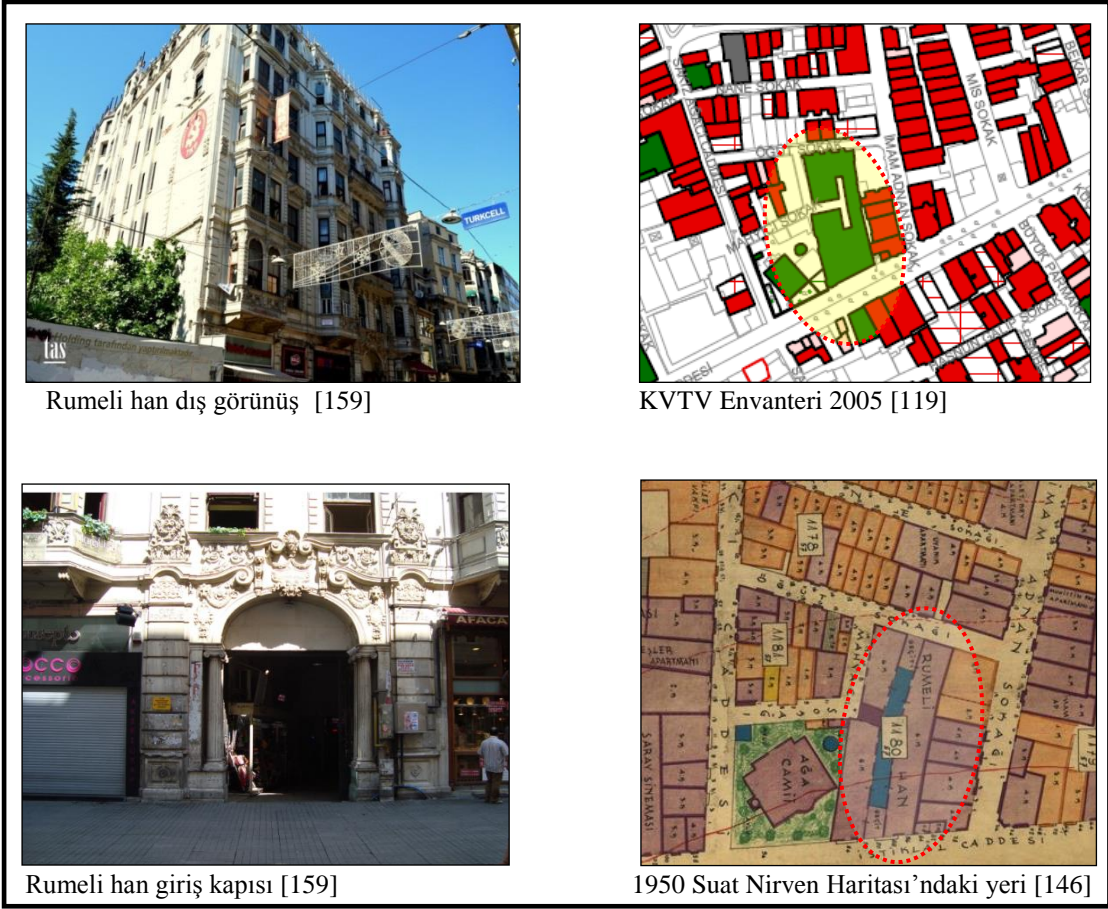
Ticaret Yapıları (Hanlar, Pasajlar);

Hanlar; Kelime olarak kökü Farsça olan, mimari ve fonksiyonel anlamda farklılıklar gösteren, bazen konaklama bazen de esnaf ve zanaatkarların üretim ve ticaret yapma amacıyla kullandıkları yapılardır.

18.yy'da Beyoğlu, Tünel-Taksim hattının iki yakasına doğru gelişmeye başladığında yapım-üretim hanları olan bekar odaları (hanları) yoğun olarak yapılmıştır. 19.yy'da Galata' da Avrupa'daki ticari yapıların plan ve düzenlerine göre, çok sayıda büyük han yapılmıştır. Bu hanlar gerek iç özellikleriyle gerekse cephe düzeni ve görkemli yapılarıyla, bölgenin mimari yapısına büyük katkı sağlamışlardır 19.yy' ın ikinci yarısında yaşanan büyük değişim, ticaret hanlarını yavaş yavaş büro hanlarına dönüştürmüştür. Büro hanlarının klasik ticaret hanlarından farkı oda oda değil, her katta bir şirket olacak şekilde kiraya veriliyor olmalarıdır (Kazanç, [109]). Günümüzde İstiklal Caddesi çevresinde bulunan tarihi hanların zemin katları perakende ticaret olarak, diğer katların bir kısmı kuaför, terzi, çanta imalatı gibi iş yerleri olarak kullanılmakta diğer kısımlar ise ufak eğlence mekanına dönüştürülmüş durumdadır. Çalışma alanı içerisinde bulunan Rumeli Han'ın tarihsel önemi, doku içerisindeki yeri ve mimari özellikleri incelenmiştir.

'Rumeli Han ve Pasajı'; İstiklal Caddesi üzerinde Ağa Cami'nin yanında bulunmaktadır. 1897'de Mabeyinci Sarıca Ragıp Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kagir olarak inşa edilmiş olan yapı zemin üzeri dokuz katlıdır. Otuz dükkanı ve elli iki dairesi bulunan bu mesken bloğunun daireleri 100 ile 300 metrekare arasında değişmektedir (Sezgin, [110]). Ağa Cami ile Mahyacı Sokak'larına açılan Rumeli Pasajı'nın üç girişi bulunmaktadır. Pasaj içi geçiş kolları "T" şeklindedir. Bina üç bölümde Konsol olarak cumba şeklinde dışarı çıkmaktadır. İki katta bir tekrarlanan Balkonlar bulunur. Bina yüksekliğince, neo-klasik üsluptaki üç çıkmalı ön cephesi ile dikkat çekicidir. İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde yoğun Barok ve Ampirik süslemeler bulunan yapının özellikle giriş kapısı fazlaca süslü ve detaylıdır (Şekil 4. 27). Pasajın zemin katı alışveriş, üst katları ise büro olarak kullanılmaktadır (Şen, [111]). Pasajın özellikle Mahyacı Sokağı'na bakan tarafı oldukça bakımsız durumdadır. Bu nedenle pasaj kullanıma açık durumda olmasına rağmen, geçit olarak çok fazla kullanılmamaktadır

Binanın eski sahip ve kiracıları arasında Rebul Eczanesi halen faaliyetini sürdürmektedir [112].

Şekil 4. 27 Rumeli Han

'**Pasajlar,**' Beyoğlu'nda çoğu binaların içinde, iki ya da daha çok sokağı birbirine bağlarlar. Yapıldıkları dönemlerde ticaret hayatında önemli bir yer tutmuş olan pasajlar daha sonraki yıllarda özellikle Cumhuriyet' in ilanından sonra ithal malların 'kısıtlanması ile özelliklerini yitirmeye başlamışlardır. Beyoğlu pasajlarının, caddenin yaya ulaşım aksında etkin bir rol oynamaları, yayalaştırılan İstiklal Caddesi'nde zaten yaya yolu olan pasajların değerini daha da arttırmıştır (Şen, [111]). Çoğu 19. Yüzyılda yapılmış, dönemin çizgilerini ve yaşama biçimlerini yansıtmış olan Hazzo Pulo Pasajı, Çiçek Pasajı, Halep Pasajı işlevini devam ettirmektedir. Çalışma alanı içerisinde bulunan Çiçek Pasajı ve Halep Pasajı'nın tarihsel önemi, doku içerisindeki yeri ve mimari özellikleri incelenmiştir.

'**Çiçek Pasajı**'; İstiklal Caddesi üzerinde Üç Horan Ermeni Kilisesi'nin Cadde tarafında Tokatlıyan Hanı İle Sahne Sokağı'nın arasındadır. İstiklal Caddesi'ndeki ana girişi

Sahne Sokağındaki tali girişe bağlayan ve birbirini kesen iki koridordan oluşan tonoz örtülü geniş geçidin her iki yanında dükkanlar sıralanır. Yapının ön yüzünde gösterişli bir cephe mimarisi hakimdir. Geniş bir alan üzerine oturan yapı kagir olarak inşa edilmiştir. Çiçek Pasajı'nın tonozlu giriş kapısını süsleyen kemer üstü sövenin içinde, saatin hemen altında yer alan kalem işi, yapıyı "Cite de Pera" olarak adlandırır [113].

Çiçek Pasajı" aslen geç Osmanlı Perası'nın en dinamik ve prestijli yapılarından biri olan, Naum Tiyatrosu'nun bulunduğu arazide yer alır (Şekil 4. 28). 1870 Büyük Pera Yangını'nda tamamen yanan Naum Tiyatrosunun yerine, Rum mimar Cleanthy Zanno tarafından Milano'nun Galleria'sı ile plan ve kurgu anlamında ciddi benzerlikler taşıyan pasaj ve konut kompleksi inşa edilir. 24 Dükkan ve 18 lüks daireden oluşan bu yapı "Cite de Pera" olarak adlandırılmıştır. Dükkanları kapsayan pasaj da "Hristaki Pasajı" olarak bilinmektedir. 1876'da hizmete açılan Hristaki Pasajı içinde barındırdığı çok sayıda şık dükkan ile Pera hayatının uğrak noktalarından biridir. Açıldığı dönemde pasajın içindeki Maison Perret ve Vallauray'nin pastanesi, Nakumara'nın Japon mağazası, Dulas'ın Natürel çiçekçisi, Schumacher'in hamur işleriyle ünlü fırını, Keserciyen'in terzihanesi, Acemyan'ın tütüncü dükkanı, Papadapulos'un mücellithanesi bulunur. Yorgo'nun Meyhanesi pasajda açılan eğlence mekanıdır [113].

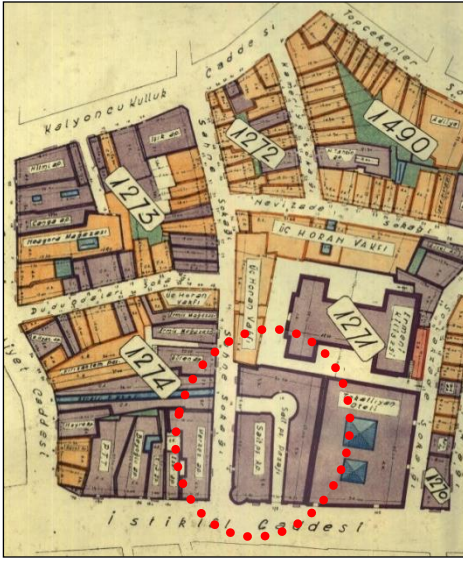
1908 yılında, Osmanlı Devleti'nin büyük ölçekli ekonomik ve sosyal çalkantılarla yaşandığı bir dönemde, bina mülkiyetinin Sadrazam Sait Paşa'ya geçmesi ile birlikte "Sait Paşa Geçidi" olur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Ekim Devrimi'nin ardından Rusya'daki yeni yönetimden kaçan baronesler, düşesler, hayatlarını sürdürmek için sığındıkları İstanbul'da kendilerine mekan olarak seçtikleri Sait Paşa Geçidi'nde çiçek satarlar ve yeni mekanları "Çiçek Pasajı" olarak anılmaya başlanır. 1940'lara kadar çiçek mezat yeri olarak kullanılan "artık" Çiçek Pasajı'nda açılan ilk birahaneler, mekanın yeni silüetinde belirleyici olurlar. 1944'te açılan Nektar Birahanesi, Cumhuriyet dönemi Beyoğlu'nun en hareketli ve yoğun buluşma noktalarından biri haline gelir. 1950'lerde bir gelenek misali pasaja konuşlanmış çiçekçilerin çevre sokaklara dağılır. Devamında birahane ve meyhaneler, pasajın ismini koruyarak bugün tanınan kimliğine bürünmesine yol açarlar. Bakımsızlıktan eskiyen yapı 1978'de aniden yıkılır.1988 sonrasında yapılan yatırımlarla tekrar canlandırılarak bugünkü haline gelmesi sağlanır (Kayım, [114]).

Çiçek Pasajı dış görünüş [159]

KVTV Envanteri 2005 [119]

1946 Suat Nirven haritasında Çiçek Pasajı'nın yeri [146]

Naum Tiyatrosu'nun 1867 D'Ostoya Haritası'ndaki yeri [146]

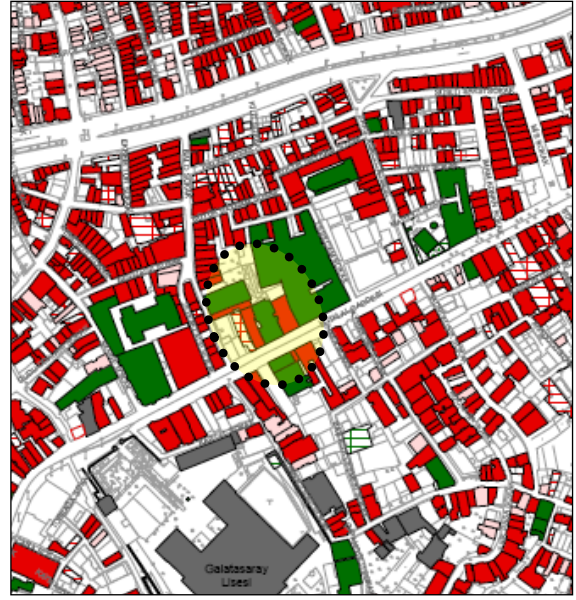
Şekil 4. 28 Çiçek Pasajı

Halep Pasajı; İstiklal Caddesi üzerinde Çiçek Pasajı ile Emek Sineması arasında yer almaktadır. 1885 yılında Halep'li M.Hacar tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde, alt katındaki Beyoğlu sineması nedeniyle Beyoğlu Pasajı olarak da bilinmektedir. Yapı ilk yıllarda cambazların binicilik gösterilerinin yapıldığı bir mekân olarak bilinmektedir (Şekil 4. 29). 1904 yangınından sonra Mimar Campanaki sirk alanına tiyatro binası kullanımına uygun hale getirilmiş ve ismi Varyete Tiyatrosu olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki ilk ismi Fransız Tiyatrosu olan yapı 1942'de ise Ses Sinema ve Tiyatrosu olarak hizmet vermiştir. 1963 yılında tekrar onarımdan geçirilerek "Dormen Tiyatrosu" olan yapı, 1972 yılında tamamen bir sinema binasına dönüşmüştür. 1989 yılında Ferhan Şensoy tarafından tümüyle restore edilerek bugünkü son seklini almıştır. 1984 yılında bina, ön cephesi hariç, tümüyle yıkılarak yeniden yapılmıştır. Yapının tek orijinal yeri

neorönesans ön cephesidir. Binanın ikinci kat pencereleri üzerindeki alınlıklara insan başı kabartmaları ve çiçek bezemeleri yerleştirilmiştir. Çıkmanın üzerindeki arma ile giriş kapısı üzerine kazılı biri Latin diğeri Arap harfleriyle yazılmış “1885 Halep Çarşısı” yazısı bulunmaktadır [115].

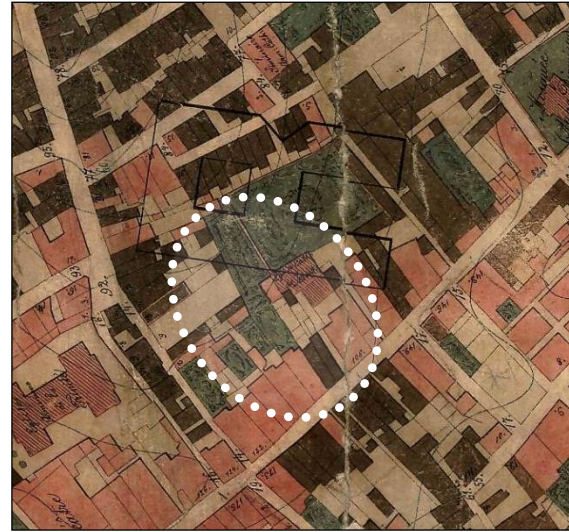
Halep Pasajı dış görünüşü [159]

KVTV Envanteri 2005 [119]

Halep Pasajı dış görünüşü [159]

Halep Pasajının 1867 D'Ostoya Haritası'ndaki yeri [146]

Şekil 4. 29 Halep Pasajı

Halep Pasajı Uzun dikdörtgen plan özelliği gösterir ve kuzey-güney yönünde uzun bir koridorun etrafına sıralanmış kare planlı dükkânlardan oluşmaktadır. Koridorun ortasındaki kare formlu merdivenle katlar arasındaki bağlantıyı sağlanmaktadır. Pasaj, zemin kat üzerine dört katlı olarak inşa edilmiştir. Kare kesitli plasterlerin arasında kalan, düz atkılı büyük dikdörtgen açıklıklarla dışa açılan zemin katın hemen üzeri, bir

ara kat (asma kat) olarak değerlendirilmiştir. Kilit noktaları dışa taşan iç içe profillerden oluşmuş basık kemerli ara kat pencereleri, çerçevelerindeki kaydırmalı düzende yerleştirilmiş rüstik örgülü taslarıyla ve giriş açıklığı kemerinin her iki yanına ikişerli olarak simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Ara kattan sonra gelen birinci katın orta aksı, üçlü pencereyle dışa açılan kapalı çıkma olarak uygulanmıştır (Durudoğan, [116]).

Sivil Mimarlık Örneği Yapılar;

Beyoğlu'nda yapılan görkemli ve estetik elçilik binaları ile bunların etrafında kümelenen konut alanları; Beyoğlu'nda küçük ölçekli yeni mahallelerin oluşmasını sağlamış, kendi kültürlerini kendi mimarileri sayesinde korumaya çalışan bu azınlıkların nicelik ve çeşitliliği arttıkça da Beyoğlu gittikçe kozmopolit, renkli ve canlı bir yer olmaya başlamıştır (Cezar, [81]). Ticaret sayesinde servetleri artan levantenler, ana cadde ve ona açılan sokaklarda görkemli anıtsal konutlar yaptırmış, çoğu da bu ailelerin adıyla anılan ve günümüze kadar ulaşan yapılar, bölgenin önemini artırmıştır (Pevsner, 1970). Şekil 4. 30'da Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi üzerinde konut olarak tasarlanmış, günümüze ulaşan sivil mimarlık örneği yapılar 19. ve 20. yy. mimarisini yansıtmaktadır.

Şekil 4. 30 Sakızağacı caddesi üzerinde sivil mimarlık örneği yapılar

[159]

19. yy'ın sonunda İki üç katlı ve içinde tek bir ailenin oturduğu bu konutlar yerine birden fazla aileyi barındıran çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. İstiklal

Caddesi üzerindeki büyük mağaza, dükkan ve pasajların üzerleri bu tür apartmanları içermektedir (Özpalabıyıklar, [117]).

Beyoğlu'ndaki konut mimarisine baktığımızda, karşımıza özellikle İstiklal Caddesi'nde yoğunlaşan görkemli ve estetik değeri yüksek, kagir yapılara rastlanmaktadır. Bu yapıların ortaya çıkarılmasında yabancı mimarların büyük katkıları olmuştur (Pevsner, [118]). Şekil 4. 31'de İstiklal Caddesi üzerinde 1900 yılında inşa edildiği dönemde, tek bir ailenin kullandığı, tüm özel ve mesleki yaşamlarını içinde geçirdikleri çok katlı konut-işyeri bileşeni olarak tasarlanmış, Türkiye'nin ilk modaevi olarak bilinen, Beyoğlu'nun önemli SMÖ yapılarından biri olan Botter Apartmanı görülmektedir.

Şekil 4. 31 İstiklal caddesi üzerinde Botter Apartmanı

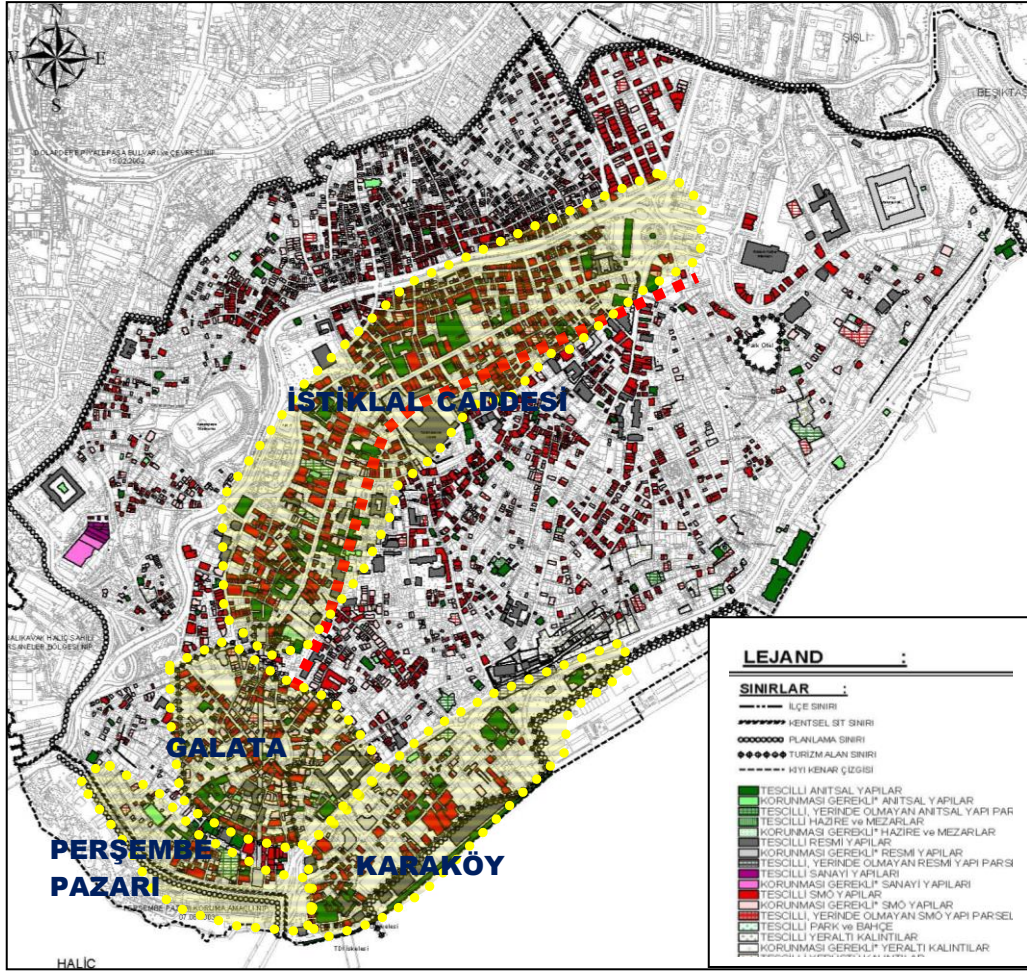
[146]

19. yy'ın ikinci yarısından itibaren bölgede yapılan konutlar, genelde dar parselasyon üzerinde gelişen kent evleri olup, geleneksel Osmanlı evinin iki katlı, avlulu ahşap konutları ve onların içe dönük düzenlerinden çok farklı tasarlanmışlardır. Zemin katlarda, avlu ya da bahçe yerine arkada küçük taşlıklar yer alır. Cephede doğrudan sokağa açılan kapılarla üst katlarla aynı pencere düzenini içerir (Akın, [79]).

4.2.5 Tescil ve Koruma Statüleri

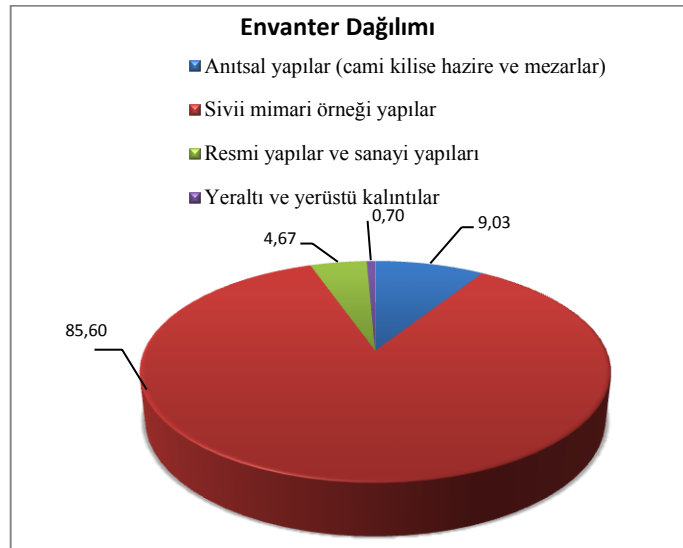
1/5000 ölçekli Koruma amaçlı Nazım İmar Planı analiz paftalarına göre Beyoğlu İlçesi Kentsel Sit Alanı Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri incelendiğinde; alanın büyük bir bölümünü tescilli yapılar oluşturmaktadır ve birçok sivil mimarlık örneği yapı anıtsal yapılarla bir bütün olarak algılanmaktadır. Tescilli anıtsal yapıların Karaköy, Perşembe pazarı, Galata ile İstiklal Caddesi aksında yoğunlaştığı tespit edilmiştir (Şekil 4. 32). Sivil mimari örneği yapılar ise yoğunluklu olarak İstiklal Caddesi'nin her iki tarafında ve Tarlabası çevresinde bulunmaktadır. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu'nda bulunan ve 2009 yılında güncellenen Beyoğlu Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri değerlendirmesine göre; alan içerisinde toplam 4584 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Bunların % 9,03'ü anıtsal yapılar (cami, kilise, hazire ve mezarlar), % 85,60'ı sivil mimarlık örneği yapılar, % 4,67'si resmi yapılar ve sanayi yapıları, % 0,70'i ise yer altı ve yerüstü kalıntılardan oluşmaktadır (Şekil 4.33)¹. Bu yapıların yanı sıra alan içinde tescilli olup yerinde olmayan 34 adet anıtsal yapı, 324 adet sivil mimarlık örneği ve 6 adet resmi yapı parseli olmak üzere toplam 364 adet yapı parseli bulunmaktadır [119].

¹ Şekil 4. 33 Beyoğlu genelinde 4584 adet tescilli yapının sınıflandırılmasıyla elde edilen sonuçlara göre tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

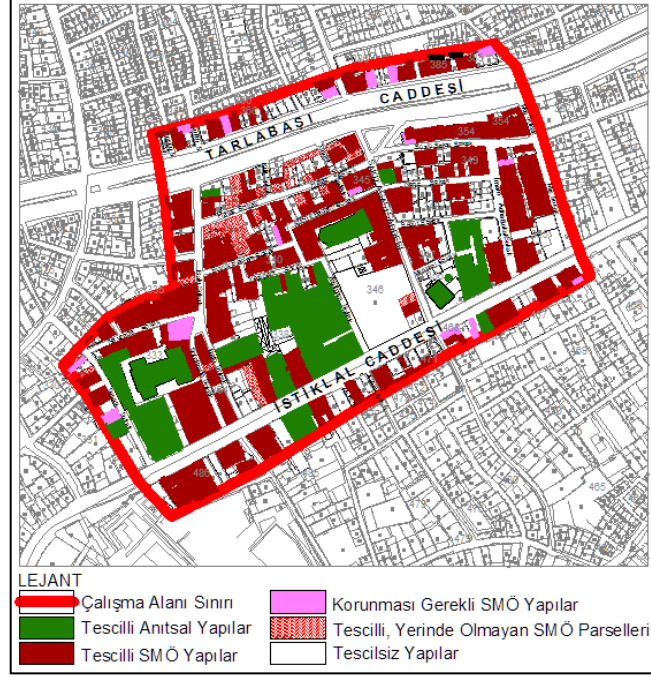
Şekil 4. 32 Beyoğlu Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri

[119]

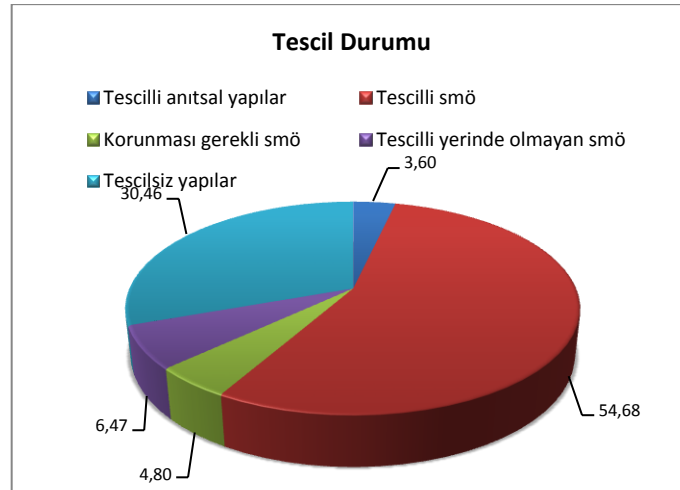

Şekil 4. 33 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Envanter Dağılımı

Çalışma alanı olarak seçilen alanın tamamında bulunan 417 adet yapının 270'i (% 64,75) tescilli yapılardan (% 3,60'ı anıtsal yapılar, %54,68'i sivil mimarlık örneği yapılar, % 6,47'si tescilli yerinde olmayan smö yapılar) oluşmaktadır. Geri kalan 147 adet yapı (% 35,25) tescilli olmayan (%30,46'sı smö, %4,80'i korunması gerekli smö) yapılardır (Şekil 4. 34), (Şekil 4. 35)¹.

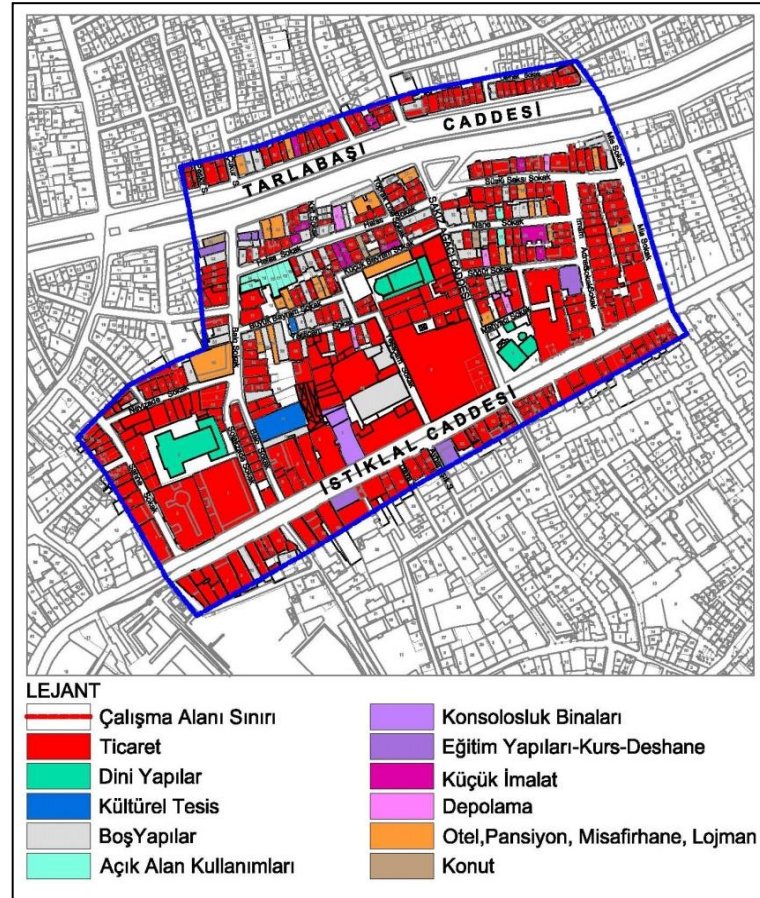
Şekil 4. 34 Tescil durumu analizi

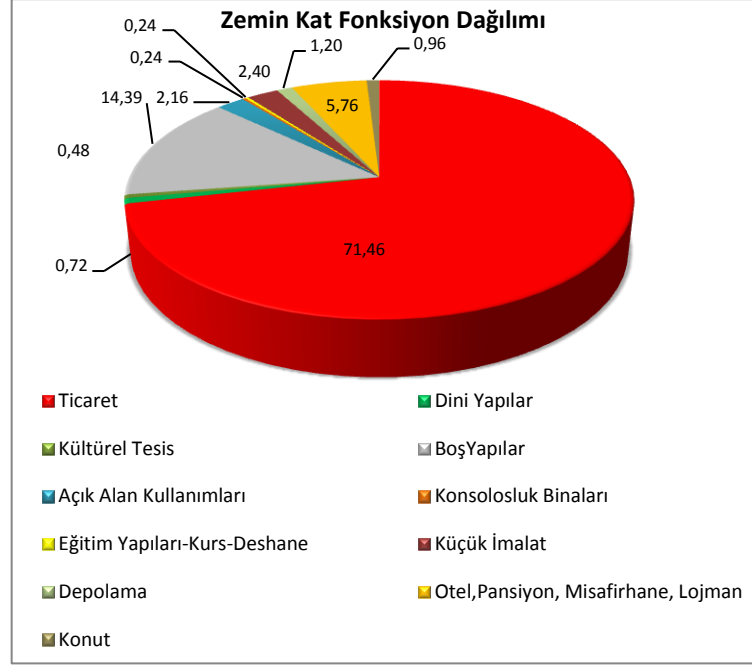
Şekil 4. 35 Çalışma Alanı Tescil Durumu analizi

¹ Çalışma alanı analizleri Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu'nda bulunan ve 2009 yılında güncellenen analiz paftalarından alınan bilgiler doğrultusunda tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışma alanında yer alan tüm yapıların fonksiyonları katlara göre değişiklik gösterdiğinden, analiz zemin kat ve üst katlar olmak üzere iki kısımda yapılmıştır. Şekil 4. 37’de çalışma alanının zemin kat fonksiyonları gösterilmiştir. Buna göre zemin kat fonksiyonlarının büyük çoğunluğunu ticaret oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra az sayıda depolama, küçük imalat, otel, pansiyon, lojman, eğitim yapısı, dini yapı ve konut bulunmaktadır. Ancak zemin katı boş olan yapı oldukça fazladır. Çalışma alanında yer alan 417 adet yapının 298’inin (% 71.46’sı) zemin katı ticaret olarak kullanılmakta iken, 60 adet yapının (% 14.39’u) zemin katı kullanılmamaktadır (Şekil 4. 38). Bu durumda bölgede eskime sürecine girmiş kullanılmayan tescilsiz yapıların yıkılıp yeniden yapılabilme olasılığı oldukça fazladır. Şekil 4,38’de zemin kat fonksiyonlarının dağılımı görülmektedir. Zemin kat fonksiyonu olarak çalışma alanında yalnızca 4 adet (% 96) konut bulunmaktadır. Ayrıca çalışma alanında 3 adet dini yapının, İki adedi kilise (Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi, Asvazani Katolik Kilisesi) ve bir adedi de camidir (Hüseyin Ağa Cami).

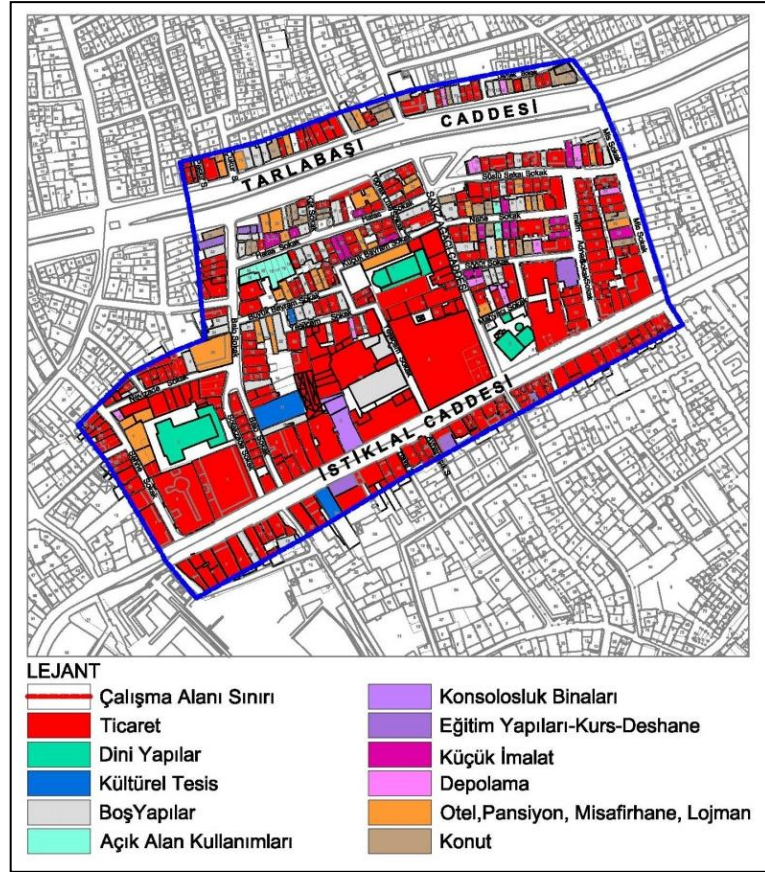
Şekil 4. 37 Çalışma alanı zemin kat fonksiyon analizi

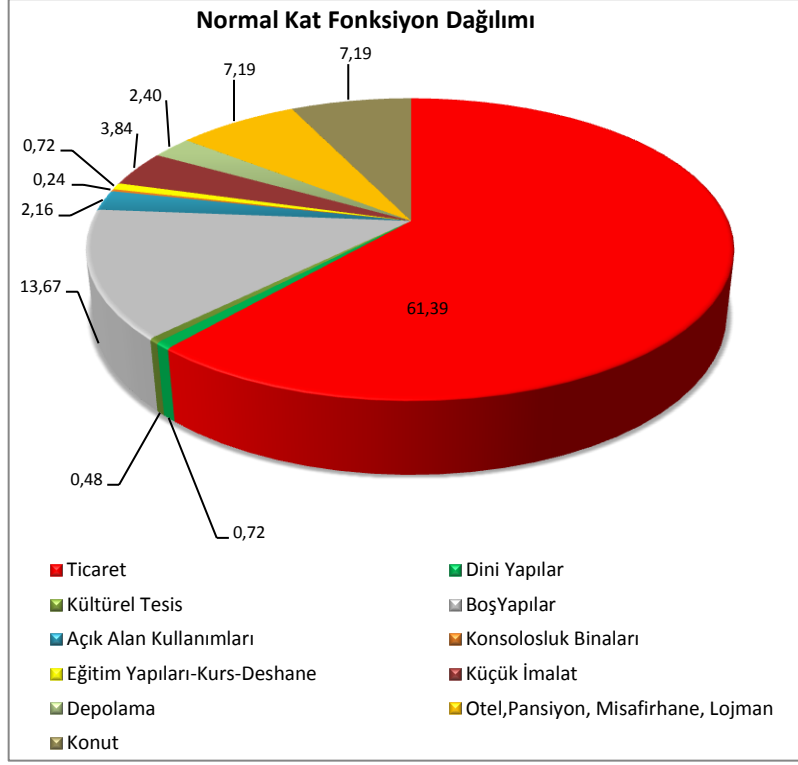
Şekil 4. 38 Çalışma Alanı zemin kat fonksiyon dağılımı

Şekil 4. 39'da görüldüğü gibi çalışma alanı normal kat fonksiyonları, zemin kat fonksiyonları ile benzerlik göstermektedir. Ticaret fonksiyonu olan 256 adet yapı (% 61.39'u), 57 adet boş yapı (% 13.67) ve 30 adet konut (% 7.19) konut bulunmaktadır. Otel, pansiyon gibi konaklama fonksiyonu çalışma alanında zemin katta 24 adet (% 5.76) , normal katlarda ise 30 adet (%7.19) olarak tespit edilmiştir (Şekil 4.40).

İşlev analizi sonuçlarından yola çıkılarak, tasarım önerilerine işlev verilirken bölgede ihtiyaç duyulan ve Beyoğlu'na ekonomik ve kültürel katkıda bulunacak fonksiyonlar tercih edilmelidir.

Şekil 4. 39 Çalışma alanı normal kat fonksiyon analizi

Şekil 4. 40 Çalışma Alanı normal kat fonksiyon dağılımı

4.2.7 Kentsel Doku ve Doluluk-Boşluk Analizleri

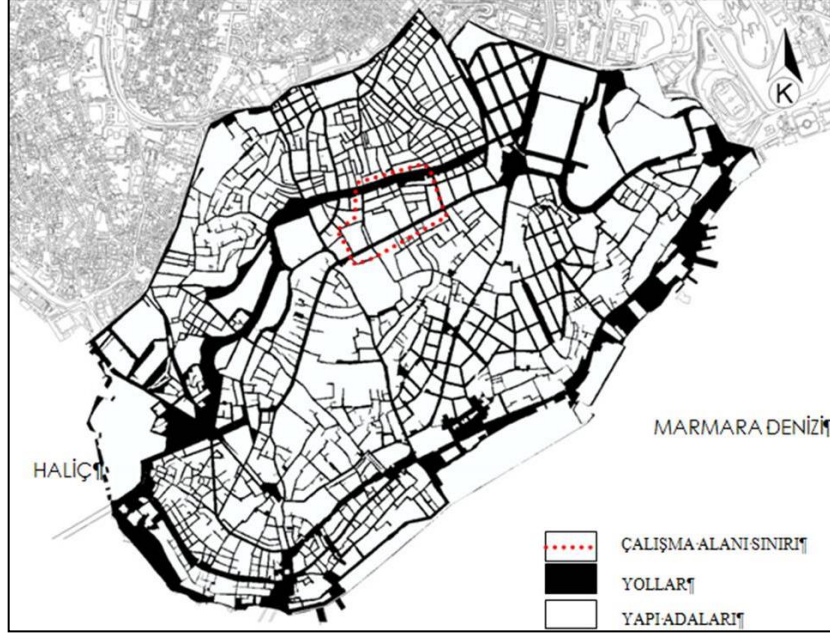
Üçüncü bölümde açıklandığı gibi, yeni yapı yapılmadan önce kentsel dokuyu meydana getiren bileşenlerden yol ve bina düzenlerinin aralarındaki ilişkinin göz önünde alınıp bir bütün olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Bu bölümde çalışma alanının yapı adaları, yapı adalarını çevreleyen yollar, yapıların oturduğu parseller ve binaların parsel içindeki konumu ve kütsel durumu incelenmiştir¹.

Yollar:

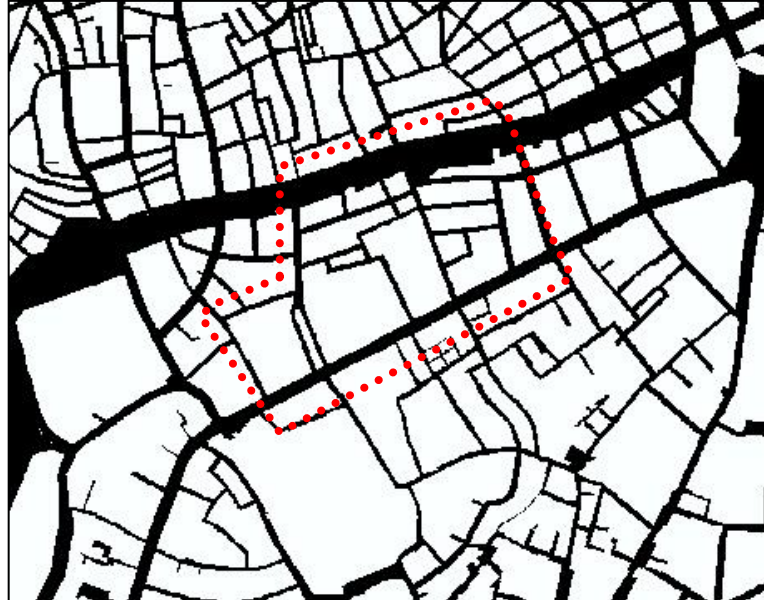
Beyoğlu genelinde yol ağı topografya ile uyumlu olarak gelişmiştir. Bölgenin kuzeyinde, Talimhane ve yangın geçirmiş bölgenin kuzey ucunda yine topografyanın elverdiği alanlarda yollar ızgara sistemi ile oluşmuştur. Çalışma alanı içerisinde kalan yol ağını incelediğinde organik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Beyoğlu'nun omurgasını oluşturan yollardan biri İstiklal Caddesi diğeri ise Tarlabası Bulvarıdır. Her iki yol da çalışma alanı içerisinde olup topografyaya göre şekillenmiştir. İstiklal Caddesi, oluşumundan itibaren mevcut durumunu korumuş olup dokuyu fazla

¹ Kentsel doluluk-boşluk analizleri Beyoğlu Halihazır harita üzerinden tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

bozmadan genişlemiştir. Tarlabası bulvarı ise büyük yıkımlarla genişletildiği için tarihi dokuyu bozarak ikiye bölünmesine neden olmuştur. Bu iki ana aksı birbirine bağlayan yolları oluşturan sokaklar da yine topografyaya uyumlu olarak gelişip labirent bir yapı oluşturmaktadır (Şekil 4. 41). Çalışma alanının yol genişliklerine bakıldığında en geniş yol (trotuar hariç) 30 metre, en dar yol ise 3 metredir (Şekil 4. 42).

Şekil 4. 41 Beyoğlu yollar ve yapı adaları analizi

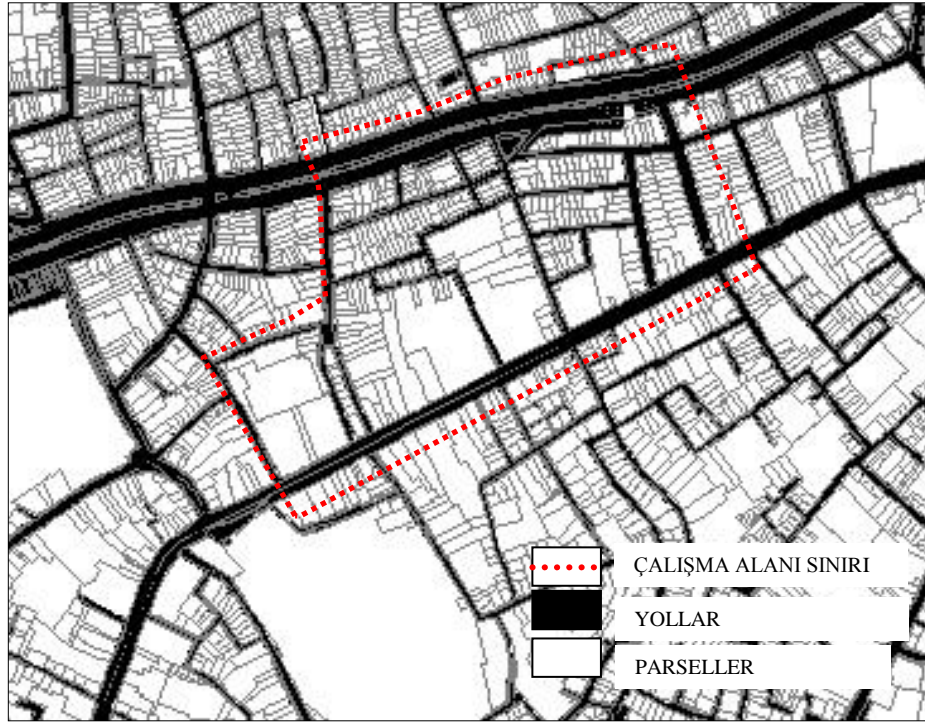
Şekil 4. 42 Çalışma alanı yollar ve yapı adaları analizi

Yapı Adaları:

Beyoğlu genelinde yapı adalarının büyüklükleri incelendiğinde İstiklal Caddesi ile sınır oluşturan yapı adalarının daha büyük olduğu görülmektedir. Büyük yapı adaları dini yapılarının, elçilik binalarının ve okul yapılarının olduğu yerleri işaret etmektedir. Beyoğlu'nun gelişim sürecinde; konut yapıları elçilik ve saray yapılarının çevresinde oluştuğundan büyük yapı adalarının etrafındaki küçük yapı adaların konut olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma alanında bulunan yapı adalarının, İstiklal Caddesi'ne bakanların daha büyük ticaret adaları olduğu; Tarlabası bulvarı tarafında kalanların daha küçük yapı adaları olduğu görülmektedir (Şekil 4. 42).

Parseller:

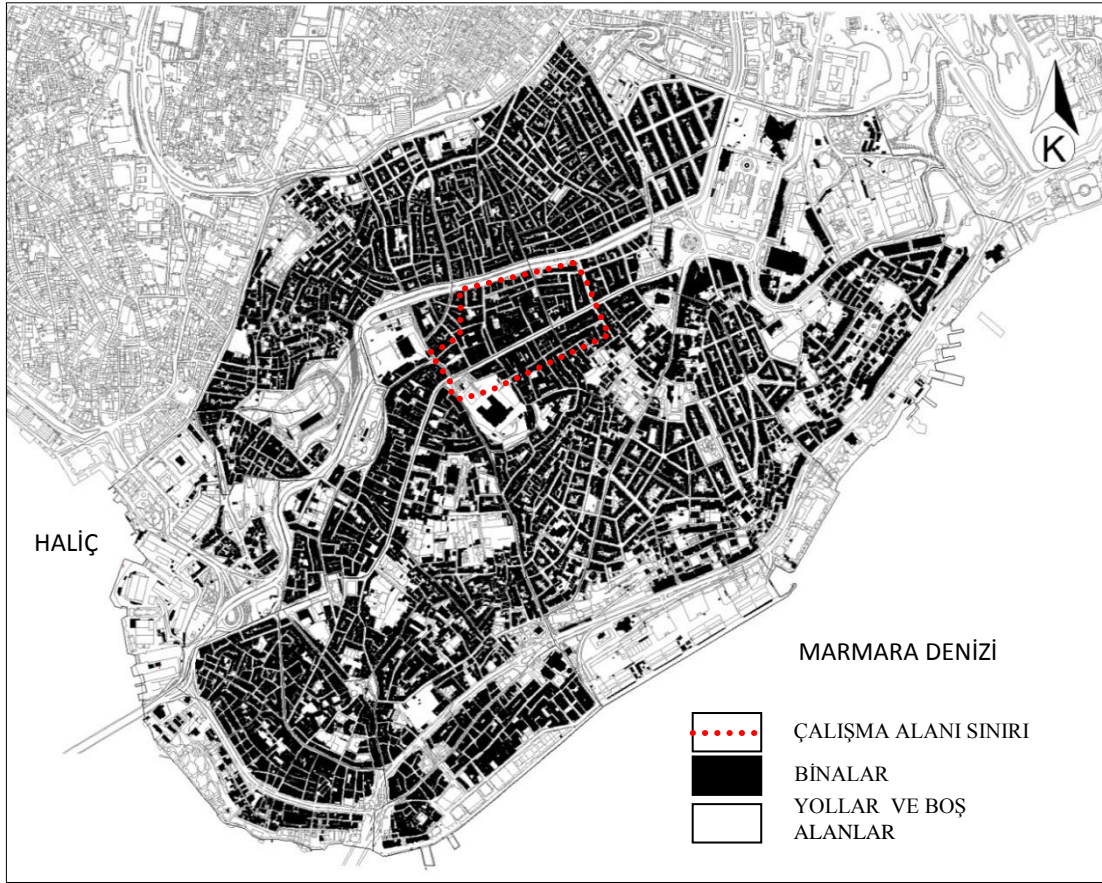
Beyoğlu İlçesinde parsel durumu incelendiğinde elçilik binalarının bulunduğu parsellerin oldukça büyük olduğu, İstiklal Caddesi incelendiğinde parsellerin iş hanı, pasaj gibi yapılarda daha büyük, diğerlerinde ise daha küçük parsellerin olduğu tespit edilmiştir. Konut alanlarının bulunduğu yerlerde parsellerin daha da küçük oldukları izlenmektedir. Çalışma alanında ise parsel boyutları Beyoğlu genelinde olduğu gibi cadde tarafında büyük iç kısımlarda küçüktür. Çalışma alanında parsel boyutları incelendiğinde minimum parsel genişliğinin 3.60 metre, parsel derinliğinin 16.00 metre, maksimum parsel genişliğinin 53.29 metre, parsel derinliğinin ise 67.20 metre olduğu tespit edilmiştir. Çalışma alanında parsel düzenine bakıldığında Beyoğlu genelinde olduğu gibi cadde üzerinde çok düzgün olmadığı, iç kısımlarda ise daha düzgün yapı adalarını ikiye bölen dikdörtgen planlı parseller olduğu görülmektedir (Şekil 4. 43).

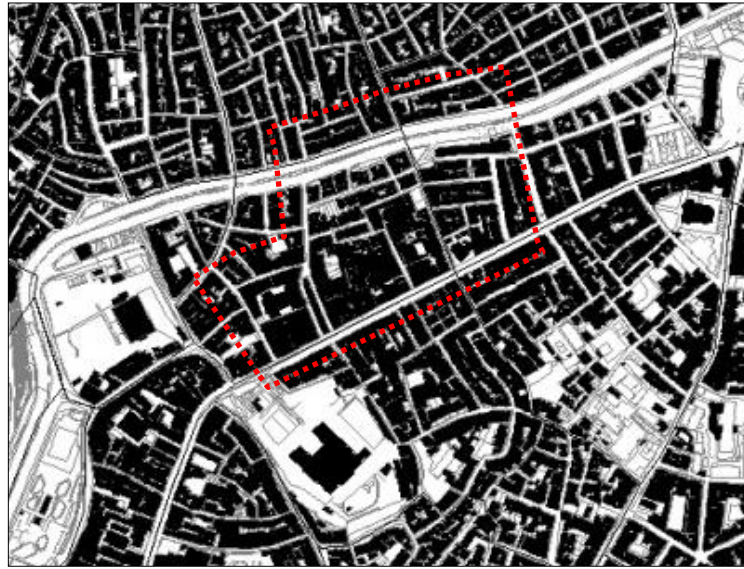
Şekil 4. 43 Çalışma alanının yapı adalarını oluşturan parsel analizi

Yapılar:

Beyoğlu'nda yapıların parsel içerisinde oluşumu incelendiğinde ön bahçesiz bitişik nizam yapıların çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Ayrık nizam yapılar elçilik binaları ve dini yapılar ve eğitim yapılarıdır. Ön bahçesiz olarak olduğu görülen yapı düzeninde arka bahçe çok az veya hiç yoktur. Çalışma alanında İstiklal Caddesi üzerindeki yapılarda Beyoğlu'nun genelinde görülen yapılanma mevcuttur. Tez kapsamında incelenecek olan Demirören Avm.'nin bulunduğu yapı adasında parsellerin birleştirilerek daha büyük bir yapı kümesi meydana getirdiği ve dokunun süreç içinde oluşturduğu oranların bozulduğu tespit edilmiştir (Şekil 4. 44), (Şekil 4. 45).

Şekil 4. 44 Beyoğlu Doluluk – Boşluk Oranları

Şekil 4. 45 Çalışma alanı Doluluk – Boşluk Oranları

4.2.8 Yapı – Yapı ve Yapı – Yol İlişkisi

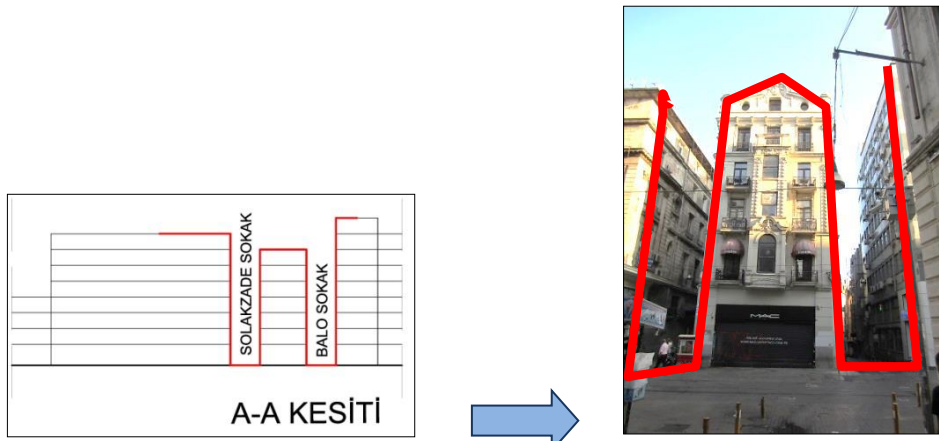
Bir önceki analizde Şekil 4. 46’de görüldüğü gibi yapıların yol ile olan ilişkilerine bakıldığında; çalışma alanının tamamında parsellerdeki yapılar sokağa sınır oluşturacak

şekilde konumlanmışlardır. Çok katlı yapılar bu konumlanışıyla sokağı tanımlar hale gelmiştir. Bu bağlamda Ana arter İstiklal Caddesi ile ona bağlanan ara arterler arasında açıklık ve yükseklik ilişkisinin değiştiği görülmektedir¹.

Şekil 4. 46 Çalışma alanından Yol Kesitleri

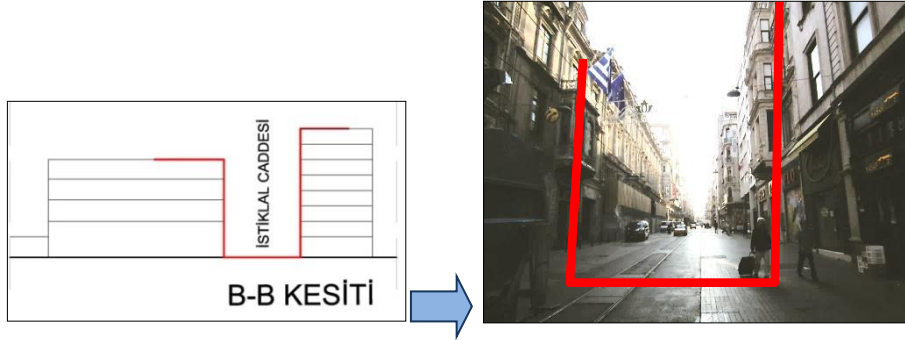
Şekil 4. 47'de, A-A kesitinde Solakzade Sokak ile Balo Sokak'ta yapıların tanımladığı yol görülmektedir. İstiklal Caddesi'ne de cephesi olan binalar ara artere kıyasla daha yüksek binaymış gibi algılanmaktadır.

Şekil 4. 47 Çalışma alanında yapı- yapı olarak tanımlanmış yollar

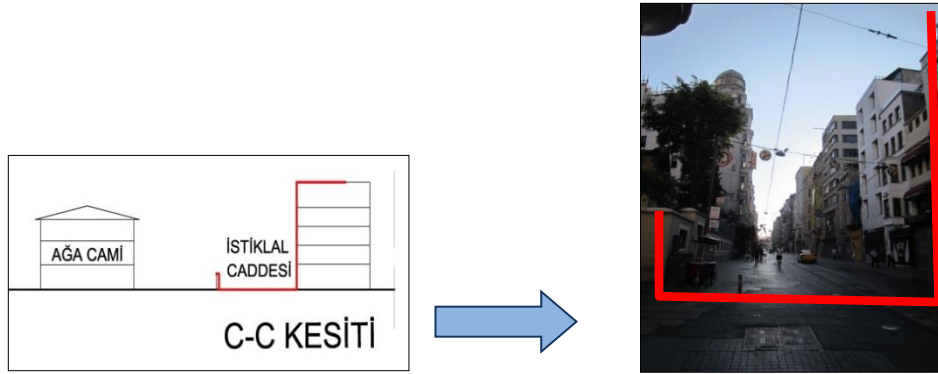
¹ Bu bölümde kullanılan fotoğraflar Gülten Bayraktar arşivindedir ve çizimler tez yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 48’da, B-B kesitinde ise İstiklal Caddesi yüksek binalarla tanımlanan yol olarak tespit edilmiştir. Birçoğu aynı yükseklikte olan bu binalar dar yolda daha yüksek görünürken ana yolda daha alçak bina gibi algılanmaktadır.

Şekil 4. 48 Çalışma alanında yüksek yapıların tanımladığı yol

Şekil 4. 49’da, C-C kesitinde ise yine İstiklal Caddesi yapı ve bahçe duvarının tanımladığı yol olarak karşımıza çıkmaktadır. İstiklal Caddesi üzerinde tescilli anıtsal yapı olan Ağa Cami’nin bahçe içerisinde konumlanmış olması çok katlı yapıların oluşturduğu caddenin rutin ilerleyişinde yol algısının genişlemesine ve diğer tarihi yapıların algılanmasına olanak tanımaktadır.

Şekil 4. 49 Çalışma alanında yapı- duvar olarak tanımlanmış yol

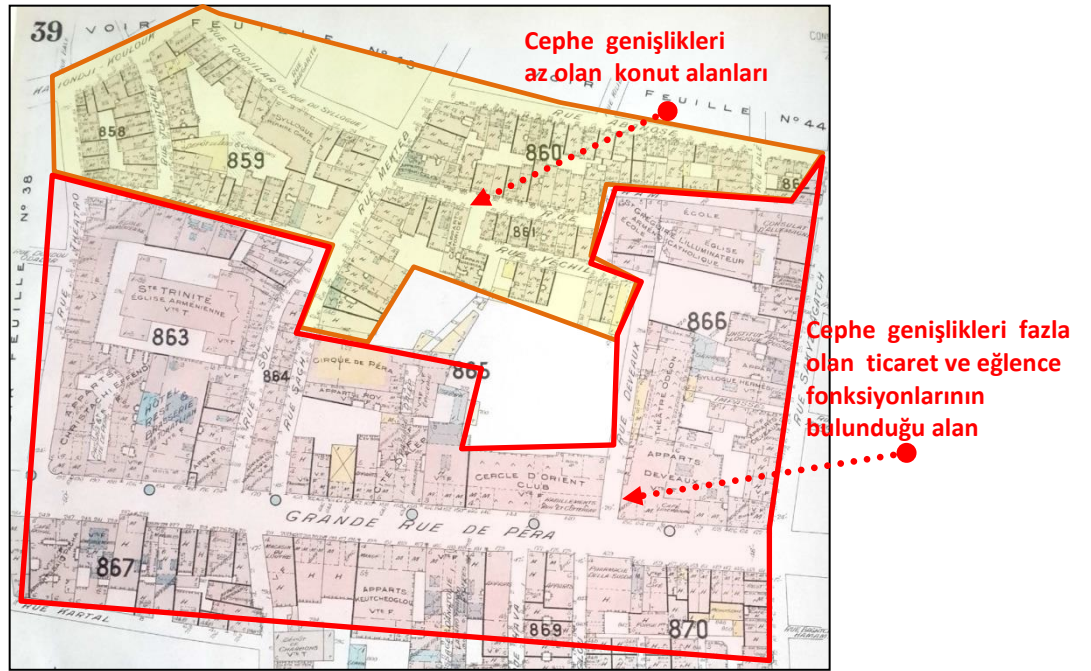
Yeni yapı tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken bu durum ile alan içerisindeki tarihi yapıların algısını kolaylaştıracak çözümler sunulmalıdır.

4.3 Kütle Analizler

Bu bölümde, üçüncü bölümde açıklanan çalışma alanında bulunan yapıların kütle özelliklerini oluşturan cephe, yükseklik ve çıkma analizleri yapılmıştır.

4.3.1 Cephe Oranları Analizi

Çalışma alanında cephe oranları binaların ilk yapım sırasında yüklenilen fonksiyonlarına göre değişim göstermektedir. Yapılan inceleme sonucunda Goad haritasında görüldüğü gibi İstiklal Caddesi'ne cephesi olan sinema, han, pasaj gibi yapıların cephe genişliklerinin daha fazla olduğu, Tarlabası bulvarı tarafında konut olarak inşa edilmiş yapıların ise cephe genişliklerinin daha az olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4. 50).

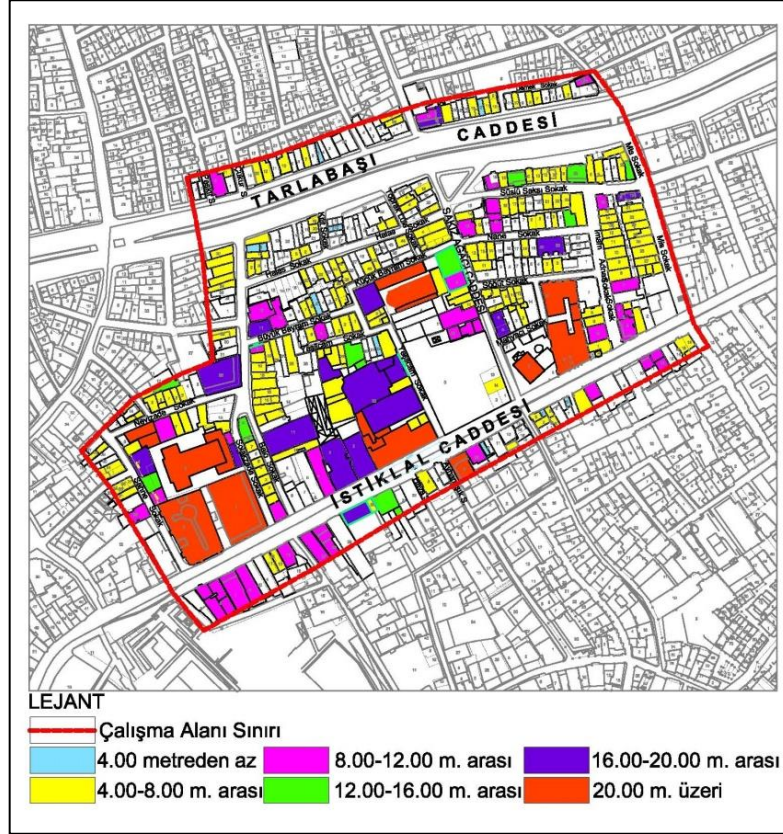

Şekil 4. 50 Goad haritası'nda çalışma alanı cephe genişlikleri

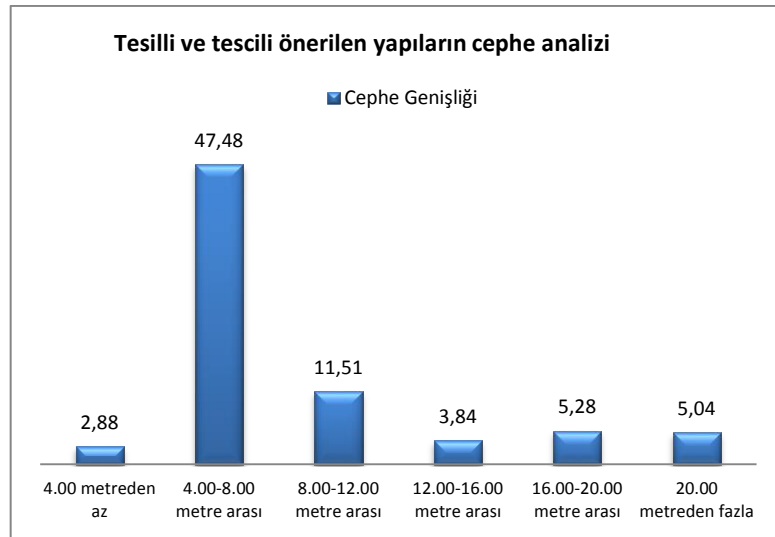
[147]

Çalışma alanının mevcut durum cephe analizi çalışmasında; tescilli ve tescili önerilen yapıların cephe genişlikleri ölçülmüş ve gruplandırılarak grafik haline getirilmiştir. Köşe parsellerde bulunan yapılar değerlendirmeye katılırken "bina girişlerinin olduğu cepheler" ölçülmüştür (Şekil 4. 51). Çalışma alanında yapılan bu analiz sonucunda en az yapı genişliği 3.60 metre, en fazla yapı genişliği ise 46.04 metre olduğu tespit edilmiştir. Şekil 4. 52'de görüldüğü gibi çalışma alanındaki yapı genişliklerinin % 47,48'i 4.00-8.00 metre arasında olup çoğunluğu oluşturmaktadır. 8.00-12.00 metre arasındaki yapı genişlikleri % 11,51'ini, 12.00-16.00 metre arasındaki yapı genişlikleri %3,84'ünü, 16.00-200 metre arasındaki yapı genişlikleri % 5.28'ini, 200 metreden fazla yapı genişlikleri % 5,04'ünü, 4.00 metreden az yapı genişlikleri ise % 2,88'ini oluşturmaktadır.

Bu bağlamda çalışma alanında yeni yapılacak binaların cephe tasarımlarında üçüncü bölümde açıklandığı gibi benzer yapı genişlikleri kullanılmalı veya farklı yöntemlerle dokusal bütünlüğün bozulmaması için, orantıyı sağlayacak mimari çözümler sunulmalıdır. Böylece eski yapılarla yeni yapı arasındaki oransal ritim sağlanmış olacaktır.

Şekil 4. 51 Çalışma alanı tescilli yapı cephe genişlikleri analizi

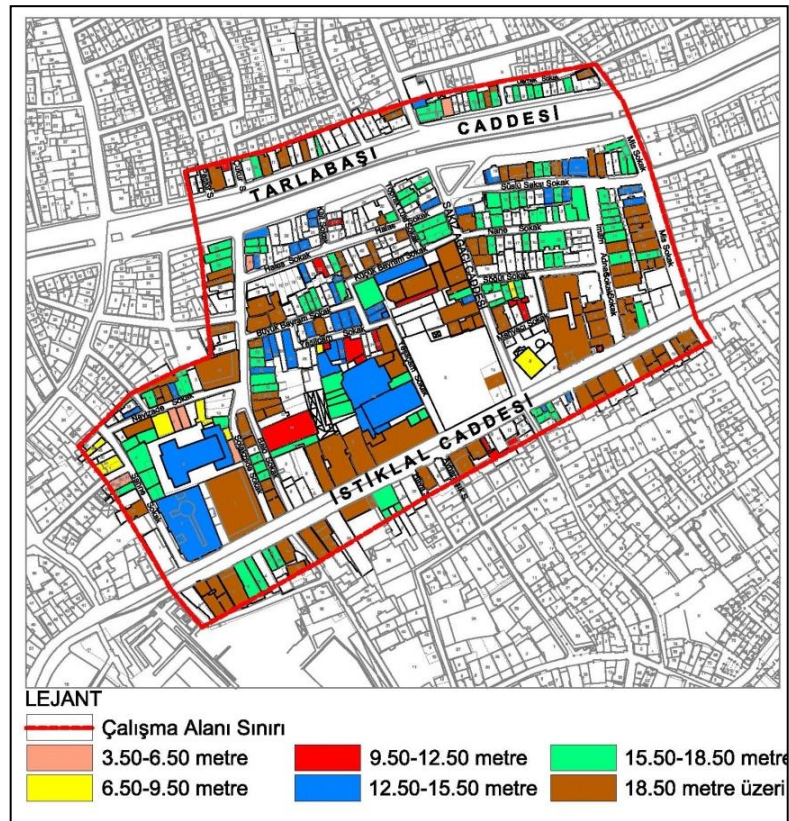

Şekil 4. 52 Çalışma alanı tescilli yapı cephe genişlikleri dağılımı

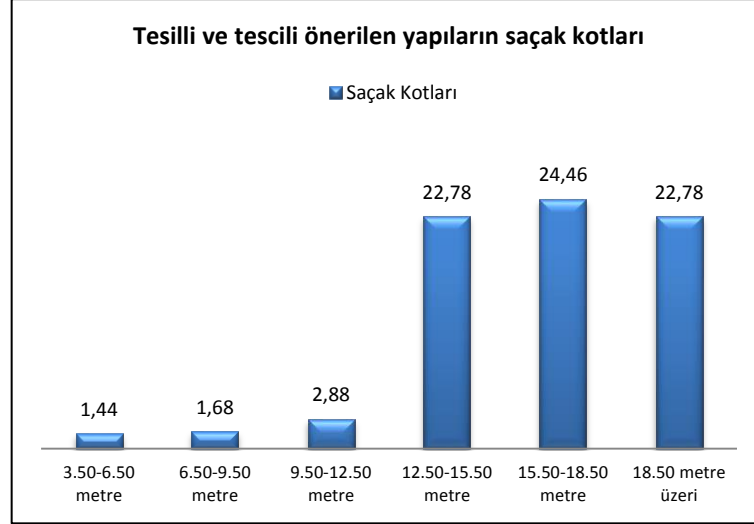
4.3.2 Bina Saçak Kotları Analizi

Tarihi doku içerisinde üretilecek yeni yapıların tezin üçüncü bölümünde belirtildiği gibi yükseklik olarak tarihi yapıları geçmemesi ve onların yükseklikleri civarında bir kütleyle sahip olması ağırlık kazanan bir görüştür. Bu nedenle bina saçak kotları analizi, çalışma alanının tarihi dokusunu oluşturan, yeni yapıya referans verecek tescilli anıt eser ve sivil mimarlık örneği yapıların eklentisiz saçak kotlarına göre yapılmıştır (Şekil 4. 53). Şekil 4. 54’de görüldüğü gibi çalışma alanında söz konusu olan toplam 263 adet yapının saçak kotu yükseklikleri incelendiğinde; büyük çoğunluğunun 15.50 metrenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma alanının saçak yüksekliği 12.50 - 15.50 metre arasında olan yapılar 41 adet olup % 9.83’ünü, 15.50-12.50 arasında olan yapılar 102 adet olarak % 24.46’sını, 18.50 metrenin üzerinde olan yapılar ise 95 adet ile % 22.78 ‘ini teşkil etmektedir.

Her iki analizin sonuçlarına göre çalışma alanında bulunan yapıların dar cepheli yüksek binalar olduğu anlaşılmaktadır.

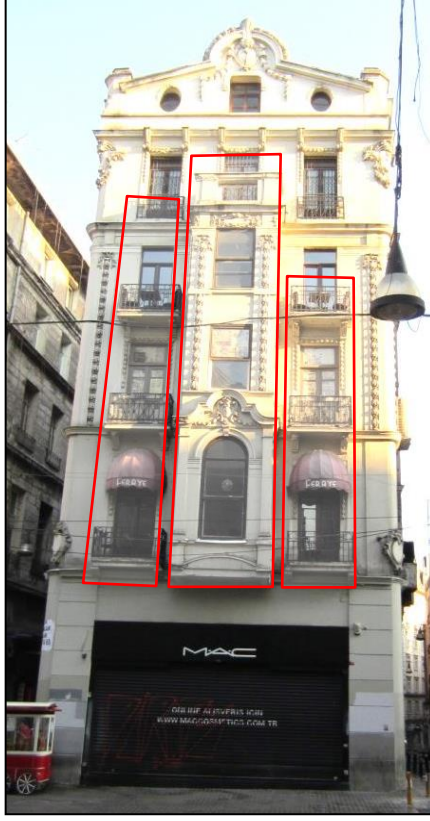
Şekil 4. 53 Çalışma alanı tescilli yapı saçak kotları analizi

Şekil 4. 54 Çalışma alanı tescilli yapı saçak kotları dağılımı

4.3.3 Çıkma Biçimleri Analizi

Çalışma alanında çıkma biçimleri analizi; tescilli yapıların yoğun olduğu ve beşinci bölümde irdelenecek olan Demirören binasının bulunduğu İstiklal Caddesi ve Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi'nin her iki yönünde yapılmıştır. Çalışma alanının İstiklal Caddesi'nde 40 adet tescilli veya tescile öneri yapı üzerinde yapılan çıkma analizine göre bu yapılardan 7 adet (% 17.50'si) bina çıkmasız olarak yapılmış olup diğer 33 adet (% 82.50'si) bina çıkmalı olarak inşa edilmiştir. Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi'nin her iki yönünde yapılan çıkma analizde ise 21adet tescilli ve tescile önerilen yapının 18 adet (% 85.71'i) çıkmalı olarak 3adet (% 14.29'u) yapı ise çıkmasız olarak inşa edilmiştir. Çalışma alanında yer alan açık ve kapalı çıkmalar; birinci katın silme hizasından başlayarak, son kat veya son katın bir alt katı hizasına kadar devam ettirilmiştir. Bazı binalarda ise çıkma, yalnızca birinci katta oluşturulmuştur. Bezemeli yapıların çıkmalarında bina yapım türüne göre taş veya betonarme payandalar kullanılmış, çıkma kenarları bezemeli plastırlarla tamamlanmıştır. İstiklal Caddesi tarafında bezemeler daha abartılı, Sakızağacı Caddesi'nde ise daha sade olarak kullanılmıştır. Açık çıkmalar ferforje veya taş korkuluklarla çevrilmiştir (Şekil 4. 55).

Şekil 4. 55 Çalışma alanı, İstiklal Caddesi kuzey tarafı çıkma örnekleri

[159]

Çıkmalar cephe uzunluklarına farklı şekillerde konumlandırılmış kısa cepheli yapılarda kenarlarda eşit mesafeler bırakılarak orta çıkmalar yapılmış, uzun cepheli yapılarda ise bina ritmini sağlamak amacıyla ikili veya üçlü çıkmalar yapılmıştır (Şekil 4. 56).

Şekil 4. 56 Çalışma alanı, İstiklal Caddesi kuzey tarafında uzun cepheli yapıda çıkma örneği

[159]

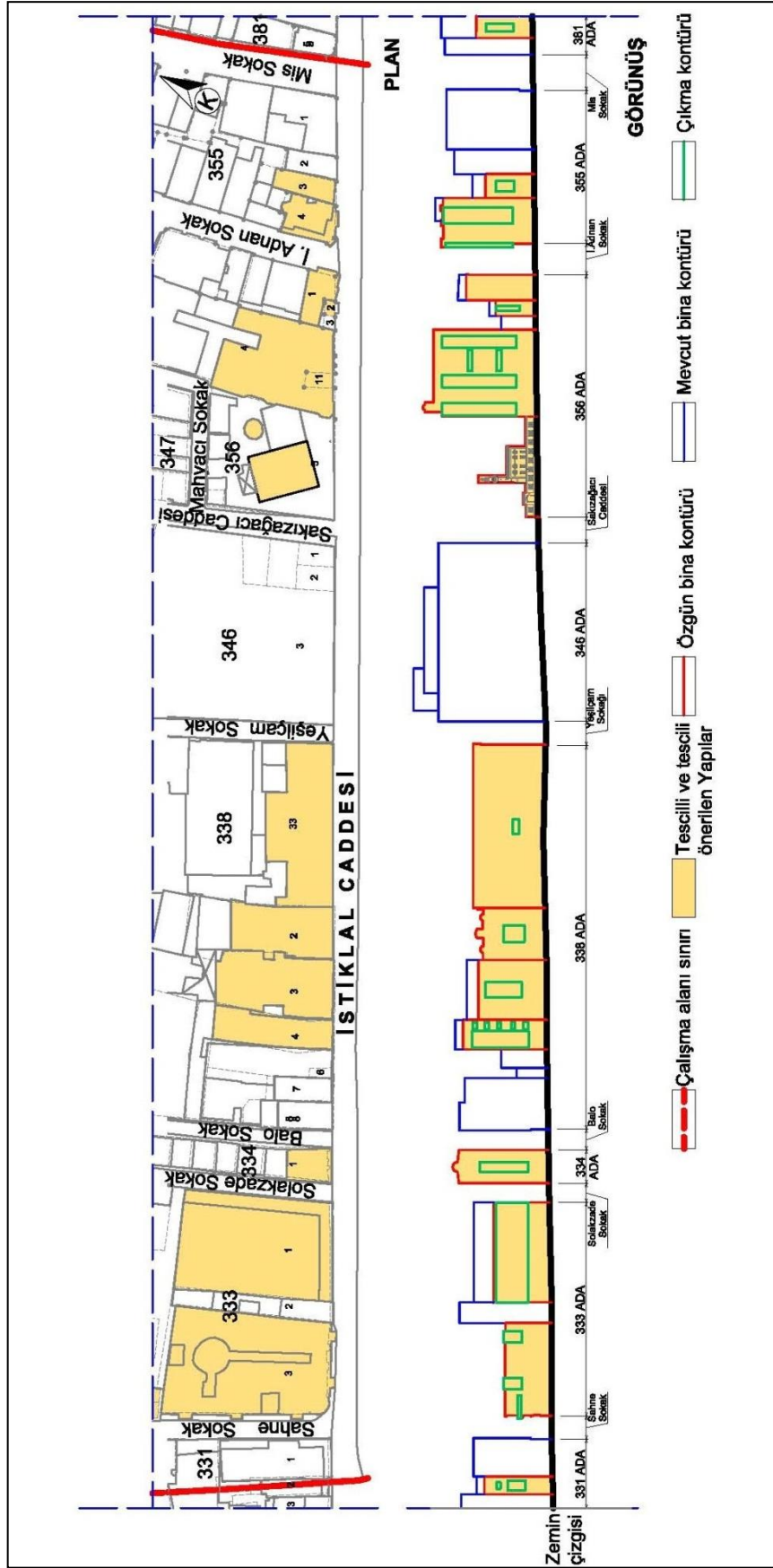
Çalışma alanında köşe parsellerde çıkmalılar açık veya kapalı olarak çok az sayıda binada kullanılmıştır (Şekil 4. 57).

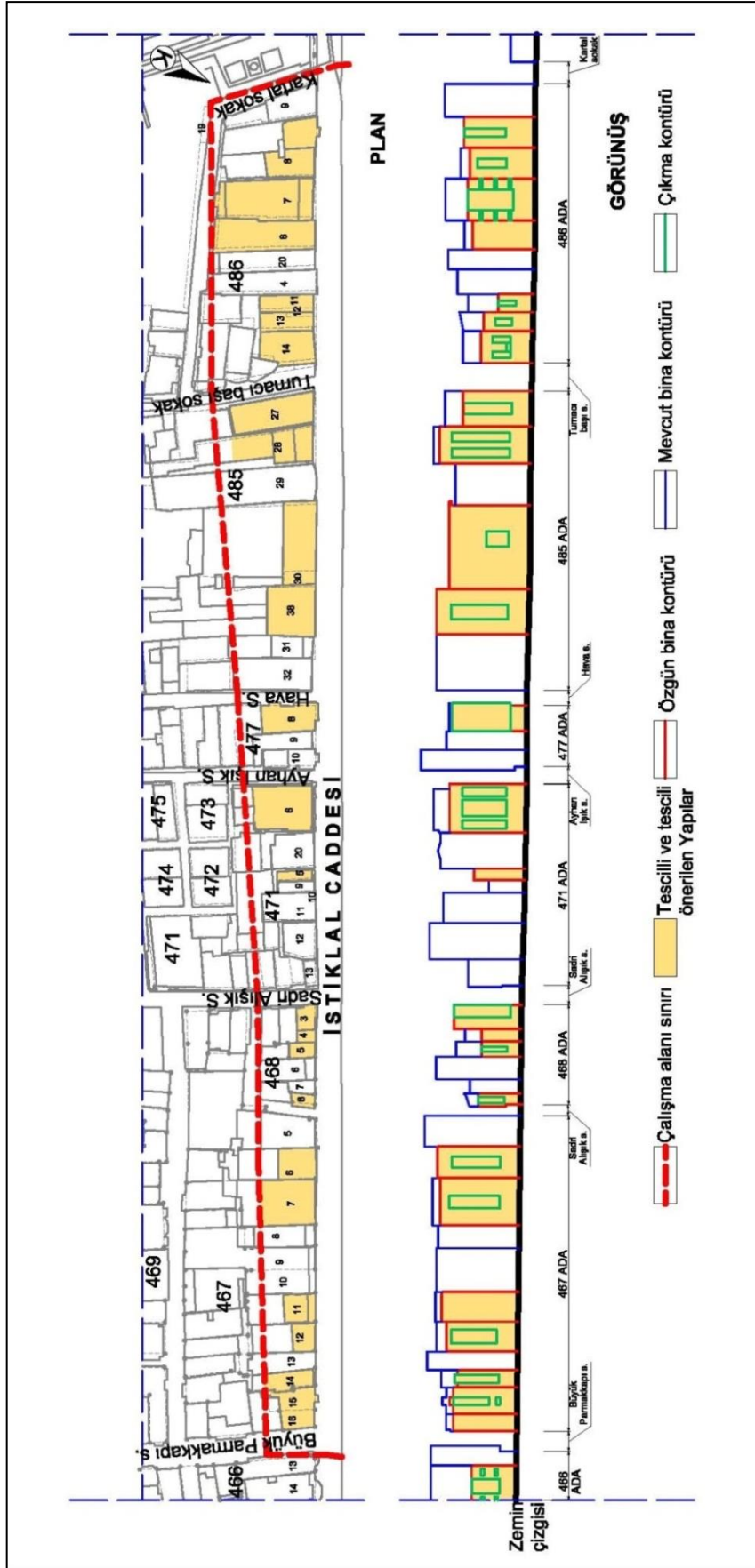
Şekil 4. 57 Çalışma alanı, İstiklal Caddesi köşe parselde çıkma örneği
[159]

Çalışma alanının, İstiklal Caddesi'nin kuzey ve güneyinde olmak üzere her iki tarafında 33 adet çıkmalı bina tespit edilmiştir. Bu yapıların çıkmalarının konumlarıyla ilgili analizleri incelendiğinde¹; Şekil 4. 58 'de (İstiklal Caddesi kuzey) ve Şekil 4. 59'da (İstiklal Caddesi güney) görüldüğü gibi 22 adet (%66.67'sinin) yapıda cephe ortasında tek çıkma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu oran; bina cephe analizinde en fazla olan 4-8 metre arası binaların oranıyla doğru orantılı olup, tek çıkmalı yapıların çoğunlukla dar cephelerde uygulandığı görülmektedir. Cephe boyunca çıkma yapılan binalar çalışma alanının İstiklal Caddesi kısmında 2 adettir ve % 6.06 ile en az kullanılan çıkma şeklidir. Köşe çıkmalı yapılar 3 adet ile çıkmalı yapıların % 9.09'unun teşkil etmektedir. Cephe boyunca birden fazla çıkması olan yapılar ise cephe boyu 8 metreden fazla olan yapılardır ve 6 adet olup çıkmalı yapıların %18.18'ini oluşturmaktadır (Şekil 4. 60).

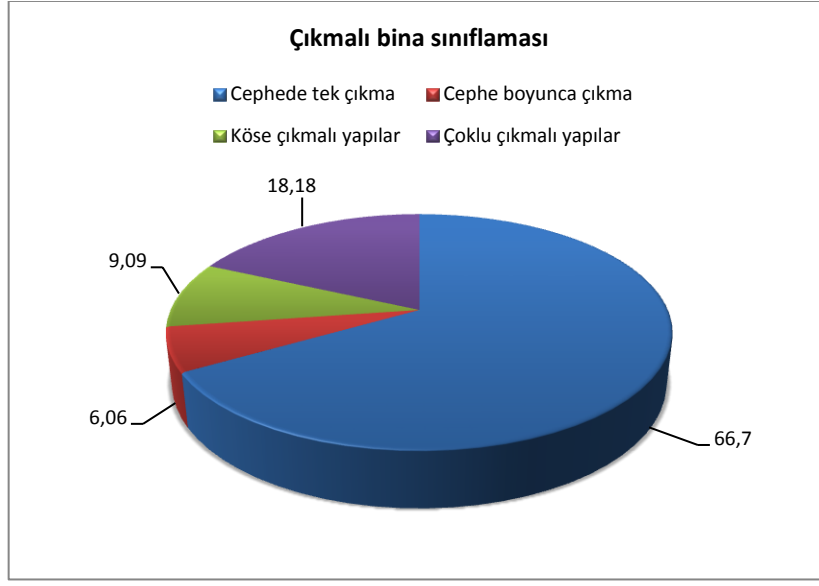
¹ Tüm çıkma analiz çizimleri; alan çalışması ile yerinde tespit edilerek tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur. Analizlerde tescilli ve tescile önerilen yapılar dikkate alınmıştır.

Şekil 4. 58 Çalışma alanı İstiklal Caddesi, kuzey tarafı çıkma biçimleri

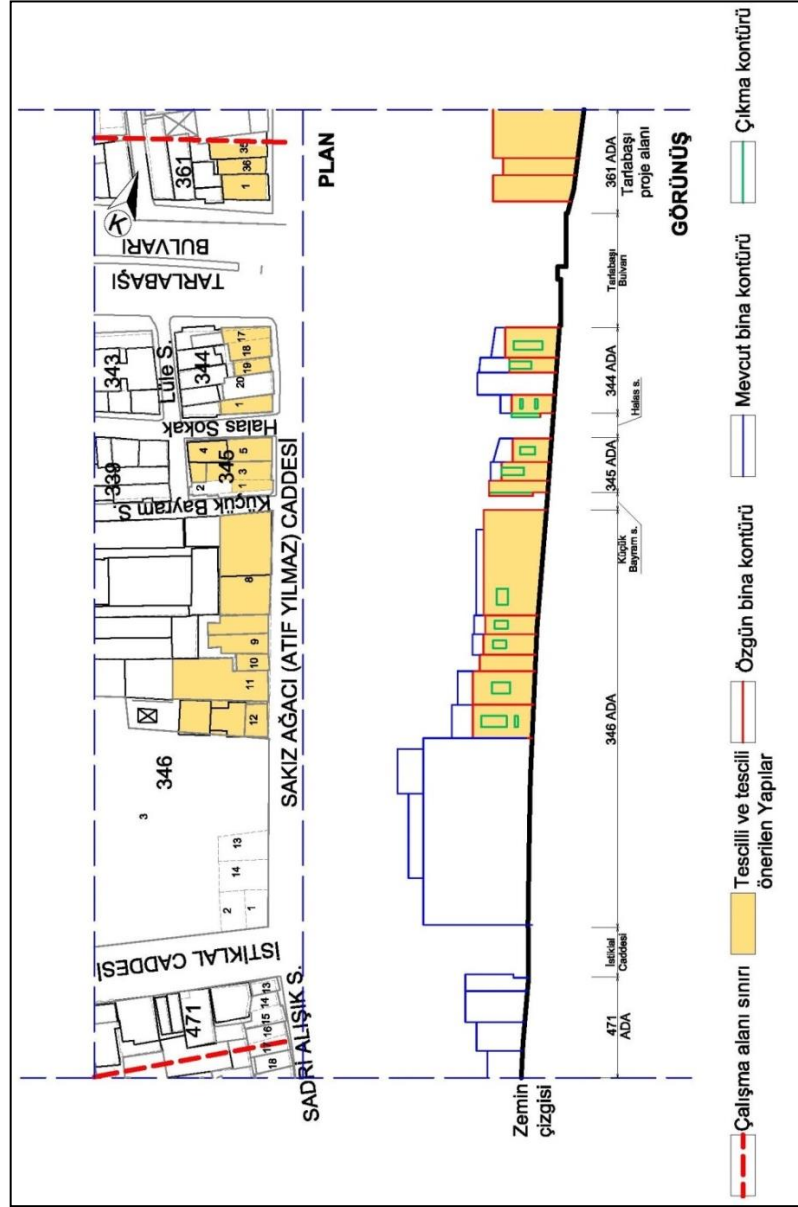

Şekil 4. 59 Çalışma alanı İstiklal Caddesi güney tarafı çıkma biçimleri

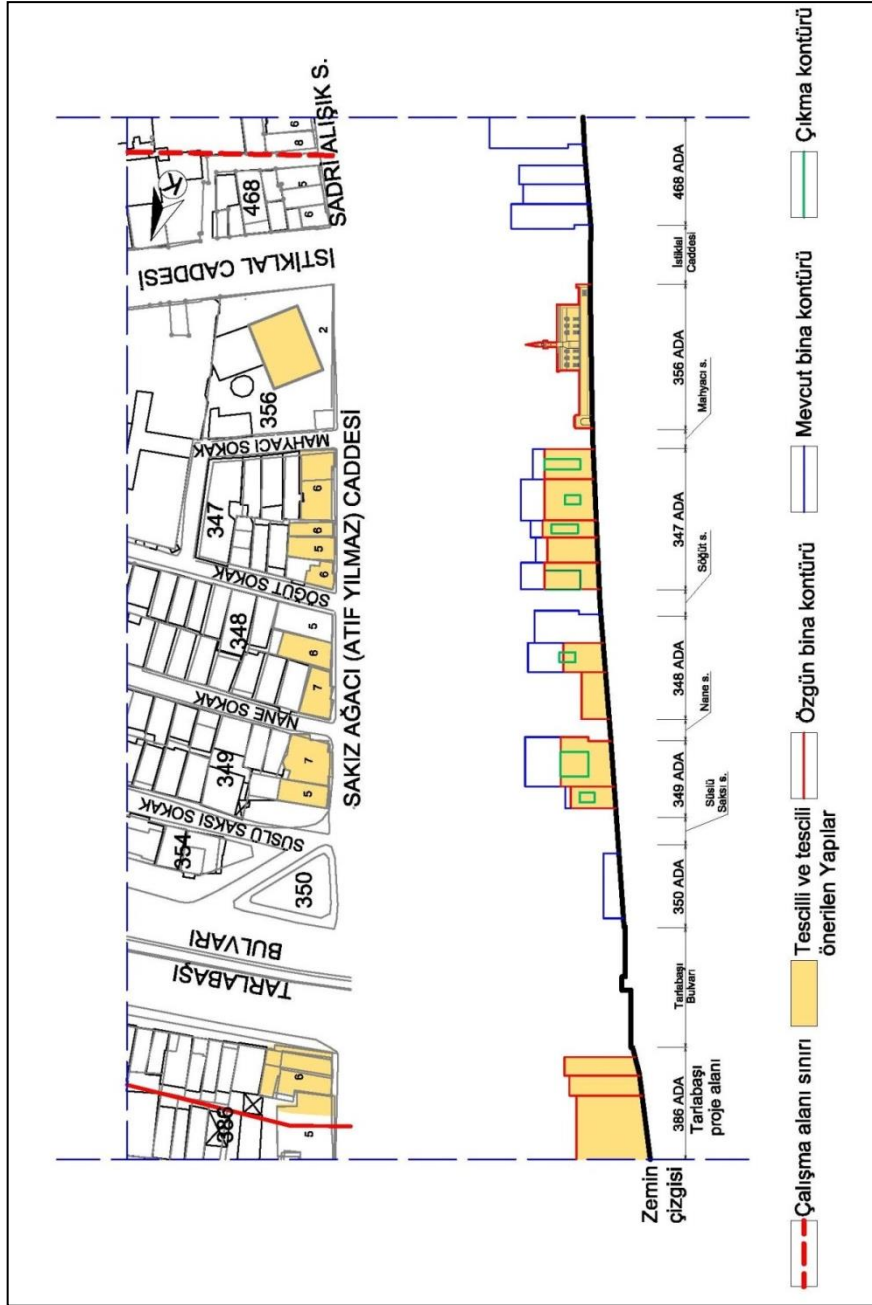

Şekil 4. 60 Çalışma alanı İstiklal Caddesi kısmı her iki taraflı çıkma analizi

Çalışma alanında Demirören Avm.'nin diğer cephesinin bulunduğu, Sakızağacı Caddesi'nin her iki tarafında tespit edilen 18 adet çıkmalı binanın; çıkmalarının konumlarıyla ilgili analizleri incelendiğinde; Şekil 4. 61 'de (Sakızağacı Caddesi batı) ve Şekil 4. 62'de Sakızağacı Caddesi doğu) görüldüğü gibi çıkmalı binaların tamamında cephede tek çıkma yapıldığı, iki sokağa da cephesi olan köşe binalarda ise çıkmanın yalnızca bir sokak tarafında yapıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 61 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi batı tarafı çıkma biçimleri

Şekil 4. 62 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi doğu tarafı çıkma biçimleri

Bu bağlamda; Yeni yapılacak yapıların çıkma tasarımında bu analizlerden elde edilen sonuçlar referans alınmalıdır.

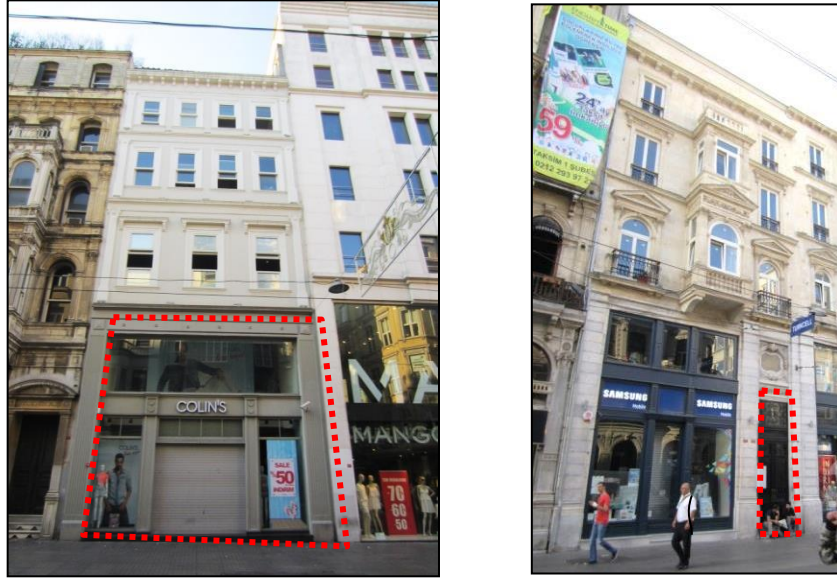
4.4 Cephe Örgü Sistemi Analizleri

Bu bölümde çalışma alanında bulunan tescilli ve tecili önerilen yapıların cephe analizleri yapılarak mimari özellikleri tespit edilmiştir. Malzeme (bina yapım türü) analizi yapılmış, cephelerdeki mimari karakteri ortaya koyan pencere ve kapı şekilleri

ile silmeler, payandalar, söveler, bezemeler ve bu gibi mimari elemanlar tespit edilmiştir.

4.4.1 Kapı ve Pencere Doluluk- Boşluk Analizi

Çalışma alanında, İstiklal Caddesi'nin ve Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi'nin her iki tarafında pencere ve kapı doluluk-boşluk oranlarının cephe çizimleri üzerinden analizleri yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre; bina girişleri yapıların işlevlerine göre değişiklik göstermektedir. Tamamı mağaza olarak kullanılan yapılarda girişler vitrinin durumuna göre konumlandırılmıştır. Giriş katları mağaza üst katları farklı işlevler için kullanılan bina girişleri ise cephenin sağında ve solunda yer almıştır (Şekil 4. 63).

Şekil 4. 63 Çalışma Alanı İstiklal Caddesi'nde bina giriş örnekleri

[159]

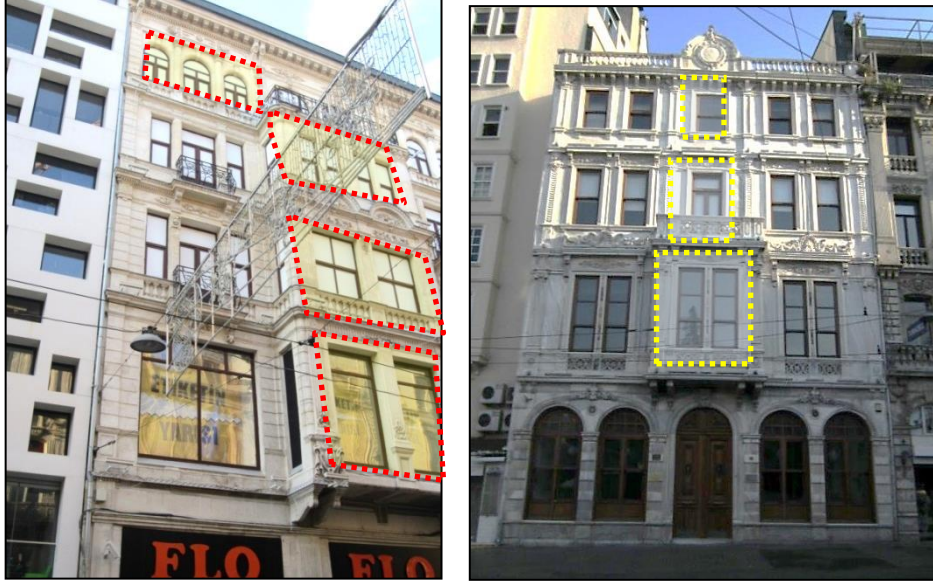
Köşe parsellerde bina girişleri yan cepheden yapılarak ön cepheler mağaza girişleri için kullanılmıştır. Pasaj ve han yapılarında bina girişleri orta akstan yapılarak üst katlara ulaşım pasaj içinden sağlanmıştır (Şekil 4. 64).

Şekil 4. 64 Köşe parselde bulunan yapı girişi ile iş hanı ve pasaj girişi

[159]

Bina giriş kotları İstiklal Caddesi boyunca düz veya en fazla 50 cm civarındadır. Sakız ağacı Caddesi'nde ise bazı bina girişleri eğimden dolayı toplam 50 cm ile 80 cm arasında 4 veya 5 basamakla sağlanmıştır. Çalışma alanında pencere boşlukları incelendiğinde düz formda pencereler olduğu gibi sade veya bezemeli, basık kemerli ve tam kemerli pencerelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu pencereler çıkmalı binalarda çıkmanın sağında ve solunda simetrik olarak yerleştirilmiş, bazı yapılarda ise çıkma üzerinde veya çıkma sonrasında her katta farklı sayıda ve tipte pencere boşlukları oluşturulmuştur (Şekil 4. 65).

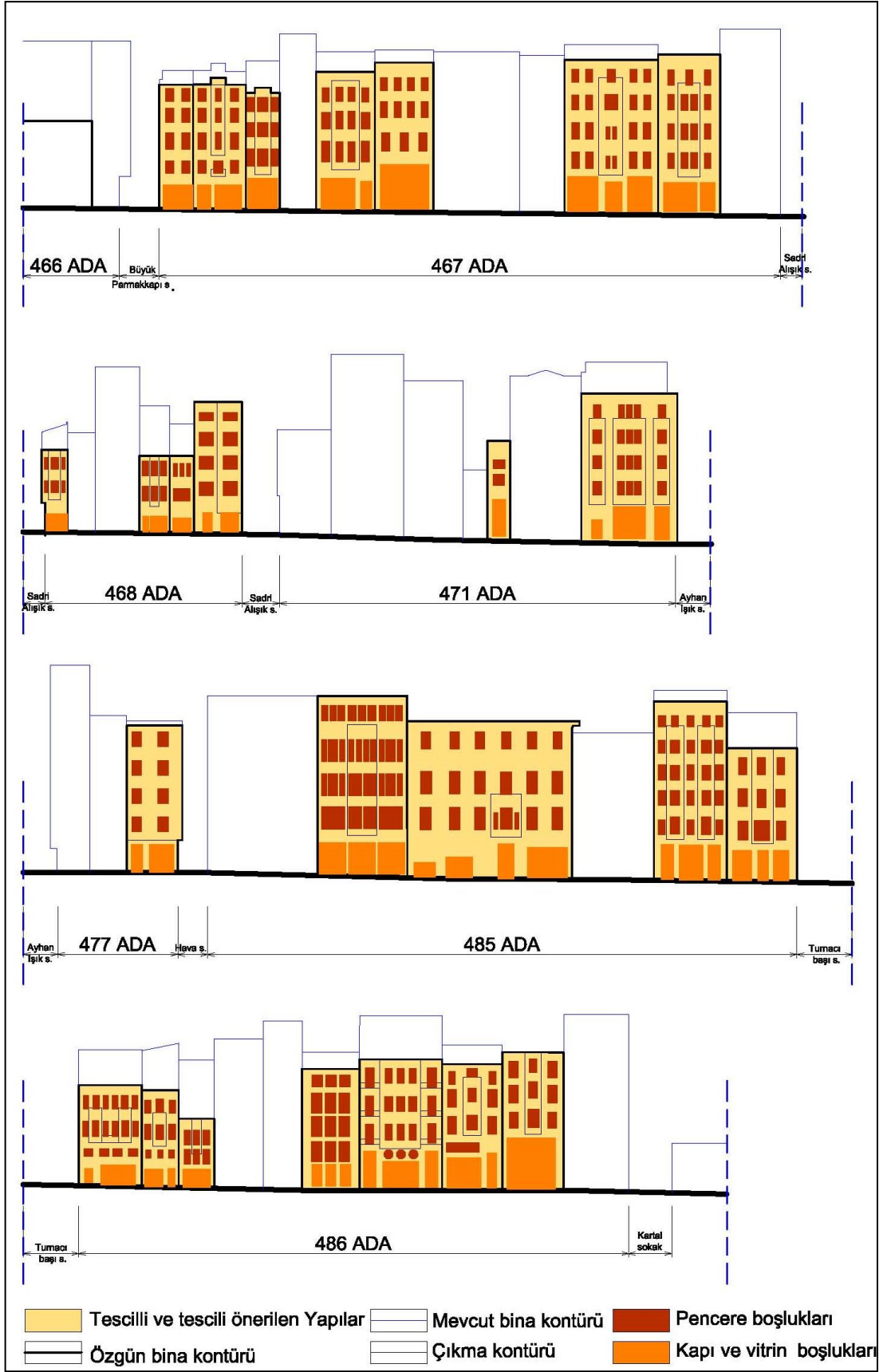

Şekil 4. 65 Pencere boşluklarındaki farklı formlar

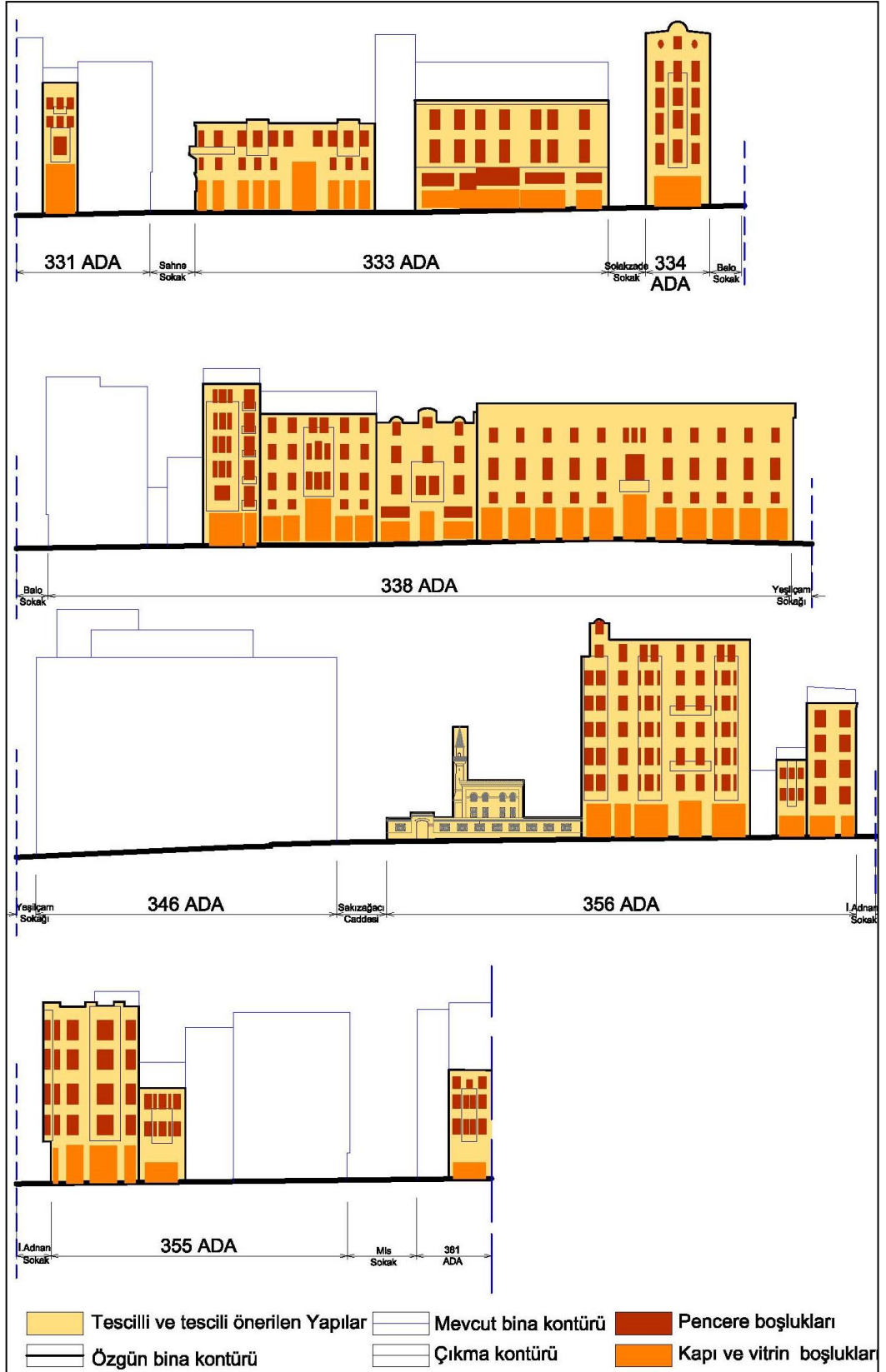
[159]

Şekil 4. 66 ve Şekil 4. 67’de İstiklal Caddesi’nin her iki yanında yapılan analiz çalışmasında görüldüğü gibi zemin katlarda kapı ve vitrin boşlukları, yapıların taşıyıcı sistemi dışında kalan kısmın tamamını kapsamaktadır.

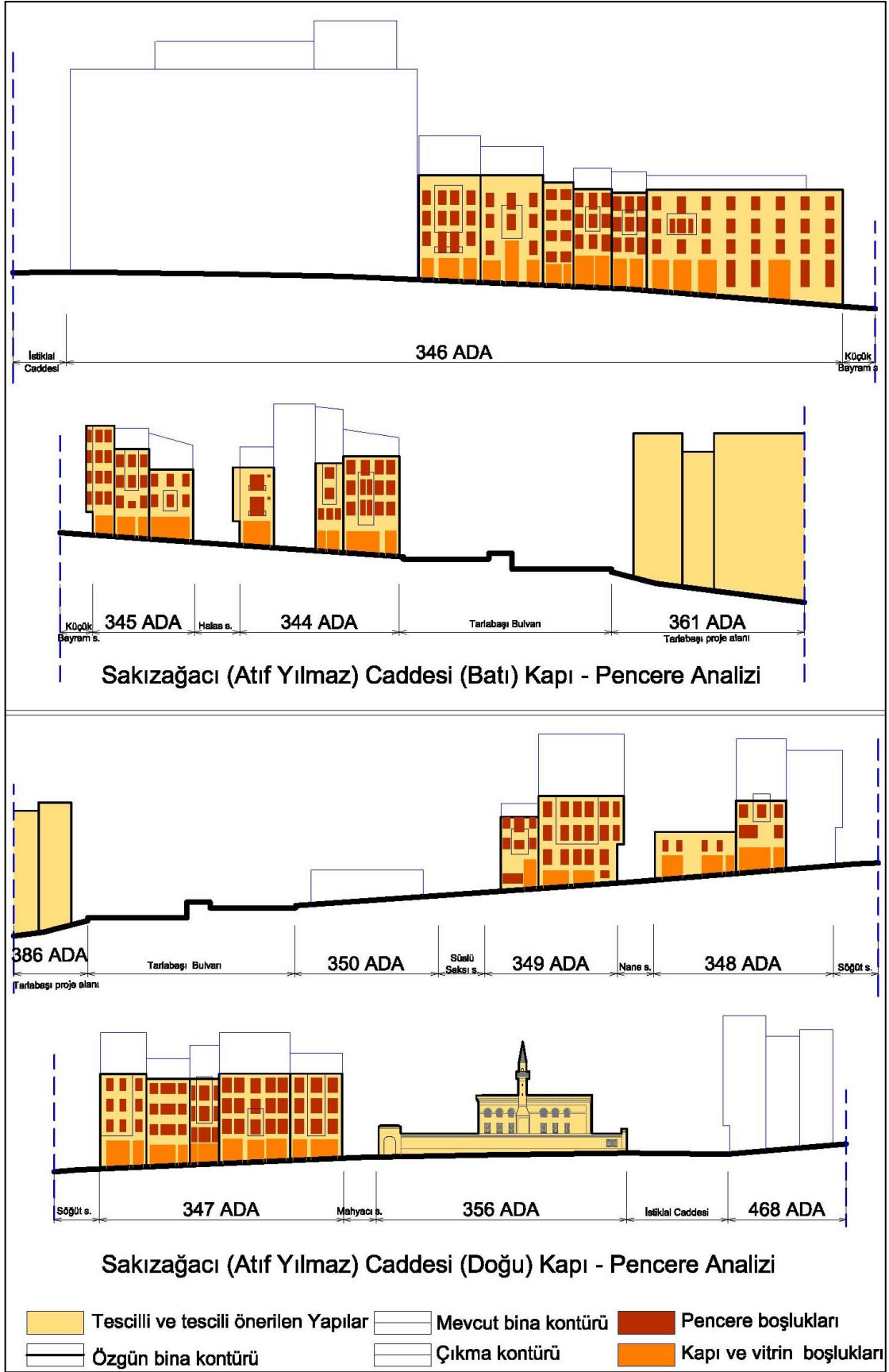
Çalışma alanının İstiklal Caddesi’ne bakan tescilli ve tescili önerilen yapıların cephelerinde pencere boşluklarının çoğunlukla dikdörtgen formda olduğu kare formunun fazla kullanılmadığı tespit edilmiştir. Şekil 4. 68’de Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi’nin her iki tarafında yapılan pencere ve kapı boşluk analizinde İstiklal Caddesi Kapı Pencere boşluklarının özellikleri görülmektedir.

Şekil 4. 66 Çalışma alanı İstiklal Caddesi güney tarafı kapı-pencere boşlukları

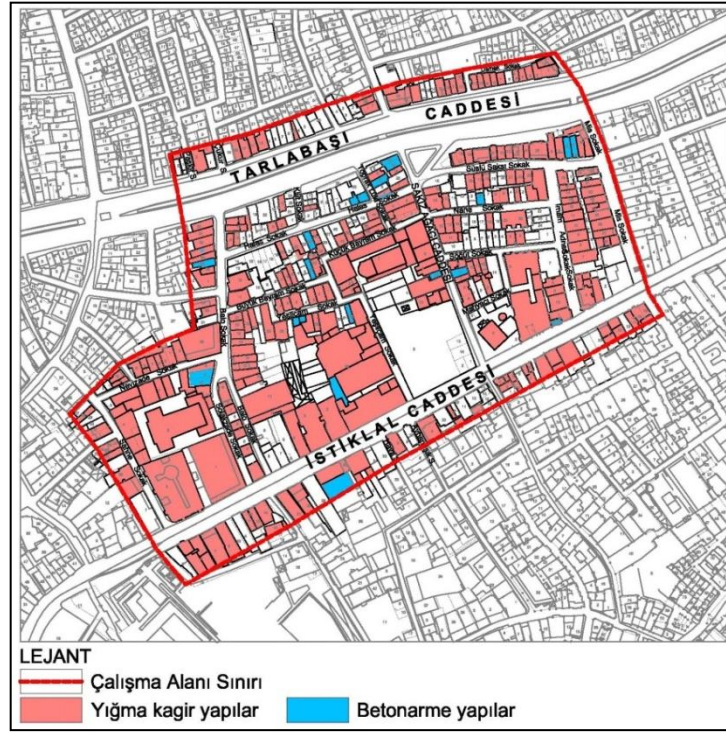
Şekil 4. 67 Çalışma alanı İstiklal Caddesi kuzey tarafı kapı-pencere boşlukları

Şekil 4. 68 Çalışma alanı Sakızağacı Caddesi her iki tarafı kapı-pencere boşlukları

4.4.2 Malzeme (Bina Yapım Türü) Analizi, Renk ve Doku Tespitleri

Üçüncü bölümde açıklandığı gibi malzemede uyumun sağlanması veya kontrast yaratarak çağdaş malzemenin kullanılması için öncelikle çalışma alanında tescilli ve tescilli önerilen yapıların bina yapım türleri analiz edilmiştir. Günümüzde çalışma alanının çoğunluğunu oluşturan yapılar Beyoğlu'nda yaşanan yangınlar sonrasında yapılmış kagir ve betonarme yapılardır. Bu yapıların % 93.69'u (297 adet) yığma kagir, % 6.31'i (20 adet) betonarmedir (Şekil 4. 69).

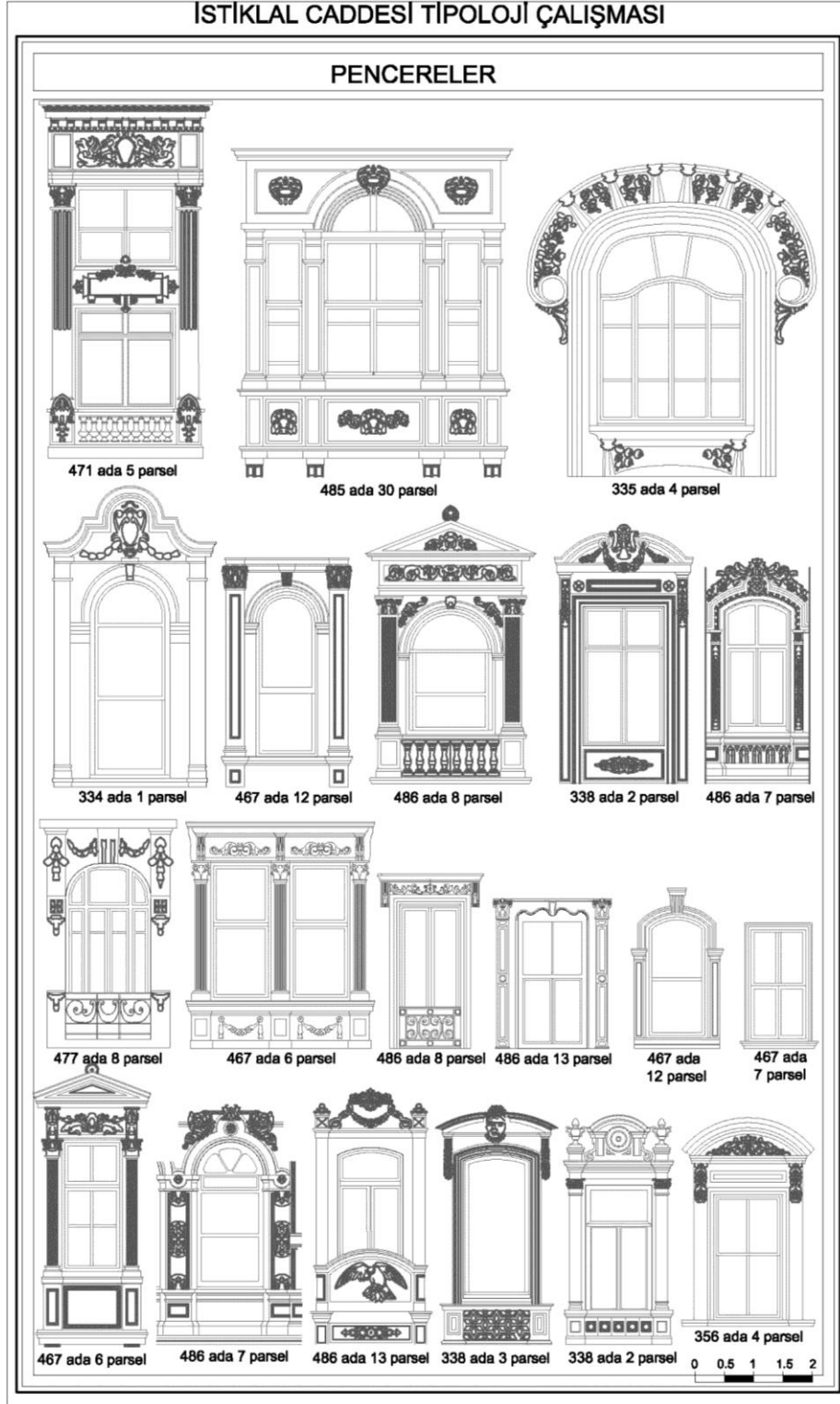

Şekil 4. 69 Çalışma alanı tescilli yapı bina yapım türü analizi

Günümüzde Beyoğlu ve Galata çevrelerinde bulunan yapılar Avrupa mimarisinin etkilerini yansıtmaktadır. Neobarok, Neoklasik, Neogotik, Art Nouveau ve Eklektik üslupların izleri ve yansımalarının hissedildiği bu yapılarda, özellikle ana caddelere bakan cephelerde ya da giriş cephelerinde abartılı bir bezeme anlayışı hakimdir. Bitkisel figürlü bezemelerin çoğunluklu olduğu bezemelerde aslan ve insan maskları, ejderler, koç, kartal, yılan, balıkçıl vb. hayvan figürlerinin yanı sıra girişlerde karşımıza çıkan Antik kökenli karyatidler¹ ile mitolojik içerikli heykeller dikkat çekicidir (Yiğitpaşa, [106]) . Çalışma alanında mimari yapım stili olarak 'Neoklasik' üslup baskın olarak kullanılmıştır (Uğur, [120]). Çalışma alanının, İstiklal Caddesi'nin her iki tarafında

¹ **Karyatid:** Antik mimaride kadın heykeli biçiminde sütunlara verilen isim. Taşıyıcı nitelikte ya da gömme sütun şeklinde olurlar.

yapılan tipoloji çalışmasında kapı girişleri, pencereler, çıkma stilleri, silmeler ve bezemeler gruplandırılmıştır (Şekil 4. 70),(Şekil 4. 71).

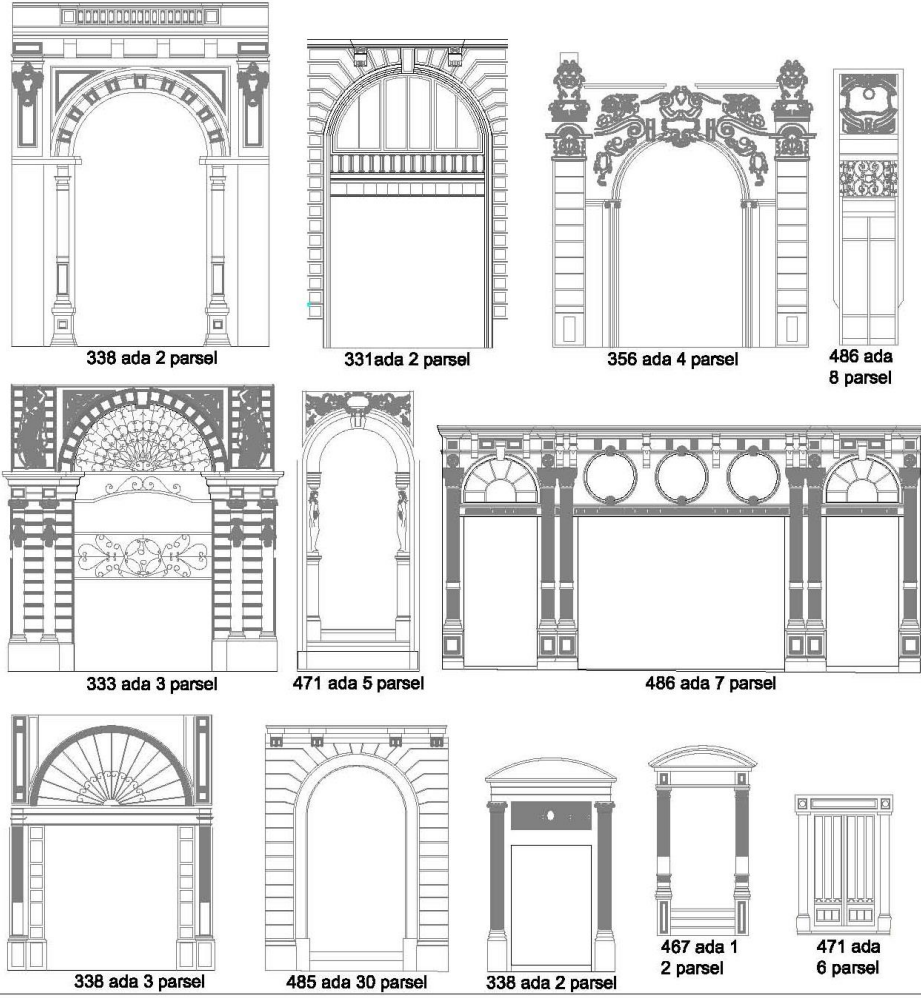

Şekil 4. 70 Çalışma alanı İstiklal Caddesi tipoloji örnekleri

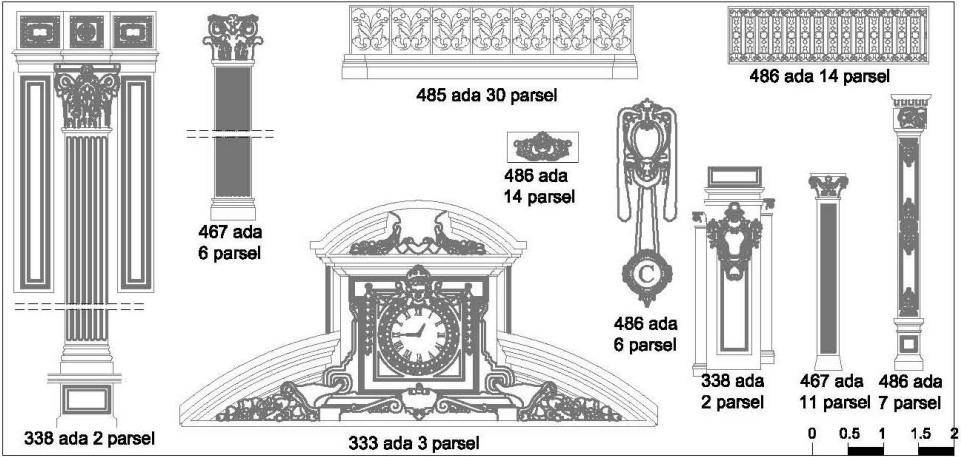
[152]

İSTİKLAL CADESİ TİPOLOJİ ÇALIŞMASI

BİNA GİRİŞ KAPILARI

BEZEMELER- SÜTUN BAŞLIKLARI-BALKON KORKULUKLARI

Şekil 4. 71 Çalışma alanı İstiklal Caddesi tipoloji örnekleri

[152]

4.5 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde; öncelikle ‘‘Beyoğlu Kentsel Sit Alanı’’ içinde çalışma alanı belirlenmiş ve alanın mevcut verileri (2005 yılı, 1/5000 ölçekli Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 2009 yılı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı raporlarında bulunan analiz çalışmaları) incelenmiştir. Bu veriler ışığında saha çalışması yapılmış ve üçüncü bölümde tarihi dokuda yeni yapı yaklaşımları ile belirlenen parametreler çerçevesinde analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda tarihsel gelişim süreci içerisinde gerek sosyo-ekonomik gerekse kültürel miras açısından önemli bir yere sahip olan Beyoğlu’nda; alan genelinde yaşanan dokusal ve yapısal tahribatın, 20. yy ilk çeyreğinden itibaren devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu tahribat yeniden yapımlarda dikkate alınmayan yada dikkate alınmak istenmeyen tarihi dokuda yeni yapı kurallarıyla yakından ilgilidir. Alan genelinde parseli tescilsiz olan ve maksimum inşaat yüzüğü elde etmek amacıyla yapılmış bir çok yapı mevcuttur. Bu binaların eskime ve yıpranma sonucunda yeniden yapıım sürecine girmiş olması, yeniden yapıım kuralları çerçevesinde yapıp yapılmayacağı kaygı vericidir.

Bu bölümde yapılan dokusal ve yapısal ölçekte gerçekleştirilen analizler sonucunda; alanda yeni yapıım tasarım kararlarında etkili olacak ve referans alınacak bir çok tarihi yapının olduğu tespit edilmiştir. Alanda günün şartlarına göre işlev değişikliklerinin yaşandığı ve özgün kat yükseklikleri dışında oldukça fazla sayıda binada ilave katların varlığı tespit edilmiştir. Beyoğlu yapılarının simgesi haline gelmiş olan bina cephelerini süsleyen bezemelerin kısmen tahrip olmalarına rağmen varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

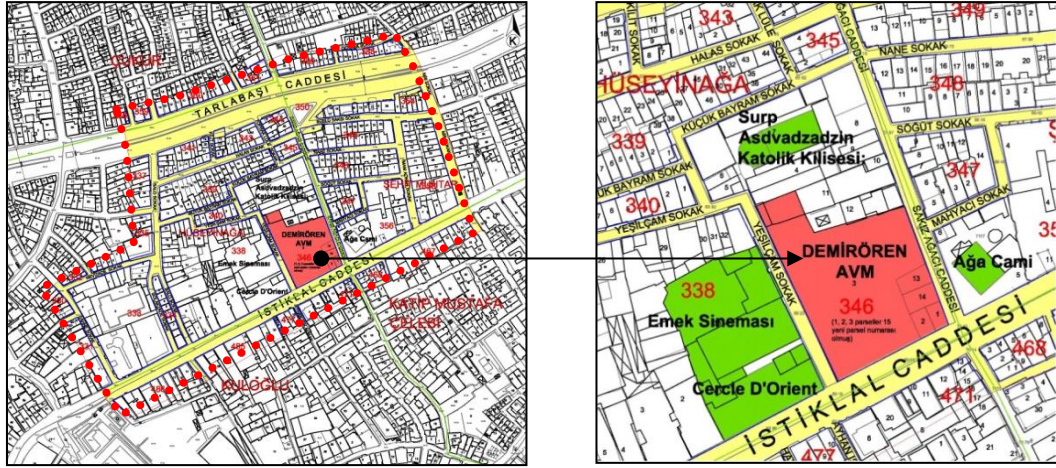
Bu bölümde yapılan analizler tasarımcıya tarihi dokuda yapılacak yapının mimari yaklaşımını belirlemede yardımcı olacaktır. Bölümün sonucunda ‘mimari tasarım yaklaşımı’ önerisi yapılmamış, bu öneri yapılan analiz çalışmalarına ve üçüncü bölümde belirlenen mimari tasarım ölçeğindeki yaklaşımlara dayanarak tasarımcıya bırakılmıştır. Beşinci bölümde Çalışma alanı içerisinde bulunan yeni yapı örneği olarak Demirören Avm’nin tasarım yapıım aşamaları, Dördüncü bölümde analizleri yapılan parametreler doğrultusunda irdelenmiştir.

TARİHİ DOKUDA YENİ YAPILAŞMA ÖRNEĞİ DEMİRÖREN AVM.'NİN TASARIM ÖLÇÜTLERİ ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ (YENİ YAPI ANALİZLERİ)

5.1 Demirören Avm.'nin Çalışma Alanı İçindeki Konumu, İşlevi ve Kimliği

Dördüncü bölümde açıklandığı gibi Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nın en önemli aksını teşkil eden İstiklal Caddesi üzerindeki yeni yapılaşmalar, tarihi dokuyu tehdit eder hale gelmiştir. Bu nedenle mevcut dokuya zarar veren ilk örnek Odakule İş Merkezi'nden yıllar sonra Demirören Avm. yapılmıştır. Bu bölümde çalışma alanı içerisinde tarihi dokuda yeni yapı örneği olarak ele alınan "Demirören Alışveriş Merkezi" dördüncü bölümde ortaya konan parametreler doğrultusunda irdelenmiştir.

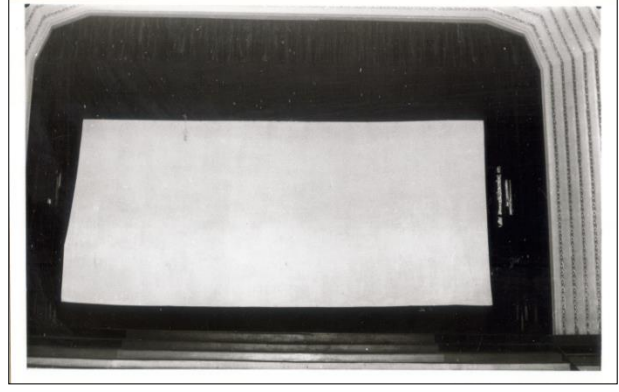
Demirören Avm. çalışma alanının içinde Hüseyin Ağa Mahallesi'nde İstiklal Caddesi ile Tarlabası Bulvarı arasında üç anıtsal yapının; Ağa Cami, Cercle D'Orient (Eski Emek Sineması) binası ve Surp Asdvadzadzin Katolik Kilisesi'nin tam ortasında bulunmaktadır. Yeşilçam Sokağı ile Sakızağacı (Atıf Yılmaz) Caddesi arasında kalan 346 ada, 13, 14 ve 15 (eski, 1-2-3) parsellerde yapılmış olan yapının ön cephesi İstiklal Caddesi yönündedir (Şekil 5. 1).

Şekil 5. 1 Demirören Avm.'nin konumu

Alışveriş merkezi olarak inşa edilmiş olan yapı işlev açısından çalışma alanı ile kıyaslandığında; günümüzde kültür, sanat, ticaret, hizmet ve eğlence gibi kentsel fonksiyonları devam ettirmekte olan İstiklal Caddesi içinde, yalnızca ticaret (alışveriş) kısmını sürdürmektedir. Yapının içinde bulunan ve kültürel mekanını oluşturan sinema salonu, Beyoğlu'nun özgün sinema salonlarından çok farklıdır. Mimari açıdan yüksek tavanlı, balkon ve localarıyla oldukça büyük ve son derece özenle tasarlanmış Beyoğlu'nun eski sinema salonlarına karşılık¹, günümüz sinema salonları 80 ile 200 kişilik balkonsuz ve locasız dar ve basık tavanlı olarak tasarlanmaktadır. Şekil 5. 2'de 1930 yılında Luxembourg sineması üzerine inşa edilmiş Glorya Sineması'nın 3 katlı salonu, Şekil 5. 3 de ise Demirören Avm.'nin içinde bulunan 80 kişilik bir sinema yer almaktadır. Bu müdahale ile bir dönemin kültür yapılarının önemli bir sembolü olan sinema salonları özgün nitelikleri ve kimlik özelliklerini kaybederek sıradanlaşmıştır.

¹ Örneğin; Atlas Sineması;Beyoğlu'nda1400 kişilik ve 35 Locası olan İstiklal Caddesinin en büyük sinema salonudur ve hala faaliyetini sürdürmektedir. Emek Sineması İstanbul'un en önemli ve görkemli sinema salonu idi.

Şekil 5. 2 Glorya Sineması 1930

[126]

Şekil 5. 3 Cinema Pink 2014

[153]

Yapının ticari işlevini oluşturan alışveriş mekanları ve yeme içme katı ise Beyoğlu'nun kimliğinden uzak, sıradan bir alışveriş merkezi durumundadır. Şekil 5. 4'de günümüz Beyoğlu'nu yansıtan İstiklal Caddesi ile Demirören'in iç mekanı görülmektedir. Her iki görsel arasındaki temel farklılık; bir çeşitlilik odağı olan Beyoğlu'nda sokağa yansıyan alış-veriş, yaşam aktivitesinin ortadan kaldırılması tehdididir. Bir başka deyişle bu müdahale; Akdeniz kültürel yaşamının bir parçası olan sokak ile birlikte yaşayan dinamik mekanın, fiziksel kabuk içine hapsedilmesi ve küçük ölçekli yerel ticaret birimlerinin küresel ölçekteki zincir işletmeler tarafından yok edilmesi sürecini tetiklemesi açısından son derece önemlidir.

Sonuç olarak Demirören Avm.'nin bulunduğu yapı adası; 2011 yılına kadar 4. Bölümde açıklanan Beyoğlu'nun geçmişten gelen ticaret, sanat, kültür ve eğlence kimliğinin oluşturduğu bir bütünlük içinde yerini korumakta idi. Aynı yapı adası içinde, “dünyaca

nl yerli yabancı sanatçıların konser verdikleri' iki farklı sinema ve konser salonuyla bir kültür merkeziydi.

kil 5. 4 Beyoğlu'nda alıveriin iki yüzü

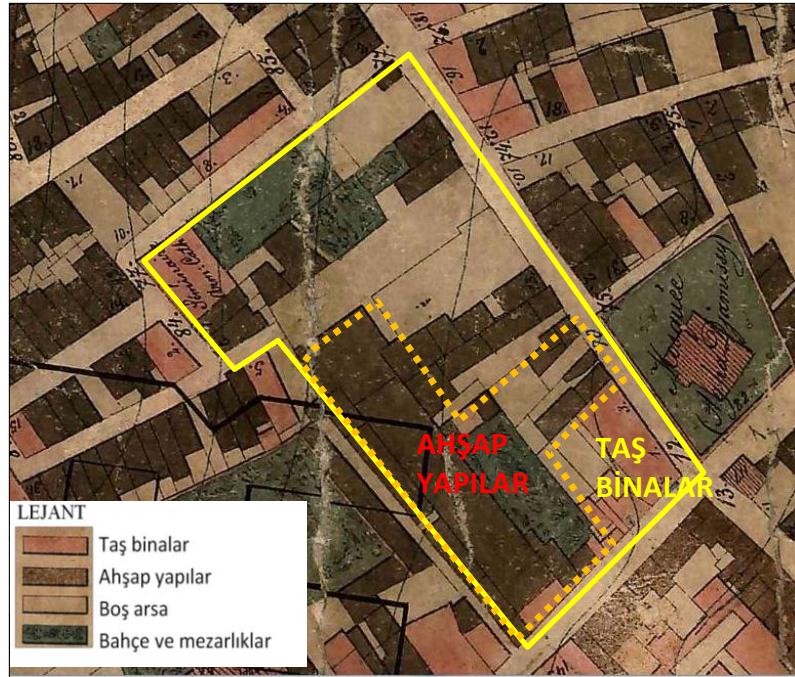
Günümüzde ise yalnızca sıradan bir alışveriş merkezi kimliğiyle dev bir yapı olarak zihinlere kazınmaktadır (kil 5. 5)¹.

¹ kil 5. 5'de görülen Demirören Avm.'nin çizimi tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından yerinde tespit edilerek çizilmiştir. Diğer yapıların izimleri Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklal Caddesi Rölöve çalışmalarından alınmitir.

5.2 Demirören Avm.'nin Bulunduğu Yapı Adasının Tarihsel Süreçte Dokusal ve Yapısal Ölçekte Değişimi

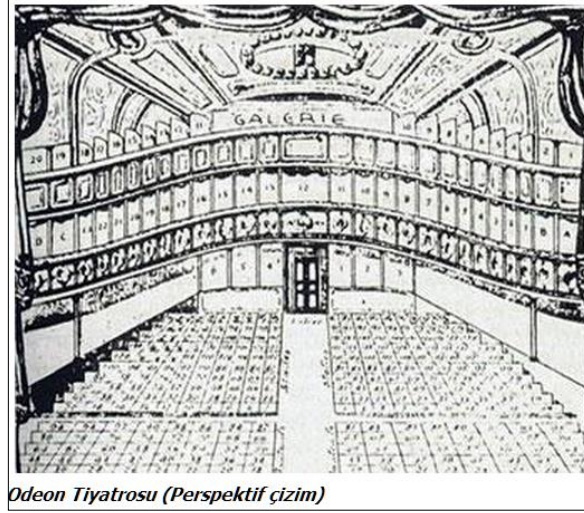
Demirören Avm.'nin bulunduğu yapı adası geçmişte iki ayrı sinema salonuna ev sahipliği yapmıştır. Bu alanda 1860 tarihli D'Ostoya Haritası'nda 1858-1860 yılları arasında ahşap yapıların yer aldığı görülmektedir (Şekil 5. 6). Çeşitli kaynaklarda bu yapılarda 1871 yılında Elhamra tiyatrosu adıyla bir sirk in açıldığı ve 1874 yılında çıkan bir yangında ise yok olduğu ifade edilmektedir [121].

Şekil 5. 6 (1860) D'Ostoya Haritasında 346 nolu ada

[146]

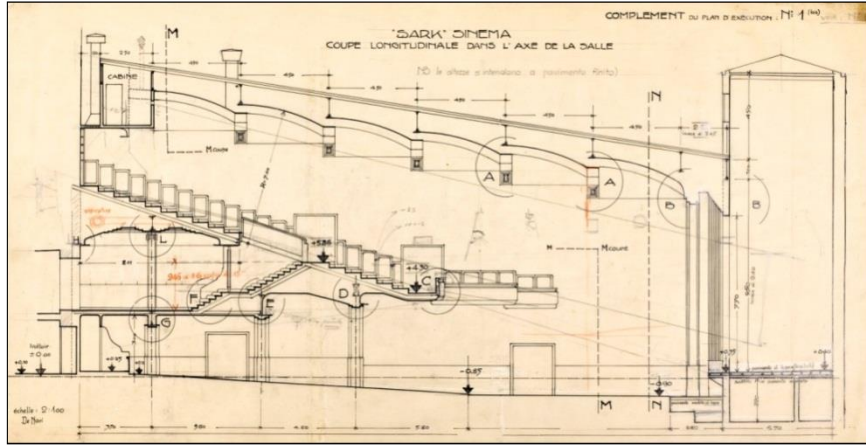
Aynı alanda 1875' de ilk olarak inşa edilen yapı; iki balkonlu, altın yıldızlarla süslü Varyete Tiyatrosudur [122]. Mimar Barborini'nin eseri olan ve sahnesi 280 adet havagazı lambasıyla aydınlatılan Varyete Tiyatrosu, 1879'da Verdi Tiyatrosu, 1896'da Odeon Tiyatrosu adını almıştır [123]. (Şekil 5. 7).

Şekil 5. 7 Odeon Tiyatrosu

[154]

Verdi ve Odeon, Avrupalı grupların oyunlar sergilediği en önemli salonlardan biri olmuştur. Odeon Tiyatrosu, 1909 yılında Sine-Ekler (Cine Eclair) adıyla sinemaya dönüşmüştür. 1914'te sinemanın yükselişiyle Ekler Sineması, 1933'lerde Şark Sineması ve 1950'lerde Lüks Sineması adını almıştır (Şekil 5. 8). 80 yıl boyunca ayakta kalmayı başaran Lüks sineması 1980 yılında Demirören Grubunun mülkiyetini satın almasından dokuz yıl sonra 1989 yılında kapatılmıştır¹ [124].

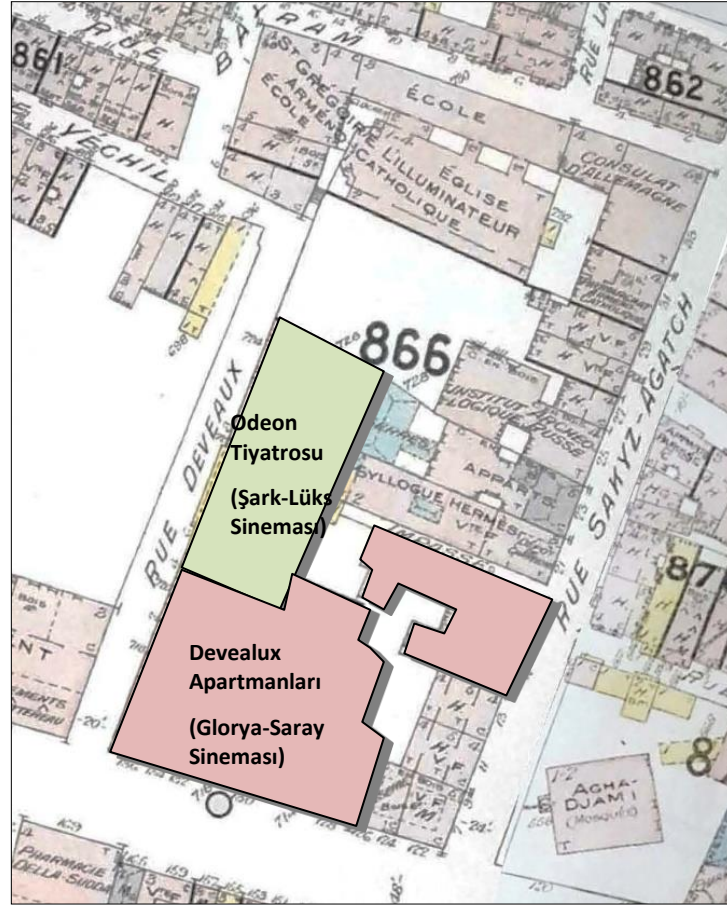

Şekil 5. 8 Şark Sineması salonundan kesit

[155]

¹ Güllü Agop bazı temsillerini bu tiyatrodan icra etmiş, Arşak Haçaturyan'ın Millî Osmanlı Opera Kumpanyası da burada temsiller vermiştir. Reşat Rıdvan ve Burhaneddin (Tepsi) Beylerin Sahne-i Milliye-i Osmani tiyatrosu Shakespeare'in "Othello", Namık Kemal'in "Gülnihal", Hüseyin Rahmi'nin "Mürebbiye" gibi telif ve çeviri eserleri oynanmıştır [124].

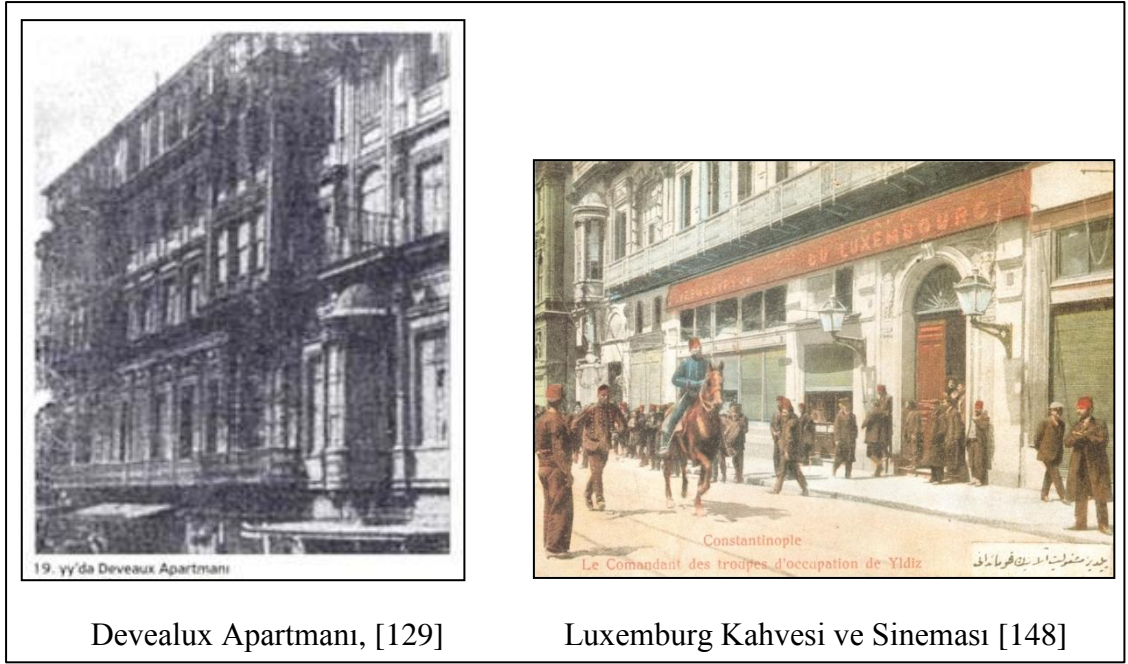
Aynı yapı adası içerisinde 19. yy'ın başında inşa edilmiş olan Eski Sin-Em Han 1890 yılında Osmanlı Bankası müdürü Emile Devealux tarafından satın alınarak Devealux Apartmanları ismini almıştır. Şekil 5. 9'da Odeon Tiyatrosu'nun ve Devealux Apartmanlarının yeri görülmektedir.

Şekil 5. 9 Goad Haritasında Odeon Tiyatrosu ve Devealux Apartmanları

[147]

Devealux Apartmanı'nın bir bölümü, Luxemburg Kahvesi adıyla işletilmiş, büyük salonunda ise Fransız sinema şirketi tarafından 'Gaumont Sineması' açılmıştır. 1914'de sinemanın işletmesini, Luxemburg Kahvesi'nin de sahibi olan Niko Çangapulos üstlenmiş ve sinemanın adı Luxemburg Sineması olmuştur (Şekil 5. 10), [125].

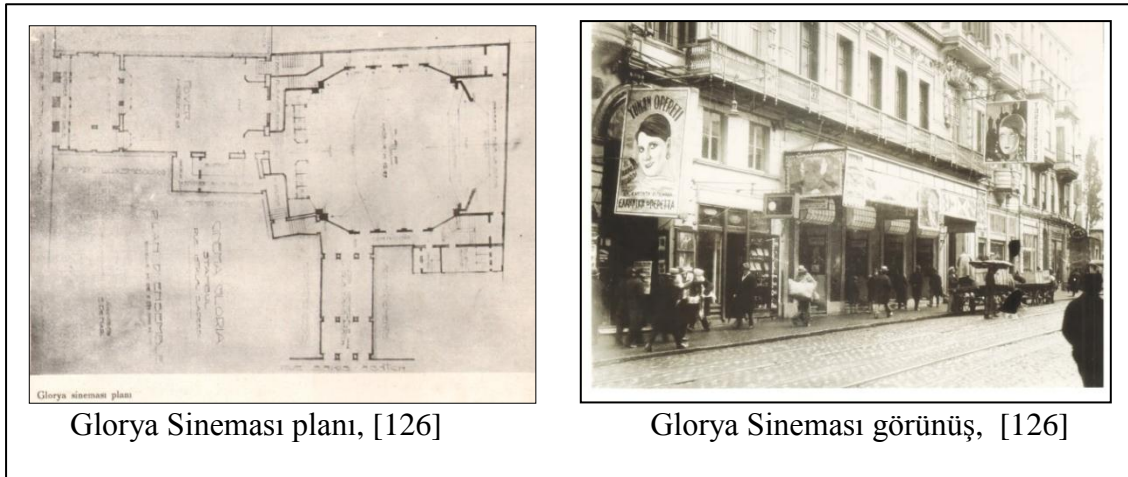

Devealux Apartmanı, [129]

Luxemburg Kahvesi ve Sineması [148]

Şekil 5. 10 Demirören binasının yeri (19.yy.)

Luxemburg Sineması 1930'da büyük bir onarım geçirmiştir. Mimar De Nari tarafından arsası düzgün olmayan Luxemburg sinemasının üzerine inşa edilen yapı Glorya Sineması adı altında işletilmeye başlanmış ve 1933 yılında Saray Sineması adını almıştır¹ [126]. (Şekil 5.11).

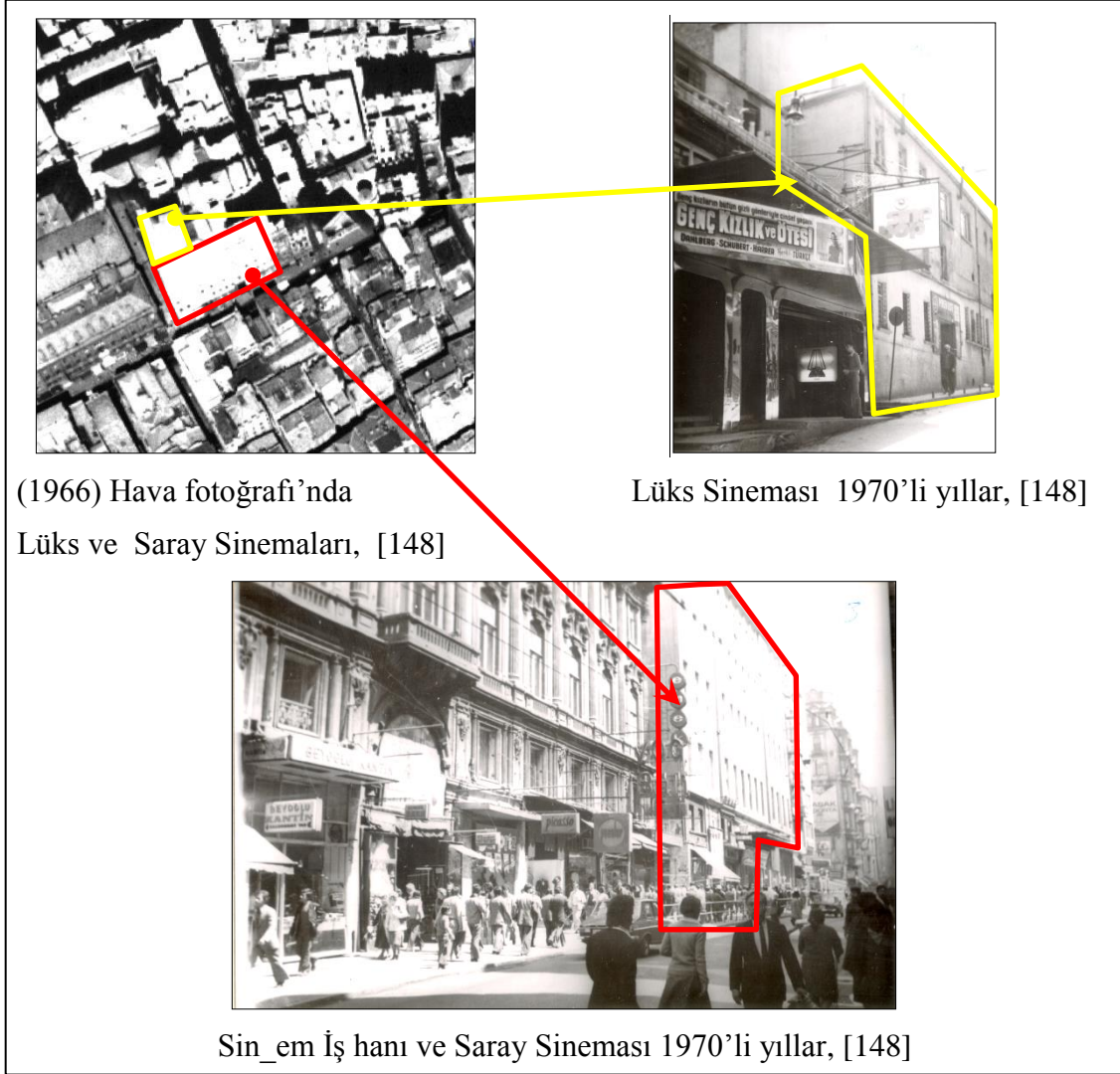
Glorya Sineması planı, [126]

Glorya Sineması görünüşü, [126]

Şekil 5. 11 Glorya Sineması

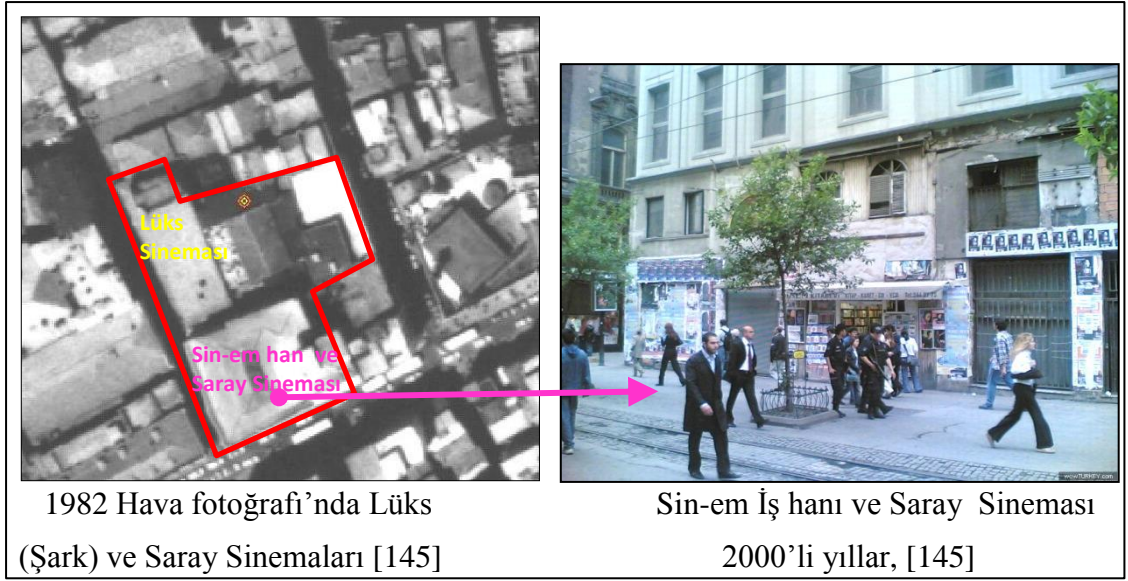
¹ Glorya Sineması, İstanbul'un en kaliteli sessiz filmlerinin gösterildiği, akustiği en iyi sineması olmuştur. Saray, dünyaca ünlü yerli ve yabancı sanatçıların konser verdikleri bir kültür merkeziydi. En iyi Türk filmlerinin galaları burada yapılırdı. Lüksemburg olduğu dönemlerde yapının cadde tarafına orkestra kurularak filmlere adeta davetiye çıkartılıyordu [127].

Devealux Apartmanı 1950'lerde çıkan büyük bir yangın sonucu yanınca; yapı tümüyle yeniden yapılarak, 1960'lı yıllarda Sin-em iş hanı adı ile anılan bir pasaj ve iş hanına dönüştürülmüş, Saray Sineması ise büyük bir onarımdan geçirilmiştir [128]. Şekil 5. 12'de Demirören binasının 1970'li yıllardaki hava fotoğrafı ve yıkılmadan önce var olan son binalar görülmektedir.

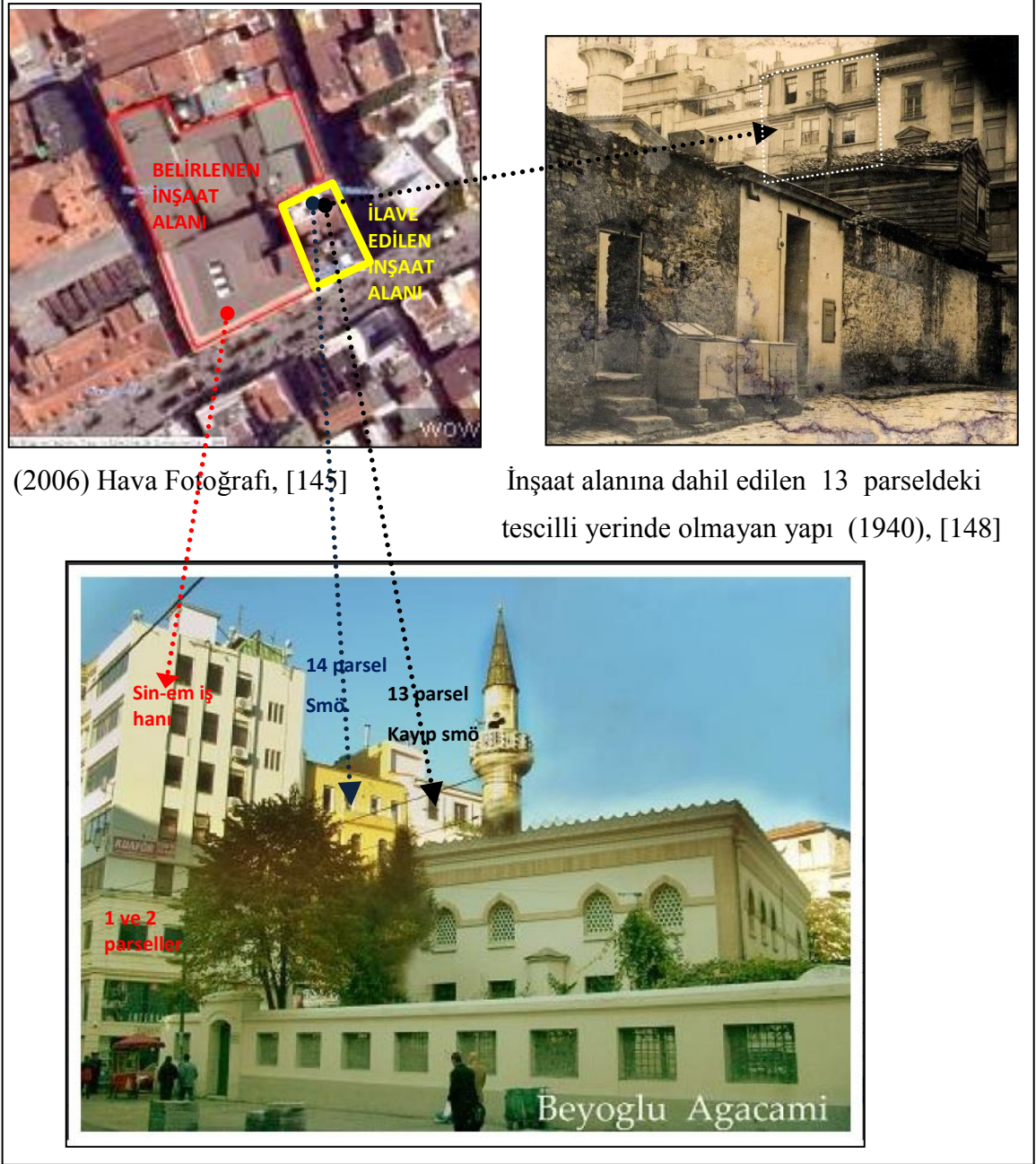
Şekil 5. 12 Lüks ve Saray sinemaları 1970'li yıllar

Umum Sigorta Müdürlüğü mülkiyetindeki bu yapılar 1980 yılında Demirören Grubu tarafından satın alınmıştır. Saray Sineması 1996 yılında kapandıktan sonra, Sin-em iş hanı içinde bulunan dükkan ve ofisler boşaltılmış, bina uzun süre atıl bir durumda bırakılmıştır (Şekil 5. 13), [125].

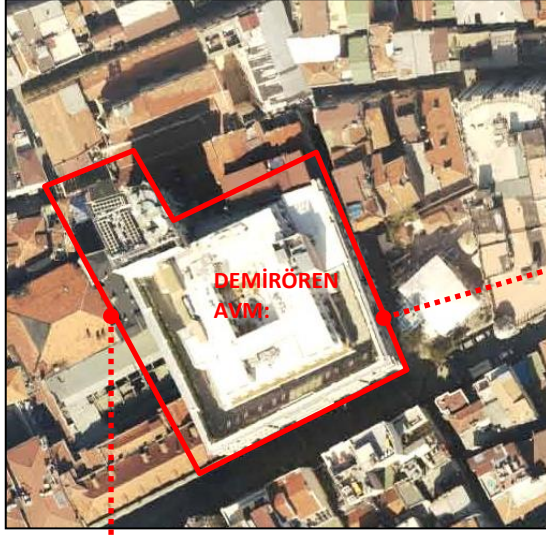
Şekil 5. 13 Demirören binası yapılmadan önce (1982-2000) yılları arasındaki durumu

26 Yıl süresince atıl bir durumda bekletilen 386 ada 3 parsel içinde bulunan her iki sinema yapısı ve diğer yapılar yıkılarak 2006 yılında Demirören Avm.'nin yapımına başlanmıştır. İnşaat sırasında 2006 hava fotoğrafında işaret edilen 386 ada 13 parselde tescilli yerinde olmayan sivil mimarlık örneği yapının arsasında bulunan yapı ile 14 parselde bulunan tescilli yapı, 1 ve 2 nolu parsellerde bulunan yapılar yıkılarak inşaat alanına dahil edilmiştir (Şekil 5. 14). Böylelikle zemin kat seviyesinde taban alanı 2710 metrekareden 3168 metrekareye büyütülerek ada içi boşluğu olmayan dev bir bina inşa edilmiştir.

Şekil 5. 14 (2006) yılı Demirören binasının yerinde yıkılan yapılar [156]

Şekil 5. 15’de 2014 yılı hava fotoğrafında Demirören Avm.’nin yapımından sonra yapı adasındaki dokusal ve yapısal değişimin son halinde Demirören Avm.’nin tarihi dokuyu ezen büyüklüğü görülmektedir. Demirören Binasının Yeşilçam Sokak tarafındaki cephesine bakıldığında ise sokağın algısının oldukça daraldığı ve yapı yüksekliğinin Cercle D'Orient (Eski Emek Sineması) binasının da algısını zorlaştırdığı görülmektedir.

(2014) Hava Fotoğrafi [149]

(2014) yıkılan yapıların yeri [159]

(Demirören’in Sakızağacı Caddesi cephesi)

(2014) Demirören binasının Yeşilçam Sokak cephesi [159]

Şekil 5. 15 Yapı adasında (2014 yılı) dokusal ve yapısal değişim

5.3 Demirören Avm.'nin Dokusal ve Yapısal Ölçekte Tasarım Ölçütleri Bağlamında İrdelenmesi

- **Topografya, Siluet ve Kentsel Peyzaj Bağlamında Demirören Avm.**

Beyoğlu'nun topografik yapısında Demirören Avm.'nin yeri incelendiğinde; denizden yüksekliğinin 69.64 metre olduğu tespit edilmiştir. İstiklal Caddesi'nin kotu 65 metre ile 78 metre arasında olduğu göz önüne alınırsa (Taksim meydanından yaklaşık 10 metre daha aşağıda, Tünel Meydanı'ndan ise yaklaşık 5 metre yukarıdadır). Bu kot yüksekliğine mevcut Demirören bina yüksekliği olan yaklaşık 34,5 metre¹ eklendiğinde; bina saçak kotu yüksekliğinin deniz seviyesine göre yaklaşık +104 metre kotunda olduğu görülmektedir. Aynı aks üzerinde bulunan Odakule İş merkezinin deniz seviyesinden olan yüksekliği ise Şekil 5.17'de² görüldüğü gibi +116.64 metredir. Dördüncü bölümde Beyoğlu'nun siluet ve peyzaj özelliklerinde belirtildiği gibi Odakule İş merkezi silueti bozan bir yapıdır. Bu bağlamda Odakule İş Merkezi ile Demirören Avm.'nin bulunduğu çalışma alanı arasında İstiklal Caddesinin silueti incelendiğinde; İstiklal Caddesi boyunca silueti bozan ikinci yapının Demirören Avm. olduğu görülmektedir.

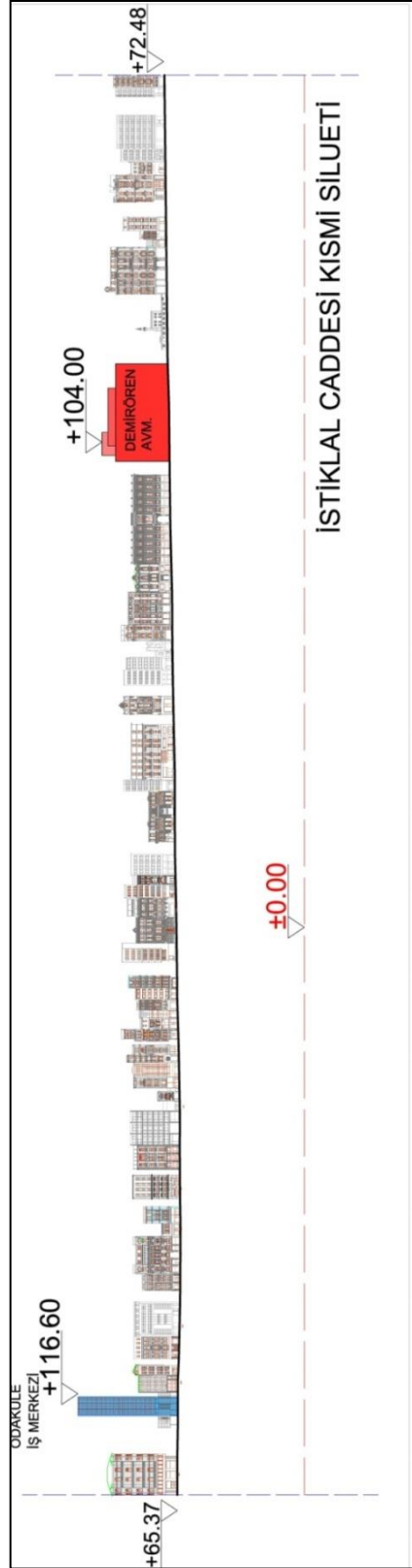

Şekil 5. 16 Demirören Avm.'nin yüksekliği ve üst katında bulunan eklentiler

[157]

¹ Demirören Avm.'nin kat yüksekliği binanın İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinin orta hizasından ölçülerek bulunmuştur. Saçak silmesinin üst hizasına kadar 27,5 metre ölçülen kat yüksekliğine en üst katta bulunan eklentiler ve tesisat katı (Şekil 5. 16) ilave edildiğinde yaklaşık yükseklik 34,5 metredir.

² Şekil 5. 17 Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklal Caddesi Rölöve çalışmalarından alınan bina çizimlerinin; topoğrafik harita üzerinden çizilen arazi kesiti üzerine yerleştirilmesiyle tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5. 17 Topografik inceleme çizimi

[152

Hem yükseklik hem de genişlik olarak diğer binalardan yüksek ve büyük olan yapı İstiklal Caddesi'nin peyzaj öğelerinden biri olan Ağa Camii'nin de algısını zorlaştırmaktadır (Şekil 5. 18).

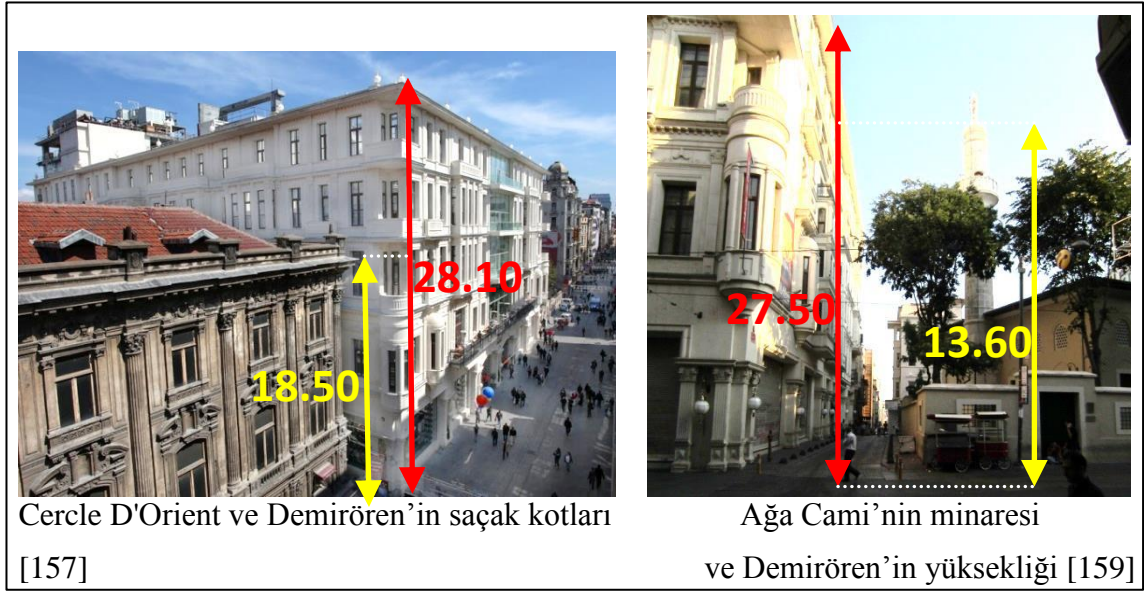

Şekil 5. 18 Demirören Avm ve Ağa Camii

[159]

- **Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri Bağlamında Demirören Avm.**

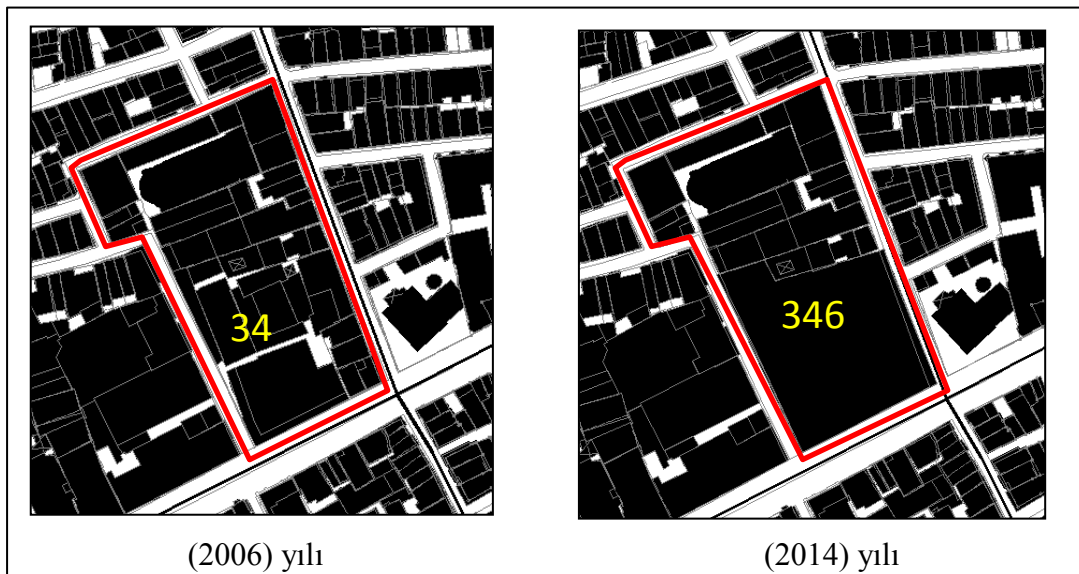
Çalışma alanının tescil duruma analizinde görüldüğü gibi 346 ada, 3 parselin etrafı tescilli yapılarla çevrilidir. Ayrıca inşaat alanına katılan bir adet tescilli yapı ve yerinde olmayan sivil mimarlık örneği yapı ile bir adet tescilli yapı olduğu tespit edilmiştir. Tarihi dokunun analizinin gerekliliği; üçüncü bölümde belirtildiği gibi yeni tasarlanacak yapının tarihi dokuda nasıl bir algı oluşturacağını irdelemek ve yeni yapıya alınacak referansları belirlemek içindir. Demirören Avm.'ye bu bağlamda bakıldığı zaman yüksekliğiyle çevresindeki tarihi dokuyu ezmektedir. Özellikle bitişiğindeki Cercle D'Orient binasının saçak kotunu yaklaşık iki kat yüksekliği kadar geçmiş, sokağın diğer tarafındaki tarihi Ağa Camii'nin minaresinin yüksekliğini de aşmıştır (Şekil (5. 19)). Demirören Avm.'nin tarihi dokudan aldığı referanslar yapısal analizler bölümünde irdelenmiştir.

Şekil 5. 19 Demirören'in yanında bulunan tarihi yapılarla yükseklik kıyaslaması

- **Kentsel Doluluk-Boşluk Bağlamında Demirören Avm.**

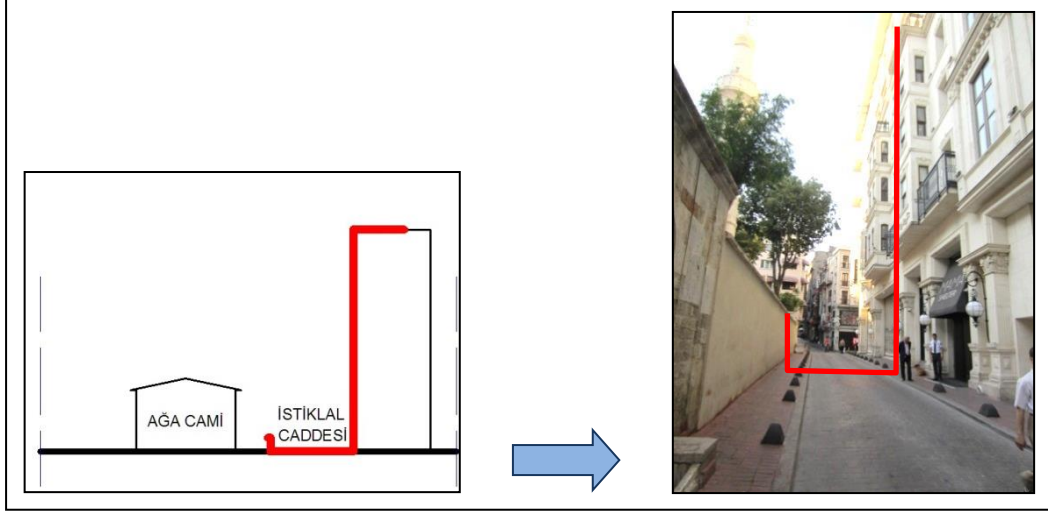
346 ada'nın tarihsel süreç içerisinde nasıl geliştiği bölüm başında irdelenmiştir. Yapı adasında herhangi bir büyüme yoktur yalnızca parseller birleştirilmiştir. Bu birleşmeden dolayı daha büyük bir yapı kütlesi oluşmuştur. Bu yapısal ölçek gabari açısından çevre yapılardan farklılaşarak, algılama ölçeğini değiştirmiştir. Ayrıca yapı adası içi boşluğun yalnızca arka taraftaki kilisenin ve Sakızağacı caddesine bakan iki adet yapının arka bahçesinde olduğu ve diğer ada ortası açık alanların da yitirildiği tespit edilmiştir. Şekil 5. 20'de 2006 yılı halihazır harita üzerinde Demirören Avm.'nin yapı parselinde tespit edilen ada içi boşlukları, 2014 yılında ise bu boşlukların olmadığı görülmektedir.

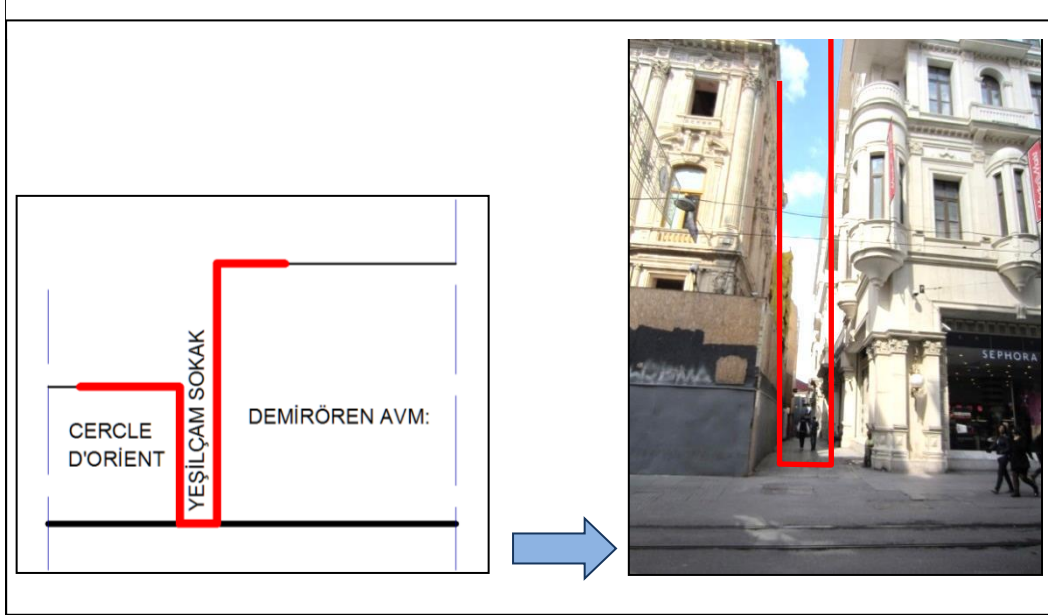
Şekil 5. 20 346 ada bina doluluk-boşluk analizi

- **Yapı –Yol İlişkisi**

Yapı yol ilişkisi bakımından; yapı adasındaki yapıların tamamı yola sınır teşkil edecek şekilde konumlanmıştır. Demirören'in yüksekliği ile yol ilişkisine bakıldığı zaman ortaya çıkan durum Şekil 5. 21'de görüldüğü gibi, yapının çok katlı ve Ağa Cami'nin bahçe duvarına kıyasla aşırı yüksek olması yol algısının daralmasına neden olmuştur. Aynı zamanda Yeşilçam sokağında da durum aynıdır. Şekil 22'de görüldüğü gibi yol oldukça dar olarak algılanmaktadır.

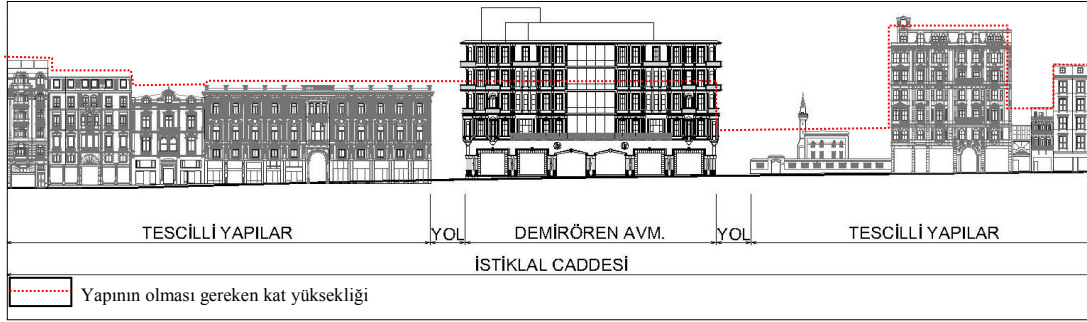
Şekil 5. 21 Demirören ile yapı- duvar olarak tanımlanmış yol Atıf Yılmaz sokak

Şekil 5. 22 Demirören ile yapı- yapı olarak tanımlanmış yol Yeşilçam Sokağı

- **Kütlesel Analizler Bağlamında Demirören Avm.**

Yapıyı cephe genişliği olarak incelediğimizde dördüncü bölümde çalışma alanında yapılan cephe genişlikleri dağılımında (hem İstiklal Caddesi hem de Sakızağacı Caddesi tarafında 50 metre olarak) en geniş cephe gurubuna girmektedir. Saçak kotu olarak da çalışma alanındaki en yüksek saçak kotuna sahiptir. Tezin Üçüncü bölümünde sözü edilen **ölçek/oran ve ritim** bu binada sağlanamamıştır. Demirören Avm.'nin tarihi binaların yükseklikleri civarında bir yüksekliğe sahip olması gerekirken; Şekil 5. 23'de¹ görüldüğü gibi Demirören Avm.'nin sağında ve solunda yer alan tarihi binaların cephe ve yükseklik açısından ezildiği, dolayısıyla başarılı bir görsel ilişki kurulamadığı izlenmektedir. Şekil üzerine çizilen kırmızı hat yeni yapının olması gereken kat yüksekliğini göstermektedir.

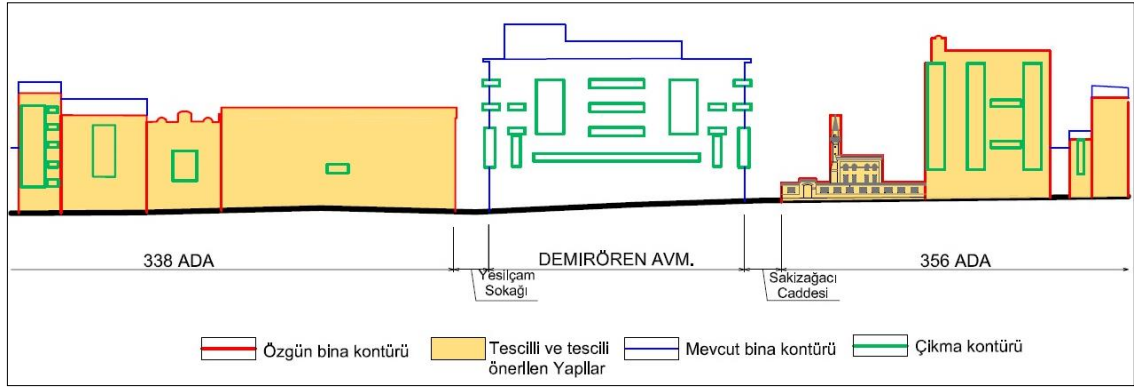
Şekil 5. 23 Demirören Avm.'nin çevresindeki yapılarla ölçek/oran ve ritim ilişkisi

[152]

Çıkma analizleri ilişkisi incelendiğinde tarihi dokudan bu konuda referanslar alınmış ancak bu çıkmalar binanın kütlesi oranında yapıldığı için diğer binaların yanında çok büyük kaldığı tespit edilmiştir. Özellikle köşe çıkmaları ve açık balkonları oran bakımından dikkat çekicidir. Demirören binasının köşelerinde yapılmış olan kare formunda açık balkonlar ile yuvarlak kapalı köşe çıkmaları kat yükseklikleri fazla olduğu için oldukça büyük algılanmaktadır. Aynı zamanda cephedeki çıkmaların tümüne bakıldığında Beyoğlu'nun karakteristik çıkmalarıyla uyumlu bir ritim sağlanamamıştır (Şekil 5. 24)².

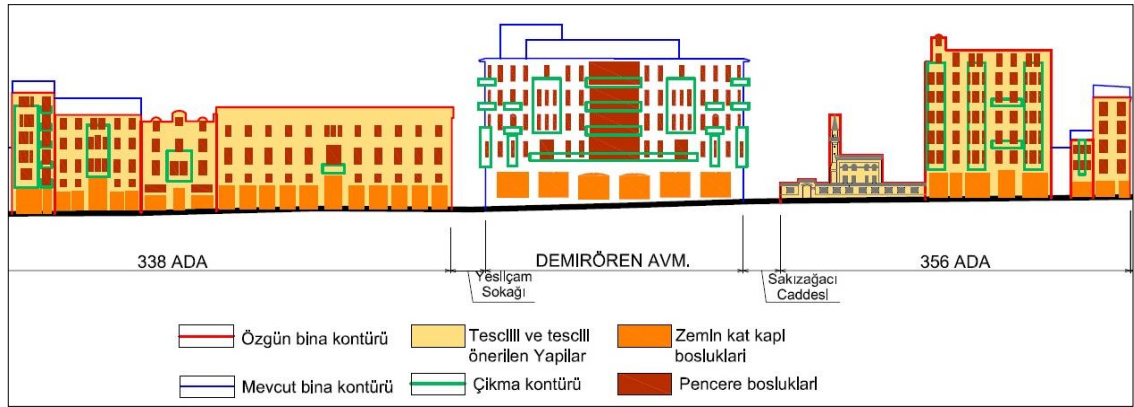
¹, Şekil 5. 23'de görülen Demirören Avm.'nin çizimi tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından yerinde tespit edilerek çizilmiştir. Diğer yapılar Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklal Caddesi Rölöve çalışmalarından alınmıştır.

² Şekil 5. 24'de görülen Demirören Avm.'nin çizimi ve çıkma analizleri tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından yerinde tespit edilerek çizilmiştir. Diğer yapılar Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklal Caddesi Rölöve çalışmalarından alınmıştır.

Şekil 5. 24 Demirören Avm.'nin İstiklal Caddesi tarafı çıkma analizi

Cephedeki **pencere kapı doluluk boşluk oranına** bakıldığında ise; eski Devealux apartmanının benzeri yapılmıştır. Ancak özgün bina yüksekliği kullanılmadığından zemin kat vitrin ve bina girişi boşlukları ile normal kat pencere boşlukları oldukça büyük olduğu için oransal ritim sağlanamamıştır (Şekil 5. 25)¹.

Şekil 5. 25 Demirören Avm.'nin İstiklal Caddesi tarafı kapı-pencere boşlukları analizi

¹ Şekil 5. 25'de görülen Demirören Avm.'nin çizimi ile çıkma, pencere ve kapı analizleri tez yazarı Gülten Bayraktar tarafından yerinde tespit edilerek çizilmiştir. Diğer yapılar Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklal Caddesi Rölöve çalışmalarından alınmıştır.

Mimari Yaklaşım Bağlamında Demirören Avm.

Yapıyı tezin üçüncü bölümünde açıklanan ve uyulması gereken mimari yaklaşımlar çerçevesinde irdelediğimiz de tarihsel biçimlerin taklidi (benzetme) yöntemiyle yapıldığını görülmektedir. Bu yöntemde özgün ölçek ve oranlara uyulmak üzere; geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerin aynen tekrarı söz konusudur. Demirören Avm. üslup taklidi olarak adlandırılan benzetme yöntemiyle yapılmış ‘**Replika**’ bir yapıdır. Ancak bu yöntemle üretilen yapılar, tarihi dokuya eklenen bir yapıyı yoksa yeni onarım görmüş eski bir yapıyı olduğu anlamaz. Oysa Demirören Avm.’nin şaşırtıcı kütle ile bu ayrım net bir şekilde yapılabilmektedir. Tarihi dokuyu ezerek sadece kendi varlığını ön plana çıkaran bir üslupta yapılmış bir yapıdır.

5.4 Sonuç ve Değerlendirme: Tarihi Çevre, Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Demirören Avm.

Demirören Avm.’nin yapımında korumaya bakış açısının anlaşılabilmesi için bu bölümde yapının yapım aşamaları anlatılacaktır.

Demirören Avm.’nin Yapım Aşamaları:

Demirören Avm.’nin kamuoyunda tartışılması, 2004 yılında ‘dünyaca ünlü müzik/kitap dükkânı Virgin Megastore, Türkiye’ye geliyor’ haberleriyle gündeme gelmiş, Saray Sineması’nın bulunduğu yerde bir alışveriş merkezi inşa edeceği, içinde de dev bir Virgin Megastore mağazasının açılacağı söylemi üzerine İnşaat, 2006 yılında sessizce başlamıştır. İstanbul’un en önemli tarihi merkezinde nasıl bir alışveriş merkezinin inşa edileceği uzun süre kamuoyundan gizlenmiş, tarihi çevrede nasıl bir bina yapılacağına dair çizimler cepheye giydirilmesi gerekirken, etrafı büyük paravanlarla kapatılmış, cephe çizimleri yerine reklam panoları asılmıştır (Şekil 5. 26), [129].

Şekil 5. 26 Yapım aşamasında tarihi bir bina ile Demirören kıyaslaması

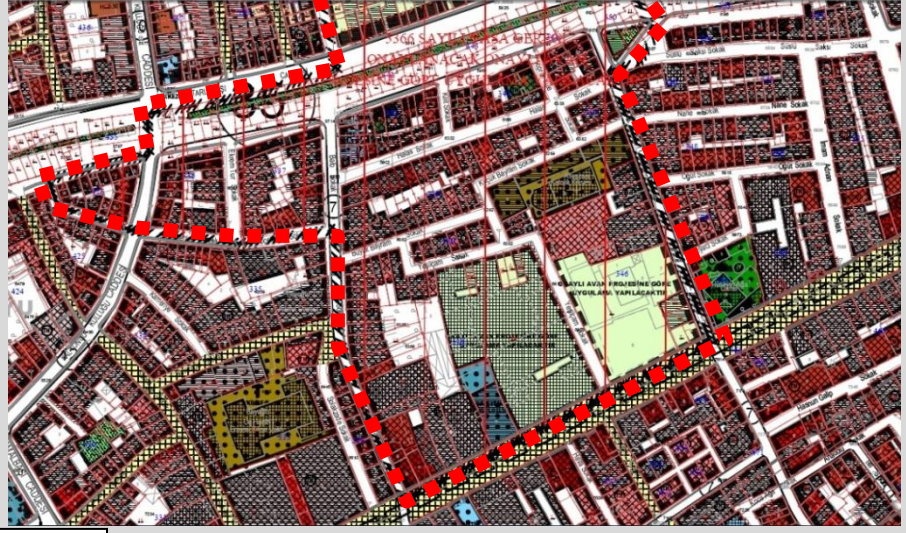
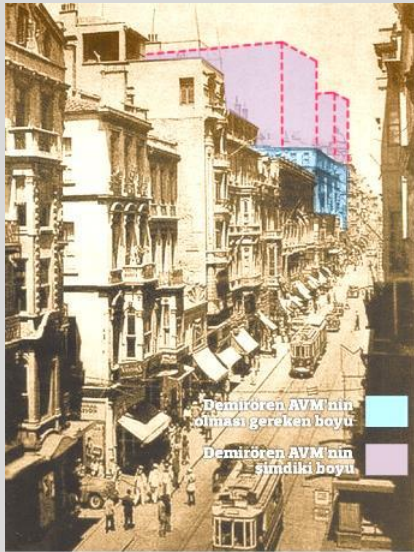
Yapılması planlanan projesinin tasarımı Ağa Han gibi pek çok uluslararası ödülün sahibi, Türkiye'nin ünlü mimarlarından Han Tümertekin tarafından yapılmıştır. Bugünkü mevcut binadan çok daha farklı bir konsept içeren proje kapsamında İnşaat başlamıştır. Fakat hafriyat derinleştikçe proje alanının dışına çıkmalar da başlamış, derinlik nedeniyle etraftaki binalarda çatlaklar meydana gelmiş ancak Hacı Abdullah Lokantası dışında kimseden ses çıkmamıştır. Bu arada Ağa Cami'nin kubbesinde derin yarıklar oluşmuş, inşaat, mimarlar ve şehir plancılarının tepkisine rağmen bodrum katlarda oluşturulan ve arkaya uzanan kaçak katlarla devam etmiştir. Bu arada 1, 2, 13 ve 14 parseller de inşaat alanına dahil edilmiştir. Proje uygulamasının daha ilk safhasında Han Tümertekin Projeden çekilmiştir [130].

Bu aşamadan sonra Demirören Avm.'nin yükselişi; koruma bağlamında birçok kurum ve kuruluş tarafından yasal çerçeveye getirilmek istenmiş ancak bu mümkün olamamış, yapı aşağıdaki aşamalardan geçerek yasalara uygun hale getirilmiştir (Çizelge 5. 1).

Çizelge 5. 1 Demirören Avm.'nin yasalara uygun hale getirilme aşamaları

İşlem Tarihi	Yapılan İşlemler
18 Ekim 2004	İstanbul 1 Nolu Koruma Kurulu; inşaatın yüksekliğinin, hemen yanındaki tescilli yapı Cercle D'Orient'ın saçak kotunda olabileceğine hükmetmiş ve uygulanacak projenin kurula getirilmesini istemiştir.
16 Mart 2005	<p>Koruma kurulu, Beyoğlu Belediyesi'nin onayından geçen projenin uygun olduğu kararına varmıştır. Şekil 5. 27'de Beyoğlu Belediyesi'nin onayladığı projenin İstiklal caddesi cephesi, Şekil 5. 28'de ise Atıf Yılmaz Caddesi cephelerinin çizimi görülmektedir.</p> <div data-bbox="620 607 1235 987" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="587 1010 1267 1039" data-label="Caption"> <p>Şekil 5. 27 Onaylı projenin İstiklal Caddesi cephe çizimi [160]</p> </div> <div data-bbox="620 1070 1235 1406" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="563 1426 1294 1456" data-label="Caption"> <p>Şekil 5. 28 Onaylı projenin Atıf Yılmaz Caddesi cephe çizimi [160]</p> </div>
4 Ağustos 2005	İnşaat sahibi kurula başvurarak uygulama projesinde tadilat istemiş, Koruma Kurulu belge yetersizliği nedeniyle tadilat projesini reddetmiş ve belgelere dayanılarak hazırlanan projenin getirilmesi halinde konuyu yeniden değerlendireceğine hükmetmiştir.
6 Temmuz 2006	Devam eden inşaatın zarar gören tescilli yapının müellifleri, 2 No'lu Koruma Kurulu'na başvurmuş, Kurul, inşaatın 12 nolu parseldeki tescilli taşınmaza yaptığı olumsuz etkinin ortadan kaldırılması için belediye ve inşaat sahibi tarafından önlem alınmasını istemiştir.

Çizelge 5. 1 Demirören Avm.'nin yasalara uygun hale getirilme aşamaları (devamı)

<p>20 Şubat 2007</p>	<p>Demirören Avm.'nin bulunduğu alan, Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Yenileme Alanı olarak belirlenmiştir. (Şekil 5. 29) ve yetki 1 No'lu Koruma Kurulu'ndan İstanbul Yenileme Alanları Koruma Kurulu'na geçmiştir. ve Demirören grubu da tadilat projesiyle inşaat alanını 19 binden, 38 bine yani iki katına çıkarmış. Yenileme Kurulu da projeyi onaylamıştır.</p> <p>■ ■ ■ ■ Yenileme Alanı Sınırı</p> <p>Şekil 5. 29 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Uygulama İmar Planı [119]</p>
<p>7 Kasım 2008</p>	<p>Yenileme Kurulu, 'öneri tadilat projesindeki bodrum katlarının 1 No'lu Koruma Kurulu'nun 16 Mart 2005 tarihli kararında belirtilenden farklı olmasının nedeninin belediyeden sorulmasına' karar vermiştir.</p>
<p>14 Kasım 2008</p>	<p>Yenileme Kurulu Demirören AVM.. binasındaki cephe ve yüksekliğinin, hemen yanı başındaki tescilli kültür varlığıyla uyumlu olmadığına, bu yapıların 20. yüzyıl başındaki fotoğraflarına bakılarak yükseklik ve cephe düzenlemesinin belirlenmesine hükmetmiştir (Şekil 5. 30).</p> <p>Demirören AVM'nin olması gereken boyu</p> <p>Demirören AVM'nin şimdiki boyu</p> <p>Şekil 5. 30 Demirören binasının yüksekliği ve çevresi [157]</p>

Çizelge 5. 1 Demirören Avm.'nin yasalara uygun hale getirilme aşamaları (devamı)

20 Eylül 2010	İstanbul Yenileme Kurulu, yapılan cephe revizyonunu onaylamıştır.
8 Kasım 2010	İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurulu "346 ada, 15 (eski 1-2-3)13, 14 parsellerde uygulamanın durdurulmasına, 2863 sayılı yasanın 65. maddesi gereği yapanlar hakkında suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiştir. Bu kararda dikkat çeken bir diğer konu, onaylı projeye aykırı olan kat ve cephe bileşenlerinin yıkılmasına ve yapının onaylı projesine uygun hale getirilmesine karar verilmiş olmasıdır [131].
17 Mart 2011	Tüm yaşanan sürece rağmen inşaat durdurulmamış ve Demirören Avm. hizmete açılmıştır

Sonuç olarak; tezin ikinci bölümde açıklanan tarihi çevre sorunlarının yaşandığı Beyoğlu kentsel sit alanında Demirören Avm.'nin yapımı sırasında koruma, tarihi çevre ve kültürel miras kavramları ile konuyla ilgili Uluslararası sözleşmeler görmezden gelinmiştir.

Korumaya bakış açısının dünyada giderek bilinçli hale geldiği 21. Yüzyılda ülkemizde tarihi dokuda bu tür yapılar yapılması kültürel mirasımızın geleceği konusunda endişe vericidir.

Demirören Avm.'nin bulunduğu yapı adasında; diğer parsellerinde inşaat alanına katılmasıyla ada içi boşluklar yok edilmiştir. Bu dokusal değişim hava fotoğrafında ve doluluk boşluk analizinde okunmaktadır.

Yapısal anlamda çevresinde bulunan tarihi yapılardan enden büyüklüğü ve boydan olan yüksekliği açısından görsel ilişki kurulamamaktadır. Cephe özellikleri olarak baktığımızda pencere boşluklarının orantısızlığı ve birçok cephe elemanın büyütülerek taklit edildiği veya yapının oranına göre küçük kalacak şekilde kullanıldığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Anıt eserlerin korunması anlayışı ile başlayan ve gelecek kuşaklara aktarılan kültürel mirasın süreç içinde çeşitli problemler ve kırılma dönemleri karşısında evrildiği, içerik ve kapsamının genişletildiği görülmektedir. Tarihi çevreyi incelemek, tanımak, taşıdığı önemi bilmek bunun yanı sıra dünün ve bu günün kültürel mirasını koruyarak gelecek nesillere aktarmak gerekmektedir. Ancak günümüzde bir takım sosyal, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı kültürel mirasımızın gerektiği gibi korunamadığı ve gün geçtikçe zarar gördüğü izlenmektedir.

Bu çalışmada ‘‘Tarihi Dokuda Yeni Yapılaşma Ve Tasarım Ölçütleri’’ kavramsal ve mekana yönelik olmak üzere iki temel çerçeveye oturtularak irdelenmiştir.

Kavramsal çerçeve açısından; öncelikle kültürel miras, tarihi çevre ve koruma kavramları daha sonra ise tarihi çevrede değişim olgusu yeni doku ve yeni yapı bağlamında irdelenerek, Dünya da ve Ülkemizde koruma konusuna bakışın nasıl ele alındığı sorgulanmış ve Uluslararası platformda korumaya bakış açısı ve tarihsel gelişimi incelenmiştir. Mekana yönelik çalışmalarda ise özellikle tarihi çevrede yeni yapıya ilişkin parametrelerin neler olduğu üzerine odaklanılmış ve bu parametrelerden hareket ile Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerinde gerçekleştirilen yeni yapılar Demirören Alışveriş Merkezi özelinde sorgulanmıştır.

a) Kavramsal çerçeveye ilişkin sonuç bulgular:

- Tarihi çevreler fiziksel eskime, doğal afetler ve savaş, artan toprak değeri, imar planları ile tanımlanan yapılaşma koşulları gibi nedenleri ile bozulma, tahrip olma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır.

- İşlevselliğini kaybetmiş günün ihtiyaçlarına karşılık veremeyen tarihi yapıların yerine, yeni yapı isteklerinin artması sonucu; yerin ruhu ve kimlik öğeleri ile bütünleşmeyen, siluet değerlerinin bozulduğu, geleneksel doku ölçek ve oranlarının yitirildiği, ulaşım ve altyapı problemlerinin yaşandığı, yeni kent dokularının oluşması bir temel problem olarak tespit edilmiştir.
- Dünya’da Antik Dönemde başlayan dinsel, simgesel ve politik nedenlerle anıtsal eserleri ayakta tutma içerikli koruma anlayışı, 1818’de Hesse-Darmstadt Dükü 1 Lui tarafından hazırlanan ortaçağ anıtlarının korunması kararname ile Avrupa’daki en eski koruma yasası olarak literatürde yer almıştır.
- I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında kültürel miras alanlarının yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalması; anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de duyarlı olunması gerekliliğinin vurgulanması ile koruma alanının genişletilmesi anlayışını gündeme getirmiştir (1931 Atina Sözleşmesi). Öte yandan hangi milletin kültür ürünü olursa olsun, kültürel mirasa yapılacak saldırının, bütün insanlığın kaybı olacağı dolayısı ile tahrip olan kültürel mirasın kentsel planlama ve koruma bağlamında ele alınması gerektiği düşüncesi etkin olmuştur (1954 La Haye).
- Savaş sonrası dönemde başlayan ve 2000’li yıllara kadar devam eden süreçte; bütünlük koruma, dünya mirası, üstün evrensel değer, özgünlük, bütünlük, sürdürülebilir koruma, arkeolojik miras, kent arkeolojisi gibi kavramlar ile içeriğin sürekli genişletildiği izlenmektedir. 2000 sonrası dönemde ise su altındaki kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, tarihi kentsel peyzaj, modern mimari mirasın korunması gibi ilkelerle günümüze ulaşılmıştır.

Türkiye’de koruma anlayışının değişim süreci değerlendirildiğinde ise aşağıda yer alan bulgulara ulaşılmıştır.

19. Yüzyılın ilk yarısına kadar olan dönemde dini gerekçelerle korumanın yapılamadığı, bilinçli ve kurumsal olarak yürütülen ilk koruma çalışmaları Tanzimat sonrasında başlamıştır.

Kentsel anlamda koruma çalışmalarının başlaması ise; anıtların çevrelerinin açılarak korunması çalışmaları ile 20. Yüzyılın başına rastlamaktadır. Bu dönemde anıt eser koruma anlayışının egemen olduğu, anıt eserlerin etrafının açılması sırasında birçok sivil mimarlık eserinin tahrip edildiği, korumanın dar kapsamı ile ele alındığı

izlenmektedir. 1950’li yıllarda tarihi çevrenin önem kazanmasıyla birlikte anıtsal yapı ve birçok sivil mimari yapının koruma altına alındığı yıllar olmuştur.

1970’li yıllardan itibaren sit kavramı tanımlanmış, koruma/planlama ilişkisi gündeme gelmiş, 1983 yılı itibariyle de koruma/planlama uygulamalarında dünya standartlarına gelinmeye çalışılmıştır. Ancak 2004 sonrasında koruma/planlama açısından yetki karmaşasının yaşandığı yıllar olmuştur. 2011 yılında 644 sayılı¹ kanun hükmünde kararname ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı önemli yetkilere kavuşturularak yetkiler merkezde toplanmış, 648 sayılı sayılı² kanun hükmünde kararname ile de aslen yerel yönetimlere ait olan plan yapma, yaptırma, onaylama yetkilerinin yanı sıra proje onayı, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi verilmesi gibi görev ve yetkiler ile parsel ölçeğinde ve ayrıcalıklı biçimde, dilediğince el koyma yetkisi de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na verilmiştir.

2005 yılında 5366 sayılı Yenileme Yasası³ ile belediyelere, sit alanlarında yenileme alanları ilan ederek projeler üretme yetkisi tanınmış böylelikle kent merkezlerindeki değerli taşınmazlara ayrıcalıklı yapılaşma hakkı sağlanarak planlama kurumunun yetki alanlarının parçalanmasına neden olunmuştur. Yenileme alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının onama yetkisi ‘Yenileme Alanı Koruma Kurullarına verilmiştir.

b) Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşmaya İlişkin Parametre ve Çıkarımlar

- Kentin kimliği, doğal çevresi ve kentte yer alan tüm insan etkinlikleriyle birlikte bir bütün olarak oluşmaktadır. Kentte yaşayan insanların yaşam biçimleri de buna katkıda bulunur. Bir yerin ruhu; kişinin orada hissettikleri, bu nedenle insanların tercih ettiği, orayı betimleyen unsurlardır.
- Tarih boyunca kazanılan kentin kimliğinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına, yeni yapılaşmaların belirlenen tasarım ölçütleri doğrultusunda yapılması gerekmektedir. Tez kapsamında yapılan araştırmalar sonucunda Tarihi

¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

² Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Hükmünde Kararname

³ Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanımı Hakkında Kanun

çevrede yeni yapı tasarımının iki aşamalı olarak ele alınması gerektiği tespit edilmiş, bu aşamaları oluşturan parametreler analiz edilerek gruplandırılmıştır.

- Birinci aşamayı oluşturan ‘‘Kentsel doku ölçeğinde’’ ele alınan parametrelerle yapılı çevrenin dokusal karakterinin ortaya çıkarılarak, yeni tasarımlara veri oluşturmak amacıyla analizler yapılmalıdır. Bu parametreler üç ana başlık altında toplanmıştır.

Konum ve Çevre İlişkileri: konum, kimlik, işlev, tarihsel gelişim ve anıtsal yapılar topoğrafya ve kentsel peyzaj, kentsel silüet, yollar, adalar ve parsel düzeni, ileride veya geride inşa etme, yapı-yol ilişkisi, yönelmeler gibi kültür ve yaşam biçiminin yapısal unsurlara yansımaları ile ilgili parametrelerdir.

Kütlesel devinim: Yapılı çevreyi oluşturan ölçek/oran, ritim, çıkmalar, yapı ve çatı formu gibi dokusal karakteri belirleyen kütleli parametrelerdir.

Cephe Örgü Sistemi: Yapılı çevrenin görsel açıdan karakteristik özelliklerini ön plana çıkaran yapıların yüzeyindeki kapı ve pencereleri oluşturan doluluk boşluk oranları, malzeme renk ve doku özelliklerini ortaya çıkaran yapısal parametrelerdir

- İkinci aşamayı oluşturan ‘Mimari Tasarım Yaklaşım Parametreleri’ yeni yapı tasarımına temel oluşturacak ve tasarımın yöntemine/biçimine karar vermede yardımcı olacak parametrelerdir. Bu parametreler de üç ana başlık altında toplanmıştır.

Tarihi Çevrede Uyumlu Yaklaşım: Eski ile yeni arasında bir uyumun sağlanması amacıyla, ya eskisinin aynısının kullanılarak (taklit edilerek) yeni tasarımlar yapılması, ya da eskisi ile benzerlik gösteren biçimlerin , yapısal elemanların, oranların çağdaş malzemeler kullanılarak tasarlanması yöntemidir ve üç şekilde ele alındığı tespit edilmiştir. Tarihsel biçimlerin taklidi (benzetme) yöntemi, tarihsel biçimlerin yorumlanması yöntemi, etkisizleştirme (nötrleştirme) yöntemi

Karşıt (Kontrast) / Zıt Yaklaşım: Tarihi çevre içinde, kendi tavrını ortaya koyarak, çevreye bugünün ruhunu aşmak için, ölçü, oran, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri arasında bilinçli olarak sağlanan dokusal zıtlık oluşturma yöntemidir.

Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım: Tasarımda belirsizliği neden olan ve tasarımcıların kolaycılık olarak adlandırdığı, tarihi dokuda belirsizliğe neden olan rastlantısal olarak yapı oluşturma yöntemidir.

- Birinci aşamada Dokusal ve yapısal analizleri yapılan bölgede; yeni tasarımın mimari tasarım ölçeğinde hangi yaklaşımla yapılacağı tasarımcı tarafından belirlenmelidir.

c) Beyoğlu ve Demirören AVM Örneğine İlişkin Çıkarımlar

- Çalışma alanı olarak belirlenen Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nın da yapılan analizler sonucunda yeni yapılaşmaların; özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dokusal ve yapısal tahribata neden olan serbest yaklaşımla yapıldığı tespit edilmiştir.
- Çalışma kapsamında yapılan araştırmalar sonucunda Beyoğlu'nun tarihsel gelişim süreci içerisinde gerek sosyo-ekonomik gerekse kültürel miras açısından önemli bir yere sahip olan İstiklal Caddesi üzerindeki tarihi yapıların yıkılarak yeniden yapım tehdidi altında olduğu gözlemlenmiş, tescilsiz parsellerin ise çok kısa sürede yeniden yapım aşamasına getirildiği tespit edilmiştir.
- Belirlenen parametreler çerçevesinde çalışma alanında yapılan analizler sonucunda alanda yeni yapım tasarım kararlarında etkili olacak ve referans alınacak bir çok tarihi yapının olduğu tespit edilmiştir.
- Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda yeni yapı örneği olarak seçilen Demirören Avm. Dokusal bağlamda incelendiğinde İstiklal caddesinde Odakule İş Merkezinden sonra kütlesi ile silueti bozan ikinci yapı olduğu tespit edilmiştir. Kentsel dokuda ki yerine bakıldığında kentsel doluluk boşluk oranının bozulduğu görülmektedir.
- Demirören Avm. Kütlesel parametreler çerçevesinde incelendiğinde, yüksekliği ile çevresindeki tarihi yapıları ezer nitelikte olduğu ve dokusal karakteri belirleyen çıkmalar, çatı, balkon, gibi yapı elemanlarıyla dokuyla uyum sağlanamadığı tespit edilmiştir.
- Mimari yaklaşım bağlamında Demirören Avm. üslup taklidi olarak adlandırılan benzetme yöntemiyle yapılmış "**Replika**" bir yapıdır. Bu yöntemle üretilen yapılar, tarihi dokuya eklenen bir yapıyı yoksa yeni onarım görmüş eski bir yapıyı olduğu anlaşılamaz. Oysa Demirören Avm..'nin şaşırtıcı kütlesi ile bu ayrım net bir şekilde

yapılabilmektedir. Tarihi dokuyu ezerek sadece kendi varlığını ön plana çıkaran bir üslupta yapılmış bir yapıdır.

- Çalışma alanı içerisinde bulunan yeni yapı örneği olarak seçilen Demirören Avm'nin tasarımı ve yapım aşamaları incelendiğinde ortaya çıkan sonuçta maddi çıkarların koruma bilincinin önüne geçtiği görülmektedir.

Öneriler;

- Ülkemizde tarihi dokuda yeni yapılaşma örneklerine bakılınca bunların çok az bir bölümünün başarılı örnekler olduğu dikkati çeker. Bunda mal sahibinden topluma, mimardan plancıya, yerel yönetimlerden koruma kurullarına kadar etkin olan kişilerin sosyal ve kültürel alt yapısı ile yetkinliğinin önemi bilinmektedir. Dolayısıyla başarılı örneklerin çoğalması için sorumluların görevlerini en iyi şekilde yapması gerekmektedir.
- Tarihi dokuda yeni yapılaşma tarihi kentler için değer olarak tanımlanan sürekliliğin önemli bir parçasıdır. Bugün oluşan yapılaşmanın geleceğin kültür varlıkları olacağı da unutulmamalıdır. Bu bağlamda Tasarımcı, yapacağı yeni yapının “tarihi kentsel dokuların evriminin en son katmanı” olduğunun farkında olmalıdır.
- Tarihi kentlerde, plansız yapılaşmalar o yerin kimliğine zarar verir. Tarihi bir kent, kimliği ile bilinip tanındığından, bu özelliğini yitirmemelidir. Bu nedenle tarihi bir kentte yapılacak dokusal ve yapısal müdahalelerin hangi şartlarda gerçekleşmesi gerektiğini iyi sorgulamak gerekir.
- Yeni tasarımın çağdaş mimariyi yansıtip, özgünden kolayca ayırt edilebilir olması çok önemlidir. Yeni ve farklı olmak adına tarihi yapıyı ya da dokuyu tamamen göz ardı eden, ezen ya da yalnızlaştıran yapılaşmalar yapılmamalıdır.
- Tarihi dokuda yeni yapılaşma konusunun her ne kadar yasalar veya evrensel kararlar ya da ülkemizde olduğu gibi Kentsel Tasarım Rehberi veya Koruma Amaçlı İmar Planlarıyla sınırlandırılmak istenir. Ancak bu konu, mimarın yetenek, bilgi birikimi, görsel hafıza, deneyim ve hayal gücüyle ilintili olmakla birlikte uygulatıcıların da etkin rol oynadığı bilinmelidir.
- Uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde tarihi dokuda yapılacak müdahalelerde “her dönemin kentsel ve mimari yapısının kendi dönem özelliklerini yansıtması gerekliliği” tavsiye edilmiş taklit oluşumlara “ büyük felaketler ve toplumda yarattığı

psikolojik etkiler gibi çok özel durumlar’’ dışında kesinlikle karşı olunduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, Tarihi dokuda yeni yapı tasarımında mimarın tercih edeceği yöntemi belirlemesi açısından dikkat edilmesi gereken parametrelerin belirlenmesinde fayda vardır. Bu parametreler çerçevesinde; gerekli çevre analizlerinin yapılması, tarihi çevrenin bir tasarım verisi olarak kabul edilip, yapılan tercihlerin her zaman tarihi çevreye saygı çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] TDK, (1988). “Türkçe Sözlük” Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, 901, Ankara.
- [2] Akın, O. , (2013). Kentsel ve Çevresel Koruma, “Dünya Miras Alanları ve Yönetim Planı”, 76.82.95, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- [3] Velioglu, A. , (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, , Trabzon.
- [4] Üçer, Z.A. ve Yılmaz, G. , (2004). “Türkiye’de Kentsel Koruma Sürecinde Kurumsal Yapı ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir Değerlendirme” Ege Mimarlık Dergisi 51:43.
- [5] Eruzun, C. , (1989). Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi, Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları, 6-8 Kasım, Edirne.
- [6] Kuban, D. , (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama, 25 Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [7] Tuncer, O. C. , (2012). “Rölöve ve Restorasyon”, Diyarbakır Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1(28):36-44.
- [8] Günay, Z. , (2010). Neoliberal Kentleşme ve Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği: Sürdürülebilir Kentsel Koruma Modeli, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [9] Ünsal, D. ve Pulhan, G. , (2012). Kültürel Miras Yönetimi, Ünite 2, 34, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- [10] Cinel, T. , (2010). Kentsel Sit Alanında Planlama: Koruma ve Süreklilik Bağlamında Sorunlar ve Öneriler, Giresun Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [11] Enlil, Z. , (1992). “Tarihi Bir Çevreyi Yaşatmak: Paris ve Bologna’da Bütüncül Koruma Yaklaşımları” Yerleşim Yazıları (ed.A.Ökten) İstanbul: YTÜ Mimarlık Fakültesi
- [12] Dinçer, İ. ve Enlil, Z. , (2012).” Kültür Mirasının Değişen Kapsamı ve “Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri – Faro Sözleşmesi”nin Algılanması:Türkiye İçin Bir Ön Araştırma” Kültür Politikaları Yıllığı, (ed. Deniz Ünsan), İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- [13] Aksoy, A. ve Enlil, Z. , (2012). “ Kültürel Miras Yönetimi- Kültürel Miras Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar” (1), 8-27, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

- [14] Günay, Z. , (2012). “ Kentsel Koruma Kavramı ve Politikaları”, Melih Ersoy (Der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, 232, Ninova Yayınları, İstanbul.
- [15] Özyaba, M. , (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, ders notları, 54:424-467.
- [16] Eldem N. , (1992). "Tarih Bilinci ve ÇağdaşKisilik", Arredamento Dekorasyon, Mayıs 1992, 100-101.
- [17] Ahunbay, Z. , (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, 117, Yem Yayınları, İstanbul.
- [18] Candaş, N. , (2002). Tarihi Çevre Korumada Yaklaşımlar ve Teknikler Örnekleme:Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- [19] Özen, S. L. , (2005). Koruma Yaklaşımlarına Yeni Bir Bakış Acısı Olarak Bütünleşik Koruma - Trabzon Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- [20] Madran, E. , (2012). ” Ulusal Mevzuatın Tarihsel Gelişimi”, Kültürel Miras Mevzuatı, Ünite 3, 56, 57, 58, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- [21] Özden, E.Ö. , (2006). ‘Kentsel Sit Alanı’ İlanı ‘Mutlak Korunuyor’Anlamına Geliyor Mu? Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. 21(4).
- [22] Binan, C. , (1999). Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişiminin Uluslararası Evrim Süreci. Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, İstanbul. 12-39.
- [23] Stubbs, J.H. , (2009). Time Honored. A Global View of ArchitecturalConservation. John WileyandSonsInc., New Jersey. (books.google.com).
- [24] Erder, C. , (1975). Tarihi Çevre Bilinci, 12, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- [25] Jokilehto, J. , (1999). A History of ArchitecturalConservation, Elsevier Butterworth-Heinemann, (42-43) Oxford. (books.google.com).
- [26] Dinçer, İ. , (2012). “ Kentsel Koruma Kavramı ve Evrimi”, Melih Ersoy (Der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, 228, Ninova Yayınları, İstanbul
- [27] Kuban, D., (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [28] Okyay, İ. , (2001). Fransa’da Kentsel Sit Alanlarının Korunması Malraux Yasası, Yem yayınları,78-96 İstanbul.
- [29] Dinçer, İ. , (2010). “Türkiyede Kent Ölçeğinde Koruma ve Kent Planlamının Yollarının Kesişmesi ve Yeniden Ayrılması: Protokol Alanından Yenileme Alanına “, Dilek Özdemir (Der.), Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulamaları: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları, , 225-255, Nobel Yayınevi İstanbul.

- [30] Özcan, Z.ve Dündar, Ö. , (2005). , Planlama Eğitiminde Kentsel Arkeoloji ve Kentsel Yenilmenin Yeri, Şehircilik Çalışmaları, 369-383, Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 2 Yıl Anısına, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- [31] Kapan, D. ve Aydın, M. , (2007). “AB kültürel miras mevzuatı ve Türkiye projesi”, Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, 2, (Ed
- [32] 1994 Nara Özgünlük Belgesi, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf25, 25.11.2013.
- [33] 1994, Burra Şartı, www.kumid.net/euproject/.../userfiles/.../K-Burra-Tuzuğu, 25.11.2013
- [34] Su Altındaki Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, <http://www.unesco.org.tr>, 24.11.2013.
- [35] Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, <http://www.unesco.org.tr/?page=11:129:5:turkce>, 24.11.213.
- [36] Çelik, D. ve Yazgan, M. E. , (2007). “ Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi” ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9 (11):1-10.
- [37] Dinçer, İ. ve Akın, O. , (1999). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve idari Yapısı”, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu, 127-131.
- [38] Madran, E. , (2013). “ Kültürel Mirası koruma mevzuatının ülkemizdeki gelişimi, Melih Ersoy (Der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, 303, Ninova Yayınları, İstanbul.
- [39] TMMOB, (2005). Yasal Düzenlemelerde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler, Koruma Mevzuatı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları/3035, Ankara.
- [40] Osmanlı döneminde imar yasası, Emek, Taşınmaz Değerleme Ve Danışmanlık A.Ş 2013 <http://www.emektd.com.tr/WebSite/Display.aspx?ContentID=102&LangID=1> 12.09.2012.
- [41] Tekeli, İ. (1991). “Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler”, Kent Planlaması Konuşmaları, TMMOB Mimarlar Odası Yayını, 79-89, 82-83. Ankara.
- [42] Dinçer, İ. ve Akın, O. (1994). “Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kapsamında koruma planı ve idari yapısı”, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu, 127-131 . İstanbul,
- [43] Akozan, F. , (1977), “Türkiye’de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilâtı ve Kanunlar”, D.G.S.A.Yayını, 47: 24-52, İstanbul.
- [44] Kejanlı, Akın ve Yılmaz, (2007). ‘Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme’ Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Kıs -2007 6 (19):179-196. 12.01.2012.
- [45] Özden, E.Ö. , (2006), ‘Kentsel Sit Alanı İlanı Mutlak Korunuyor Anlamına Geliyor Mu?’ Gazi Üniversitesi. Müh. Mim. Fak. Dergisi, 21(4)

- [46] Zeren, N. (1990). "Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreci İlkeler, Yöntemler" Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 35-48. Ankara
- [47] Gültekin, T.N. (2001). "Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar", TAÇ Vakfı'nın 25 Yılı Anı Kitabı, Türkiye'de risk altındaki doğal ve kültürel miras, Ed. H. Sezgin, 213-218 Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayını, İstanbul.
- [48] Duyguluer, F. (2006). "İmar Mevzuatının Kayıpları", Planlama Dergisi, Sayı. 2006/4, 27-30.
- [49] Aykaç, Madran ve Naycı, (2009). "Tarihi Çevre Koruma", TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya Dergisi (14): 16-18.
- [50] Madran, E. ve Özgönül, N. , (1999). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunması, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 67-69, Ankara.
- [51] Oktay, D., (2001), *Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış: Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik mimarlık 2001 302:45-46.
- [52] Ahunbay, Z. , (2007). "Kentsel Sit Alanlarının Korunması ve Koruma Kültürü" Mimar.ist. Dergisi 26: 65.
- [53] Lynch, K. , (1981). Theory of Good City Form, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- [54] Kent Kimliği; <http://www.solencol.com/b1htm>, 06.08.2013.
- [55] Kaypak, Ş. (2010). "Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi," Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(14):373-792.
- [56] Önem, B. ve Kılınçaslan, İ. , (2005). "Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik".İTÜ Dergisi/ Mimarlık, Planlama ve Tasarım, 4(1): 115-125.
- [57] Yılmaz, C. , (2008). "Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V", 1-5 Kasım 2007: Bildiriler, 1: 561, İstanbul.
- [58] Karakul, Ö. , (2009). "Değişim, Süreklilik, Uyum Üçgeninde Tarihi Çevrede Yeni Yapı", TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya Dergisi (14): 50-51- 52.
- [59] Zeren, M.T. , (2010). Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu Çağdaş Yaklaşım Örnekleri, Yalın Yayıncılık, İstanbul.
- [60] Parsons, R. , (2010). "PrinciplesForNew DesignInHistoricSettings" New Designs in Historic Settings, 7-11, Historic Scotland.
- [61] Aydınli, S. , (1992). "Mimarlıkta Görsel Analiz", İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- [62] Karaman, A. , (1991). "Kentsel Peyzaj İçinde Yüksek Yapı Tasarım İlkeleri: İstanbul Üzerinde Gözlemler", Ders Notları, Mimar Sinan Üniv., Mimarlık Fak., İstanbul.
- [63] Enç, G. , (2010). Tarihi Kent Dokusunda Yeni Yapı Tasarım Ölçütleri ve Fener Senti Örneğinde Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [64] The District of Columbia Historic Preservation Guidelines, (1978). introduction to the historic preservation guidelines – Office 112013
- [65] Açıksöz, S.G. ve Çetinkale, S. , (2007). ‘‘Kentsel Peyzajda Geleneksel Dokunun Sürdürülebilirliği: Bartın Örneği’’ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi 2007, 13 (2): 81-88.
- [66] Bostancı, S.H., (2008). ‘‘Kent Silüetlerinin Entropi Yaklaşımı ile Değerlendirmesi’’, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Doktora Tezi, İstanbul,
- [67] Duralı, İ. K., (2007). Tarihi Çevre’de Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [68] Baytin, Ç., (1994). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [69] Aysu, M.E. , (1976). Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, İ.D.M.M.A. Doktora Tezi, İstanbul.
- [70] Eski Dokuda Yeni, Çağdaş Yapılar Yapmak, <http://mitademo.wordpress.com/2011/08/28/eski-dokuda-yeni/>, 16. 12. 2013.
- [71] Birlik, S. , Ertürk, Z. , (1999). ‘‘Tarihi Çevrede Tasarım’’, Arkitekt Dergisi, (465) : 40-46
- [72] Ökesli, F.D.S., (2011). ‘‘Kültürel Miras ve Koruma Üzerine Yasal Çelişkiler Ve Tarihi Çevrede Yeni Yapı’’ Güney Mimarlık Dergisi (3):16-17.
- [73] Karatosun, M.B. , (2010). ‘‘Geleneksel Dokularda Yeni Yapı Tasarımı: Alaçatı Örneğinin İncelenmesi’’ Ege Mimarlık Dergisi 32
- [74] Can, A. , (2011). ‘‘Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları ve Kadıköy-Rasimpaşa Mahallesi Örneği’’ İ.T.Ü.Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [75] Altınöz, A.G.B. , (2010). ‘‘Tarihi Dokuda Yeni’nin İnşası’’, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Ege Mimarlık Dergisi, (75):18-27
- [76] Akın, N. ve Batur, A. , (2003). ‘‘ Kentsel Korumada Cephe Sürekliliği: Konuralp Örneği’’Mimar.ist Dergisi (10):68
- [77] Doğrusöz, N.S., (1994). Tarihi ve Özgün Çevrelerde Yeni Yapı Sorunu ve ‘‘İnfill’’ Olgusuna Farklı Yaklaşımlar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [78] Livtopuz, M. N., (1988). Eski Kent Dokularında Yenileme ve Koruma, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [79] Akın, N. , (2002). ‘‘19. Yüzyılın ikinci Yarısında Galata ve Pera’’, Literatür Yayınları: 24, 18, 19, 94, 95, 328, 330, 331, 344, 345, İstanbul.
- [80] Karamustafa, S. , (2012). ‘‘Zaman Tünelinde Beyoğlu’’ Kent Müzesine Doğru’’ 6.Daire-i Belediye’den Beyoğlu Belediyesi’ne 155. Yıl, Beyoğlu Belediyesi Yayınları,18 İstanbul.
- [81] Cezar, M. , (1991). 19. Yüzyıl Beyoğlu’su, 14- 451, Ak Yayınları, İstanbul.

- [82] Batur A. , (1994). “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (2):131, Ana Basım A.S.
- [83] Gündem, <http://v3.arkitera.com/v1/gundem/narmanlihan/>. 17.05.2014.
- [84] <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/orhan-aydin/misbah-emlak-ve-50305>, Tuesday, 10 January 2012 - 07:41, 17.05.2014.
- [85] Haber Arşivleri, http://www.cisco.com/web/TR/news/press/archive/2007/news_84.html, 23.05.2014.
- [86] Beyoğlu Rehberi, http://www.beyoglurehberim.com/Pages/SearchDetail/0?FirmName=beyo%c4%9flunun_konumu 23.05.2014.
- [87] Beyoğlu'nun İstanbul daki Konumu ve Önemi http://www.yapi.com.tr/Haberler/beyoglunun-istanbuldaki-konumu-ve-onemi_95071.html, 23.05.2014.
- [88] (Altunbaş, U. (2006) ‘Kent Merkezlerinde Yayalaştırmanın İşlevsel Değişim Üzerine Etkileri İstiklal Caddesi Örneği’ Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Tasarım, İstanbul.
- [89] Kaptan, Ö. 1988, Beyoğlu Kısa Geçmişi, Argosu, 12 İletişim Yayınları, İstanbul.
- [90] Beyoğlu Belediyesi. , (2004). Geçmişten Günümüze Beyoğlu, (I):,28-345, Fesan Ofset, İstanbul
- [91] Çelik, Z. , (1996). 19. yy'da Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul, 91 Tarih Vakfı Yurt.Yayınları, İstanbul.
- [92] Kuban, D. , (1996). Bir Kent Tarihi, 44, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- [93] (Gülersoy, Ç. , (1995). Tepebaşı Bir Meydan Savaşı, 21-45, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Matbaası, Beyoğlu Belediyesi, İstanbul.
- [94] Dökmeci, V. Ve Çıracı H. , (1990). “Tarihsel gelişim sürecinde Beyoğlu” S18-25, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu yayınları. İstanbul.
- [95] Batur, A. , (1994) . “Art Nouveau”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1: 327-333, İstanbul,
- [96] Tepebaşı, [Tepebaşı,http://tr.wikipedia.org/wiki/Tepeba%C5%9F%C4%,_Beyo%C4%9Flu](http://tr.wikipedia.org/wiki/Tepeba%C5%9F%C4%,_Beyo%C4%9Flu), 14.06.2014.
- [97] Şehir Plancısı, http://www.cekulvakfi.org.tr/makale/pera-ve-dort-yol_eda_uğur_2012. 28.07.2014
- [98] Erdeveci, M., (1989). Beyoğlu İstiklal Caddesinin (Taksim-Galatasaray Aksı) Gelişimi, Değişimi ve Rehabilitasyonu. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [99] Akdağ, V., (2008). 19.Yy'dan Günümüze Modern İmar Uygulamalarının Tarihi Kentsel Doku Üzerindeki Olumsuz Etkileri: Meclis-İ Mebusan Caddesi Aksı Ve Yakın Çevresi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [100] Beyoğlu Belediyesi. , (2004). Geçmişten Günümüze Beyoğlu, (II):345- 530, Fesan Ofset, İstanbul
- [101] Uludağ, S.T., (2014). Hüseyin Ağa Cami, Beyoğlu Dergisi, 23:9 Beyoğlu Belediyesi yayını
- [102] Ermeni Kiliseleri, <http://www.hristiyanforum.com/forum/showthread.php?t=332210>. 12.08.2014
- [103] Hançer, E. , (2004). Galata ve Pera'daki Ermeni Kiliseleri, Geçmişten Günümüze Beyoğlu, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, 1. Baskı, 343, 513
- [104] Hürel, H. , (2007). İstanbul'u Geziyorum Gözlerim Açık. 4.Basım. 29,43 Dharma Yayınevi, İstanbul.
- [105] Kuruyazıcı, H. , (2004). Beyoğlu'nu Beyoğlu yapan Mimarlar, Beyoğlu II, 604, Beyoğlu Belediyesi yayınları, İstanbul.
- [106] Yiğitpaşa, N.T. , (2010). "20. Yüzyıl Beyoğlu Yapılarında Heykel ve Figürlü Kabartmalar, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- [107] Galatasaray Lisesi'nin Tarihçesi, <http://gsl.dev.asynth.com/tr/tarihce/1481-1868>. 12.08.2014
- [108] Galatasaray Lisesi, <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/galatasaray-lisesi-beyoglu-istanbul>), 12.08.2014
- [109] Kazanç, Ö. , (2002). "Beyoğlu Han ve Pasajlarının Kullanımı ve Yeniden Canlandırılabilirmeleri İçin Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, , İstanbul.
- [110] Sezgin H. , (2004). Pasajlar, Geçmişten Günümüze Beyoğlu, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, 1. Baskı, , 225. 227, İstanbul.
- [111] Şen, H. , (1998). "Beyoğlu Haccopulo Pasajı ve Koruma Önerileri". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [112] Beyoğlu Yapıları, <http://www.tas-istanbul.com/index.php/pera/sefaret>. 23.08.2014.
- [113] Mimarın Penceresinden, <http://www.mimarizm.com/Mimaringobegi/Detay.aspx?id=849&Page=2>, 12.08.2014.
- [114] Kayım, E.S. , (2009). "Gel Zaman, Git Zaman Çiçek Pasajı" 10, Nil Yayınları, İstanbul.
- [115] Detay Eserler, <http://walkingistanbul.com/EserDetay.aspx?mk=3731&lang=tr#sthash.pucXt5Vz.dpuf> 25.07.2014.
- [116] Durudoğan, S. , (1993). " Halep Pasajı", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 3:386-395, İstanbul.
- [117] Özpalabıyıklar, S. , (2000). Türk Edebiyatında Beyoğlu. 1.Baskı.: 26 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- [118] Pevsner, N. , (1970). Avrupa Mimarisinin Anahatları, (Çev. S. Batur), , 198, İstanbul.
- [119] Beyoğlu Belediyesi, 2005 yılı, 1/5000 ölçekli Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 2009 yılı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı raporlarında bulunan analitik etüt paftaları, İstanbul.
- [120] Uğur, E. , (2011). ‘’ Pera ve Dört Yol’’, <http://www.cekulvakfi.org.tr/makale/pera-ve-dort-yol> 28.08.2014
- [121] Türk Tiyatrosu ve Tiyatro Yapıları <http://www.kenthaber.com/Haber/Genel/Kose/yilmaz-erguven/turk-tiyatrosu-ve-tiyatro-yapilari> 12.09.2014.
- [122] Adım adım Beyoğlu Tarihi, <http://www.hayalleme.com/adim-adim-beyoglu-tarihi-4/> 29.09.2014
- [123] ‘’Bir Beyoğlu Fotoromanı 1870-2000 Beyoğlu’’ Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, (2004). 64-69, İstanbul.
- [124] Türk Tiyatrosu ve Tiyatro Yapıları, <http://www.kenthaber.com/Haber/Genel/Kose/yilmaz-erguven/turk-tiyatrosu-ve-tiyatro-yapilari> , 29.09.2014.
- [125] Beyoğlu, <http://blog.iae.org.tr/?s=beyoglu>, 29.09.2014.
- [126] Mimar Dergisi (1931). (1:1), 51-52
- [127] İstanbul, <https://tr-tr.facebook.com/TASISTANBUL/posts/328930223910851>, 29.09.2014
- [128] Beyoğlu Sinemaları, <http://.wowturke.org/index.php?topic=224.0> , 12.08.2014
- [129] Demirören Avm, <http://www.arkitera.com/haber/11884/demiroren-Avm...-hakkinda-suc-duyurusu> , 14.01.2014.
- [130] İstiklal Göklerde, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/beyoglu-boy-atiyor-istiklal-goklerde-1025429> , 14.01.2014.
- [131] En son haberler, <http://emlak.ensonhaber.com/demiroren-Avm..nin-kacak-katlarina-yikim-karari.html>. 14.01.2014.
- [132] <http://forum.skyscraperpage.com/showthread.php?t=170279&page=350> , 11.02.2013.
- [133] Trabzon Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, Analiz çalışmaları, Bimtaş, (2013)
- [134] <http://cadde.milliyet.com.tr/2010/08/17/HaberDetay/1277274/restorasyon-asla-Bitmez> 11.02.2013
- [135] Haftanın Şehri, <http://devrialem.viziola.com/post/25354110525/haftanin-sehri-bruksel>, 11.02.2013.
- [136] Betül Bayraktar, Arşivi, 2012.
- [137] <http://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-delaubecolomesnomdedeu-architectes/> 11.02.2013
- [138] [http://en.wikipedia.org/wiki/Porta_Ticinese_\(Medieval\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Porta_Ticinese_(Medieval)), 13.12.2013.

- [139] http://tr.wikipedia.org/wiki/Louvre_M%C3%BCzesi, 09.12.2013.
- [140] Actingwithconfidence Scotland's Theatre Architecture 29, Glasgow.
- [141] <http://www1aeccafe.com/blogs/arch-showcase/files/2012/03/scansione0023.jpg>
09.12013.
- [142] http://austria-forum.org/af/Heimatlexikon/Kunsthhaus_Graz, 09.11.2013.
- [143] <http://actu-architecture.com/2011/04/28/metropol-parasol-a-seville-par-j-mayer-h-architects>, 09.12.2013
- [144] http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Istanbul_location_Beyo%C4%9Su.svg,
11.08.2014
- [145] İBB Şehir rehberi, <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, 25.09.2014
- [146] Bimtaş araştırma grubu Beyoğlu arşivi, 2014
- [147] İ.B.B, Charles Edouard Goad İstanbul Sigorta Haritaları, 2007 Basımı Yayına Hazırlayan :İrfan Dağdelen, Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları No:34, İstanbul.
- [148] Murat Kıyıcı Arşivi, 2014
- [149] BİMTAŞ CBS ve Harita şefliği, 2014
- [150] Mektebi Sultani,
([http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Mektebi_Sultani_\(Galatasaray_Lisesi\)_between_1880_and_1893_r3.jpg](http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Mektebi_Sultani_(Galatasaray_Lisesi)_between_1880_and_1893_r3.jpg)), 11.09.2014.
- [151] Akın, O. , (2010). Kentsel Mekanda Dönüşüm Ders Notu
- [152] Beyoğlu Belediyesi, İstiklal Caddesi Rölöve çalışması, 2001
- [153] Demirören sinema salonları,
<https://www.google.com.tr/search?q=demir%C3%B6ren+cinema+pink&source>,
15.08.2014
- [154] Türk tiyatrosu, : <http://www.kenthaber.com/Haber/Genel/Kose/yilmaz-erguven/turk-tiyatrosu-ve-tiyatro-yapilari>, 11.09.2014
- [155] Sinema tarihi, <http://blog.iae.org.tr/index.php/sergiler/tarihi-sinemadan-avmye/>,
11.09.2014
- [156] Beyoğlu, <http://www.beyoglumuftulugu.gov.tr/index.php?modul=camii&id=40>,
15.09.2014
- [157] Demirören yükseliyor, <http://www.mimdap.org/wp-content/uploads/go-33.jpg>,
11.09.2014
- [158] Misbah emlak, <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/orhan-aydin/misbah-emlak-ve-50305>, 14.09.2014.
- [159] Gülten Bayraktar arşivi, 2013-2015
- [160] Beyoğlu Belediyesi arşivi, 2015
- [161] Osmanlıda Restorasyon, <http://www.e-skop.com/skopbulten/kiliselere-osmanli-restorasyonu/1251>, 21.02.2015

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gülten BAYRAKTAR
Doğum Tarihi ve Yeri : 25.04.1959 - İSTANBUL
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : gltenbayraktar@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Mimarlık	Yıldız Teknik Üniversitesi	1981
Lise	Fen- Matematik	Şehremini Lisesi	1976

İŞ TECRÜBESİ

Yıl/Firma/Kurum	Görevi
2005-BİMTAŞ	Mimar (Devam ediyor)
1983-2005 Özel Mimarlık Ofisi	Firma Sahibi, Mimar
1982-1983 Yıldız Teknik Üniversitesi (Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)	Araştırma Görevlisi

ÖDÜLLERİ

1. Yıldız Teknik Üniversitesi Kadıköy Mimarlık Fakültesi 1980-1981 dönemi bölüm birincisi